Dialogus

quem agit [illegible] Dei

Omnis homo mendax

Omnis homo [illegible] solus Deus

modo innomine eius petat [illegible]

tractatus et sollicitatus

T. P. R. [illegible] spiritu

[illegible]

Andreas Gorscinski

Andreas [illegible]

Anno Domini 1608

R	O	T	A	[illegible]
O	P	E	R	A
T	E	N	E	T
A	R	E	P	O
S	A	T	O	R

AVGVMETV

Probe effatus est vates ille parnassius egente nobili
le horum ortus Fo. Xo. aurum nempe precio inferius esse
ego autem nelatum quidem unquam. avertatis sin ce
vitate accesserit paleam abiectissima facta cum
paratione cum splendoribus vita canoris amici
dixere ~~utille~~ amico ~~tele~~ ~~[illegible]~~ fideli Cimo estim[illegible]
facille princeps fue[illegible]tum plomé vix aliquid hoc in
passu [illegible] ingreditur

quacumque enim iustra
luxa posita radius solaris audiens credeat
refrierat si ea [illegible]ineptus reveva arbitrer
cumparare resumat cum iucundissima da
te profecto universa hec caduca imaginaria potius ut[illegible]
vel aure existentis spetiem

DIALOGORUM SACRORUM LIBRI QUATUOR.

AUTORE

SEBASTIANO Castellione.

QUI NUNC POSTREMO OPUS REcognouit: Argumenta singulis Dialogis præposuit, & sententias subiecit: ex quibus pueri discant officium, hoc est, quid imitandum sit, aut declinandum.

PRAGÆ

In Officina Georgii Iacobidæ Dacziceni,

Anno M. D. CII.

SEBASTIANVS CASTELLIO CHRISTIANIS Lectoribus S.

HOS Dialogos, Fratres charissimi, composuimus, vt pueri haberent, vnde eadem opera, & mores Christianos, & orationē Latinam discerent. Itaque eorum ruditati in primo libro seruiuimus, sermone facili, q. eoq; minùs eleganti, & tamen Latino vtentes, & pueris quasi præmansum cibum in os inserentes. In cæteris iam elegantiùs loqui cepimus. Quod autem DEI nomen IOVA Hebræum vsurpauimus, quod nullū DEI proprium nomen Latinè extat (nisi forte Iupiter: sed id, vt pollutum, omittamus) id etsi principio videbitur fortasse durius, tamen vsu mollescet: & quod insuetum aures radet, idem vsitatum demulcebit.

Valete.

DIALOGORUM SACRORUM SEbastiani Castellionis Liber Primus.

ADAMVS *Genes.* 3.

ARGVMENTVM.

Serpens Euam, & Eua porrò Adamum impellit ad vescendum fructu vetito. Deus verò ipsos tres ad easdem pœnas damnat.

Serpens, Eua, Adam, Ioua.

CVR vetuit vos Deus vesci omnibus arboribus pomarij? EV. Licet nobis vesci fructibus arborum pomarij: tantùm Deus nobis interdixit ea arbore, quæ est in medio pomario, ne vesceremur fructu eius, néue etiam attingeremus, nisi vellemus mori. SER. Nequaquam moriemini propterea: sed scit Deus, si comederitis de eo, tum oculos vobis apertum iri, atq; ita vos fore tanquam Deos, scientes boni atque mali. E. Ita planè videtur, & fructus iste est pulcher sanè visu: nescio an sit ita dulcis gustatu: veruntamen experiar. Vah, quàm dulcis est, impertiendum est etiam marito. Mi

vir, si scires quàm sapidus sit hic fructus, iam dudum comedisses: Accipe. A. Quando ita vis, faciam. Ah, flagitium fecimus. E. Quid est? A. Nonne vides misera, nos esse nudos? E. Video, & me pudet: sed quid nobis faciendum est? A. Texamus nobis subligacula ex folijs, quibus tegamus pudenda. E. Bene mones: & est hic ficus folijs magnis & aptis huic rei. A. Sed ô nos infelices: videor mihi audire vocem. E. Ioua est. Miseram me, vereor ne deprehendat nos nudos. Abdamus nos in hoc densum nemus. IO. Heus heus, Adame, vbi es? A. Audita voce tua in pomario, territus sum: & quia nudus eram, abscondi me. I. Vnde didicisti esse te nudum? Númnam comedisti de arbore, de qua præceperam tibi ne comederes? A. Comedi quidem: sed præbuit mulier, quam tu adiũxisti mihi. I. Quidnam fecisti mulier? E. Decepta à serpente comedi. I. Quoniam istuc fecisti serpens, tu eris detestabilissima omnium bestiarum, omniumq; animalium terrestrium: incedes in pectus, & vorabis puluerem quamdiu viues: Quinetiam conciliabo tantas inimicitias inter te & mulierem, interq; semen tuum & eius, vt id conterat tibi caput, tu autem ei calcem. Te quoq; fœmina afficiam plurimis doloribus & ærumnis, vt cum dolore parias, & tota pendeas ex imperio viri tui. Et tu Adame, quoniam morem gerens vxori tuæ, comedisti de arbore, cuius esu interdixeram tibi, habebis terram infœcundam tua culpa, & ex ea quæres victum laboriose dum viues, cûm interim ipsa procreabit tibi carduos & sentes.

tes. *Tu vesceris herbis terra nascentibus, & cum sudore vultus tolerabis victum: donec redeas in terram, ex qua ortus es: nam puluis es, & in puluerem redibis.*

SENTENTIA.

Ob vnius hominis inobedientiam mors intrauit in mundum. Disce puer obedientiam.

CAINVS *Gene.* 4.

ARGVMENTVM.

Deus Cainum damnat ob fratricidium.

Ioua, Cain.

C*AINE, vbi est Abel frater tuus? C. Nescio: nunquid ego sum custos fratris mei? I Quid fecisti? ipse sanguis fratris tui edit ad me clamorem de terra. Quamobrem vteris terra infesta: vt quæ aperto ore hauserit sanguinem fratris tui de tua manu, ea non præbeat amplius vim suam tibi colenti. Tu errabis vagus per orbem terrarum. C. Mea culpa est maior, quàm vt posit remitti. En ego hodie exterminatus à te, ex ipso solo terrarum, errabo vagus per orbem terrarum, fugiens tuum conspectum: ita vt qui proximus inuenerit me, interficiat. I. Imò verò, quicunque interfecerit Cainum, subibit pœnam septupli. Quare apponam tibi hanc notam, ne si quis inciderit in te, perimat te.*

SENTENTIA.

Iniusti nequeunt ferre iustos. Quæ clam perpetrantur, palam punientur.

LOTVS Genes. 18.

ARGVMENTVM.

Abrahamus excipit Genios hospitio, & Ioua ei prolē promittit, consiliumq; suū de Sodomæ euersione patefacit. Idē facit deinde Lotus, & à Genijs eripitur ex periculo.

Abrahamus, Ioua, Genij duo, Puer, Sara, Lotus, Vxor Loti, Sodomitani.

VIdeo tres homines aduersum me. Non dubium est quin sint d[illegible] de via; præsertim hoc tanto æstu: quare curram [illegible] obuiam, vt retineam eos apud me. Domine, si vis fa[illegible] mihi gratissimum, noli aliò potius diuertere, qua[illegible] d me. Lauabitis pedes paucula aqua adhibita, deinde requiescetis sub arbore. Ego interea curabo vobis parandum panem, vt recreetis animos vestros, deinde pergatis. Hæc est vobis idonea causa diuert[illegible] ad me. G. Sic faciemus. A. Iam propero [illegible] casam. Sara, sume properè tria sata farinæ siligineæ, ex qua depsita facias panes subcinericios. Nam aduentant nobis hospites, quos ego volo accipere lautè. Itaq; iam curro ad bouile volo.n. mactare vitulum, quò eos tractem oppipare tu interea cura, vt nihil desit eis, quod opus sit hospitibus. S. Fiet. Propera Hagar, incende ignem, tepefac aquam ad depsendū, dum ego promo farinam. Age iam; dum aqua tepesit, para mactram. Subige farinam: expediamus omnia quæ iussit herus. A. Macta eum expedite puer. Heus Sara. S. Quid vis,

mi vir? A. Cura nobis luculentum focum. S. Iam accensus est. A. Impone ahænum. Volo ego hospites meos curari diligentissimè atq; humanissimè. Estné adhuc detracta pellis isti vitulo, puer? P. Imò iam dissectus est. A. Coniiciamus hæc frustra in ahænum. Subiice tu plura ligna, vt coquantur celeriùs. Despumato Hagar, instrue mensam: sed foris in vmbraculo sub arbore. Nihil libentiùs quàm viatorib. benefacio: & certè eos negligere, inhumanum est. Hospites, omnia sunt parata, accumbite, & vescimini læto animo. Habetis hîc butyrum, habetis & lac. Boni consulite quod adest, cæteraq; Deus largitur in præsentia. Puer, appone ei gallinam. I. Vbi est Sara vxor tua? A. Adest in tabernaculo. I. Cùm reuisam te eadem tempestate anni quæ nunc est, habebit Sara Vxor tua filiũ. S. Ha ha he, ridiculum. Ego iam vieta sum, & indulgebo voluptati scilicet: cùm meus quoq; Dominus consenuerit. I. Cur tandem ridet Sara, negans se posse parere, quia consenuit? Estné aliquid, quod Ioua non possit efficere? Cùm reuisam te, inquam, anno vertente, habebit Sara filium. S. Ego non risi. I. Imò verò risisti. Sed iam pergamus conficere iter reliquum. A. Ego comitabor vos, nisi molestum est. I. Egoné vt celem Abrahamum, de eo quod sum facturus, ex quo profecturus sit gens maxima & potentissima, per quem omnes gentes orbis terrarum sint consecuturæ felicitatem? nam certò scio, eum præcepturum esse suis liberis, & porrò suæ in posterum stirpi, vt viuant ex meo præscripto, &

colant iusticiam atq; ius, vt ego præstem Abrahamo quæ promisi ei: profectò non celabo. Abrahame, volo tibi indicare qui sim, & quò eam. Ego sum Ioua. Cùm viderem dissipatos esse rumores de tot tantisq; flagitiis Sodomitanorum & Gomorrhæorum, statui deuenire huc, & explorare, vtrum sint planè profligati, quemadmodum accepi fama & auditione: an non sint? G. Nos quidem antecedemus. A. Sed quid? perdesne etiam bonos vnà cum improbis? Si erunt quinquaginta viri boni in vrbe, an etiā perdes, neq; ignosces illi loco, propter illos quinquaginta bonos, qui erunt in eo? Absit vt tu sic facias, vt interficias bonos cum malis, sitq; eadem conditio proborum & improborum. Absit, vt tu, qui moderaris totum orbem terrarum, non facias æquum. I. Si inuenero in vrbe Sodoma quinquaginta viros bonos, ignoscam toti loco propter eos. A. Facio fortasse audacter, qui audeam te alloqui Dominum meum, ipse puluis & cinis: sed tamen si fortè defuerint quinq; de quinquaginta bonis, an propter quinq; excindes totā vrbem? I. Non euertam, si inuenero ibi quadraginta quinq; viros bonos. A. Quid si quadraginta? I. Etiam propter quadraginta abstinebo. A. Quæso, ne ægrè feras, Domine, si pergo quærere. Quid si triginta? I. Etiam sic abstinebo. A. Possim videri audacior, qui alloquar Dominum meum. Quid si viginti? I. Etiam eorum causa non peruertam. A. Interrogabo te hoc postremum, si tibi grauis non sum: quid si decem? I. Propter decem non euertam. G. Iam aduesperascit,

& nos

& nos appropinquamus vrbi. L. Video huc aduentare duos hospites. Ibo eis obuiã, vt eos deducam ad me. Saluete viri præstantissimi. G. Salue & tu vir humanissime. L. Peto à vobis, vt diuertamini in domum meã, vt ibi lotis pedibus pernoctetis, cras repetituri vestrum iter. G. Imò pernoctabimus in foro. L. At ego non patiar, diuertimini ad me: accipiam vos, si non lautè, at certè hilarè. G. Fortasse erimus tibi graues. L. Iucundi potiùs: ne veremini. Tam mihi erit gratum vos accipere hospitio, quàm esset accipi à vobis, si istic essem. G. Postquam tantoperè vis, nolumus esse pertinaces. L. Ergo sequimini me. Hîc est mea domus. Intrate quod bonum sit. Vxor, cura calefaciendam aquam, ad lauandos pedes horum hospitum: & simul confice panes coquendos in foco. Vos interea hic requiescite, dum paratur cœna. Age iam vxor, construe mensam: fac vt omnia sint nitidissima, ne quid offendat animos horum. Hospites accumbite, vtimini læto animo his, quæ suppeditant nobis in præsentia diuina benignitate. Sed quid? quem tumultum audio vxor? quis est iste clamor? quæ turbæ excitantur? VXOR Lo. Hei mihi, perijmus mi vir. L. Quid tandem est mali? VX. Tota ciuitas, mi vir, obsidet ædes nostras. Iuuenes senes, deniq; vniuersi circumsident nos. L. Valde vereor, quò hæc euasura sint. Sed audio clamantes. SO Heus heus Lote, vbi sunt homines isti, qui venerunt ad te sub noctem? Produc eos nobis, vt eos cognoscamus. L. O flagitium. Sed ne trepidate hospites:

tes: exibo ad eos, & obserabo post me ianuam. Adsum. Quid clamatis? SO. Volumus videre hospites, qui diuersantur apud te. L. Obsecro vos fratres mei, ne tantum scelus faciatis. Sunt mihi duæ filiæ, adhuc à viris integræ: eas malo dedere vestræ libidini, quàm sinere, vt qui noceatis his hominibus, qui commiserunt se sub præsidium mei tecti. S. Recede paulisper isthuc, vt consultemus de ista re. Quid facimus populares? accipiemusné puellas ea conditione, vt dimittamus iuuenes? AL. Non est opus longa deliberatione. Iste vnus peregrinatur in nostra ciuitate, & nos reget, si dijs pl[illegible]t. SO. Iam te Lote peius mulctabimus, quàm ipsos [illegible] tu putes nos velle subijci peregrinis. Agite, inuadam[illegible] eum. G. Recipe te confestim ad nos, Lote. L. O f[illegible]ius audax, ô profligatam & perditam nationem. Obseremus fores firmissimè. S. Effringamus fores: occidamus istos aduenas, qui cùm nusquam possunt habitare, veniunt ad nos. G. Ne trepida hospes, n[illegible]quam irrumpent nobis inuitis. L. O inauditam nequitiam. Sicciné hic violari hospites & peregrinos, quorũ ius debet esse sanctissimum? G. Seda te ipsum. Iam videbis vltionem præsentem. S. Quid est hoc, ô ciues, sumné ego cæcus, an obortæ sunt tenebræ densissimæ. AL. Nescio quid accidat alijs: sed ego non magis dispicio oculis, quàm calcibus. Vbi est ianua? AL. Caue caue, ne incidas in me. Hei mihi, fregi frontem ad parietem. AL. At ego nescio vbi terrarũ sim, neq; possum inuenire exitum ex hoc loco, neq; ingressum in alium. G. Lote, si

quos

quos habes præterea generos, aut filios aut filias, deniq; quoscunq; habes in vrbe, educ ex hoc loco. Nam nos quidem iam delebimus hunc locum. Huc. n. ad hoc ipsum missi sumus à Ioua, apud quem increbuit tanta importunitas horum. L. Habeo vobis gratiam, qui habeatis rationem non solùm meæ salutis, sed etiam meorum. Iam adeo eos. VX. Valde sum solicita de meo viro, qui est egressus domo: ita conscelleratus est hic totus populus. Metuo, ne quid grauius patiatur, etiam à suis. Nam hodie nulla sancta fides est, ne inter fratres quidem. L. Iam redeo. G. Quid egisti? L. Visus sum iocari eis, quorum saluti prouidebã. G. Homines sunt desperati. [illegible]gnant, quoniam nolunt seruari. Sed iam diluculum est, & tempus admonet emigrandum esse hinc. Agedũ, adiunge tibi vxorem tuam, & duas filias, ne aggregeris ad interitum tam perditæ ciuitatis. Quid cunctaris? nunquã potest nimis maturè vitari periculum. L. Atqui non videtur emigrandum tam manè. G. Atqui nos non sinemus te perire, quin potius manu educemus & te & tuam coniugem, & filias. Agite, exeamus ex vrbe. Sed caue, si tuam vitam amas, ne respicias post tergum, néue vsquã moreris in planicie. Euade in montes, ne pereas. L. Peto à te Domine, vt remittas hoc mihi, postquam tu pro tua benignitate deuincis me tanto beneficio, vt custodias mihi vitam. Certè non potero euadere in montes, quin me attingat illud malum, quo moriar. Sed est hic propinquum oppidulum ad confugiendum, in quo, quæso, vt liceat mihi euadere, &

ita consulere vitæ meæ, est sanè perparuum. G. Etiam in hac re indulgebo tibi, vt non euertam istud oppidum. Confer te illo: neq; enim licet mihi facere quicquam, quin tu eò perueneris.

SENTENTIA.

Deus versatur cum pijs, eisq; patefacit arcana sua, & eos remuneratur & tuetur. Mauult Deus, vt innumerabiles impij viuant, quàm vt vel vnus pius vnà cum illis pereat. Maior est Dei in vnum pium amor, quàm in omnes impios odium, quem quidem eius amorem debent imitari pij.

ABRAHAMUS Genes. 22.

Abrahamus iussu Dei filium suum Isaacum vult immolare. Deinde prohibente Deo, immolat arietem.

Abrahamus, Isaacus, Genius.

IAm tertium diem iter facimus, & videor videre procul locum destinatum sacrificio, vos hic opperimini vnà cum asino, dum ego & puer imus illuc, vt adoremus Deũ, postea redituri ad vos. Tu Isaace, portabis hæc ligna ad comburendam hostiam, ego feram ignem & cultrum. Eamus. IS. Mi pater. A. Quid vis fili mi? IS. Hic quidem est ignis & ligna, sed vbi est agnus immolandus? A. Deus prouidebit ipse sibi agnum in sacrificium, fili: nos interea pergamus. Ecce venimus in locum, quem Deus dicebat

mi-

mihi. Construamus hic aram. Rectè est, disponamus lignum. Nunc mi fili oportet vt te colligẽ, mactemq́; quando ita visum est Deo Opt. Max. cuius voluntati resistere nefas est: IS. Mi pater, si ita certum est Deo, fiat. Nam didici ei tibiq́ parere in rebus omnibus. A. Pater omnipotens, cuius est imperare, obsequor tuis iussis, tibiq́ macto hanc hostiã, hoc cultro, mea ipsius dextera. G. Abrahame. Abrahame. A. Quis me vocat? G. Caue ne afferas manum puero, caue ne lædas. Iam enim mihi satis perspecta est tua religio & pietas, qui propter me non peperceris filio, eiq́ vnico. A. Hem, quid hoc rei est? Sed videone arietem in dumo hærentem cornibus? Salua res est: viuet Isaacus: hæc mactabitur gratior Deo victima.

SENTENTIA.

Nihil tam difficile est aut durum, quin id posſit qui credit. Deus suorum pietatem remuneratur.

EPHRON. Genes. 23.

ARGVMENTVM.

Abraham mercatur ab Hettæis fundum, ad sepulturam Saræ vxoris suæ.

Abrahamus, Hettæi, Ephron.

EGO peregrinus & aduena inter vos, Hettæi: Quare tribuite mihi posseſsionem sepulturæ in terra vestra, vbi sepeliam Saram coniugem meam, quæ mortua est, vt scitis. H. Attende nos Domi-

ne. Tu es quidam princeps diuinus in nobis: tuum est eligere è nostris sepulchretis, vbi inhumes tuum mortuum. Nemo nostrum prohibebit te suo sepulchro, quo minus sepelias in eo. A. Ago vobis gratias pro vestra tanta humanitate ac liberalitate. Sed si vobis cordi est, vt sepeliam meum defunctum, & auferam è conspectu meo: concedite mihi præterea, vt agatis pro me cum Ephrone filio Sigoris, vt attribuat mihi cauernam duplicem, quam habet in extremo sui agri: & attribuat iusto argento in vestra præsentia, in vsum sepulchri. E. Ausculta mihi potius Domine. Ego tibi dono & agrum, & cauernam agri, & quidem in præsentia meorum popularium. Sepeli tuum mortuum. ABRA. Imò tu potiùs ausculta mihi. Ego soluam tibi pecuniam pro agro: eam tu accipe à me. E. Domine, attende. Hic fundus quo de agitur inter nos, est quadringentis siclis argenti: si vis sepelire tanti. A. Accipio tanti. Et iam appendam tibi præsentem pecuniam: Vos Hettæi estote testes, vt Ephron addicat mihi in possessionem, quadringentis his siclis argenti agrum suum, duplici cauerna, qui ager est è regione Mambræ, id est, Hebronis, vnà cum ipsa cauerna, & omnibus arboribus, quæ sunt vndiq; in toto spacio eius. E. Addico. H. Testes erimus.

SENTENTIA.

Iustitia commendat hominem apud eos, qui non sunt omninò perditi.

RE-

REBECCA Genes. 24.

ARGVMENTVM.

Dispensator Abrahami ducit Rebeccam, filiam Labanis Mesopotamii, in matrimonium Isaaco herili filio.

Dispensator Abrahami, Rebecca. Laban, Bathuel.

HEus heus puella, da mihi bibere paulum aquæ ex tua vrna. R. Imò verò perlibet, vir optime, Hem bibe. Quinetiam adaquabo tuos camelos, quantum sat erit. D. At ego te pro isto beneficio dono hac inaure, atq; his duabus armillis. Sed age, fac sciam, cuius sis filia: & an sit in ædibus tui patris locus, vbi possimus pernoctare. R. Equidem sum filia Bathuelis, quem Melca peperit ex Nachore. Straminis autem & pabuli apud nos affatim est, necnon locus ad pernoctandum. Sed ego curro in oppidum, vt nunciem hæc omnia domi, ita vt habent. D. Ago tibi gratias, Ioua, quod non destituisti tua bonitate & fide Abrahamum herum meum, tui cultorē: qui me deduxeris per eam viam, qua venirem domum cognatorum Domini mei. L. Ain' tu? R. Ita est. L. Et dono dedit tibi istam inaurem & armillas? R. Etiam. L. Vbi reliquisti? R. Ad fontem, & ecce eum tibi apud camelos. L. Precor tibi Iouam propitium homo. D. Et ego tibi vicissim, vir humanissime. L. Narrauit nobis hæc soror mea Rebecca, quinam sis, & vnde venias. Quod cùm primùm audiui, statim curaui pa-

rari

rari tibi diuersorium, & tuis camelis stabulũ, ne foris maneas. Quamobrem sequere me. D. Ago tibi gratias pro tanta comitate & diligentia. Sequor. L. Eamus hàc. Hic sunt ædes nostræ. Vos curate hos camelos stramine & pabulo. Vos afferte aquam lauandis pedibus huius, & comitum. Bene est, accumbite. D. Dabitis mihi veniam, non capiam cibum, quin prius dixero, cuius causa huc venerim. L. Dic ergo. D. Ego sum seruus Abrahami hominis, quem Deus ditauit mirum in modum, oue, capra, boue, argento, auro, seruis ancillis, camelis, atq; asinis: cui etiam iam seni Sara vxor peperit filium, quem ipse constituit hæredem ex asse, meq; etiam iureiurando astrinxit, ne locarem ei nuptum, quæ esset ex Cananæis, in quorum terra habitaret ipse: sed irem domum paternam, eiq; eligerem vxorem gentilem. Cui cùm ego dicerem, Quid si mulier nolet me sequi? Deus, inquit ille, cui ego per omnem vitam parui, tecum mittet nuncium suum, qui tibi secnndabit hoc iter: ita sumes filio meo vxorem mihi gentilem, aitamq; ex domo paterna, hac re exolueris te religione iurisiurandi, quo te astringo: si forte non impetraueris, vt mulier te sequatur. Ita persuasum est mihi, vt venirem, Cumq; hodie venissem ad fontem, ita cogitabam mecum: Ioua, Deus heri mei Abrahami, si tu mihi ades in hoc itinere, da mihi, vt me nunc hic stante ad fontem, veniat puella haustura, quæ mihi roganti det aquam ex vrna bibendam, atque etiam aquetur meos camelos, vt intelligam eam esse,

quam destinasti hero meo. Vix hæc mecum tacitus cogitaram, cùm subitò ecce egressa Rebecca, ferens urnam in humeris, descendit ad fontem, atq; haurit. Et cùm petiuissem potum ex ea, confestim deposita urna offert, & dicit etiam sese adaquaturam camelos: quod & fecit, adaquauitq; me & camelos. Ego quæsiui ex ea, cuius esset filia? Respondit: Batuelis filij Nachoris ex Melca. Tum ego accommodaui fronti eius inaurem, & manibus armillas: & summisse adorans Iouam Deum heri mei Abrahami, gratias egi, quòd deduxisset me in rectam viam, ad conciliandam filiam herilis cognati filio herili, quam ex his argenteis intellexi eam esse. Nunc ergo, si certum est vobis facere hoc beneficium Domino meo, facite ut sciam: sin minus, nihil [illegible]cius, ut insistam aliam viam. L. Hæc res planè ex Deo orta est, neq; nos omninò possumus repugnare tibi. B. Ita habet. Proinde habe tibi Rebeccam tuo arbitratu, eamq; ducito nupturam hero tuo, sicut visum est Iouæ. D. Gratiam habeo Deo primùm, qui ita voluerit: deinde vobis, qui non repugnaueritis. Tu verò Rebecca, & vos, non recusabitis hæc quantulacunq; dona, quæ attuli iussu mei Domini.

SENTENTIA.

Deus dirigit pios in viã, eorumq; actiones secundat.

IDVMVS Gene. 25.

ARGVMENTVM.

Esaus vẽdit Iacobo fratri prærogatiuam ætatis.

 Esa-

Esaus, Iacobus.

IMperti mihi de ruffo isto, nam redeo rure exanimatus laßitudine. I. Vende mihi in præsentia prærogatiuam tuæ ætatis. E. En ego iam iamq; emorior: quo mihi istam prærogatiuam? I. Ergo confirma mihi iam nunc venditionem iureiurando. E. Confirmo quid vis? iuro, addico, nihilifacio ius istud ætatis, præ edulio.

SENTENTIA.

Breuissima voluptas hominem priuat perpetuis bonis. Idem vsu veniet impijs, qui amore carnalium voluptatum, prodigunt bona cœlestia.

VENATOR Genes. 27.

ARGVMENTVM.

Iacobus arte materna præuertit à patre felicitatem Esai. Esaus seriùs veniens, frustra lachrymatur.

Rebecca, Iacobus, Isaacus, Esaus.

PAter tuus misit venatum fratrem tuum Esaum, me audiente, vt afferat ferinam: ex qua confectum pulpamentum ipse edat, eiq; benè precetur à Ioua, antequam moriatur: Nunc audi fili mi, quid velim à te fieri. Adi pecus, & inde afferto mihi duos bœdos opimos, ex quibus conficiam patri tuo edulium, quali maximè delectatur: quod offeres ei, vt tibi bene precetur, priusquam excedat vita. IA. Sed frater v llosus est, ego depilis. Quod si fortè pater me attre-

attrectauerit, putabit se mihi esse ludibrio, itaq; mihi malè, non bene precabitur. R. Istam imprecationem ego præstabo nate: tu modo gere mihi morem. I. Si ita iubes, certum est obsequi, eo. R. Mihi magnoperè curandum est, vt agam hanc rem callidè & prudẽter, ne meus maritus deprehendat fallaciam, nam vt amat rusticum illum Esaum, nunquam eum postponet Iacobo, nisi fraude inductus. Ego verò Iacobũ plus amo, & studeo eum obrepere in felicitate quam conciliabunt patris preces ei, cui bene ominatus fuerit. IA. Redeo mater: affero hœdos. R. Factum bene: agedum parem cupediam patri tuo, cuiusmodi scio suauẽ esse eius palato. Rectè comparata sunt omnia. Nunc age, induam te vestimenta preciosa Esai, quæ habeo penes me. Hic ornatus te condecet. IA. Quid manus & collum, quod pilis caret? RE. Vestientur pelle hœdorũ. Bene habet: accipe nunc hanc escam, atque hunc panem quem confeci. Abi, vide vt agas prudenter. IA. Dabo operam. Pater. IS. Quis tu es fili? IA. Esaus primogenitus tuus. Exequutus sum mandatum tuum. Surge, age vescere ferina, vt mihi bene preceris. IS. Quid sibi vult, quòd tã citò nactus es fili? IA. Ioua, Deus ille quem colis, obiecit mihi. IS. Accede huc, vt te attrectem fili, sciamq; vtrum sis ipse Esaus, nec ne. Quid hoc? vox quidem Iacobi est, sed manus Esai. Tu né ergo es ipse natus meus Esaus? IA. Planißimè. IS. Accede ad me, vt vescar tua ferina, fili, tibiq; bene precer. Suauis esca sanè, funde vinum. IA. Hem tibi. IS. Nunc age,

amplectere me. Quàm ſuauis odor venit ad nares meas. Fragras fili mi, non aliter quàm ſolet ager lætus munere Iouæ. Faxit Deus, vt terra pinguis, irrigata rore cœleſti, effundat tibi magna copia ſegetes & vuas. Tibi ſeruiant nationes, te colant populi, Dominus ſis fratrum tuorum, teq́ reuereantur ex eadem matre nati: qui tibi imprecabitur, eſto execrabilis & infelix: qui tibi bene volet & optabit, eſto fortunatus. IAC. Bene geſsi meum negotium, mater. Non agnouit me, & ex attrectatione putauit eſſe Eſaum. R. Bene eſt. Sed Eſaus iam reuerſus, parat ferinam, quàm offerat pa[illegible]. Videamus quid agat: nam multum fallet eum ſpes. E. Attolle te mi pater, & veſcere mea ferina, vt mihi [illegible]ne preceris. IS. Nam quis tu es? E. Rogas? Primog[illegible]tus tuus Eſaus. IS. Totus obſtupeſco horreoq́. Quis ergo is eſt, qui modo attulit mihi ferinam? Nam ex ea prorſus comedi ante tuum aduentum, eiq́ fauſta omnia ſum precatus: quæ res rata erit. E. Hei mihi, numquid cauſa eſt, quin ego perpetuò perierim? Attamen mihi quoque bene precare pater. IS. Frater tuus rem aſtu tractauit, ab ſtulitq́ fauſtitatem tuam. E. Næ ille probè reſpondet ſuo nomini, qui me iam bis circumuenerit. Primùm enim fraudauit me prærogatiua ætatis: deinde nunc intercepit bonam precationem mihi debitam. Sed nihilné tibi reliquum feciſti, quo mihi fauſtum aliquid precere? IS. Profectò feci eum Dominum tuum, ſtatuiq́ vt fratres ei ſeruirent, eumq́ muniui frumento & vino. Quid vis tibi iam faciam fili? E. Solumné id ha-

id habeas? imperti me etiam aliqua felicitate. Heu quid agam miser? Habebis quidem domicilium minus bonum, & à pinguitudine soli, & à supero rore: erit tempus illud, cùm vicissim vinces, excutiesq; iugum eius de collo tuo. E. Non procul abest luctus à patre meo. Nam certum est mihi, interficere Iacobum fratrem.

SENTENTIA.

Properandum est, & arripienda occasio, Serò plorat Esaus: serò venitur ad colligẽdum manna post ortum solem aut die Sabbati. Serò afferuntur falces post messem, cũ iam nihil superest nisi spicilegium. Serò pulsant fores fatuæ virgines. Serò conabũtur intrare pigri per portam iam clausam.

IACOBVS PROFVGVS Gen. 29.

ARGVMENTVM.

Iacobi profugi congressio cum Rebecca sobrina sua.

Iacobus, Pastores, Rachel.

FRatres, vnde estis? P. Ex Charra. I. Ecquid nostis Labanem, filium Nachoris? P. Maximè. I. Valetne? P. Valet: atq; ecce tibi Rachelem filiam eius huc venientem cum pecudibus. I. Hem diei multum adhuc est, necdum tempus est cogendi pecoris, quin adaquatis pecudes, deinde ituri pastum? Non possumus, donec conuenerint omnes greges, quò auoluamus saxum ab ore putei, atq; ita adaquemus. I. Sed venit

Rachel agens pecus, quid cesso auoluere saxum, vt hauriam ei aquam, atq; hanc primam ab ea ineam gratiam. O mea Rachel, amplectere me. R. Abstine tu manum, quis tu es? I. Ego sum Iacobus patruelis tuus: filius Rebeccæ, nō contineo lachrymas præ gaudio. R. O felicem aduentum. Sed ego cesso ire in vrbem, vt nunciem hæc meo patri.

SENTENTIA.

Gaudent mutuo congressu consanguinei. Sunt autem pij omnes inter sese diuina consanguinitate coniuncti.

LABAN Genes. 31.

ARGVMENTVM.

Laban fugientem Iacobum assequutus, cū eo iurgatur. Deinde fit inter eos fœdus.

Laban, Iacobus, Rachel.

QVæ ratio impulit te, vt inscio me abduceres meas filias, tanquam ferro partas? Cur clam & nesciente me aufugisti, neque fecisti me certiorem, vt prosequerer te voluptate carminum, tympanorum, cythararum? neq; permisisti mihi, vt oscularer meos natos & natas? Stultè sanè fecisti. Et erat mihi in manu, nocere vobis. Sed Deus vester patrius heri monuit me, vt cauerem, ne te offenderem vlla re. Verùm esto, profectus sis sanè præ desiderio, quod capiebas è domo paterna: deos verò meos cur furatus es? IAC. Illud feci adductus metu, veritus ne tu eriperes mihi tuas filias. Quod autem attinet ad tuos

deos,

deos, si quem penes inueneris eos, per me quidem plectatur capite. Noscita præsentib. necessarijs nostris, si quid tui est apud me. L. Rectè dicis. Perscrutabor vestra tabernacula. IA. Non recuso, quo minus vestiges omnia. R. Video me esse in magno periculo. Nã Laban pater meus conquirit per omnia tentoria suos deos penates, quos ego furata sum, meo viro nesciente. Quod si factum deprehendetur, concitauero magnas turbas. Comminiscenda aliqua fallacia est, & quidem subitò, nam meus pater iam aderit hîc. Probè, inueni viam: obruam eos in hoc stercore camelino, deinde sedebo super: facilè eum fallã. L. Rimatus sum acerrimè tabernaculum Iacobi, tũ Liæ, tum duarum ancillarum, nusquam inueni. Restat tabernaculum Rachelis: in quo si non erũt: mirabor. Hæc omnia sunt mihi perscrutãda. Hîc quidem nõ sunt, neq; hîc. Quid sub hac culcitra? tantundem. At in hoc angulo erunt: at non sunt. R. Noli ægrè ferre, Domine, quòd non possum assurgere tibi: nam sum in menstruis. L. Perquisiui omnia diligentissimè: sed nusquam comperi meos Deos penetrales. I. Quodnam concepi tantum scelus, aut quod facinus admisi in te, vt tu me sic persequerere? Scrutatus es omnia mea vtensilia: ecquid inuenisti de vlla suppellectile tuæ domus? Prome huc coram necessarijs vtriusque nostrum, vt ipsi iudicent de vtroque nostrum. Iam viginti annos egi apud te, tuæ oues & capræ nunquam fuerunt infœcunda: non comedi arietes tuæ ouiariæ: nihil ad te retuli ereptum feris: ipse semper

præstiti damnum: tu mihi semper imputasti, si quid per furtum amissum est, tam interdiu quàm noctu, meo periculo amissum est: Deniq; ea fuit mea conditio, vt & de die conficerer æstu, & de noctu gelu: & interea somnus abesset ab oculis meis. Iam hic mihi vigesimus annus agitur, cùm sum domi tuæ. Seruiui tibi quatuordecim annos pro tuis duab. filiabus. sex autem pro ouibus & capris: cùm tu interea mutauisti mihi mercedem decies. Quod nisi Deus patrius, videlicet Deus Abrahami, & terror Isaaci affuisset mihi, tu quidem dimisisses me vacuum. Sed respexit ille miserias & labores, quib. sum perfunctus: id quod heri satis ostendit. L. Meæ sunt hæ filiæ, mei filij, meum pecus: deniq; quicquid hic vides meum est. Et nunc quo pacto optimè consulam meis his filiabus & filijs, quos pepererunt? Opinor, si ego & tu feriemus fœdus, quod sit testimonio vtriq; nostrum. I. Optimè. Ego hic erigam cippum ex hoc saxo: vos mei propinqui accumulate lapides. Capiemus cibum super hoc tumulo. L. Hic hodie tumulus erit medius testis inter me & te. I. Perplacet. Atque ex hac re vocetur Galaadus. L. Aut etiam Maspha, vt significet, Deum aspectaturum quid fiat à me & te, cùm discesserimus alter ab altero. Quod si tu eris durus meis filiabus, aut si duces alias in matrimonium præter eas, tum hæc pacta perinde sunto, atq; si nulla facta sint. Atq; huius quidem rei testis esto Deus vtriq;. Vides hunc tumulum, vides & hunc cippum, quem extruxi inter me & te? Hic tumulus, & hic cippus, testes sunto,

neq;

neq; me aduersum te, neq; te aduersum me transiturum eis ad nocendum. Deus Abrahami & Deus Nachoris, vtriusq; patrius, sunto nostri vindices. I. Ego coniuro per terrorem mei patris Isaaci. Atq; vt hæc sint sanctissima, faciam hodie sacrificium in hoc monte, ad cuius epulas vos omnes inuito. L. Condicimus.

SENTENTIA.

Deus suos tuetur ab aduersariis.

IACOBVS REDVX.

Genesis 33.

ARGVMENTVM.

Iacobus ex Mesopotamia rediens, Esaum fratrem donis placat.

Esaus, Iacobus.

O Salue multum mi frater charissime. I. Salue & tu plurimum germane mihi optatissime. E. Vt te libenter amplector post longum spacium temporis. I. Et mihi profectò iam diu nihil fuit iucundius, quàm nunc videre te incolumem. Itaque præ gaudio non teneo lachrymas. E. Nec possum non flere: ita totus lætitia gestio. Sed quid sibi vult iste grex mulierum & puerorum, quos tecum ducis? IA. Vxores sunt & liberi, quibus me Deus, quæ sua est liberalitas, ditauit. E. Quid autē sibi vult totus ille grex, quem offendi veniens? IA. Volui te eo dono mihi placare. E. Satis multa habeo, frater, habe tibi tua. I. Ne repudia me quæso, si te mihi propitium habeo: accipies à me munusculum. Nam quod vidi faciem tu-

am, videor mihi vidisse numen quoddam: nec mirũ, qui mihi tam facilis fueris. Itaq; quæso, vt accipas à me munusculum, quod ad te adductum est: postquam Deus pro sua benignitate tam multis bonis me cumulauit, vt nulla re caream. E. Quando vrges tantopere, accipio, etsi nihil opus erat. Age eamus, ego ibo vnà tecum. I. Scis pueros esse teneros, ouesq; & capras, & boues prægnantes: quod si fatigentur vel vnum diem, [illegible] est de ouib. & capris omnibus, interibũt. Sed ama[illegible] præ: ego pergã clementer & placidè, put postulant ea, quæ præ me duco, ipsiq; pueri, donec veniã ad te in Se[illegible]. Saltẽ relinquam tibi aliquot ex meis comitibus. I. [illegible]d opus? gere obsecro mihi morẽ.

SEN[illegible]ENTIA.

Potentiorum ira c[illegible]mitate & summissione est lenienda.

IOSEPHVS VENDITVS. Genesis 37.

ARGVMENTVM.

Iosephum ob inuidiam vendunt fratres Mercatoribus Ismaëlitis.

Simeon, Leuis, Ruben, Iosephus, Iudas, Mercato:

ECce vobis somniator ille. Agite occidamus eum, deijciamusq; corpus eius in aliquam specum. L. Sed quid renũciabimus patri de eo? S. Deuoratũ esse ab aliqua fera. Videbimus quorsum euadant eius somnia. R. Impiũ sit maculare manꝰ sanguine pueri, idq; fratris. Deducimini ab ista mẽte. Nihil potestis granius cõsulere in nos aut in patrẽ nostrũ. S. Vnde tibi incessit ista noua religio? Vis ergo sinamus eũ viuere, qui suis insomnijs portẽdit nos omnes, ipsosq; a-

deò parentes fore sibi supplices? an nō dignus est, qui eat somniatū apud inferos? R. Frater, si ita futurum est, qui caueas? sin minus, quid times? Vsq; adeóne indignū tibi videtur, si puer imperit⁹ somniauit? quid potest esse culpæ in somnijs? Postremò, si adeò obfirmastis animū, neq; potestis auocari ab isto consilio, est hic puteus sine aqua: saltem abstinete manus, dimittite in puteū, culpa erit aliquāto minor. S. Ruben, [illegible] videris. Nobis certū est perdere puerū. I. [illegible] salute vos impertio fratres amātißimi. S. [illegible] nos te malo maximo impertimus, qui somnias te coli à fratrib. quos nunc salutas tā blandè. Agi[illegible] discindamus vestem hanc versicolorem, qua p[illegible] eum ornauit, delicatulum puellū. I. Hei mihi, quid cogitatis mihi facere? L. Necabimus. I. A[illegible] facite. S. Stat sentētia. I. O fratres charißimi, per Deum opt. max. per communē nostrū parentē, qui cōficietur mœrore, obsecro, obtestor, quid feci? quod est meum scelus? quæ mala mens vos agit? S. Frustra rogas. I. Fratrem vestrum? S. Certum est. I. Ah vester sum, vester sum frater. S. Surdo canis: demitte. R. At ego subduco me hinc, nō sustineo adesse in tā tristi spectaculo. I. Heu me miserū, quò detrudor? nimirum ad manes. O pater, pater, quam tristē nuncium accipies de filio, in quāto luctu trahes vitam. Iuda, obsecro tuā fidem, miserere mei, miserere parentū. L. Sedeamus hic meridiaturi. IV. Video mercatores quosdam venientes: vultis auscultare mihi? Quid profuerit nobis cruenta cædes fratris nostri? Vendamus eum potiùs Ismaëlitis, quos videtis venientes. Ne afferamus hostiles manus fratri: abstineamus à sanguine. Nam certè frater noster

est,procreatus eodem semine.Agite,sinite vos exorari. L. Rectè ait.S.Sed ne forté.IV.Frater,ne metue, amittes eum venditione, non minus ac nece. L. Ita est,accedit etiam quæstus ex venditione:quem quæstum amittemus,si eum necauerimus.SI. Sino, fiat. IV.Heus mercatores, vultisne emere puerum quendam elegantem.M.Fortasse:fac videamus.IV.Extrahite eum è puteo: empturi sunt. IO. Nunc quidem mihi periclitandum est,video,extrahor ad cædem: IV. Ne trepida, non necaberis, sed venderis. En vobis puerum lepida forma. M. Hercle bellũ, & ingenuũ. Quanti eum indicatis? IV. Triginta argenteis. M. Accipimus. Accipite pecuniam.

SENTENTIA.

Inuidia homines impellit ad quoduis facinus.Et Deus suos non quidem deserit, sed vt exploret,in extremos angores venire patitur.

IOSEPHVS CAPTIVVS.

Genesis 40.

ARGVMENTVM.

Iosephus captiuus interpretatur somnia prægustatoris & pistoris Pharaonis.

Iosephus,Prægustator Pharaonis,Pistor.

Q*VID accedit, vt hodie vultu sitis adeò mœsto? PR.Somniauimus vterq;, & caremus coniectore. IO. At habet Deus coniectores. Agite, narrate*

mihi.

mihi. PR. Videbar mihi in somnis videre ob oculos vitem, ex qua tres palmites orirentur: quæ deinde quasi germinaret, produxit florem, vnde vuæ plenæ racemis maturescebant. Erat autem mihi in manu poculum Pharaonis, itaq; cepi vuas, easq; in id expressi, deinde tradidi ei in manum. IO. Hæc est interpretatio: Tres palmites, tres dies sunt, hinc ad triduũ Pharao iubebit te pduci è carcere, restituetq; in locum muneris pristinum, stabisq; ei ad cyathos, vt antè. Quamobrem vbi adeptus fueris hoc tantum bonum, facito, quæso, vt memineris mei, præstesq; mihi hoc beneficium, vt facias mentionem mei apud Pharaonem, meq; extrahas ex hac domo. Nam surreptus sum clam ex terra Hebræorum: neq; quicquam feci, quamobrem compingerer in carcerem. PI. Rectè sanè interpretatus es. Sed audi meum quoq; somnium. Tria alba canistra erant super capite meo, in quorum summo inerant Pharaonis omnis generis cibi pistorij, quos inde aues comedebant. IO. Accipe coniecturã. Tria canistra, tres dies sunt. Abhinc tres dies iussu Pharaonis securi ferieris, atq; in crucẽ tollêris, vbi alites vorabunt tuum cadauer.

SENTENTIA.

Deus piis arcana detegit: idemq; viã ad eorum salutem sæpe longè antè præparat.

IOSEPHVS CONIECTOR.

Genesis 41.

ARGVMENTVM.

Iose-

Iosephus interpretatur Pharaoni duo somnia, ob eamq́; causam Pharao præficit eum toti Ægypto.

Pharao, Iosephus.

SOmniaui quiddam, quod nemo mihi potest interpretatione explicare. Te autem audio esse coniectorem somniorum, ideoq́; te accersiui. IO. Equidem is sum, per quem Deus interpretatur somnium tuum Pharao. Tuque narra. P. Videbar mihi adstare ripæ fluminis: atq; ex eo exierunt septem vaccæ bene habitæ, & pulchræ visu, quæ pascebantur in carecto. Ecce autem deinde septem aliæ graciles, & deformes supra modum, & tenui corpore, quales nunquam vidi in Ægypto: quæ deuorauerunt priores, quas cùm demisissent in sua viscera, tamen id non apparebat: adeò semper macie deformes erant, vt prius. Ego somno solutus sum. Deinde rursus oppressus somno, videbar videre septem spicas crescentes in vno calamo, optimas & formosas: secundum quas succrescebant totidem aliæ graciles & tenues, & exesæ vredidine, quæ deuorauerũt septem illas generosas. Hæc ego indicaui coniectoribus: sed nemo est, qui possit mihi explicare. I. Somnium tuum vnum est Pharao. Deus præmonet te eorum, quæ facturus est. Septem vaccæ generosæ, sunt septem anni: septem spicæ item, idem volunt, vnum idemq́; somnium est. Septẽ verò vaccæ & spicæ tenues, septem alij sunt anni, quibus fames vigebit. Hoc idipsum est, quod dixi: Deus ꝙ facturus est, tibi indicat. Sic habeto: Septem annos proxi-

proxi-

proximos futuros esse fertilißimos frugum terræ, præ
sertim in Ægypto: quos sequentur alteri, ita infesti
penuria omnis cibi, vt læta illa vbertas priorum sit
omninò consumenda fame. Tanta inquam labora-
bitur penuria, vt tantæ rerum abundantiæ ne vesti
gium quidem vllum supersit. Nam quòd bis somnia-
sti, id ideò factum est, vt intelligas omninò decretum
esse Deo ita facere, idq; breui. Quare dispice Pharao,
virum aliquem scientem & peritum, quem præficias
Aegypto: præterea curatores & ædiles annonæ, qui
legant quintas in Aegypto, cogantq; quàm maxi-
mum numerum frumenti, his proximis septem annis
vberibus, quòd condant nomine tuo in vrbes. Ita
fiet, vt proximo septennio duplas consequaris anno-
nas, quibus Aegyptus defendatur à fame & pernicie,
altero septennio. P. O salutare consilium, & dignum
homine sapientißimo. An quisquam hodie est, qui æ-
què spiret numen, atq; hic? Ergo cùm Deus indicet ti-
bi Iosephe tantas res, non est dubium, quin tu sis pru-
dentißimus & sapientißimus omnium. Itaq; iam nũc
volo, vt sis gubernator domus meæ, vtq; omnis meus
populus pareat imperio tuo. Maior ero te solio tan-
tùm. En trado tibi curã & gubernationem totius
Aegypti, atque ad confirmationem huius rei, hunc
annulum detractum meis digitis, induo tuis: teq; do-
no hac veste byßina, & hoc torque aureo. Iubeoq; te
vehi curru primo secundùm meum: & volo procla-
mari ante te, Congenulate. Ne viuam Pharao, nisi
tu vnus eris in tota Aegypto, cuius iniussu non au-
debit

debit quisquam vel mutire, Deinceps iam non vocaberis Iosephus, sed Saphnatopaneas, vt nomine ipso pollicearis interpretationem obscurorũ. Atq; ego tibi despondeo Asnatam, filiam Potiphræ Pontificis Heliopolitani. IO. At ego tibi Rex pro tantis beneficijs habeo gratiam, quantam maximam possum: daboq; operam, Deo volente, vt nec te mandati, nec me recepti muneris pœniteat.

SENTENTIA.

Deus pios post dolores & infamiam mira arte euehit ad voluptates & honores. Quod si non omnibus pijs accidit in hac vita, at in futura accidet. Nam prima pars vitæ Iosephi, quæ calamitosa fuit, vmbra est huius vitæ piorum. Altera verò futuræ. Atq; idem dico de Iacobo & Dauide. Ad gaudia venitur per dolores: ad honores per infamiam: ad dulcedinem per amaritudinem: ad altitudinẽ per humilitatem: per mortem ad vitam.

IOSEPHVS AGNITVS.

Genesis 44.

ARGVMENTVM.

Filij Israëlis reuocati de via iussu Iosephi, furti simulatè accusantur: tandem Iosephus sese eis aperit.

Præfectus domus Iosephi, Filij Israëlis, Ruben, Iudas, Iosephus.

Resta-

REstate viri. Heus vos appello, sistite gressum: Hoccine est humanum factum, aut dignum hospitibus, pensare bonum malo? An nesciebatis eam esse, qua herus est solitus potare? At etiam sperabatis eum ignoraturum, qui est diuinus? male omninò à vobis factum. F. Quid tibi vis homo, cum tua ista iracundia? aut quid nos accusas? P. Ita vos Deus amet, vt nescitis. F. Nam qui sciamus? P. Suffurati estis pateră heri mei. Scitis nunc? At etiam ac fingunt vultum. IV. Pace tua dixerimus, vir optime: absit procul à nobis istud facinus: Tute scis, vt reportauerimus ad te vsque è finibus Chananæorum, argentum repertum in ore saccorum nostrorum: tantum abest, vt sustulerimus è domo domini tui aurum, aut argentum. Ita tecum agemus: Si quem penes deprehensa fuerit patera, ipse moriatur, nos omnes perpetuæ seruituti addicamur. P. Imò agemus mitius. Qui fuerit conuictus furti, mihi seruus esto: cæteri liberi discedunto. F. Placet: deponamus sarcynas ocyus, hem, scrutare vt libet. P. Placet conquirere à maximi sarcina ad minimi. Hîc quidem non est, neque hîc: sed profectò inuenietur. Vbi vbi est, diu celari nō potest. Euge manifestum furtum. Hîc est, in sacco minimi natu. An etiam nunc potestis negare? deprehendíne ego furem manifestarium? E. Aperta res est, perijmus funditus. Heu rem miseram & luctuosam. An vlli vnquam mortales fuerūt æquè infortunati, atque nos sumus? IV. Equidē nequeo satis mirari, atat data nobis sunt verba, redeamus properè omnes ad Saph-

natopaneam, si vlla superest spes salutis. Ah pater, pater, quàm metuo malè, ne tibi accidat, quod metuebas tantoperè: IO. Quod facinus fecistis hospites? An ignoratis, me vnum eorum esse qui diuinant? IV. Quid dicemus Domine? quid loquemur? quam causam afferemus? Deus patefecit peccatum nostrum. ecce nos tibi seruos, vnà cum eo apud quem inuenta [illegible] patera. IO. Bona verba, imò ipse vnus mihi seruiet, [illegible] redite salui ad patrē vestrum. IV. Quæso, vt liceat [illegible]bi pauca loqui apud te, cum bona venia, nam tu qui[illegible]m es alter Pharao. Cùm primùm huc venimus, vt [illegible] scis, frumentandi gratia, rogasti num nám esset nobis pater aut frater. Nos respondimus, patrem esse nobis senem, fratremq́ natum iā annoso patre, cuius itē ger[illegible]nus alter excessisset vita, illum tum solum restare domi cum matre, patriq́ esse charissimum, & tu iussisti fratrem illum adduci ad te, quòd diceres velle te videre. Nos respondimus, patrē nō posse carere eo, quin moreretur præ mœrore. Tum tu interdixisti nobis aditu ad te, nisi minimus natu frater compareret nobiscum. Nos retulimus omnem rem patri. Cumq́ iuberet nos redire huc eadem de causa, negauimus venturos sine fratre. Pater dicere, ex duobus filijs, quos sustulisset ex vxore, alterum à feris deuoratum esse, nec postea visum sibi: alterum superesse, qui si abduceretur à se, & aliquid humanitus accideret ei, nos fore in causa, vt senex miserè interiret. Nunc si reuertar ad eum, neq́ reducam puerum, quem vnicè amat, simulatque viderit

rit me, morietur: atq; ita fuerimus autores miserrimæ mortis patris nostri, eiusq; senis. Atqui ego vas factus pueri sistendi. Quare obsecro, vt ego potius seruiam seruitutem apud te, pro puero, ipse redeat domum cum fratribus. Neque enim sustineo redire ad patrem sine puero, ne videam mala quibus afflictabitur. 10. Enimuero iam non contineo me, nec possum amplius dissimulare. Vos exite omnes foras. O fratres mei, ego sum Iosephus. Obsecro, estné superstes pater? Quid obstupuistis? amplectimini me, [illegible], non contineo lachrymas. Ego sum Iosephus germanus vester, quem vendidistis mercatoribus euntibus in Aegyptum. Proinde ne angimini, néue dolete, quòd me vendideritis. Nam hoc totum profectum est à prouidentia Dei, qui voluit vt hæc anteuenirem. Etenim duo anni fame infesti elapsi sunt: superest adhuc quinquenniũ, quo neq; sementis fiet, neq; meßis. Quãobrem Deus præmisit me in hæc loca, quò sciebat vos esse venturos, vt esset qui seruaret vos, paternamq; domum. Itaq; non vos, sed Deus misit me, qui effecit vt essem Pharaoni pater, toti eius familiæ Dominus, vniuersis Aegyptijs princeps. Quocirca proficiscimini continuò ad patrẽ, & narratote ei, me esse & viuũ, & magnum atq; gratiosum: proinde ne cunctetur commigrare ad me vnà cũ tota domo, & pecoribus. Supellectilem ne moretur: plurimam enim hîc esse. Nam alam vos in terra quadam feraci, non procul hinc. Ecce vos videtis oculis vestris, videt chari-

rißimus frater Beniamin , vt colloquar vobiscum meo ipsius ore: licet agnoscatis, & omnia renuncietis patri. O mi Beniamin, teneò ne ego te? vt libenter amplector charißimum mihi capitulum. Agite, amplectar vos omnes. Saluete fratres, redditi mihi post longum tempus. F. Salue & tu frater mitißime.

SENTENTIA.

Deus est mirificus, etiā peccata suorum convertit ad ipsorum salutem.

MOSES EXPOSITVS.

Exodi. 2.

ARGVMENTVM.

Moses infans à matre expositus, reperitur à filia Pharaonis, & matri ignoranter traditur alendus.

Iacobeda mater Mosis, Maria soror, Thermutis filia Pharaonis, Ancilla.

H*VC vsque euasimus clanculum, & iam peruenimus ad flumen. Nunc exponendus est hic infans puer, ne Pharao resciscat eum esse seruatum à nobis, contra suum mandatum atque voluntatem. Nam quòd seruauimus eum iam tres menses, fecimus cum magno periculo. Sed melius erat venire in discrimen etiam de vita, quàm sinere necari tā formosum puerum. O crudelem Regem, qui iusserit interfici omnes partus mares. Quàm multi sunt perempti iussu eius, in ipso ingressu vitæ? Quæ est vnquam audita*

tan-

tanta immanitas? infantes iugulari in ipso limine & ingressu vitæ? O mi filiole, ego mater misera cogor exponere te hîc in papyro? te, quem tuli vtero, quem peperi, quem per tres menses occultaui: & occultarem adhuc, si possem. O rem acerbam: menè separari à te, sine vlla spe tui vnquam videndi? Quid me futurum est? quid te autem fili, quem hîc desero? Verùm cùm non poßimus ꝙ volumus, velimus [illegible] possumus. Quod meum fuit feci, vt te occ[illegible] ha-berem. Nunc commendo te clementiæ & [p]rouidentiæ diuinæ. Vale meæ deliciæ, vale [illegible] filiole. M. Mater, ego hîc manebo in occulto, si tu permittes, vt videam quid futurum sit. I. Permitto, & domum redeo. T. Hîc est flumen, quo venimus ad lauandum. Vos pedissequæ hîc inamb[ul]bitis secundum flumen: ego cum ancilla concedã in hunc recessum amœnum & occultum. Sed quid video in papyro, ancilla? vise quid sit. Videtur mihi esse cista. A. Et rectè videtur, hera: & quidem est oblita bitumine & pice. T. Adfer eam huc. Aperiamus. Ah misellem: puer est vagiens: miseret me eius. Ex pueris Hebræorum est. M. Venio in summã spem conseruandi pueri. Accedam. Salue Domina. T. Quid tu ais? M. Visnè vt accersam tibi nutricem ex Hebræis, quæ nutriat tibi puerum? T. Bene dicis, accerse. M. Iam hîc aderit. T. Bonis auspicijs huc descẽdi. Habeo puerum, quem curabo educandum pro meo. Nihil potuit accidere mihi optatius. Neq; vereor offendere meum patrem, in re tã pia & humana. Ah scelus est, iugulare partus

recentes. At quàm elegans est, quàm benè natus? Nonnè flagitium est necare tales pueros? M. Hic tibi adduco nutricem, Domina. T. Mulier, tu educabis mihi & enutries hunc puerum. Ego tibi soluam mercedem. I. Faciam.

SENTENTIA.

Quos Deus seruare vult, eos quidem in[illegible]ma pericula venire patitur, at non perire.

DVMVS Exodi 3.

ARGVMENTVM.

Ioua in dumo ardente alloquitur Mosen, eumq; mittit in Ægyptum ad liberandos Israëlitas ex seruitute.

Mose[illegible], Ioua.

D*EVM immortalem, quid monstri video? dumum ita ardentem, vt tamen non consumatur. Libet videre, quid hoc sit rei. I. Moses, Moses. M. Quid est? I. Locus hic sacer est, noli accedere huc. Detrahe tibi calceos de pedibus. Ego sum Deus patrum tuorum, Deus Abrahami, Deus Isaaci, Deus Iacobi. Vidi angustias populi mei, qui est in Aegypto, gemitumq; audiui, quem exprimit violentia exactorum operum. Noui labores meorũ. Itaq; descendi, vt eripiam eos è manibus Aegyptiorum, abducamq; ex illa terra, in terram bonam & amplam, abundantem lacte & melle: quam incolunt Cananæi, Hettæi, Amorrhæi, Pherezæi, Heuæi, Iebusæi: Et nunc volo mittere te ad Pharaonem, qui educas populum me-*

um

um posteros Israëlis ex Aegypto: M. Nam quis ego sum, ut adeam Pharaonem, educamq; Israëlitas ex Aegypto? I. Adero ego tibi, atque hoc signo intelliges te esse à me missum: Cùm eduxeris eum ex Aegypto, coletis Deum in hoc monte. M. Age sanè, adiuero Israëlitas, dixero me missum à Deo patrum ipsorum: Quod est, dicent, nomen eius? Hîc quid respondeam? I. Ero, qui ero. Dices Israëlitis: E[illegible]it me ad vos: dices, inquam, missum te à [illegible] Deo, patrum ipsorum, Abrahami, Isaaci, & I[illegible]obi: atque hoc esse nomen meum immortale, q[illegible] nomine volo notus esse in sempiternum. I modò, conuocatisq; senioribus Israëlitis dicito, te à me esse missum, qui tibi apparuerim: quiq; statuerim eos respicere, liberareq; calamitate, qua opprimun[illegible]r per Aegyptios, atque auehere in regionem longè omnium feracissimam. Vbi te audierint, (audient enim) adibis tu unà cum senioribus Regem Aegypti, quem admonebitis nomine Dei Hebræorum, ut sinat vos procedere iter tridui per deserta, vestroq; Deo sacrificare. Nec verò me latet, non permissurum, nisi vi coactum. Quare afflictabo Aegyptum miris modis, ut tandem amittat vos liberos. Quinetiam ne abeatis vacui, ponam populum in gratiam cum Aegyptiis, perficiamq; ut mulieres egressuræ exorent vicinas & hospites vasa aurea & argentea, & vestem: quæ deinde imposita vestris liberis exportabitis, atque ita compilabitis Aegyptum. M. At enim non habebunt fidem dictis meis, negabuntq; visum mihi Iouam. I O. Quid

istud est, quod tenes in manu? M. Virga est. I. Abiice humi. quid nunc, quid est? M. Perij, serpens est. I. Ne fuge, sed prebēde manu caudam eius. Vides rursum virgam factam: vt credant tibi visum esse Iouam. Age rursum immitte manum in sinum tuum, educ: vides tam albam lepra, quàm est nix? Nunc refer in sinum, educ: vides sanam esse iterum, vt est ca[illegible]m corpus? Quod si primo signo non adducētur, vt fid[illegible]abeant tibi: at altero. Sin ne duodus quidem prodi[illegible]s eis persuasum fuerit, sumes de aqua fluuij, quam v[illegible]deris in terram, fiet sanguis. MO. Quæso te Domine, neque antea eram disertus, neque nunc sum post tuum colloquium: nā laboro titubantia oris, & tarditate linguæ. IO. Ecquis dedit os homini? aut quis facit mu[illegible]? aut surdum? quis videntem aut cœcum? An non ego is sum? I. modò ego moderabor tuæ linguæ, tibiq; suggeram quid sis dicturus. M. Obsecro, mitte idoneum aliquem. I. Enimuerò odiosus es. Est tibi Aharon Leuita: is bene disertus est, scio: quin procedit tibi obuiam, teq; viso lætabitur animo. Ei tu præibis verbis, quod voles: ego verò moderabor tuo ori, & eius, præmonstraboq; quid sit vobis faciendum. Ipse alloquetur populum pro te: eritq; tibi pro ore, tu ei pro Deo. Feres etiam manu ista virgam, qua edes portenta. Abi sanè.

SENTENTIA.

Deus voce balborum deiicit hostes suos.
Debet eloquentia seruire pietati.

VITV-

VITVLVS Exodi. 32.

ARGVMENTVM.

Moses pacat Iouam iratum Israëlitis ob aureum vitulum, ipse pœnas illis irrogat.

Ioua, Moses, Iosua, Aharon, Leuitæ.

ABI, descende. Iam enim deprauati sunt populares tui, quos eduxisti ex Aegypto. Deflex[illegible] citò de via, quam docueram: duxeruntq́ sibi [illegible] auro vitulum, quem adorant, cui sacrificant [illegible]icuntque Deum esse, à quo sunt educti ex Aegy[illegible] Video sanè populum esse intractabilem, & refractarium: Quamobrem sine me, vt irascar, conficiamq́ eos, deducamq́ ex te gentem magnam. M. Cur exardeas ira in tuos, quos eduxisti ex Aegypto [illegible]gna vi, manuq́ valida? an vt iactent Aegyptij, eductos à te malitiosè, vt deleres eos in montibus ad internecionem, prorsusq́ tolleres è medio? Quin omitte istam tuam iracundiam, atq́ ita vt decet, remitte hanc noxam populo. Memineris Abrahami, Isaaci, & Israëlis, cultorum tuorum, quorum posteritatem iurasti te multiplicaturum ad numerum stellarum, daturumq́ ei terram illam, quam poßideat in æternum. I. Ius oras: hem remitto. M. Facis vt te dignum est. Ego verò descendo de monte, cum his duabus tabulis. IOS. Quem clamorem audio? pugnatur in castris. M. Nō est iste clamor vrgentium vi, aut terga vertentium: sonum audio cantantium. Sed accedamus. Hei mihi quod flagitium video? totus totus iracundia ardeo:

valebant tabulæ. Ah frater, quid tibi fecit hic populus, vt eum obligares tanto scelere? A. Ne irascare, Domine, Tute nosti hunc populum, quàm sit peruersus. Cùm flagitarent à me, vt facerem sibi Deos, qui præirēt eis (sese enim nescire, quid accidisset isti Mosi, à quo essent educti ex Aegypto) iussi, vt quod quisq; haberet ornamenti aurei, detraheret sibi, & afferrent ad me: quod etiam fecerunt, id ego misi in ignem, & inde effectus est hic vitulus. Itaq; vides eos nudatis ornamentis: id quod ideò feci, vt vos notarem ignominiæ apud hostes. M. Video. Nunc si quis à Ioua stat, huc ad me. Bene habet. Conuenerūt omnes Leuitæ. Agite nunc viri fortes, accommodate suum quisq; ensem lateri, ite per castra: perimite suū quisq; fratrem, amicum proximum: nemini parcite, nam ita iubet Ioua, Deus Israëlitarum. L. Ita fiet.

SENTENTIA.

Populus, si absunt boni Magistri, facilimè labitur in grauissimos errores. Deus piorum precibus pacari se sinit.

CONQVERENTES.

Numeri 11.

ARGVMENTVM.

Populus voluptates Ægyptias desiderat, fastidiens cœlestem cibum. Et Ioua conquerenti Mosi pollicetur, sese illis suppeditaturum carnem, sed ad pœnam.

Populus, Moses, Ioua.

Vnam

VTINam nunquam emigrassemus ex Aegypto. Quid enim agimus in hac vasta solitudine? quis dabit nobis hîc carnem, qua vescamur? Nam cùm venit in mentem piscium, quibus immunes vescebamur in Aegypto, tum autem cucumerum, peponum, porrorum, cæparum, alliorum: consenescimus, nihil ante oculos habẽtes, præter, nescio quod, manna. M. Hei mihi, quas querimonias audio? O Ioua, [illegible]ta mihi aduersus, ita à me volũtate alienus [illegible]t mihi imposueris onus totius huius populi. N[illegible]uid ego populum hunc concepi? nunquid peperi[illegible] mihi iubeas eum ferre in sinu meo, quomodo fert nutrix alumnum, in terram quam iurasti maioribus eius? Vnde mihi carnes ad tantum populum, qui eas à me cum fletu flagitat? Non possu[illegible]go solus eum sustinere: est enim grauior quàm pro me. Quod si isto modo agis mecũ, interfice me potiùs, si quid apud te autoritatis habeo, quàm vt videam perniciem meam. I. Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israêlitis, quos scis esse Senatores & primarios populi: eosq; adducito ad oraculare tabernaculum, ibi affuturos tecum. Ego descendam, & ibi colloquar tecum, demãq; de spiritu quo præditus es, quo eos afflabo, vt ipsi tecũ ferant partem oneris populi, ne tu solus sustineas. Populo autẽ sic dicito: Lustramini in crastinũ, & vescimini carne. Fletus enim vester peruenit ad aures Iouæ, dũ flagitatis carnẽ, quã comedatis: & comedetis non vno die, non duobus, non quinque, non decẽ, non viginti, sed ad menstruam diem, dum vobis exe-

at per

at per nares, & faciat nauseam: quoniam contempsistis Ioua, qui versatur inter vos, plorantes apud eum conquerimini vos exijsse ex Aegypto. M. Sexcenta sunt millia peditum huius populi, qui adest mecum. & tu dicis te daturum eis carnes, quibus vescantur per Mensem. Nunquid eis mactabuntur oues, & capræ, & boues, quæ satis sint? Nunquid vniuersi pisces maris congregentur, qui eis suppetant? IO. Nunquid debilitata est Iouæ manus? Iam videbitis, euenturáne promissum, nec ne.

SENTENTIA.

Cupiditas rerum carnalium parit fastidium spiritualium. Et Deus carnalia petentibus interdum largitur: sed illa breuis voluptas parit longos dolores. Cùm maxime explebuntur carnales voluptatibus, aderit pœna.

CALEBVS Numeri 13.

ARGVMENTVM.

Populus deterrentibus exploratoribus, desperat de expugnanda promissa terra. Quare iratus Ioua, iurat non peruenturos, exceptis duobus, qui confiderant, videlicet Iosua & Calebo.

Exploratores, Calebus, Populus, Iosua, Moses, Ioua.

VEnimus in eam terram, Moses & Aharon, & Israëlitæ, ad cuius explorationem missi sumus à vobis:

vobis: & quidem abundat lacte & melle, atque ecce vobis fructus illius terræ. Videtis quãta sit hæc vua, quæ in palo portetur à duobus: videtis & hæc malogranata, & ficus. Sed incolas habet fortes, & vrbes maximas, easq́; munitißimas. Enaci quoq; prognatos illic vidimus: Amalechitæ ad Austrum incolunt: Hettæi, & Iesubæi, & Amorrhæi in montanis. Chananæi autem accolunt mari & Iordani. CA. N[illegible]bitemus eò proficisci, & inuadere illos fir[illegible]uam sumus futuri victores. E. Minimè verò: e[illegible]nim populus ille fortior quàm nos: terra infau[illegible] suorum habitatorum consumptrix, in qua non nisi immani statura homines vidimus. Quid, quòd vidimus Enacinos de genere Gygantum? cum quibus comparati, videbamur nobis esse locust[illegible] PO. Vtinam aut in Aegypto mortui essemus, aut in hac solitudine moriamur. Cur enim adduxit nos Ioua in hanc terrã, ferro trucidandos? mulieribus nostris & paruulis prædæ futuris? Nonnè satius nobis est repetere Aegyptum? Creemus nobis imperatorem, quo duce reuertamur. IO. Caute Israëlitæ, ne quid faciatis, cuius vos postò hac pœniteat. Terra, quàm explorantes lustrauimus, terra est bona in primis. Si nobis fauerit Ioua, intromittet nos in eam, eamq́; nobis dabit, terram scatentem lacte & melle. Cæterùm ne rebellate contra Iouam, & ne illius terræ incolas timete, quos nos præsidijs destitutos, adiuuante Ioua, cõficiemus. Deponite metum. P. Lapidentur, lapidẽtur. IO. Quousq; tãdem irritabit me iste populus, Moses? Quousq; mihi

fidem

fidem non habebit, tot miraculis per me editis apud eum? Quin eum peste illata excindo, ducturus ex te gentem maiorem potentioremq́, quàm ista est? M. Ergò cùm audient Aegyptij (quibus de medio vi tua eripueris hunc populum) cumq́, audient incolæ istius terræ, te, Iova, qui in hoc populo versatus, ab eo [illegible]conspectus sis præsens, ipsius oculis: te, cuius nubes su[illegible] pr[illegible]sum steterit: qui præiueris ei interdiu in columna n[illegible] noctu in columna ignis: qui inquam audiuerint h[illegible]c populum à te funditus esse deletum; dicent te, [illegible] nequiueris intromittere eos in terram, quam eis iuraueris; trucidasse eos in desertis. Quare vtere excellenti ista virtute, Domine, de qua loquens ita dicebas: IOVA AD IRAM TARDVS, AD CLEME[illegible]TIAM PROPENSVS. CVLPAM ET PECCATA CONDONANS: IN POENA ITEM IRROGANDA PARENTVM CVLPAM IN NATOS, AD TERTIAM ET QVARTAM STIRPEM PERSEQVENS. Remitte quæso culpam huic populo, vt tua benignitas postulat, vtq́ ei ab Aegypto huc vsque remisisti. IO. Remitto, vt postulas: Veruntamen ne viuam, nisi Iouæ gloria replebit totum orbem terrarum. Nam eorum, qui viderunt meam gloriam, & miracula, quæ feci tum in Aegypto, tum in solitudine, & me tamen tentauerunt iam vel decies, neq́ mihi obtemperauerunt: eorum inquam, qui me irritauerunt, nemo videbit terram, quam iuraui maioribus eorum. Sed Calebum

me-

meum(quoniam alio animo præditus, quàm cæteri, mihi obsequutus est) introducam in terram, quàm adiuit: eamq; poßidebit eius progenies. Cras reuertimini in solitudinem, versus mare rubrum. Etenim quem ad finem tandem audiam istius in me sceleratæ multitudinis Israêlitarum maledicta? Renuncia hæc eis. Ne viuam (inquit Ioua) nisi, quemadmodum locuti estis audiente me, sic faciam vobis. In isto [illegible] serto cadent cadauera vestra, & omnis vest[illegible] numerus, quotquot recensi supra vigesim[illegible] annum, murmurastis in me. Non intrabitis, in[illegible]m, in terram, in qua promisi me collocaturũ v[illegible]. Excipio Calebum Iephonis, & Iosuam Nunis filium. Paruulos quoq; vestros, quos dixistis prædæ futuros, introducã in terram quam vos renui[illegible]is, eaq; potiẽtur. Atq; interea, dum vestra cadauera per deserta labuntur & consumuntur, liberi vestri ibidem pœnas dabũt vestri meretricij, per quadraginta annos, quibus vos supplicio afficiemini: pro numero dierũ, per quos dies explorastis terram, totidem annis ductis pro totidem diebus, sentietisq; quid sit in me esse cõtumacem. Ego Ioua & dico, & sine dubio officium, vt huius peruersæ multitudinis homines, qui contra me coierunt, consumantur, & intereant in hac solitudine.

SENTENTIA.

Nihil est perniciosius illis, qui docent, minora sperare, quàm ferunt promissa Dei: quibus tamen maxima pars hominum credit.

Deus ignauos & diffidentes auersatur, atque deserit: confidentes verò iuuat. Tantùm quisque potest, quantùm se diuina ope posse credit: si modò est eius fides fundata in Dei promissis.

BALAAMVS *Numeri 22.*

ARGVMENTVM.

Asina Balaami ab ipso, quia restiterat, verberata loquitur: & Genius, qui ei in via obstabat, Balaamum alloquitur.

Balaamus, Asina, Genius.

VT te Deus male perdat asina, quæ me inuitum de via auehis in agrum. At ego te pro isthoc maleficio onerabo ictibus improba, Ary, ary: quin ergo redis in viam? Nunc sumus inter duas macerias, non licebit tibi amplius declinare. Hei mihi, attriuit mihi pedem ad maceriam. At dispercam, nisi te male mulcto plagis. Ary, ary: quid hoc monstri est? succumbit, at iam faxo te attolles: aliqui hic te contundam vsq; fuste, hem. A. Quid in te commisi, vt me iam tertiùm cæderes? B. Rogitas improba, qua me sic ludificaris indignè? atq; vtinam mihi esset gladius præ manu, nam te hic iam confoderem. A. Nonné ego sum asina tua, cui tu semper hactenus inequitasti? Numquid tale solita sum facere tibi? B. Nihil. G. Balaame, cur cæcidisti asinam tuam iam tertiùm? Ecce ego ipse veni tibi aduersatum, quia hoc iter susceptum est contra meam sententiam. Asina verò vbi me

bi me vidit, declinauit à me iam ter: quod nisi fecisset, profectò iam te interfecissem, eam verò siuissem viuere. B. Peccaui, fateor: sed non videram te mihi obuium in via. Itaq; si hoc iter tibi displicet, reuertar. G. Imò, eas licet cum istis: veruntamen vide, vt ea demum dicas, quæ tibi suggessero.

SENTENTIA.

Falsi vates minus interdum vident, quàm iumenta.

TRANSIORDANI[illegible].

Numeri 32.

ARGVMENTVM.

Rubenenses & Gadini impetrant à Mose sedem trans Iordanem.

Rubenenses, & Gadini, Moses.

HAEC *regio, quam Israëlitæ ceperunt, cæsis Ioua duce incolis, regio est apta pecori alendo, nos autem habemus pecus: quod nisi tibi molestum est, Moses, liceat nobis possidere hanc terram, vt nō traijciamus Iordanem. M. Scilicet, fratres vestri ibunt in bellum, vos hîc manebitis ociosi? Cur deterretis animos Israëlitarum, ne perueniant in regionē, quam ipsis Ioua dedit? Ita nimirum fecêre patres vestri, quando eos ego misi à Cadebarne speculatum regionem. Cùm enim peruenissent ad fluuium Escolem, vidissentq; terram, fregerunt deinde animos Israëlitarum, ne irent in terram sibi à Deo datam. Quare iratus Deus, eodem die iurauit, nullum eorum qui e-*

gressi essent Aegyptum, qui modò excessisset vigesimũ annum, visurum terram, quã ipse promiserat Abrahamo, Isaaco & Iacobo: eò, quòd non paruissent sibi: exceptis Calebo & Iosua, qui paruerant. Ergo iratus, eos ductauit vltro citroq; errantes per deserta quadraginta annos, donec tandem desijt totum illud genus hominum, qui offenderant Iouam. Ecce autem vos extitistis pro patribus vestris, qui augeatis numerum nocentum, vt ira Iouæ in Israëlitas incremento augeatur. Nam si deseritis eos, ductabit eos adhuc per deserta, atq; perdideritis hunc populum: R. Aedificabimus [illegible] caulas pecudibus nostris, & vrbes paruulis & imbellibus: nos verò in armis erimus parati ante Israëlitas, donec collocauerimus eos sub tuto. Nostri autẽ liberi, & cætera turba ad bellũ inepta, manebunt in vrbibus muratis, vt sint tuti ab incolis terræ. Nec reuertemur domum, quin priùs Israëlitæ venerint suæ quisque hæreditatis in possessionem. Neq; enim cernemus hæreditatem cum eis trans Iordanem, quibus obuenerit cis Iordantem, orientẽ versus. M. Siquidem re præstabitis, quod pollicemini verbis, armatiq; ad bellum, quotquot potestis ferre arma, Ioua spectante Iordanem transmittetis, nõ redituri nisi deturbatis à Ioua hostibus, terraq; subdita Iouæ imperio: si inquam ita agetis, reuenietis postea purgati & Iouæ & Israëlitis: atque hac quidem lege possidetote terram, Ioua volente: Sin hæc non feceritis, sic habetote, vos peccare in Iouam, vestrumq; peccatum in vos recasurum.

SEN-

SENTENTIA.

Quibus iam prospectum est, ij debent cæteros, quibus nondum prospectum est, adiuuare.

RACHAB. *Iosuæ 2.*

ARGVMENTVM.

Rachaba meretrix abditos apud se exploratores Israëlitarũ clam dimittit per fenestram, pacta cũ eis de salute sua & su[illegible]m.

Ministri Regis Hierichuntis, [illegible]chaba, Exploratores Hebræ[illegible]

Rachaba, nos sumus huc mißi à Rege, vt abducamus homines eos, qui diuerterunt ad te: Venerunt enim gratia explora[illegible]æ totius regionis: proinde vide, at eos producas [illegible]obis. RA Ad me quidem venerunt homines quidam, qui cuiates sint, me latet: ij cùm vespere clauderetur porta, exierunt: nec scio quò se receperint. Si voletis consequi velociter, assequemini. Salua res est, abierunt. Nunc adeo hospites, quos occului in tecto sub fascibus lini, vt eos seruem beneficio meo. Heus heus, hospites: dormitis? EX. Nondum. RA. Attendite quæ dicam: Non ignoro Iouam dedisse vobis hanc terram: nosq́, omnes incolas huius terræ, perculsos vestri terrore, abiecisse animos. Nimirum audiuimus, vt exiccauerit Ioua mare rubrum, quo vobis pateret iter abeuntibus ex Aegypto: vtq́, tractaueritis duos reges Amorrhæorũ, qui transIordanem habitant: Sehonem dico & Oggũ,

quos deleuistis funditus: Quæ res vbi audita est, cõcidimus animis, nec iam quisquam est, qui audeat vel mutire in vos: propterea, quòd Ioua Deus vester, Deus est tam supra in cœlo, quàm infra in terra. Quocirca, iurate nunc mihi per Iouam, si ego vos demerita fuero meo beneficio, vos quoque parem gratiã relaturos domui meæ paternæ: & mihi date certum signum, quo consuletis saluti mei patris & matris, fratrum & sororum, & omnium quæ habent, asseretis vitam nostrã à morte. EX. Fidem damus: nec recusamus mortem, (modò ne indicetis nos) cùm Ioua tradiderit nobis hanc regionem, ni vos bona fide conseruauerimus. R. Ergò hac lege demittã vos per funem per hanc fenestram, quæ prospicit rus. Rectè est, euasistis. Nunc contendite in montes, ne incidatis in eos qui vos persequuntur: & ibi, dum redeunt, latetote triduum, post ituri. EX. Attende diligenter, quæ dicemus. Cùm ingreßi fuerimus hos fines, tu appendes funiculum istum rubrum de hac fenestra, per quam nos demisisti: conuocabisq́; ad te totam vestram familiam. Quòd si quis è domo tua foras exiuerit, suo id periculo fecerit, nos aberimus à culpa. Quæ verò erunt apud te, ea si quis attigerit, nos præstabimus damnum. Quod si nunc palam feceris, erimus liberi à iureiurando, quo tu nos obstrinxisti. R. Placet conditio. Valete. EX. Et tu.

SENTENTIA.

Pios aduersus impiorum iniuriam abscondere, pium est, & Deus huiusmodi officia remuneratur.

GABAONITÆ. *Iosuæ 9.*

ARGVMENTVM.

Iosua deceptus à Gabaonitis, fœdus paciscitur cum eis.

Gabaonitarum legati, Iosua.

AD *sumus huc è finibus remotis, Iosua & Israëlitæ, missi ad faciendum fœdus vobiscum, si vobis ita videtur. I. Fortaßis habitatis in finibus his: quod si est, non est nobis fas inire fœdus vobiscum. L. Nos quidem parati sumus dedere nos in tuã maiestatem. I. Cuiates estis, & vnde adestis? L. Adsumus ex terra, admodũ remota hinc, moti nomine Iouæ Dei vestri. Audiuimus enim famam eius, & quanta facinora ediderit in Aegypto, vtq; acceperit duos Amorrhæos Reges Transiordanos, Sebonem Hesebonioru͂m, & Oggum Bassanæ apud Astarota. Hac de causa mandauerunt nobis nostri Senatores, & vniuersi nostrates, vt sumpto viatico, veniremus obuiam vobis, oblaturi vobis seruitiũ nostrũ, & pacturi fœdus vobiscum. Atq; ecce panes, quos domi sumpsimus in cõmeatum, cùm sumus profecti ad vos: qui iam marcuerunt mucueruntq;, vt videtis. Hæ quoq; lagenæ, quas repleuimus nouas, videtis vt sint laceræ. Vestimenta etiam, & calcei nostri, iam detrita sunt longitudine itineris. Quare nolite putare, nos meditari dolum vllum: bona fide agimus, & vt res est, sic loquimur. I. Ergo componemus pacem vobiscum, vosq; conseruabimus, & id iureiurando confirmabimus.*

SENTENTIA.

Et pij interdum falluntur. Nam quò minus sunt ipsi malitiosi, eò faciliùs credunt aliis, eos existimantes ex suo ingenio. Itaque cauenda pijs est credulitas: & cum columbina simplicitate coniungenda est serpentina astutia.

IOSVA. *Iosuæ 24.*

ARGVMENTVM.

Iosuæ concio ad populum, in qua commemorat Iouæ erga ipsos beneficia: & populus sese Iouæ seruiturum promittit.

Iosua, Populus.

AVDite vniuersi Israëlitæ, quamobrem iusserim vos huc conuocari, & quid Ioua Deus Israëlitarũ iusserit me vobis effari. Maiores vestri olim incoluerunt trans flumẽ, videlicet Thara pater Abrahami & Nachoris, colueruntque deos peregrinos. Ioua autem illinc reuocauit Abrahamum, autorem generis vestri, eumque perduxit per omnes fines Chananæorum, & auxit progeniem eius: deditque ei Isaacum, Isaaco autem Iacobum & Esaum. Esao assignauit Seir montem poßidendum. Iacobus eiusque liberi descenderunt in Aegyptum. Ibi cùm excreuissent in gentem magnã numerosamque & potentem, diuexabantur ab Aegyptijs. sed Deus Aegyptios mirè infestauit, tandemque eductos ex Ægypto Israëlitas, deduxit ad mare rubrum. Quo Ægyptijs & quadrigarijs & equitibus persequentibus eos, innocauerunt

Iouam,

Iouam, qui illos arcuit à vobis, densa quadam caligine, immissoq́; mari eos demersit, spectantibus oculis vestris tam inaudita facinora. Cùm autem diu mã-sissetis in solitudine, introduxit vos in fines Amorrhæorum Transiordaninorum: eosq́; bellum vobis inferentes, subegit vobis: eisq́; concisis, dedit vobis possessionẽ eorum agri. Extitit deinde Balacus Sephoris filius, Moabitarum rex, qui vos bello lacesseret: accersiuitq́; Balaamum filium Phegoris, qui vos imprecaretur diras. Sed noluit Deus audire Balaamũ, conuertitq́; imprecationem eius in faustam precationem. & vos tutatus est à manu illius. Ita traiecto Iordane, peruenistis ad Hierichuntem: & bello resistentes, Hierichũtios & reliquas populos superauistis auxilio Dei: qui, quasi missa ante vos vespis, egit vobis in fugam duos Reges Amorrhæorum, nullo vestro vel ense, vel arcu: vobisq́; dedit & agrũ non vestro labore cultum, & vrbes ab alijs quàm à vobis ædificatas, quas incolitis: vineisq́; & oliuetis, quæ non seuistis, viuitis. Quibus de causis veremini Iouam, eumq́; verè & sincerè colite: & auferte deos, quos maiores vestri coluerunt trans fluuium, & in Aegypto. Quod si nõ placet vobis seruire Iouæ, dispicite hodie, vtrum seruituri sitis dijs, quibus seruiuerunt conditores vestri trans flumen: an dijs Amorrhæorum, quorum fines habitatis. Nam ego quidem, & domus mea seruiemus Iouæ. PO. Absit, vt omisso Ioua, seruiamus alijs dijs. Nam Ioua Deus noster est. Hic eduxit nos, maioresq́; nostros, ex Aegyptia seruitute: idem fecit

in oculis nostris mira illa miracula, & nos custodiuit in omni itinere quod confecimus, & inter omnes nationes, per quas iter fecimus: fugauitq́; nobis omnes gentes, & Amorrhæos incolas. Nos quoque colemus eum: est enim Deus noster. IO: Non poteritis colere Iouam. Est enim Deus sacrosanctus, Deus riualis, impatiens: non feret vestra delicta & peccata. Quod [illegible] relicto coletis deos peregrinos, auertetur: & vos non [illegible]ius multis malis conficiet, quàm antè bonis affecit. [illegible] At eum colemus. IOS. Ergo testamini, vos deligere [illegible]is Iouam ad colendũ? Po. Testamur. I. Itaque tollite deos istos peregrinos, & expiate animos vestros Iouæ, Deo Israëlitarum. Po. Iouam Deum nostrum colemus, & ei dicto audientes erimus. I. Igitur consignabo hæc literis, & erigam hoc ingens saxum sub hac quercu, quod testis erit (vtpote quod audiuerit omnia Ioua ad vos dicta) si fortè fregeritis fidem Deo vestro.

SENTENTIA.

Deo seruatori, bonorumq́; datori, seruiri debet.

IAEL Iudic. 4.

ARGVMENTVM.

Iael Sisaram Chananæorum Ducem dolo occidit.

Iael, Sisara, Baracus.

DIuerte ad me Sisara, quò fugis? diuerte ad me tutò. S. Bene mones. Sed vbi abdes me. I. Bono a-

no animo es: sub hoc centone, hîc latebis tutissimè. S. Amabo, da mihi paululum aquæ, quod bibã, nam valde sitio. I. Imò lac dabo ex hoc sino, quod melius est aqua. Hem bibe. Nunc quiescito, vbi texero te hac stragula veste. S. Sed sta ad ianuam casæ, vt si quis me quæret, neges hîc esse. I. Fiet. Nunc demum facinus edam maius fœminea manu. Quid hoc? gestit animus, iubetq; audere vlcisci hostem Dei & bonorum. Perijsti Sisara fœminea vi, fœminea manu interimeris. B. Quis mihi nunc, quis demonstret, quò fugerit hostis? Quem ego si assecutus fuero, dispeream, nisi ei animam eripiã malis rastris. Sed quò se surripuit? quò fugit? IA. O Deum immortalem, quantum ego facinus feci? quantam laudem inueniet Iael? Sed videoné Baracũ? Ipse est: sectatur hostem iam iacentem. Barace, huc ades ad me, vt tibi cõmonstrem hominem quẽ quæris. B. Obsecro, estné is apud te? I. Videbis. B. Proh superi quid video? Sisarã iacentem humi exanimem? quis hoc fecit? IA. Mulieris factum vides. B. At non muliebre tamen. Sed quæso, tuné hoc fecisti? IA. Ipsa res indicat. B. Video: sed narra, obsecro, quo pacto egeris? IA. Vidi fugientem, iussi vt ad me veniret, eumq; operui centone. Deinde cùm iam quiesceret, cepi clauum, quem malleo adegi in tempus eius. Ille prouolutus ad pedes meos, efflauit animam. B. Vtinam sic pereant, quotquot aduersantur Deo.

SENTENTIA.

Turpi morte digni sunt, qui Deo aut eius

populo aduersantur. Debilium manu vincit Deus fortes.

GEDEON TRITVRANS.

Iudicum 5.

ARGVMENTVM.

Genius Gedeonem mittit ad debellandos Madianitas.

Genius, Gedeon.

ADsit tibi Ioua, vir fortissime. *G.* *Quæso te Domine, si adest Ioua, cur tam dira patimur? Vbinam sunt tot eius mira facinora, quæ nobis narrauêre maiores nostri, nos ab eo esse eductos ex Aegyptijs, cùm nos nunc deseruit, & addixit Madianitis?* GEN. *Vade cum tua ista virtute, & defende Israêlitas à Madianitis. Ego sum tibi autor vadendi.* G. *Amabo te, Domine, qua tandem re defendam Israêlitas, qui sim tenuissimus omnium Manassensium, & minimus totius paternæ familiæ?* GE. *Adiuuante me, concides Madianitas ad vnum.* GED. *Quæso te, nisi molestum est, vt signo aliquo mihi confirmes te eum esse, qui mecum loquare. Noli discedere hinc, donec redeam ad te, & expromam dapem, quam faciam apud te.* GEN. *Præstolabor tibi.* GED. *Proba mi omnia.* GEN. *Pone carnem, & panes non fermentatos super hoc saxo, & effunde ius.* GED. *Hei mihi, ignis cõsumpsit omnia. Iouæ Genius est: me miserum, qui viderim Genium Iouæ.* GEN. *Saluus es. pone metum, non ideo moriêre.*

SEN-

SENTENTIA.

Dei ope quiduis potest.

GEDEON Iudicum 7.

ARGVMENTVM.

Gedeon delectu habito, dimissisq; domum imbellibus, castra Madianitarum noctu explorat: deinde cum trecentis militibus aggressus profligat.

Ioua, Gedeon, Præco, Phara, Madianita, alter Madianita, Milites.

GEdeon, tu nimis multos habes milites. Quod si cũ istis copijs vinceretis hostes, Israëlitæ iactarent sese victoriam adeptos esse suo marte: atque ita non ego laudarer, sed ipsi: id quod detraheretur meæ gloriæ. Proinde cura, vt proclametur in exercitu, vt timidi repetant domum, & descendant ex monte Galaado. GE. Præco, indice timidis & cæteris discessum secundum legem, vt nosti. PR. Audite audite, milites. Si quis ædificauit nouam domum, neq; dedicauit, is domum repedato: ne si in prælio occubuerit, alius eam dedicet. Item, si quis vineam conseuit, neq; profanauit, domũ repedato: ne si occubuerit in prælio, alius eam profanet. Item, si quis vxorem desponsauit, neq; duxit, domum repedato: ne si in prælio occubuerit, alius eam ducat. Item, si quis timidus est, & molli animo, domum repedato: ne animi sui mollicie effœminet animos aliorum. G. Rectè est, restant

decem

decem millia: discesserunt viginti millia. I. Sed ne sic quidem satis pauci sunt. Nam quò pauciores erũt, eò mihi gloriosior erit victoria. Deduc ista decem milia ad aquas: ego eos illic tibi probabo, & ostendam quosnam velim ire tecum, quos item nolim. G. Agite milites, descendite ad aquas. I. Da operam, vt quicunq; lambent aquam lingua more canum, hos discernas ab eis, qui ad bibendum procubuerint in genua. G. Ita factum est. Supersunt trecenti, qui ducta ad os manu lamberunt aquam: reliqui omnes proni in genua biberunt. I. Per istos trecentos dabo tibi victoriam Gedeon. & Madianitas tibi dedam. Quocirca iube reliquis omnibus, vt domum repetant. G. Ite domum Israelitæ, exceptis his trecentis: & nobis relinquite commeatum & tubas. I. Gedeon, descende dum nox est ad castra Madianitarum, vt intelligas me ea tibi tradere. Quod si solus descẽdere vereris, descende vnà cum Phara famulo tuo, vt audias quæ dicentur, vt ita confirmeris ad inuadenda castra. G. Phara, descendamus clanculũ in vallem, vt exploremus, quid animi habeãt hostes. PH. Placet. G. Caue, ne strepitum edas, hîc est via. PH. Tace tace here. G. Quid est? PH. Iam non procul absumus à castris. G. Sic habet, audio stertẽtes, hîc sunt extremi armatorum. Sed tace, nescio quis loquitur. MA. Scin' tu, quid ego somniauerim? AL. Sciam si dixeris. M. Panis hordeaceus videbatur mihi voluere secum strepitu per castra Madianitarum, qui tandem delatus est ad tabernaculum: quod valida vi impulso

sum,

sum & labefactatum, à culmine deiecit. AL. Vis tibi certò interpreter? Ensis est procul dubio Gedeonis, filij Iouæ Israëlitæ, cui in manum dedit Deus Madianitas vnà cum vniuersis castris. G. Audisti? PH. Atque equidem libenter. G. Satis habeo, nostra est victoria: redeamus ad nostros. Habemus tibi gratiam Deus immortalis, qui nobis benè fortunas hoc consilium. PH. Non est dubium quin perierint Madianitæ. O felicem noctem, & quouis etiam die clariorē. G. Adeste viri, expergiscimini, vincimus. Deus dat nobis castra hostium. Sed audite diligēter quæ dicam. Distribuam vos in tres classes, feretis singuli singulas tubas manu, testasq; vacuas, & in testis tædas: sed videte, vt imitemini me. Cū venero ad extremā castra, facitote, vt videritis me facientē: cūq; audietis meam tubam, & eorum qui erūt mecum, vos quoq; repente colliditote testas: sumtisq; manu læua tædis, dextra tubis clangitote, & magnum strepitum circum castra editote: simulq; proclamatote, Iouæ & Gedeonis. Auditisnè? M. Audimus, & meminerimus. G. Vadamus. Iam ferè media nox est, ventum est ad vltimam partem castrorum: vos ambite castra, sed excitantur custodes, clangamus properè. M. Gladius Iouæ & Gedeonis. IO. Pœan. G. O Deum immortalē, quid video? Deus conuertit ipsorum enses in ipsos: confodiunt sese mutuis vulneribus. M. Vt cadunt crebri, iam bona pars interijt, cæteri mandant se fugæ. G. Fugiunt: instate viri, vrgete, consequimini, sectamini, vt è tanto numero nullus euadat.

SEN-

SENTENTIA.

Christianum bellum (quod in Gedeonico adumbratur) à voluntarijs, non coactis, gerendum est: & præstat esse paucos alacres, quàm multos ignauos. Stulti Duces milites numerant, sapientes ponderant.

IEPHTHA *Iudicum* 11.

ARGVMENTVM.

Iephthæ persuadent Senatores Israëlitarum, vt se militiæ Ducem præbeat aduersus Ammonitas.

Senatores Israëlitarum, Iephtha.

Missi sumus ad te Iephtha, ab Israëlitis, vt à te postulemus, vt præbeas nobis Ducem ad gerendum bellum contra Ammonitas. Scimus enim te esse eo corporis & animi robore præditum, eaq; peritia belli, vt nemo hodie poßit id præstare melius. IEP. Enimuero vos exegistis me domo paterna præ odio: cur nunc venitis ad me, rebus aduersis? Cur non potiùs retinuistis me, cùm non egeretis: vt esset vobis copia mei, cùm egeretis? S. Noli quæso Iephtha meminisse iniuriæ. Si nos non rectè fecimus, qui te expulerimus: tu rectè facies, si maleficium pensabis beneficio, & innocentiam tuam magis commendabis. Quod si nobiscum profectus fueris, & debellaueris Ammonitas, constituemus te Principem omnium Galaaditarum. Atq; ita fiet, vt ibi longè plus sit boni, quàm quanta fuit iniuria. I. Ergo si reuocatis me ad de-

debellandos Ammonitas, & Ioua subegerit eos mihi, obtinebo principatum in vos? S. Contestamur Iouam, nos esse facturos isto modo. I. Persuasistis. Eamus.

SENTENTIA.

Præstantes viri, licet eis in præsentia non egeas, teneri debent in casus futuros.

RVTHA. *Ruth.* 1.

ARGVMENTVM.

Noêmim ex Moabitica descendentem in Israëliticam terram, quamuis dissuadentem, comitatur præ eius amore Rutha, eius quondam nurus.

Noemis, Rutha, & Orpha eius nurus.

POstquam Deus cœpit misereri populi sui (vt accepimus) eumq; leuauit fame, quæ coëgerat me & meum virum & liberos confugere huc ad Moabitas, iam nihil est, quod velim diutius agere in regione aliena. Sed vobis, meæ nurus charissimæ, censeo redeundum suam cuiq; in domum patriam, postquam estis priuatæ viris. Iam satis me comitatæ estis. Ite sanè secundo Deo, quem precor, vt vobis rependat pietatem, qua vsæ estis in mortuos, & in me. Det, inquam, vobis Ioua, vt nanciscamini quietem, suum vtraq; apud maritum. Amplectimini me, charissimæ coniuges meorum olim filiorum. R. Heu nos miseras, siccine disiungimur à te? Ah non fiet, suauissima socrus: quin ibimus tecum ad tuos populares. N. Nihil opus est, meæ filiolæ: an putatis me adhuc vtero editu-

ditu-

dituram filios, qui futuri sint vobis viri? Reuertimini potiùs meæ filiolæ, abite. Nam ego quidẽ grandior sum, quàm vt sim apta viro. Sed fingite nõ abesse spem, meq; tradi viro, vel in proximam noctem, filiosq; gignere: an estis expectaturæ, donec adoleuerint? poteritisné tam diu durare sine viris? Non ita filiolæ. parendum est necessitati. Equidẽ valde ango[illegible]estro discessu, sed nolo repugnare vrgenti Deo. O Ver[illegible]edicat: melius est reuerti. N. Sapis, amplectere me. [illegible]le, mea quondam nurus. O. Vale & tu, mea quond[illegible]socrus. N. Vides Rutha, vt tua fratria repetat patriam, & deos penates? Quid apud me hæres? reuertere vnà cùm ea. R. Ne me vrge de te relinquenda. Nam quò tu cunq; ibis, ego ibo: vbi tu commoraberis, ego co[illegible]morabor. Communis mihi tecum erit populus, communis Deus. Tecum vnà moriar, tecum vnà humabor: ita omninò statui. Atq; ita mihi habeam Iouam propitium, vt vna mors est me à te separatura. N. Postquã ita animum obfirmasti, nolo improbius obsistere tuo studio. Eamus sanè, Deo bene fortunante.

SENTENTIA.

Beati, qui Deum Deiq; populum anteponunt & parentibus & patriæ. Eos Deus largè remunerabitur.

BOOZVS. Ruth. 2.

ARGVMENTVM.

Boozus comiter alloquitur Rutham spicas legentem, eiusq; pietatem collaudat.

Boozus

Boozus, Messores, Curator messis, Rutha.

ADsit vobis Deus, messores. M. Et tibi bene omnia secundet. B. Quæ est ista puella, Curator, quam hîc video spicas legere? C. Moabitis est, quæ huc sequuta est Noëmem, remigrantem ex agro Moabitarum. Ea rogauit, vt liceret sibi legere spicas post messores: id quod adhuc fecit à mane, tam paulùm manet domi. B. Audi filia, ne ieris in agrum alium ad colligendas spicas, néue hinc abieris: sed hærèto apud meas ancillas, & videto, vt sequaris eas in quæcunque agrum ibunt messum. Ego vetabo, ne famuli sint tibi molesti. Quod si sities, petes potum ex iisdem vasis, quibus ipsi hauriunt. R. Quid tam est in me, quamobrem digneris ita respicere me, cùm sim peregrina? B. Perlatum est ad me, qualem tu te præstiteris erga tuam socrum, post obitum viri tui: vtque relicto vtroque parente, terraque patria, contuleris te ad populum tibi antea ignotum. Quod factum Ioua Deus Israëlitarum rependet tibi cumulatissimo præmio, sub cuius quasi alarum præsidium tu te receperis. R. Agnosco tuam gratuitam benignitatem & misericordiam, qui tam comiter confirmes animum meum consolando, cùm tamen indigna sim, quæ vel in ancillarum tuarum numerum veniam.

SENTENTIA.

Pij fauent pijs, eisque benefaciunt.

DISCALCEATVS. Ruth 4.

ARGVMENTVM.

Boozus, recusante altero propinquo, emit bona Noëmis, Rutham⁊ ducit vxorem.

Boozus, Propinquus Ruthæ, Senatores.

Heus qui hac transis, adesdum, paucis te volo. P. Quidnam id est? B. Consiste hîc paulisper, euoco aliquot ex Senatoribus ciuitatis, qui transeunt per hanc portam, vt adsint nobis in negotio, nam seria res est, egetq; testibus. Heus vos Senatores, quæso vos, vt accommodetis huc nobis aliquantisper vestram operam: non faciemus longius. S. Adsumus, dic quid velis. B. Partem fundi, qui fuit cognati nostri Elimelechi, venūdat Noëmi, reuersa ex agro Moabitarum. Hanc rem visum est mihi, vt tibi significarem, vt si empturus es, emas in præsentia Senatus nostri: sin minus, indices mihi. Nemo est enim cognatus propinquior te, secundum quem ego sum. PR. Ego verò emam. B. Sed cùm fundum emes à Noemi, & è Rutha Moabitide, vxore demortui, emes ea conditione, vt ipsam Rutham ducas in matrimonium, vt suscites nomen illius in eius hæreditate. PR. Nō licet mihi hac lege emere, ne corrumpam patrimonium meum. Eme tu, si vis, meo loco: mihi quidem emere non licet, atq; in huius rei testimonium accipe calceum meum de manu mea. Ego quemadmodum exui me hoc calceo, ita testor me cedere tibi meum ius in

hac re. B. Vos senes & populares, hodie mihi testes eritis, vt ego emã omnia bona Elim elechi, & Cilionis, & Machlonis, à Noemi: vtq; mihi vindicem in matrimonium Rutham Moabitidem, coniugẽ Machlonis, vt consulam nomini demortui in eius hereditate: ne eius nomen tollatur ex eius consanguinitate & patria. Vos hodie testes nuncupo. SE. Testabimur. Faxit Ioua, vt mulier ista, quæ est intratura tuam domum, tam sit fœcunda, quàm fuerunt Rachel & Lia, quæ duæ prole instruxerunt domum Israëliticã: vtq; egregium quid facias in Ephrata: & tibi nominis famam compares Bethlemæ: fiatq; domus tua similis domui Pharis, quem Iudas sustulit ex Thamare, progenie tibi à Ioua data ex puella.

SENTENTIA.

Qui vult defuncti possessionem, habeat & viduam. Qui vult quod placet, habeat & quod displicet.

SAMSON. Iudicum 15.

ARGVMENTVM.

Samson vinctus ad Palæstinos deductus, abruptis vinculis occidit maxilla asini mille viros.

Iudæi, Samson, Palæstini.

AN nescis Palæstinos habere imperium in nos? S. Scio. I. Cur ergo incendisti segetes eorum, magno nostro malo? SAM. Par pari retuli. IVD. Atqui huc venimus, vt te vinctum dedamus eis. SAM. Siquidem iureiurando confirmastis, vos non illa-

turos mihi manus violentas, vinciatis licet. IV. Fidem damus. SAM. Agite, colligate, ducite, abducite quantum potestis. PA. Euge, adducitur ille hostis noster capitalis, qui immisit sceleratas faces in segetes nostras: nunc nunc vlciscemur, nunquam hodie effugies Samson, hic tibi finis adest vitæ. S. Agite verò, si quid animi habetis, aggredimini vinctum: experi[illegible] tamen, si quid habeo solitarum virium. Euge, P. Periјmus, abrupit vincula, sed inuadamus vndiq; non [illegible]det, præstemus nos viros. S. Sed vnde mihi telum? Ecce autem commodum sese offert hæc maxilla asini: hæc præbebit vicem clauæ. Pugnate viri pro virili: sentietis qui vir sim. Hem tibi, qui primus me lacessis, primus perito. Et vos, qui hic tam dense conglobati estis, sentite quæ sint vires Samsonis, qui vincit inermis armatos. Heus, cogitatis pugnare pedibus? quò fugitis? Hic adest hostis, ne prodite victoriam. Tu quidem hic iacebis: tu quoq; adiungeris ei comes: dormite. Euge Samson, quantam cædem fecisti? Maxilla asini quātam stragem edidi? Maxilla asini prostraui mille viros.

SENTENTIA.

Qui Dei spiritu præditus est, inuictus est, frustraq; constringitur. Deus sæpe vilissimis telis vlciscitur hostes suos.

Finis Libri Primi.

DIALO-

DIALOGORVM SACRORVM LIBER SECVNDVS.

ELIS 1. *Regum* 3.

ARGVMENTVM.

Ioua Samueli prædicit, sese animaduersurum in Domum Elis Sacerdotis, qui in filios suos non animaduerterit.

Ioua, Samuel, Elis.

SAmuel. SA. Quid me vis? Accurram. Adsum, vocatus à te. E. Non vocaui. Redi cubitum. S. Fiet. IO. Samuel. SA. Adsum Eli, nam vocasti me. E. Non te vocaui fili. Redi cubitum. S. Faciam. I. Samuel. S. Adsum, nam vocasti me. E. Atat, nunc demum intelligo quid sit. Discede cubitum. Quòd si te vocauerit, respondeto: Loquere Ioua, audio. S. Faciam. I. Samuel, Samuel. S. Loquere Domine, audio. I. Ego sum quiddã facturus in Israëlitis, quod quisquis audiuerit, prorsus obstupescet. Sum enim aliquãdo importaturus in domum Elis omnia quæ decreui, & rem ad exitum perducturus: eiq; ostensurus, me persequuturum culpam eius in eius domum in perpetuum: qui

cum

cùm sciret filios suos malè audire, non animaduertis in eos. Quam ob causam iuro, hanc noxam nullo vnquam vel sacrificio, vel libamine, eius posteritati remissum iri.

SENTENTIA.

Qui diuinæ voci non est assuetus, eã interdũ esse putat hominis, Peccantes natos non punire graue peccatum est. Parentum, quáuis bonorũ, indulgentia perdit natos.

Natos, qui verè & sapienter amat, castigat.
Sed ne quid iniustè immodicéue fiat.

SAVLVS. *1. Regum 9.*

ARGVMENTVM.

Saulus quærens asinas patris, it consultum Samuelem vatem, & ab eo discit se futurum regem.

Saulus, Puer, Puellæ, Samuel.

E*Nimuero satis iam diu conquisiuimus asinas, neque inuenimus: reuertamur domum, puer, ne pater meus omißis asellis, sit solicitus de nobis. PV. Non censeo redeundum esse re infecta. Aiunt esse diuinum quendam, & grauem virum in proximo oppido, qui quicquid dicit futurum, euenit. Conueniamus eum, si fortè indicet nobis id, cuius causa venimus. S. Sed quid offeremus homini? nam etiam panè exhaustæ sunt peræ nostræ, nec habemus quod dono demus ei: & ire vacuos, religio est. PV. Tace: est mihi in præsentia quadrans sicli argentei, quem dabo ei, vt indicet nobis, quam viam insistamus. Olim inter*

ter Israëlitas, qui ibant consultum Deum, dicebāt se ire ad Videntem: nam qui hodie dicitur Vates, olim vocabatur Videns. S. Rectè mones; eamus. Ingrediendum est hoc ascensu arduo. Sed video puellas, quæ exeunt aquatum: adeamus eas. Heus puellæ, an non hic est vates quidam? P. Est: & quidem incidetis in eum, si pergetis: properate modò: nam hodie venit in oppidum, quia populus facturus est rem diuinam in sacello. Simulac introieritis in oppidum, offendetis eum, antequam ascendat in sacellum epulaturus. Populus enim non inibit epulas ante aduentum eius, quoniam eius est consecrare sacrificium: postea epulabuntur inuitati. Itaq; ascendite: non est dubium quin inuenturi sitis eum. S. Habemus gratiā: ascendamus in oppidum. SA. Video adolescentem huc venientem vnà cum puero. Nimirum hic est, quem heri prædixit mihi Deus, venturum ex regione Beniamitarum, vt eum vnctione creem Imperatorē Hebræorum, vt eos vindicet ab iniuria Palæstinorum. S. Amabo te, indica nobis domum Vatis. SAM. Ego sum ille, conscendite ante me hunc collem: hodie epulabimini mecum: deinde dimittam vos mane, & indicabo vobis, quicquid cogitatis cum animis vestris. Quod attinet ad asinas perditas tertio ab hinc die, tu ne esto anxius de eis, repertæ sunt. Sed quorsum de asellis? Ad te veniamus. Debes existimare, te esse columen totius nostræ nationis, omniumq; salutem positam esse in te, tuaq; domo paterna. SA. Quid ais? in méne, qui genus refero ad Ieminē, ortus ex obscuris-

ſima familia Beniamitarum, quæ tribus eſt minima Iſraëlitarum? S. Concedamus modò in hoſpitium: Deus prouidebit cætera.

SENTENTIA.

Deus opera ſua inopinabilibus occaſionibus ad exitum perducit.

SAMVEL. 1. Regum 12.

ARGVMENTVM.

Samuel iam ſenex innocentiam ſuam, & Dei in Iſraëlitas beneficia commemorat: eorumq́; peccatum reprehendit, qui regem ſibi depopoſcerint: & impetrato diuinitus tonitru, eos ad obedientiam cohortatur.

Samuel, Iſraëlitæ.

EN ego vobis in omnibus obſequutus, regem creaui, deinceps iā vobis præfuturum. Nam me quidem iam ſenem eſſe indicio eſt canicies. Mei liberi inter vos degunt, & ego vobis iam ab ineunte ætate præfui. Hic adſum, reſpondete mihi coram Ioua & coram eius uncto: ſi cuius bouem aut aſinum ſuſtuli: ſi cui iniurius aut violentus fui: ſi à quoquam præmium accepi, vt in eius culpa conniuerem: paratus ſum vobis reddere. I. Neque iniurius in nos, aut importunus fuiſti, neque quicquam ab vllo accepiſti. SA. Teſtis eſt hodie apud vos & Ioua, & Iouæ vnctus, nihil habere vos quod me accuſetis. IS. Planè. SA. Adeſte igitur: placet vobiſcū diſputare, quanta Ioua, & Moſis & Aharonis creator, & maiorum ve-

ſtrorum

ſtrorum ex Ægypto reditus autor, tum in vos, tum in maiores veſtros beneficia contulerit. Cùm migraſſet Iacobus in Ægyptum, inuocatus à maioribus veſtris Ioua, Moſem miſit, & Aharonem, qui illos ex Ægypto eductos, in hoc loco collocârunt, poſtea ipſius oblitos, emancipauit Siſaræ Duci exercitus Hazoris tū Palæſtinus & Moabitarum regi, à quibus bello vexati ſunt. Deinde inuocantibus eis Iouam, peccatumq́ confitentibus, quòd eo relicto Baales & Aſtarothum coluiſſent: & auxilium contra hoſtes orantibus, ſeq́ ei ſeruituros pollicentibus, miſit Ierobaalum, & Bedanem, & Iephtham, & Samuelem: per quos ita vos ab hoſtibus veſtris vndique vindicauit, vt in tuto eſſetis. Vos verò cū videretis vos à Nahaſſo Ammonitarum rege inuadi, poſtulatis à me, vt mutato rerū ſtatu, à Rege vobis regi liceret: cùm Iouā Deum veſtrum regem haberetis. Igitur ecce vobis regem, quem delegiſtis, & efflagitaſtis: regem vobis præficit Ioua. Si Iouam Deum veſtrum venerebimini, eiq́ ſeruietis, & dicto audientes ſine contumacia vnà cum rege veſtro parebitis, bene vobiſcum agetur. Sin minus, & vos & regem veſtrum Iouæ manus impetet. Iam verò agite, videte quantam rem Ioua iam nunc in oculis veſtris faciat. Tritici meſſis nunc eſt, quo tempore tonare aut pluere in his finibus non ſolet. Atq; ego iam Iouam exorabo, vt tonet atq; pluat: vt intelligatis, vos in Iouam grauem culpam cōmiſiſſe, qui regem vobis popoſceritis. Ioua cœli terrarumq́ Deus, emitte nunc tonitrua & nimbū, vt hic populus ſuum

peccatũ agnoscat. I. Vt tonat: vt pluit, heus nos miseros. Supplica pro nobis Iouæ Deo tuo, ne pereamus: qui ad tot superiora nostra scelera hoc insuper adiecimus, vt regem nobis peteremus. S Bono animo este. Vos quidem ista re grauiter peccastis. Veruntamen nolite à Ioua deficere, sed eum toto pectore colite: neue desciscite ad vana ista, quæ neq; iuuare possunt, neq; defendere: sunt enim vanissima. Neque enim destituet Ioua populum suum propter sui nominis celebritatem, postquam semel cœpit vos sibi populum habere. Ego quoq; absit vt Iouã offendam, aut pro vobis supplicare, vosq; decente & recta via deducere intermittam. Tantùm Iouã metuite, eumq; verè & tota mente colite: videte enim, quantam rem apud vos fecerit. Quod si peccatis indulgebitis, & vos & rex vester peribitis.

SENTENTIA.

Iusti homines (qualis fuit Samuel) nemini faciunt iniuriã: Magna est hominum erga Deum ingratitudo, qui toties, tam fideliter à Deo defensi, tot beneficijs cumulati, tamen hominem regẽ sibi deposcant: digni sanè, qui inclementi regi seruiant, quando clementẽ repudiant. Immensa est Dei clementia, qui sic ingratos tamen non deserat. Multum valent apud Deum preces iustorum, qui etiam alieno tempore vel pluuiam possint impetrare.

SOR-

SORTILEGIVM. 1. Regum 14.

ARGVMENTVM.

Saulus Ionathanē filium suum vult occidi, propter gustatum mel, cōtra votum populi. Sed populus eum prohibet occidi.

Saulus, Populus, Ionathan.

HVC adeste omnes populi primates, dispicite & conquirite, cuius hodie culpa fiat, vt DEVS roganti mihi oraculum non reddat. Nam Iouam ego Opt. Max. Israëlitarum conseruatorem iuro, si etiam Ionathan filius meus is fuerit, eum esse capite pœnas daturum. Vos totus populus consistite istinc, ego & Ionathan consistemus altrinsecus. P. Vt libet facito. I. Ioua Deus Israëlitarum, age seuere. Ducantur sortes. Atat, nos petit sors: alter nostrum sit oportet. Sortiamur. S. Oho Ionathan, sors indicat te. Indica mihi, quidnám feceris. I. Gustaui paululum mellis de capite huius baculi, quem in manu habebā: quod tu, insciēte me, fieri veturas. Hoccine mihi capitale esse æquū est? S. Deum ego iuro, te moriturum Ionathan. P. Ergóne morietur Ionathan, qui tam præclaram victoriam peperit Israëlitis? Nequaquā: per Iouam immortalem, ne pilum quidem amittet, qui hodie Deum sui facti adiutorem habuerit.

SENTENTIA.

In hac vita vnius peccatū luunt interdū multi: quia sunt vnum quasi corpus, cuius membrorum omnium est tāta coniunctio, atq; cognatio, vt sit eorum consensus tum dolo-

dolorum, tum voluptatum. Sed in altera vita in qua punientur animæ, sui quisque, non alieni, peccati pœnas dabit.

OBEDIENTIA. 1. Regum 15.

ARGVMENTVM.

Samuel Saulum reprehendit, qui Amalechitas clemētiùs, quàm Ioua præceperat, ... ltus fuerit.

Saulus, Samuel.

IOVam tibi propitium precor. Feci iussum Iouæ. S A M. *Quem ergo balatum & mugitum audio?* SAVL. *Oues sunt, & capræ, & boues, quæ ex Amalechitis abegimus. Nam ab horum pecorum optimis quibusque necandis abstinuêre milites, vt Iouæ Deo tuo sacrificium fieret. Reliqua funditus excidimus.* SAM. *Licetné mihi, quod bona tua venia fiat, tibi significare, quid mihi Ioua hac nocte dixerit?* SAVL. *Licet.* SAM. *Nonné cùm te vel iudice paruus fueris, nunc princeps es tribuum Israëlitarum, vnctus à Ioua rex eorum? à quo cùm in hanc expeditionem missus sis, iussusq́; sceleratos Amalechitas excindere, & bello ad internecionem persequi, cur ei dicto audiens non fuisti? teq́; ad prædam, vetante Ioua conuertisti?* S. *Imò Iouæ parui: expeditionemq́;, ad quam ab eo sum missus, confeci. & deletis Amalechitis, Agagum eorum regem abduxi. Tantum milites de manubijs pecora, bouesq́; deuotorū primitias, desumpserunt, quæ Iouæ Deo tuo immolarentur apud Galgala.*

SAMV. Quasi verò Iouæ tam placeant hostiæ & sacrificia, quàm eius dicto audientem esse. Scito obedientiam præstātiorem esse sacrificio, & obtemperationem adipe arietum. Nam nō parendi peccatum perinde est, ac magia: & contumacem esse, eadem in culpa ponitur, ac simulacricolam esse: & quia Iouæ mandatum repudiasti, ipse te vicißim regno exiget. S. Peccaui, qui contra Iouæ iussum, contraq; tua dicta venerim, milites veritus, eisq; obsequutus. Sed da mihi quæso hanc veniam, & mecum reuertare, vt Iouam adorē. SAM. Non reuertar tecum, qui Iouæ mandatum aspernatus sis, & idcircò ab eo abdicatus regno Israëlitarum. Vale. S. At non patiar te abire, vt non me comiteris. SAM. Quid me retines? Ah, rupisti meum pallium: & Ioua hodie Israëlitarum regnum à te abrumpit, idq; alteri te meliori tradit. Neq; verò fallet Israëlitarum triumphator, neq; factum mutabit: non enim homo est, vt factum mutet. S. Fateor peccatum à me esse. Sed concede mihi hunc honorem apud Senatores meorum popularium, apudq; Israëlitas, vt mecum redeas, Iouam Deum tuum adoraturo. SAM. Age, age, præi, sequar.

SENTENTIA.

Nihil placet Deo, quod eius præcepto contrarium est, etiamsi bono alioquin animo fiat. Debet enim homo Deo (sicut seruus hero, aut filius patri) seruire, non suo, sed illius arbitrio.

GOLI-

GOLIATHVS. 1. Regum 17.

ARGVMENTVM.

Dauid à Saulo impetrat, ut liceat cum Goliatho pugnare, & illum cum funda & pedo aggressus occidit.

Dauid, Eliabus, Goliathus, Israëlita quidam, Alius Israëlita, Nuncius, Saulus.

SAluete mei fratres optimi. E. Deus det quæ velis, germane lepidißime. Vt valet pater? D. Optimè, gratia Deo: meq; misit, vt viserem quid ageretis, vobisq; afferrem placentam, & decem panes, & tesseram vestram acciperem. Dedit etiam mihi decem caseos, ad centurionem. Sed quam ego vocem audio? G. Quid opus est vos exire ad prælia dimicandum nobiscum? Ego sum Palæstinus, vos estis clientes Sauli. Deligite ex vobis aliquem, qui conferat manus mecum. qui si superauerit me prælio, & interemerit, nos seruiemus vobis: sin ego vicero, vos nobis seruietis. Quantà ego hodie ignominia afficio instructos in aciem Israëlitas? Date mihi virum, qui cum contendam singulari certamine. D. Quis est importunus iste & turgidus Gigas: qui tantoperè dispicit nos præ se? cuius vocem & aspectum contremiscunt omnes, & refugiunt? IS. Nescio quis est natus in nostrã perniciẽ & dedecus: cum quo nemo audet cõferere manus: adeò ingens est & terribilis. D. Quid ergo præmij feret, qui sustulerit eum de medio, & aboleuerit hoc tãtum probrum Israëlitarum? Nam quis est impurus

iste

iste Palæstinus, qui inurit tantam notam ignominiæ castris Dei immortalis? IS. Si quis eum deiecerit, rex eum valde ditabit, locabitq́ ei nuptum filiam suam, donabitq́ immunitate perpetua domum eius paternam. E. Cur venisti huc improbe puer? aut cur deseruisti pauculas illas ouiculas in saltu? Ego noui temeritatem audaciamq́ tui ingenij. Mirum, ni venisti spectatum prælium. D. Quid ego commisi? an non erat causa cur venirem? Sed adibo alios. Heus tu, quo præmio afficiet rex eum, qui occiderit immanem illum Palæstinum? IS. Maximo. D. Quó nam? IS. Ornabit eum maximis diuitijs & opibus, committetq́ ei natam suam vxorem, & liberabit domum eius patriam iu perpetuum. D. Condignum sanè præmium, & regale. Equidem ausim aggredi hominem: nescio quomodo gestit animus, i[illegible]ignaturq́ tantùm licere cuiquam in populum Dei. Hæccine vt patiar? Impunè ergo nefanda illa probra euomuerit in sacram gentem? Mori me malim. N. Adolescentule, iubet rex vt venias ad se. D. Nihil est, quod faciã libentius. Eamus. O si fiat mihi potestas pugnandi cũ eo, quantum bellum cõfecero? vel potius, quantum bellũ cõfecerit Deus, vno occiso? N. Adduco tibi hunc adolescentulũ, rex, quẽ iußisti accersi. SAV. Quid audio David? tuné dixisti, te audere in Palæstinũ illũ portentosum, qui perterrefacit totas nostras acies? DA. Bono animo es, ô rex, ne despondeat quisquã animũ. Vos spectabitis: ego ipse subibo hoc certamen, & congrediar cum Palæstino. SAV. Vide quid dicas David.

uid. Num poßis pugnare cum eo, adolescentulus & rudis belli cùm viro robustißimo, & in armis exercitatißimo iam à puero. D. Nihili facio neq; vires, neque vsum armorum eius, habeo longè aliam rationem certandi. Audi quid dicam. Cùm aliquando pascerẽ oues patris mei, leo vnà cum vrso inuasit gregem, ouemq; corripuit: Eum ego consecutus cecidi, eripuiq; ouem è faucibus eius. Tum vrsus in me irruere: ego verò præhensum rostro, ad terram affligere, & cædere, atq; ita occidi & leonem & vrsum. Non dubito, quin idem exitus maneat nefarium hunc & teterrimum hostem, qui audet proscindere conuitijs exercitum Dei immortalis. Ioua, qui defendit me à leone & vrso, idem defendet etiam à Palæstino isto. S. Quãdo tanta fiducia es, per me licet descendas in certamen. Aßit tibi Deus. Veruntamen es armandus. Volo accõmodare tibi mea ipsius arma. D. Nũquam equidem arma tuli. Sed faciam periculum, si possum vti. Hæc lorica valde me grauat, caßis quoq; premit caput: etiã caligæ sunt duplo maiores, quàm pro meis pedibus: nec ensis admodũ decet meum latus: videorq; magis alligatus ensi, quàm ensis mihi. Vah, nõ possum ingredi cum his impedimentis. Apage hæc arma, non sum assuetus his ferendis, malo ferre nota tela: pedum dico & fundam, vnà cum his quinq; leuibus silicibus, quos geram in sacculo. Bene spera Rex, cernes me hodie victorem redeuntem, cum exuuijs hominis ferocißimi. S. Ita faxit Deus. G. Videonè ego hominem venire ad me? Tandem habebo

quo

quo cum certem. Sed quæ, malum, intemperiæ agitãt Israëlitas? Quis misit nobis hunc pulchellũ pusionẽ, rubicũdum? Heus puer, méne putas canem, qui cogites pugnare pedo? vt te dij deæq; omnes, quam tu es, perdant. Accede ad me sodes, vt iã propinem te dilaniandum & comedendũ volucribus & bestijs. D. Tu quidẽ adoriris me, fretus gladio, & hastili, scuto: ego verò aggredior te, armatus solo nomine Iouæ armipotentis, Dei copiarum Israëlitarũ, in quas tu hodie contulisti omnia maledicta. Hodie Deus conclusit te in manum meam, vt te deijciam, abscindãq; tuũ caput, & pascam volucres & feras non tantùm tuo cadauere, sed etiã omnium, qui militant in vestro exercitu: vt sciant omnes mortales, eum demum esse Deum, quem Israëlitæ agnoscunt & reuerentur: discatq; omnis hæc manus spectatrix, Iouam non adhibere ensem aut hastã in vincendo, cuius sit vnius gerere bella, quiq; tradiderit vos nobis in manus. G. Proh Iupiter, egone vt hodie hæc audiuerim, idq; à puero? at me Deus perdat, nisi te iã discerpo bis vnguibus. D. Quin age, si quid potes: interim excipe hũc lapidẽ rectà in frontẽ. Ohe Goliathe, corruis, qui modo stabas tam firmè? At ego te cõtundam vsq; hoc pedo. Hem tibi. Nunc istic iace, prostatus manu pueri, qui modo solo aspectu viros & cœlũ armis territabas. Hic te puer iugulat tuo ipsius gladio, caputq; tuũ horrendum præfigit tuæ hastæ, quod ostendet exercitui.

SENTENTIA.

Nemo vel tam vir est, quin facilè vinca-

tur abs quiuis, aduerso Deo: vel tam puer, quin facile vincat quemuis, propitio Deo. *Dei est victoria: & credenti nihil arduum.*

IONATHAN. 1.Regum 20.

ARGVMENTVM.

Dauid & Ionathan inter sese rationē ineunt, qua resciscere Dauid queat, quis sit Sauli erga ipsum animus, & fœdus inter sese in perpetuum paciscuntur.

Dauid, Ionathan.

Quodnam esse potest meum tantum in tuum patrem peccatum, Ionathan, vt me quærat ad necem? I. Ad necem verò non est credibile, nam tanta me res non lateret: quippe cum meus pater nullam rem tantam, tantulamuè faciat, quam non mecum communicet, nedum vt hoc me cœlet. Non est ita. DA. At scit, vt me habeas intimum: ideo hoc te fortasse cœlat, ne ægrè feras. Crede mihi, nihil tam certum est, quàm me in summo vitæ discrimine versari. IO. Ecquid ergo me tibi hac in re commodare posse arbitraris? DA. Cras, vt tute scis, agitur primus dies mensis, quo ego die soleo cum rege accumbere. Ruri latebo, te sciente, vsq; ad vesperum tertij ab hinc diei. Quod si me requiret, dices tuo permissu excurrisse Bethlehemā in meā patriā, ad sacrificiū gentilitium, quod vniuersi anniuersarium factitamus. Si laudauit, saluus sum: sin succensebit, scito

cum

eum nunquam ad saniorem mentem reuersum. Sed dabis hanc veniam mihi, quem religiosissimo fœdere in familiaritatem recepisti, vt si commerui, tu me interficias potius, quam tuo patri dedas. IO. Deus meliora. Imò si sensero eum obstinato animo in tuã fieri perniciem, admonebo te. DA. Sed quis mihi referet, vtrum tibi asperius responderit? IO. Exeamus sub dium. Ita mihi benefaciat Ioua Deus Israëlitarum, huius cœli, quod vides, conditor & habitator, mi Dauid, vt ego cras aut perendie, scrutabor, quid animi habent meus pater: quem si intellexero bene esse in te animatum, mittam qui faciat te certiorem: sin autẽ tibi malum cogitare, id quoq; tibi indicabo, vt me autore abeas saluus: adsitq; tibi Ioua, vt adfuit meo patri. H[...] ego me facturum, testor Deum. Quod si fallam, tu[...] Ionathani Numen iratum sit. Quod si tum, cùm tui hostes omnes Dei nutu fuerint è medio sublati, ego iam non ero in viuis, vt tua misericordia salutem meam inuicem custodire possis: at certè meæ in posterum familiæ & generi eam non denegabis. Itaque nunc iterum in eo fœdus, non solùm tecum meo nomine, sed etiam cum tua domo nomine posterorum: tibiq; iuro mi Dauid, quem amo ex animo, facturum me, vt dixi. Sed accipe rationem. Cras, quòd nouilunium celebratur, tu desideraberis. nam tua sessio vacabit. Descendes autẽ ad summum ter, tribus diebus in locum, vbi cõmodè lateas, quocunq; die negotium hoc fiet: erisq; post saxum Azellum. Ego re facta, veniam eo, & ad lapidis la-

tus tres sagittas iaculabor, collimans ad scopũ. Deinde puerum ad eas petendas mittam: cui si dixero, eas esse citra ipsum, venias licebit, tua res erit in tuto, testor Deum immortalem: sin autem vltra, abito sane, Deo volente. Ac quos inter nos sermones contulimus, Iona esto eorum testis certißimus.

SENTENTIA.

Bonorum indiuulsa est amicitia: estq; arctior virtutis, quàm sanguinis coniunctio.

NOVILVNIVM Regum 20.

ARGVMENTVM.

Saulus filium suum Ionathanem, propter eius cum Dauide amicitiam, iaculo transfigere conatur.

Saulus, Ionathan.

CVR non venit Isæi filius ad cibum capiendum, neq; heri neq; hodie? I. Petijt à me veniam concedendi Bethlehemam: futurum enim sacrificium gentilitium in eo oppido, ad quod adesse iussus esset à fratre suo. Itaque magnoperè orare, vt si sibi vellem gratißimum facere, facerẽ eo se conferendi, fratresq; visendi potestatem. Hæc causa est, quamobrem ad Regiam mensam non venerit. S. O improbæ & contumacis fœminæ progenies: quasi ego nesciam te Isæi nati percupidum esse, ad tuum quidem & tuæ parentis dedecus, atq; ignominiã. Nam quàm diu viuet in terris Isæi filius, nunquam tu firmum regnum habebis. Quare cura, vt ad me sistatur: nam morte dignus est?

est. I. Cur ita tandem? quid commisit? S. Docebo te hoc iaculo, quid cōmiserit. I. At ego hinc effugiam. O rem indignam: actum est de Dauide nisi aufugit.

SENTENTIA.

Impij piorum amicitiam ferre non possunt. Iniustis nihil est intolerabilius iustitia.

ACHIMELECHVS 2. *Regum* 21.

ARGVMENTVM.

Dauid fugiens Saulum, ab Achimelecho sacerdote panem ensemq; impetrat, sese ad regium quoddam negotium ex ipsius regis mandato proficisci simulans.

Achimelechus Sacerdos, Dauid.

QVid est, quod solus sis, nullo comitatu? D. Rex mihi quoddam negotium mandauit, quod negotium ne quis omninò mortalium resciseret, neue quo mitterer, præcepit. Eam ob rem famulis certum quēdam locum aßignaui. Quare si habes quinq; panes, trade mihi: aut, quod habes. A. Panem profanum non habeo, sed sacrum habeo, si modò tui famuli à mulieribus abstinuerunt. DA. Cum mulieribus nihil nobis rei fuit hunc iam tertium diem, ex quo profectus sum: suntq; corpora meorum famulorum casta. Quod si forte tum, cùm profecti sunt, fuerant cum vxoribus, atque ita corpora pura non habebant: at hodie quidem, antequam sacris panibus vescantur, puri erunt, quoniam hic dies tertius est, quòd spacium lustrationi tribuitur in nostra lege. ACHI. Igi-

tur accipe panem sacrum. Nam nullum habeo, præter hos appositos panes, è conspectu Iouæ sublatos, summissis statim in eorum locum recētibus. D. Habesnè hîc præterea vllam hastam, aut ensem? Nam neq. hastam, neq. ensem cepi: adeò me regis mandatum vrgebat. A. Hic est ensis Goliathi Palæstini, à te in valle quercus occisi, inuolutus paño, post ephodum. Eum tu, si vis, capias licet: nam alius nullus est. D. Nullus est isto melior, trade eum mihi.

SENTENTIA.

In periculis interdum simularunt sancti homines. Lex est facta propter hominem: non homo propter legem. Dauid vrgente necessitate panes sacros insons comedit, quamuis non esset sacerdos, & solis sacerdotibus vesci per legem liceret.

DOEGVS. 2. Regum 22.

ARGVMENTVM.

Saulus iniustè curat occidēdos Iouæ sacerdotes, quia ei Dauidē nō indicauerint.

Saulus, Achimelechus, Doegus.

AVdi Achitobe nate. A. Adsum Domine. SA. Cur in me coniurasti, cum Isai nato: cui & cibaria & ensem dedisti, & pro quo Deum consuluisti? quæ insidiæ mihi manifestò parantur. A. Ecquis autem est ex tuis omnibus æquè fidus, atque Dauid? regis gener, tuo iussu profectus, & apud te maxima dignitate habitus? An nunc primùm Dei oraculum

lum eius nomine sum percontatus? Absit à me omne scelus, caue ne mihi, aut omninò meæ paternæ familiæ, vllum in hac re crimen imponas: nam istius totius negotij sum planè ignarus. S. Morieris Achimeleche, vnà cum tota tua paterna familia. Agite mei cursores, circundate & occidite hos Iouæ sacerdotes: nam Dauidis partes tuentur: sciebantq; profugũ esse, neq; me certiorem fecerunt. Quid dubitatis? quæ vos religio impedit? Cur & vos mihi non paretis? Age Doege, circumueni eos tu, & interfice. D. Fiet.

SENTENTIA.

Impius Princeps sanguinarius est, & suspicioni iræq; suæ magis credit & obsequitur, quàm veritati. Miserum est cum iudice negotium habere, qui veram causæ dictionem non admittit.

DAVID LATITANS.

1. *Regum* 24.

ARGVMENTVM.

Dauid Saulũ solum nactus in antro, eius penulæ oram abscindit. Deinde digressus, alta voce apud eum innocẽtiam suã testatur: & Saulus suam iniustitiam confitetur.

Comites Dauidis, Dauid, Saulus.

AT at, deflectit Saulus in hoc antrum, ad parendum necessitati. Dies aduenit, Dauid, quo die tibi Ioua promisit, se tibi traditurum tuum hostem in potestatem, vt eo vtaris ad tuum arbitrium.

DA. Tacete, tacete, obrepã ad eum pedetẽtim à tergo, dum ventrem exoneret. C. Quid facit? non eum interficit? ô hominem insanum, qui tantam, tam subitò oblatam occasionem vlciscendi hostis non arripiat? D. Ah, toto animo commoueor, posteaquã oram eius penulæ abscidi. Auertat Ioua, vt hoc eius inuncto. Domino meo faciã, & ei manus afferam: vel hoc solo nomine, quòd Iouæ vnctus est. C. Tu nimium religiosus es. Nos ipsi faciemus non ita cunctanter. D. Nolite Dei munus vsurpare: Regem non fecistis regem ne delete. Eiusdem est abolere qui creauit. Sinite eum. Iam exit, ego eum subsequar. Heus Domine Rex. S. Ecquis me reuocat? D. Cur fidem habes dictis eorum, qui dicunt Dauidem tibi mala moliri? Vides profectò oculis tuis, vt hodie Ioua in spelunca tui mihi fecerit potestatem. Nec defuit, qui me in tuam necẽ cohortaretur: sed peperci tibi, meq; negaui manus allaturum Domino meo, qui esset vnctus Iouæ. Sed vide pater, vide tuæ penulæ extremũ in manu mea: quod cũ absciderim, neq; te interfecerim, cognosce & intellige, nullum me scelus commisisse, nullum contra te facinus admisisse dignum, quamobrem meæ vitæ insidias tenderes: Suscipiat hanc Ioua causam, teq; mihi sine mea opera vlciscatur. Vetus est prouerbium: à scelerato prodibit scelus. Te quidem mea manu non vlciscar. Cui tandem instat rex Israëlitarum? quem tu persequeris? canem mortuum, pulicem. Iouam precor, vt huius sibi causæ iudicium suscipiat, measq; partes defendens, tuas in me iniurias per sequa-

sequatur. S. Tuamne ego vocem audio, Dauid fili? hei mihi, tu æquum & bonum habes, qui mihi bonum pro malo rependeris, id quod satis hodie ostendisti, cùm mihi (quem in tuam manum Ioua concluserat) mortem non intuleris. Nam quotus quisque est, qui hostem suum nactus, idem eum dimittat? Sed te pro isto tuo hodierno in me facto, Ioua condigno præmio remuneretur. Ego quidem scio te regem futurum, & regnum in Israëlitas obtenturum. Quare iura mihi per Iouam, te meam stirpem post meum interitum nō esse excisurum, meiué nominis memoriam de mea familia deleturum. D Iuro.

SENTENTIA.

Iniusti calumniatoribus facilimè credunt. Iniusti malum pro bono, iusti contra bonum pro malo reddunt: & Deus vtrosque tandem pro meritis remuneratur.

ABIGAIL. 1. *Regum* 25.

ARGVMENTVM.

Missi ad Nabalem famuli Dauidis ad petenda cibaria, repudiantur ab eo. Quo audito, Nabalis vxor Abigail, munera Dauidi obuiam ferre properat: & ei obuiam facta, eius in Nabalem iram placat.

Famuli Dauidis, Nabal, Puer,
Abigail, Dauid.

DAuid Isai filius, te Nabal, tuamque domum, tuaque omnia, plurima salute impertit. Is quia au-

 diuit

diuit vt tonsuram ouium facias, misit nos ad te rogatum, vt (si cum tuis pastoribus non solùm sine vllo maleficio aut iniuria, verumetiam cum magno beneficio sumus versati, ita vt eos ab omni iactura tutos præstiterimus, quamdiu fuerunt in Carmelo: cuius nobis rei tui famuli testes esse possunt) benignè nobis facias, hoc præsertim tã fausto die: & quæ cōmodè poteris, des cibaria ad ipsius Dauidis, tui prope dicemus filij, eiusq; comitum famem propellẽdam. N. Quis est iste Dauid? quis est iste Isai Filius? isné est, ad quẽ hodie serui passim à dominis transfugiũt? Scilicet ego cibum potionemq; meam, & quæ mactaui, ad alendos meos tonsores, dem hominibus mihi prorsus ignotis. F. Aliunde nobis prospiciamus. nam hinc quidem nihil auferemus, vt eum affectum video. Redeamus ad Dauidem. P. Meus dominus consuluit sibi pessimè. Eo narratum omnem rẽ heræ, vt caueat. Hera, nunc, si quando, tua opus est prudentia. A. Num quod malum recens ortum est? P. Et quidem maximum. Missi à Dauide nuncij è desertis ad herũ nostrum, vt aliquid hinc per humanitatẽ auferrent, repudiati ab eo sunt: & tamen eos experti sumus viros planè bonos: nulla vnquam contumelia aut damno affecti, quam diu sumus inter eos rusticati. Quin pro muro nobis noctesq; diesq; fuerunt, donec versati cum eis sumus, pascendo pecudes. Proinde dispice tu diligenter quid agas: alioquin actum est de domino nostro, & tota eius familia: Nam ipsum quidem conuenire, hominem profligatissimũ ac perditissimum,
stul-

stulticia sit. A. Famuli, capite properè omnia hæc, quæ vobis tradam, quæ imposita asinis feretis antè. Ego iam subsequar. Huc mihi properè asinū. Quam male metuo, ne mei viri stulticiā luamus. O hominem insanum, qui pro nihilo habuerit, eum hominem se irritare, à quo maximè potest & iuuari amico, & lædi infenso. Sed video ipsum Dauidem aduerso colle descendentem. Nescio quid iratus loquitur cum suis. D. Næ ego frustra conseruaui omnia, quæ habet iste in desertis, ita vt nihil omninò de suo perdiderit: & reddidit mihi malum pro bono? At ita perdat Deus hostes Dauidis, vt ei ante crastinū mane nihil prorsum reliqui faciam. A. Obsecro te Domine, tibi ante pedes suppliciter iacens, vt bona me veniā audias. Vide mi Dauid, ne hominem despicatissimum, Nabalē, dignū iudices, in quē iras vertas: qui sicut nomine, ita re ipsa stultus est. Nam ego quidē, cuius est culpam præstare, missos à te iuuenes non viderā: neq; enim siuissem abire vacuos: Sed vides profectò vir clarissime (neq; enim dubitari potest) te à Deo immortali absterreri à sanguine faciendo in tuis inimicis per temetipsum persequendis: cum ipsius Nabalis insania eiusmodi sit ipsa per se supplicium, vt non aliud tuis hostibus & inuidis imprecandū esse videatur. Quare æquo animo patere hoc munusculū, quod tibi hic affero, iuuenibus tibi merentibus dari auferēdū, & mihi hanc noxā remitte. Sic tuas tibi fortunas bella diuina gerēti in tuto cōsistat Deus, & te in omni vita omni malo phibeat. Ac si quis tibi infestus, &

tuæ necis cupidus existat, precor Deum, vt te semper incolumi, & fortißimè consistente, tuus hostis varijs iactatus procellis dispereat. Iam verò cùm præclara Dei promissa consequutus, Israëlitarum Dux fueris constitutus, tanta tua felicitas nulla quasi labefactabitur labe conscientiæ, qua necesse esset tuam lætitiam contaminari recordatione effusi sanguinis, & supplicij ob priuatam iniuriam sumpti. Deus faciet tibi meliora, memineris\q́; aliquando mei. D. Gratias ago Iouæ Deo Israëlitarum, qui te mihi hodie miserit obuiam. nec non tibi, quæ me tua oratione à cæde & vindicta iniuriæ in me commissæ auocaris. Nam Deum immortalē testor, qui me tibi malefacere prohibet, nisi tu mihi occurrere properauisses, Nabalem ante diluculum fortunis omnibus funditus euertisse m. Verùm eiuś culpam tibi condono, tuaq́; munera grato animo accipio. Abi sane domum salua.

SENTENTIA.

Incitare potentiorem, vesania est: bonum malo pensare, scelus. Iratum potentiorem muneribus verbisq́; placare, sapientia est.

ABISÆVS. 1. Regum 26.

ARGVMENTVM.

Dauid noctu clam in Sauli castra degressus, eius dormientis hastā matellamq́; surripit. Deinde digressus illinc procul, clamore eum excitat, suamq́; innocentiā iterū testatur, in calumniatores inuehens, & ille iniquitatem suam iterum confitetur.

Dauid.

Dauid, Abisæus, Abner, Saulus.

VTer vestrum descendet mecum in castra ad Saulum? ABI. Ego. D. Eamus sensim & pedetentim per noctem, dum dormiunt hostes. Omnes sunt oppreßi altißimo somno. A. Dauid, Dauid. D. Quid est? AB. Hic stertit Saulus in tentorio, hasta humi ad caput eius defixa. Abner & reliqui temerè circum eum iacent, nimirum tibi Deus facit tui hostis potestatem. Vis ergo, vt eum ego hasta configam ad terram vno ictu, non repetendo? D. Noli eum perimere, quis enim afferat manum ei, quē Deus vnctione creauit Regem, quin obliget se nefario scelere? Aut Deus eum perdat oportet, aut dies ei fatalis veniat, aut in prælio cadat. Certè meam manum à rege creato diuinitus auertat Deus. Sed cape hastam eius, & matellam: abeamus. A. Deus bone, vt altè sopiti sunt? nullus omninò expergiscitur. D. Non sine numine hæc fiunt. Conscendamus montem. Volo ego de summo cacumine clamare Saulum, & ei ostendere me non minus fidum, quàm quemuis eorum, quibus stipatoribus vtitur. Satis iam procul absumus eis, ne repentino eorum aduentu poßimus opprimi. Heus Saule, heus stipatores Sauli: heus Abner, non mihi respondes? heus te appello Abner. AB. Quis tu es qui clamas Regem? D. Næ tu es vir eximius, & dignus qui inter Israëlitas principatum teneas. Itanè verò regem Dominum custodis, vt ad eum necandum, miles quidam modò introierit tentorium? Haud egregium sanè istud fecisti. Per Deum immortalem, vos

estis

estis digni supplicio capitali, qui tam malè custodiatis dominum vestrũ, regem à Deo constitutũ. Quæso, vide vt sit tibi hasta, & matella regis, quæ erat prope caput eius. S. Estne ista tua vox, fili mi Dauid? D. Mea, ô mi Rex, & Domine. Sed cur tandem persequeris seruum tuum: aut quid feci, aut commisi? Veruntamen ne grauare paulisper audire me loquentem. Si Deus te mihi infestum reddit, precor eum tibi propitium: sin homines sunt, execrabiles sunt in conspectu Iouæ, de cuius me hodie patrimonio deturbant, quantum est in ipsis, & ad cultum Deorum peregrinorum impellunt. Sed non sinet Ioua terrã meo sanguine funestari, quamuis Isrêlitarum Rex occupatus sit in persequendo pulice, (vt ita dicam) vt si perdicem per montes persequatur. S. Peccaui. Reuertere Dauid fili: iam enim tibi non malè faciam, qui ita abstinueris te mea nece. Erraui nimis quam imprudenter, fateor. D. Hic depono hastam tuam, eam petito aliquis iuuenum: cæterum Deus remuneretur quenq; vt dignus, meritusq; est. Te quidem hodie tradidit mihi in manum: sed continui me à nece Regis. Ergò quemadmodum tuam ego salutem caram habui, sic ille habiturus est meam, meq; hostili manu liberaturus. S. Macte virtute Dauid fili, haud dubiè conata perficies.

SENTENTIA.

Et iusti iustè, & iniusti iniustè facere perseuerant. Calumniatores, tametsi vtrisque nocent: tamen reuera perniciosiores sunt

ijs,

ijs, qui eorum calumnijs credunt, quam ijs, quos calumniantur.

PHOEBAS. 1. Regum 28.

ARGVMENTVM.

Phœbas Saulo Samuelem elicit ab inferis, & ab ea Saulus futurum exitium suum cognoscit.

Saulus, Phœbas, Samuel, Famuli.

PHœbas, redde mihi oraculum Phœbi, & excita, quem dicam tibi. PH. At tu scis, vt exterminarit Saulus ex hac terra Phœbadas & diuinos: cur me in tantum capitis periculum adducere vis? SA. Iouam Deum immortalem iuro, hanc tibi rem fraudi non futuram. PH. Ecquem vis tibi excitem? SA. Samuelem. PH. Fiet: heu [illegible] miseram, disperij, tu Saulus es, & me indignè decepisti. SA. Ne formida. Sed quid vides? PH. Video augustam quandam, & planè diuinam personam è terra ascendentem. SAV. Qua est specie? PH. Vir est senex, indutus pallium. SAV. Samuel est, præbeo ei honorem. SAM. Quamobrem me eliciendo inquietas, Saule? SAV. Magnis premor angustijs. Palæstini me bello petunt. Deus auersatur, nec iam respondet, neq; per vates, neq; per somnia, hanc ob causam acciui te, vt me doceas quid mihi sit faciendum. SA. Cur ergo me consulis, si ipse Ioua tibi non modò non fauet, sed etiam aduersatur? Faciet ille quidem, quod eloquutus est voce mea, tibiq; extorquebit regnũ de manu, quod tradet alteri, vi-

ri, videlicet Dauidi: quia nō obtemperasti ei in vlciscendis Amalechitis, quibus infensus erat: eam ob rem ita sine dubio te accipiet. Quinetiam addicet te tum Israëlitas Palæstinis: & cras tu, tuiq́ liberi, eritis vnà mecum: castra etiam Israëlitarū tradet Palæstinis. SAV. Eheu. PH. Perij misera, corruit. Saule, Saule, obsecro te, obsequere mihi: cape cibum. Tu scis vt sim tibi morigerata, & caput meum summo periculo obiecerim, vt exequerer tua iussa. Agedum, præbe te mihi facilem vicißim, & vescere cibo quem tibi apponam, vt recreatis viribus aggrediaris iter. SA. Non edam. F. Quare: imò verò edes. PH. Ius oramus. SA. Quādo tātoperè vrgetis, fiat. PH. Agedum surge & recumbe in hoc lectulo, dum ego vobis macto vitulum altilem, quem habeo domi: subigoq́ farinam, ex qua conficiā panes subcinericios.

SENTENTIA.

QuiDeum deseruerūt, tandem deseruntur aDeo. Deserti à Deo, cōfugiunt ad eum à quo antè abhorruerant, Diabolum: à quo nihil nec cognoscunt, nec consequuntur, nisi suum exitium. Et sanè æquum est, vt qui bonum fugit, incidat in malum.

ACHIS. 1. Regum 29.

ARGVMENTVM.

Achis Gethæ Rex, admonitu procerum suorum, Dauidem (qui ad ipsum confugerat) ab exercitu suo dimittit.

Proceres Palæſtini, Achis Rex, Dauid.

QVinam ſunt Hebræi iſti, quos habes in noſtro exercitu? A. Dauid eſt, Sauli Iſraëlitarum regis ſeruus, qui mecum egit per hoſce dies, vel potius annos, in quo nihil adhuc reprehenſione dignum deprehendi, ex quo ad nos aufugit. PR. Remitte hominem in eam prouinciam, cui tu eum præfeciſti: ne ſi nobiſcum deſcenderet in certamen, in nos ſe conuertat. Nam qua tandem re melius poßit cum ſuo Domino reconciliari, quàm horum hominum capitibus? Nonné hic eſt ille Dauid, carmine illo in choreis celebratus? Saulus mille, decem concidit millia Dauid. A. Dauid, Iouam ego immortalem teſtor, te mihi, tuamq́ caſtrenſem conſuetudinem probari: neque enim vllum adhuc in te vitium, poſteaquam ad me primùm te contuliſti, deprehendi. Sed optimatibus non places. Quamobrem diſcede cum bona pace, ne Palæſtinos proceres offendas. D. Nam quid ego cõmiſi? aut quid in me adhuc deprehendiſti, ex quo primum in tuum conſpectum veni, vt in bellum contra hoſtes tuos non proficiſcar? A. Scio equidem te mihi tã placere, quàm ſi diuinus eſſes genius. Sed vetant ſatrapæ Palæſtini, te prælium ſecum inire. Quamobrem mane, vbi diluxerit, proficiſcere ſane vnà cum tui Domini ſeruis, qui tecum venerunt. D. Equidem inuitis illis militare nolim: parebitur.

SENTENTIA.

Non abre suspectum est perfugarum contra suos auxilium.

AMALECHITA. 2. *Regum* 3.

ARGVMENTVM.

Amalechita quidam Dauidi necẽ Sauli nunciat: cuius necis autorẽ ipse se esse dicit: eamq; ob rẽ Dauid eum iubet interfici.

Dauid, Amalechita.

VIDeo quendam huc venientem scissa veste, & capite insperso puluere. Haud temere est, nimiorum aliquem sinistrum nuncium adfert. Vndé nam ades tu? A. Ex exercitu Israëlitarum euasi. DA. Quid actum est? eloquere. A. Fugerunt milites è prælio, multi è vulgo ceciderunt: Saulus quoq; & Ionathan eius filius occubuerunt. DA. Quî scis Saulum & Ionathanem occubuisse? A. Cùm fortè venissem in Gelboe montem, video Saulum innixum hastæ, cui currus & equitatus iam iamq; imminebat. Respexit ille, & me viso, huc ades, inquit. Accessi. Tum ille: Quis tu es? Amalechita, inquam, ego. Aggredere me, inquit, & interfice, nam magno dolore discrutior, nec adhuc possum emori. Hîc ego quid agerem? videbam non victurum post tam grauem casum: itaq; interemi, abstuliq; coronam de capite eius, & armillam de brachio: quæ tibi affero, vt vides. DA. Heu calamitosa clades, heu lugubre prælium, ô facinus audax. Cuias es? A. Filius sum aduena cuiusdam Amalechi-

tæ.

tæ. DA. Tené ergo non esse veritum ista impura manu perdere vnctum Iouæ? Tu iuuenis, inuade hominem, neca: meritò moreris, & tuo iudicio peris, qui te de Rege interfecto iactaueris.

SENTENTIA.

Si potentes sic tractarent eos, qui ipsis mortem aut malum inimicorum, tãquam rem lætam nunciant, vt Amalechitam hunc tractauit Dauid: aut si saltem huiusmodi nuncios auersarentur: minus auderent assentatores.

NATHAN. 2. *Regum* 12.

ARGVMENTVM.

Nathan Dauidẽ iussu Iouæ, ficta ad rem narratione simili, ita prudenter adulterij homicidijq; arguit, vt ipse Dauid contra semet ipsum ferat sententiam.

Nathan, Dauid.

DAuid, duo homines erãt in quadam vrbe, alter diues, alter pauper. Diues ouibus & capris bobusq; abundabat: pauper vnam omninò habebat ouiculam, à se emptam & altam, quæ adoleuerat vna cum ipso, & liberis eius, vescebatur eodem cibo cum eo, bibebat eandem potionem, quiescebat in sinu eius: breuiter, erat ei pro filia. Ad illum autem diuitem venit quidam hospes, quem accepturus, præteritis pecoribus suis, ouiculam illam pauperis mactauit. D. Per Iouam immortalem, dignus est morte, qui fecit

istud: ouemq́; certè quadruplo pensabit, qui tantum facinus committere non dubitauerit. NA. Tu ille es, Dauid. Deus creauit te regem Israëlitarum, teq́; liberauit ex manu Sauli: tibi tradidit domum Domini tui, & vxores, quas cõplecteris: tibi Israëlitarum, tibi Iudæorum familiam dedit: alia atq; alia insuper daturus, si ea non satis essent. Et tu cõtempto eius præcepto, Vriam Hettæum Ammonitarum telis obiectum, indignissimè trucidasti: eiusq́; vxorem, nulla Iouæ habita ratione, in matrimonium duxisti. Ob quæ flagitia nunquã à domo tua aberit clades. Nã Deus conflabit tibi malum domesticum: tuasq́; vxores, te vidente, alteri tradet, qui cum eis luce palam congredietur. Tu quidem occultè fecisti: sed ipse id faciet in luce, atq; in oculis omnium Israëlitarum. D. Peccaui in Deum. Nan Deus quoq; remittit ille quidem tibi peccatum, neq; ob id morieris. Sed quia ista re inimicis Iouæ occasionem maledicendi dedisti, filius, qui tibi natus est, morietur. Hæc me tibi nunciare iussit Deus.

SENTENTIA.

Callidè reprehendendi sunt potentes. Qui alterum damnat, seipsum damnat, si similia committit. Nihil est tam tectum, quin detegatur. Si peccatum tuum resciscì non vis, peccare noli.

THECVANA. 2. *Regum* 14.

ARGVMENTVM.

Thecuana fœmina, à Ioabo subornata, oratio-

oratione tecta atque figurata impetrat à Dauide reuocationem Absalomi eius filij, ob fratricidium profugi.

Mulier Thecuana, Dauid, Ioabus.

FIDem tuam, ô rex. D. Quid mali habes? M. Mulier sum deserta, & viduata viro, cui superstites fuerant duo filij: ij cùm ruri fortè inter se contenderent, nec esset qui litem dirimeret, cecidit alter alterum, eumq́ morte mulctauit: nunc vniuersa me familia vrget, poscens ad necem eum, qui superest, ob interemptum fratrem; cupiensq́ perdere vnicum hæredem parentum: & quod mihi miseræ lucis superest (quod certè est perexiguum) extinguere, meiq́ viri nomen momoriamq́ prorsus è rerum natura tollere. D. Recipe te domum tuam; ista mihi curæ res erit. M. Verùm interim periculum est, ne te, tuisq́ nescientibus, pœna mihi & meis irrogetur. D. Si quis in te mutiat, deferto ad me: næ ille, faxo, nunquam postea te tanget. M. Sed memineris per Deum immortalem, multos esse occisi cognatos, & vindices, à quibus omnibus exitium meo filio metuendum sit. D. Eundem tibi ego Deum iuro, me prouisurum, ne tuus filius vllum pilum amittat. M. Dabis mihi veniam, si te liberiùs iam alloquar. D. Sanè. M. Quæ te (malum) ratio inducit, vt eum te mihi mulieri vilißimæ tam facilem præbeas, populo toti, eiq́ præstantißimo

ita sis durus & inexorabilis, vt ei nolis condonare profugum tuum, cuius non minus est cupidus, quàm ego sum mei nati? præsertim cùm in eo non minus fortasse tui generis propagandi spes posita est, quàm mei in meo. Neq; enim potes habere exploratum, te alium regni successorẽ esse procreaturum. Nam moriendum certè est, idq; incertum, an hac ipsa hora: & ita moriendum, vt in hanc vitã reditus nõ pateat: non magis quàm aqua semel effusa, recolligi non potest, quò magis nobis habenda ratio est, vt in nostri generis propagatione quodammodo immortales reddamur. Quod si supplicij æquitatem prætendis, vide ne non æquitatem, legi parẽdo, sed iniquitatẽ, Deum legis autorẽ non imitando, sequi videare. Neq; enim ille continuò sontes perdit, id quod tu minimè omnium ignoras: sed etiã ... etiam cogitat de reconciliandis eis, qui ob suum aliquod factum ab eo sunt alienati. Atque vt iam meam rationem intelligas, equidẽ nõ sine dubitatione feci, vt te hac de re adirem. Nam quod videbam populum ipsum tã parum apud te valere, ne ipsa nihil possem, valde metuebã. Et eam ob rem, quo callidius te inducerem, sic mecũ ipsa cogitaui: Hem, regem adibo, & cum eo, quasi meum sit negotium, sic agam. Quod si obtinuero, vt me contra eorum odium tueri velit, qui me vnà cùm filio meo fortunis omnibus, vitaq; ipsa euertere properent: tum ab eo contendam, vt si sibi constare velit suam clementiam, quàm vni expositam habeat, tam multis clausam esse non patiatur. Quam me rem

impe-

impetraturam esse, ô rex: non diffidebam. Cùm enim præclare scirem, te in iure dicendo & æquitatem ab iniquitate dijudicando, singulari quadam, & planè diuina semper fuisse prudentia præditum, non dubitabam, quin, qui tibi nunquam absuisset Deus, idem nunc esset in hac iustißima causa adfuturus. D. Ne me cæla, quod te rogabo. M. Roga sanè. D. Nonné istud totum fecisti impulsore Ioabo? M. Ita tibi secunda omnia opto, ô rex, vt nullius harum rerum quenquam vlla ex parte autorem habeo, præter Ioabum: ipse iußit, ipse præmonstrauit quæcunq; dixi. eius instinctu rem omnem inuolucris figuratum texi: quam tu pro tua diuina sapientia, qua omnia quæ in mundo constant, tenes, facilè intellexisti. D. Impetrasti Ioabe. I sanè reductum adolescentem Absalomum. I. Ago tibi gratias immortales, ô Rex, nunc demum intelligo, me apud te valere gratia, postquam hoc sum à te consecutus.

SENTENTIA.

In aliena causa facilius iudicant homines, quàm in sua. Itaq; hominem ab aliena ad suam per similitudinem deducere, prudentia est.

SEMEIS. 2. Regum 16.

ARGVMENTVM.

Semeis Dauidem conuitiis proscindit: quæ Dauid fert patienter.

Semeis, Abiseus, Dauid.

PRodi prodi, homo sanguinarie & scelerose. Expetit à te Ioua omnem sanguinem Domus Sauli, cuius tu regnum occupasti, quod Ioua Absalomo filio tuo tradidit. Nunc nunc tua te scelera petũt, homicida crudelißime, quem ego iam hic lapidibus obruam. A. Nonne indignum est, canem istum mortuum Regi conuiciari? Visne vt eum adoriar, eiq; caput decutiam? D. Quid tum postea, fili Saruiæ, si conuiciatur: & si ei Ioua mandauit, vt Dauidi malediceret, quis ab eo facti rationem reposcat? En meus ipse filius, qui ex meis visceribus ortus est, mortem mihi machinatur: quid faciet Iemine natus? Sinite eum maledicere, nam Iouæ iussu facit. Fortasse respiciet Ioua meam miseriam, mihiq; bonum rependet pro hodiernis huius conuitijs. S. Sceleratißime, & flagitiosißime mortalium omnium: non solùm bipedum, sed etiam quadrupedum nequißime: qui per nefarias cædes ad regnum peruenisti, qui Sauli domum funditus extirpasti: qui hominem optimum, eius vxore constuprata, crudelißime occidisti, & eius neci plurimos te meliores addidisti, adulteriumq; homicidio cumulasti, homo perfidiose & impure: quid potest in te satis grauiter dici? quem ego his saxis iam mactabo, & vnius iustißima cæde tot nefarias cædes expiabo.

SENTENTIA.

Maledicta constanter ferre, magni est animi: non ferre, effœminati.

ACHITOPHEL. 2. Regum 17.

ARGVMENTVM.

Achitophel Absalomo prudens, sed impium consilium dat de opprimendo Absalomi patre Dauide. Verùm Chusæus Dauidi beneuolens, altero consilio illud reddit irritum.

Achitophel, Absalomus, Chusæus.

ABsalome, censeo, vt ego nunc lectis duodecim hominum millibus, Dauidem hac nocte persequar: eumq́; perterritum & fatigatum, defessumq́;, omnibus qui cum eo sunt fuga dilapsis, solum interficiam: deinde cæteros omnes ad te sic reducam, vt sponsa deduci solet ad sponsum. Ita fiet, vt cum tu vnius mortem expetas, cæterorum omnium saluti consultum sit. AB. Perplacet quidem tuum consilium: sed vocetur huc etiā Chusæus Archita, vt audiamus, quid ipse quoq; dicat. Chusæe, suadet Achitophel, vt Regē hac nocte inuadamus: territumq́; & à suis destitutum, saluis reliquis, opprimamus. Tu quid censes? sequemurné eius consilium? CH. Achitophelis consilium, hominis alioquin prudentis, hac quidem in re non probo. Tu scis, vt pater tuus, & qui eum comitantur, homines sint strenui, & vrsa agresti pullis orbata ferociores. Præterea pater tuus, vir rei militaris scientißimus, non est cum reliqua turba per noctem acturus. Nunc latet in aliquo antro, aut alio loco. Quod si quis principio de tuis ceciderit, & rumor sparsus fuerit, factam esse cædem Absalomanorum: illi

ipsi qui nunc sunt leonibus animosiores, exanimabũtur. Sciunt enim vniuersi Israëlitæ à Dane ad Bersabam, qui futuri sunt arena numerosiores, vtq; tu ipse inter eos præsens incedas. Tum eum adorti, vbi vbi erit, rore densius inuademus, vt neq; ipse, neq; eius comitum vel vnus euadat. Quod si se in aliquod oppidum receperit, id oppidum vniuersi vel funibus cinctum in flumen ita euerriculabimus, vt ne calculus quidem relictus fiat. AB. Melius est istud consilium, quàm Achitophelis: obtemperabitur tibi.

SENTENTIA.

Impiorum prudentia bonis perniciosa est, piorum salutaris. Impijs fauere & consulere contra pios, impium est. Rursus impios ad piorum salutem decipere, pium est, & ipsis etiam vtile. Minus enim graues pœnas Deo dabunt, si pios non occiderint.

ABSALOMVS. 2. *Regum* 18.

ARGVMENTVM.

Absalomus ex prælio elapsus, de quercu crinibus pendens, à Ioabo necatur. Huius audita nece Dauid, sese affligat: & à Ioabo propterea obiurgatur.

Miles, Ioabus, Achimaas, Chusis, Speculator, Dauid, Quidam.

Cum

CVM persequerer fugientes & dißipatos hostes, Absalomum vidi cæsarie pendentem de quercu. I. Vidisti autem? cur non eum ad terram deturbatum occidisti? Nam meæ partes fuissent, decem te argenteis numis & baltheo remunerari. M. Ego verò, si mihi mille nummi in manum annumerentur, non sim manum filio regis iniecturus. Nam audientibus nobis præcepit rex tibi, Abisæoq; & Ettæo, vt adolescenti Absalomo caueretis: nedum vt ego tam perfidiosè, tanto cum vitæ meæ periculo facerem, neq; enim res tanta regi ignota esse posset. Verùm iam ad eum ventum est: tu ipse vide quid tibi agẽdum putes. I. Videbis me non ita cunctantem. Moriêre boni parentis peruersa progenies. Accipe hæc tria tela de mea manu, recta in medium pectus. Vos mei armigeri, circumfusi eum cõficite. Tu præco: confectum bellum est, cane receptui, vt à persequendo reuocentur milites. AC: Visne igitur, vt ad regem curram, eiq; renunciem, Iouam de eius hostibus sumpsisse supplicium. I. Tu verò ne feceris hodie, alias facies: hodie quidem non ei iucũdum allaturus nuncium, propterea quòd regius filius est mortuus. Tu Chusi, i ad renunciandũ regi, quod vides. CH. Libenter, & quidẽ cursim. A. Quid si ego quoq; Chusim cursu consequar? I. Cur consequaris fili? non es obtenturus Euangelium. AC. Sed quid si consequar? I. Per me licet. AC. Curro, facile Chusim anteuertam. I. Nos verò hoc Deo hominibusq; inuisum cadauer in hãc vastã voraginẽ in hac sylua detrudamus, & lapides insuper

cumu-

cumulatè exaggeremus, vt tā nefarium facinus memoria ac nomine loci notetur. Nam talibus sunt digni monumentis, qui mortem eius machinantur, quorum beneficio vitā sunt adepti. SP. Heus Rex, video hominem huc accurrentem solum. D. Siquidem solus est, boni aliquid portat. SP. Video item quendam alium, currentem etiā solum. D. Is quoq; lætum nuncium affert. SP. Ex cursu priorem coniicere videor Achimaā esse, Sadoci filium. D. Virum bonum nominas, de nuncio læto venit. A. Salue Rex: & simul agendas Iouæ gratias existima, cuius auspicio subacti sunt, qui in te arma sumpserant. DA. Saluus né est adolescens Absalomus? A. Magnam hominum turbam vidi, cùm me huc mitteret Ioabus: cæterùm quid sit nescio. D. Recede, consiste istbic. C. Regem plurima salute & læticia impertio, cuius Deus hostes omnes hodie vltus est. D. Saluusne est adolescens Absalomus? C. Vtinā sic sint omnes tui hostes, ô Rex, & quotquot tibi malum machinantur. DA. Fili mi Absalome, fili mi, fili mi Absalome, vtinam ego pro te sim mortuus. Absalome fili, fili, heu me miserū. C. Luctum Attuli, non læticiam: nec solùm regi, qui audito interitu filij, se coniecit in cœnaculum portæ, vbi in luctu sit, & se afflictet: sed etiam populo vniuerso, cuius læticiam, audita Regis tristicia, in mœrorem conuertet, sed video Ioabum huc aduenientem. stomachatur. I. O lepidum Regem, & dignum cuius adhuc viuat filius: vbinam est? Qui: Sursum est. I. Quem ego nisi: sed me comprimam. O turpe spe-

pe spectaculum. Itane verò Dauid? siccine tuos omnes hodie dedecoras? & eorum honestißimam victoriam in fœdißimum luctum conuertis? qui te, tuosq́ liberos, & vxores, tum iustas, tum concubinas, à crudelißima morte vindicauerunt? At non oportet (quod tu facis) ita amare inimicos, vt oderis amicos. Nunc quidem facile ostendis, te tuos omnes, & nobiles & ignobiles, pro nihilo habere. Nam equidem compertum habeo, te vnius Absalomi salutem nostrã omnium morte velle redemptam. Verùm age, prodi, & tuos affare leniter, nam per Deum immortalem, nisi tu prodeas, efficiam vt ante noctem omnes ad vnum à te deficiant: quo grauius malum nullum vnquam in vita tibi euenit.

SENTENTIA.

Honora parentes tuos, si vis viuere diu. Indignus est vita, qui in autorem vitæ suæ ingratus est. Dignus est infami morte, qui bonum malo pensat. Ardentem amorem ne summa quidem iniuria extinguit.

BERZELÆVS. 2. Regum 19.

ARGVMENTVM.

Berzelæũ pro eius in se meritis vult Dauid in aulã ducere. Sed illo propter senectã recusante, abducit eius loco Chamaamũ.

Berzelæus, Dauid.

SALVE nobis tandem reddite Israëlitarum Rex. DA. O salue multum Berzelæe, homo de me multum

tum bene merite. Traijcies tu mecum Iordanem? ego te apud me alam Hierosolymis. B. At quot annos natus, vt cum Rege Hierosolymam ascendam? Ago nunc octogesimum annū: poteroné bonum à malo discernere? poteroné cibo & potione delectari? aut fidicinum fidicinarumue cantus audire? quid opus est, vt tibi amplius sim oneri? Liceat mihi tecum paululum trans Iordanem progresso (cur enim tanto me cumules beneficio?) liceat, inquam, reuerti, & in mea patria finire vitam, inq; meorum parentum sepulchro humari. Cæterùm hic Chamaamus tecum perget: hoc tu vtêris, vt tibi visum erit. D. Ergo traijciat Chamaamus: ego eum omnibus beneficijs ornabo, quibus ornandum esse iudicaueris, tibiq; omnia præstabo, quæ à me expetiueris.

SENTENTIA.

In homines pios & gratos bene conferuntur beneficia.

BETHSABA. 3. Regum 1.

ARGVMENTVM.

Bethsaba, de Nathanis consilio, à vetulo Dauide impetrat, vt Rex creetur Salomo.

Nathan, Bethsaba, Dauid, Baianias.

AN non audiuisti Bethsaba, Adoniam Hagithæ filium, Regem creatum esse, inscio Domino nostro Dauide? Age dabo tibi consilium, quo tuæ tuiq; filij

filij Solomonis vitæ consulas. Conueni Regem Dauidem, & ex eo quære, quî fiat, vt cum Solomoni filio tuo regnum post se soliumq; suum sit pollicitus, nunc regnet Adonias. Ego te adhuc cum eo colloquente, ingrediar post te, & tuam orationem complebo. B. Bene consulis, adeo eum. Salue Rex. D. Quid vis? B. Domine, tu mihi per Iouam Deum tuum iurasti, Solomonem filium meum post te Regem fore, & in solio tuo sessurum. Atqui Adonias, te nesciente, regnum inuasit, bouesq; & altilia, ouesq; & capras magna copia immolauit: ad quas epulas cum regios omnes, Abiatharemq; Pontificem, & exercitus ducem Ioabum inuitauerit, Solomonem tuum non inuitauit. In te autem, Domine Rex, omnium Israëlitarum oculi sunt intenti, vt eis significes, ecquis sit in solio tuo post te sessurus. Te q[illegible]dem vita defuncto, mecum & cum meo nato Solomone, pessimè ageretur. N. Salue rex Israëlitarum. Iussistine Adoniam tibi in regnum succedere? Nam is quidem hodie rus descendit, pecoraq; multa mactauit: & eò regios omnes natos, exercitusq; Duces, & Abiatharem Pontificem vocauit, qui nunc apud eum epulantur, Adoniamq; Regem salutant: me verò & Sadocum Pontificem, & Banaiam Ioiadæ filium, & Solomonem tuum, non inuitauit. Velim ex te scire, an hæc res te autore fiat, neq; tu mihi significaueris, ecquis sit in tuo solio post te sessurus. D. Euocetur huc mihi Bethsada. Audi Bethsada. Per Iouam immortalem, qui meam vitam ex tot angustijs eripuit, quemadmodum tibi Iouam

uam Deum Israëlitarum iuraui, Solomonem filium tuum post me esse regnaturum, & in solio meo pro me sessurum, sic hodie faciam. B. Vitam Regi Dauidi precor sempiternam. D. Conuocentur huc Sadocus Pontifex, & Nathan vates, & Banaias Ioiadæ filius N. Adsumus. D. Adhibete vestros conseruos: & Solomonem filium meum mulæ, quam habeo, impositum, deducite Gehonem: eumq́ ibi tu Sadoce, & tu Nathan, Regem Israëlitarum vngitote: tum tuba clangitote, & Solomonem Regem salutatote. Deinde vobis sequentibus, ipse venito sessum in solio meo, pro me regnaturus. Hūc enim tum Israëlitarū, tum Iudæorum Imperatorem esse iubeo. N. Faxit Ioua Deus tuus, Domine Rex, vt quemadmodum tibi adfuit, sic etiam adsit Solomoni, eiusq́ solium etiam supra Dauidicum extollat.

SENTENTIA.

Sapientioris consilium sequi, sapientia est.

SOLOMO. 3. Regum 3.

ARGVMENTVM.

Duarum meretricum litem, de oppresso per somnum alterius infante contendentium, dirimit Solomo diuina sapientia.

Meretrix, Solomo, Altera meretrix.

TVam fidem imploro, ô Rex: audi me paulisper. SO. Quid nouæ rei est? loquere. M. Ego & hæc

hæc mulier in eadem domo agimus, & vtraq; peperimus: sed ea triduo post me: cumq; domi essemus, neque quisquam præterea adesset, mortuus est eius filius noctu, vt fortè incubuit ei. Itaq; media nocte surrexit, & surreptum meum filium, qui meo lateri accubabat, supposuit sibi: suum autem mortuum mihi, me dormiente. Mane vbi me erexi mammam infanti datura, video mortuum. Hic ego cùm iam diluxisset, dum eum diligenter contemplor, animaduerti nõ esse eum, quem pepereram. A. Non ita est: quin meus est, qui viuit, tuus qui interijt. M. Imò verò tuus mortuus est, meus viuit. A. Mentiris. M. Non enimuerò mentior, sed dico quod res est. S. Vtraq; suũ esse affirmat eum qui viuit, demortuumq; repudiat. Cedo huc mihi tu cultrum, partimini æqualiter puerum viuentem, & date vtriq; dimidium. M. Obsecro te Rex, detur ei potiùs totus, quàm intereat. A. Nec meus esto, nec tuus, placet diuidi medium. SO. Eum adiudico priori, quæ perimi vetat: nam ea mater est.

SENTENTIA.

Ad plerasq; lites dijudicandas opus est diuina sapientia. Iudici multa simulanda sunt, vt sapienter iudicet. Et verum & fictum amorem res ipsa detegit.

ROBOAMVS. 3. Regum 12.

ARGVMENTVM.

Roboamus repudiato senum sano consiliò, iuuenũ insanum consiliũ sequitur, de

opprimendo maiori insuper seruitute populo, quàm ipsius pater Solomo oppresserat.

Roboamus, Senes, Iuuenes.

PEtijt à me uniuersum Israëlitarum vulgus, vt quoniam meus pater iugo eos preßisset, ego illius seruitutis grauitatem leuarem: se enim ita demum mihi obedituros. Nunc ex vobis, senes, scire velim, quid mihi suadeatis, vt eis respondeam super hac re. S. Si hodie populo obsecutus fueris eiq; obtemperans humanè responderis, habebis eum semper obtemperantem. R. Audio. Nunc exite paulisper foras. Introducantur iuuenes, æquales mei, mecumq; educati. Quid mihi autores estis iuuenes, vt populo respondeam, petenti vt sibi à grauitate seruitutis, qua sint à patre meo oppreßi, relaxem al-iud? I. Tu verò respondeas, tuorum membrorum minimum craßius esse, quàm tui parentis medium corporis truncum. Quod si ille eos graui iugo presserit, te pressurum grauiore. Si eos scuticis cæcidit, te eos scorpionibus conscisurum. R. Probè, vestrum mihi consilium magis probatur, quàm senum, itaq; id sequar.

SENTENTIA.

Senum propria est prudentia: iuuenum temeritas. Stulti stultorum consilijs libenter obsequuntur.

SAREPHTHANA. 3. Regum 17.
ARGVMENTVM.

Elias

Elias missus à Ioua, Sarephthanam muliérculam, perpetuata eius farina & oleo, à fame tuetur.

Elias, Sarephthana mulier.

HEus mulier, quæso te, vt petas paululum aquæ in aliquo vasculo, quod mihi bibendum des. S. Ego verò & perlibenter. E. Sed heus, afferto tecum & frustum panis. S. Ego verò (Iouam Deum tuum immortalem testor) coctum non habeo: sed tantùm farinæ pusillum in cado, & olei pusillum quid in ampulla. Nunc colligo paululum ligni, ad id quod habeo, mihi meisq; liberis parandum: quo consumpto, superest vt fame pereamus. E. Bono es animo, i factum vt dixisti. Sed mihi prius depsiticium inde confectum afferto, deinde tibi [illegible]sq; liberis factura. Nam hoc tibi à Ioua Israëlitarum Deo cõfirmo, non prius farinæ cadum & olei ampullam exhaustum iri, quàm Ioua terram pluuia irrigauerit. S. Faciam vt iubes.

SENTENTIA.

Tenues & famelicos respicit Deus. Tenues & famelici multò faciliùs credũt Deo, quàm potentes & saturi. Primitiæ debẽtur Deo & suis. Deus eorum laborem felicitat, qui Deo primas tribuunt. Feliciter habet, qui Deo habet, quantulumcunq; habet.

ELIAS. 1. *Regum* 18.

ARGVMENTVM.

Elias cũ latuiſſet tres annos & ſex menſes, quo toto ſpacio non pluerat, inuentus eſt ab Abdia, venit ad Regem Achabum: & conuocatis Baalis Lucanisq; vatibus, conſtituto inter ipſos & Elaim certamine de litatione, cũ illi Baali litare non potuiſſent, ipſe Iouæ litat: deinde vates illos necãdos curat. Poſtremò conſcenſo monte Carmelo, pluuiam impetrat à Ioua.

Abdias, Elias, Achabus, Populus, Vates Baalis, Puer Eliæ.

Miſit me Rex ad quærẽdam tota regione aquam, ſi forte gramen inuenire poßimus, quo toleremus equos & mulos, ne iumentis priuemur. Ipſe rex alia via eiuſdem rei gratia profectus eſt. Iam enim tres annos & amplius nulla fuit pluuia: itaq; omnia perarurerunt, nec vſquam viriditas vlla poteſt inueniri. O Elia, tuæ preces nobis inuexerunt hanc ſiccitatem: quæ non niſi tuis eiuſdem precibus finiri poteſt, ſicut ipſe minatus es. Quod niſi pateris inueniri te, actum eſt, perijmus. Sed video venientem huc hominẽ hirſutum, qui habet latera cincta cingulo pelliceo. Fallorné? an is eſt ipſe Elias? Certè videtur. Heus, tú ne es Dominus Elias? E. Sum. I nunciatum Domino tuo, adeſſe Eliam. AB. Nunciatum verò? quid peccaui, vt tu me Achabo necandum obijcias? Iouam ego immortalem iuro, Deum tuum, nullam gentem, nullum regnum eſſe, quo Dominus meus non dimi-

dimiserit qui te conquirerent. Cumq; negarent adesse te, ille regna & gentes obtestabatur, vt dicerent an tu illic esses, quod te nusquam inueniret. Et tu mihi nunc iubes, vt Domino meo nunciatum eam, adesse Eliam? qui postquã à te digressus fuero, auferet te Iouæ spiritus, nescio quò. Ego interea, qui hoc Achabo nunciatum iuero, cùm ille te nõ inuenerit, interficiar ab eo. Et tamẽ Iouæ reuerẽs fui à pueritia: nisi fortè tibi relatũ non est, quid ego Iesabele vates occidente fecerim, vt eorũ centũ abdiderim in duabus cauernis, videlicet in vtraq; quinquaginta, & eos pane & aqua aluerim. Et tu mihi nũc iubes, vt eam ad nunciandum Domino meo, adesse Eliam, quò me interficiat? E. Sic viuat armipotens Ioua, cui ego parere ac ministrare soleo, vt ego me Achabo ostendam hodie. AB. Postquam istud tibi ita confirmas, ibo. Salue. Rex: incidi in, Eliam. A. In Eliam autem? AB. Ita. A. Eliam tu inuenisti? A. Eum ipsum A. Quæso te, adest Elias vates? AB. Adest Elias vates. A. Duc me ad eum continuò. AB. Eamus hac, inueniemus. Atq; eccum tibi obuiam. A. Tune is es, qui perturbas Israëlitas? E. Non ego Israëlitas perturbo, sed tu, tuaq; paterna familia: qui omißis Iouæ præceptis, Baales sequimini: quæ causa fuit, vt Ioua vobis istos ardores immiserit. Verùm cura mihi conuocandos omnes Israëlitas in montem Carmelum, Baalisq; vates quadringentos quinquaginta: & Lucanos vates quadringentos, Iezabelis conuictores. A. Fiet ita. Adsunt quos iußisti, Elia. E. Audite verò Israëlitæ.

Quousq; in vtrunq; crus claudicatis? Si Ioua Deus est, hunc sequimini: sin Baal Deus est, Baalem sequimini. Nihilné respondetis? Ego vnus Iouæ vates superſum, cùm Baalenſes vates ſint quadringēti quinquaginta, Lucorumq; vates quadringenti. Dentur nobis duo tauri, quorum vnum illi ſibi deligant, diſſecentq;, & lignis imponant, neq; ignem ſubijciant: alterum ego immolabo, ſuperq; lignis collocabo, nec ignem ſupponam. Tum vos Dei veſtri nomen appellate: ego Iouæ nomen appellabo. Ac qui Deus igne de cœlo demiſſo annuerit, ſeq; exoratum oſtenderit, is Deus habeatur. POP. Placet verò, atq; ita fiat. E. Vos igitur Baalis vates, deligite vobis taurum alterum, & priores facite, quoniam plures eſtis, Deiq; veſtri nomen inuocate, nullo igne ſubiecto lignis ſacrificalibus V. Accipimus conditionem. Mactemus taurum, imponamus fruſta lignis. O Baal, exaudi nos, ô Baal, demitte ignē de cœlo, quo te Deū eſſe oſtēdas. Baal Baal, ô Baal, ô Baal præpotēs Deus. Baal ô Baal Deus noſter, noli committere, vt vnus Iouæ vates plus poſſit apud Deum ſuum, quā nos octingēti quinquaginta apud te. Effice Baal, vt quoniam te plures colunt, quàm Iouam, maiores etiam vires habere videaris. O Baal, Baal. Baal ô Baal, non audis nos? Non te ritè coluimus hactenus? quid in te commiſimus? non vis tuas vires oſtendere? Quò plures habes cultores, nonné æquum eſt eò te magis exorari? Baal, ô Baal, niſi nos exaudis, actum eſt de te, deq; tuo populo. Vnus hic Iouæ Vates tuum cultum abolebit.

Quis te colet, ô Baal: quis te deinceps adorare volet, ô Baal? Baal, ô Baal, quis te non contemnet & pro nihilo ducet, si nos in tanto discrimine non exaudiueris? In quem verò magis necessarium vsum reseruabis tuam potentiam? Nos te inuocamus, nos aram tuam prætergredimur: & iam meridies est, neq; tu respondes, aut exoraris. O Baal, Baal. Baal, ô Baal: noli perdere nos. E. Clamate maiore voce. Certè enim Deus est: sed forsitan aliquid altius contemplatur, & animo agitat, quàm vt possit istas tam exiles voces audire: aut occupatus est, aut iter habet: nisi fortè dormit, vt sit expergefaciendus. V. Heu Baal Deus noster, quid amplius tibi faciemus? ô Baal, ô Baal, ô Baal. E. Euge, rectè, secate vos isto modo gladijs & cultellis, vt à vobisipsis cruentati, misericordiam Baalis expetetis. Sed nihil respondet, nec attendit vestros clamores. Surdo canitis. Agite iam omnis populus, accedite ad me. Instauremus aram Iouæ, quæ diruta est. & saxa duodecim capiamus, pro numero tribuum filiorum Iacobi. Ex his saxis aram Iouæ nomine construamus, & circum eam ducamus profundam scrobem. Agite, componatur strues lignorum, mactetur taurus, & superimponatur. Rectè est. Replete quatuor amphoras aqua, & eam in hostiam, inq; struem effundite. Iterate idem, tertiate. Bene est. Redundat aqua circum aram. Ipsamq; scrobem repleuit: ne quid fraudis subesse putetis. Nūc, ô Ioua, Deus Abrahami, Isaaci, & Israëlis, effice vt hodie intelligatur apud Israëlitas, & te

Deum, & me seruum tuum esse, tuoq; iussu hæc omnia fecisse. Exaudi me Ioua, exaudi me, vt sciat hic populus te Iouam esse Deum, qui eorum animos retroflexeris. PO. O rem miram. Ignis delapsus à Ioua, & hostiam, & ligna, & saxa, & humum absumpsit, & scrobis aquam lambit. Ioua Deus est, Ioua Deus est. E. Si igitur Iouam Deum agnoscitis, & ad terram proni adoratis, comprehendite Baalenses vates omnes, qui vos à Iouæ cultu magno vestro malo auocarunt. Cauete, ne quis omninò euadat. Agite, ducamus eos ad Cisonem fluuium: iuguleutur hic vates omnes Baalis, ne quem deinceps à veri Dei cultu poßint auertere. Perite populi deceptores, corruptores atq; pestes, & dignas præstigijs vestris pœnas date: vt deinceps adoretur & in honore habeatur is vnus, cui debentur omnia. Nunc A[illegible]be, ascende; & i ad capiendum cibum, sentio enim iam adesse murmur pluuiæ. Ego ascendam in verticem Carmeli. Sequere me puer. P. Faciam here. E. Age iam puer, dum ego hic in summo Carmeli iugo maneo, i spectatũ mare versus: & mihi quod videris, renunciatum venito. P. Libenter here. Feci here: neq; quicquam vidi. E. Reuertere eodem septies. P. Parebitur. Iam iterum venio. Iam tertiò. Iam quartò. Iam quintò. Iam sextò. Superest, vt septimò speculatum eam. Here, vidi nubeculam instar palmæ hominis ex mari efferri. E. Instat pluuia. I nunciatum Achabo, vt iunctis iugalibus in vrbem descendat, ne à pluuia opprimatur. P. Eo. Ego succinctis lateribus ei Iezraël præcurram

P. Salu

R. Salue Rex. Iubet Elias, vt properè iungas equos, & te in vrbem recipias, ne te pluuia opprimat. A. Agite mei, festinemus: ingruit pluuia, nigrescit cœlum nubibus, atq; vento, properemus: vix euademus, quin madefiamus.

SENTENTIA.

Iustorum preces, incredibile dictu, quãtum polleant apud Deum. Iniusti iustos accusant eorum malorũ, quorũ sunt ipsimet autores. Præsente Elia nihil possunt Baalenses. Præsente Ioua torpet Baal. Vt nox diei, sic veritati cedit mendacium. Impiorũ plena sunt omnia, piorũ exiguus est numerus. Sæpe magis uni credendum, quàm mille: Nam paucorũ est sapientia. O cœcũ genus hominum, quando tandem hæc videbitis? aut quæ tandẽ lux penetrabit istos oculos? Nunquámne nisi serò sapietis? Vtinam adsit aliquis igneáq; oratione Elias, qui charitatis ignem de cœlo deuocet, quo nostrarum precum sacrificia exardescant, vt deinceps solus Ioua extollatur.

MICHEAS. 3. Regum 22.

ARGVMENTVM.

Achabo Israëlitarum Regi consulunt falsi vates, vt Ramotha Galaaditicã urbẽ bello adoriatur: fore enim, ut ea potiatur. At Micheas vates contrarium prædicit, eamq; ob causam conijcitur in vincula.

Achabus Iſraëlitarum, Ioſaphatus Iudæorum Rex, Vates, Nuncius, Sedecias, Micheas.

ADſunt hic vates, Ioſaphate, plus minus quadringenti; quos ad explorandam Dei voluntatem cenſuiſti accerſendos. I. Video: ſupereſt vt eos interroges. A. Quid mihi autores eſtis, vates? cenſetisnè vt bello Ramotha adoriar, an ab incœpto deſiſtam? V. Nos verò cenſemus, vt adoriaris, nam victoriam tibi annuit Dominus. I. Num quis præterea hic eſt Iouæ vates, ex quo ſciſcitemur? A. Eſt item vnus, ſed quem malè odi: quoniam nihil vnquam mihi, niſi ſiniſtrum, vaticinatur. Is eſt Micheas filius Imlæ. I. Non decet Regem ita loqui: ſed iube eum acciri. A. Tu ſiſte huc nobis propere Michæam. N. Ita faciam. S. Videsnè hæc, Achabe, cornua ferrea, quæ ego fero? Hoc tu modo quaſi cornu petes, & fundes Syros ad internecionem: ita tibi per me futurũ pollicetur Deus. V. Ita prorſus fiet. Aggredere ſanè Ramotha, feliciter pugnabis, eamq́ Dei beneficio capies. N. Cæteri quidem vates omnes, Michæa, regi vno ore felicem ſucceſſum promittunt. Itaq, cenſeo, vt tu quoq, ei bene omineris, quemadmodum ipſi. M. At ego Deum immortalem iuro, me ea ſolùm dicturum, quæ mihi diuinitus inſpirata fuerint. A. Michæa, quæ eſt tua ſententia? armanè in Ramotha inferimus, an non? M. Quid ni inferas? iam tibi victoriam annuit Iouæ. A. Quouſq, tandem mihi illudes? Te etiam atq,

etiam

etiam obtestor per nomẽ Iouæ, ne mihi quicquam nisi verum dicas. M. Nunc verum audies. Vidi omnes Israëlitas palantes in montibus, sicut oues sine pastore solent. Ad quæ Ioua: non habent isti dominos, inquit: redeant suam quisq; domum, cum bona pace. A. Dixiné ego tibi, eum nihil mihi nisi infaustum prædicturum? M. Igitur audi certissimum oraculũ. Vidi Iouam in solio suo sedentem, omni cœlesti exercitu dextra leuaq; stipatum, atq; ita dicẽtem: Ecquis mihi in errorem inducat Achabum, quò Ramotha ibi casurus, inuadat? Cumq; alius aliud diceret, processit quidam spiritus, qui stans ante eum: Ego, inquit, facturum me recipio. Cui Ioua: Quonã modo? Tum ille: Aspirabo falsa omnibus eius vatibus, quæ dicant. Probè, inquit Ioua, succedet: aggredere negotium. Nimirum ex his liquet, omnes istos tuos vates esse falso spiritu afflatos, & Deum tibi male cogitare. A. Accipe colaphum pro isto tuo mendacio. Nam qua ratione diuinum numen, cuius tu instinctu te loqui simulas, à me emigrauit, vt te docuerit? M. Tũ scies, cùm trepidus te in intima penetralia penitus abdes. A. Corripe Michæam, & eum deduc ad Amonem prætorem vrbanum, & Ioam regium filium. & iube meo iussu in carcerem concludi, atq; ibi pane atro & aqua parcè ac duriter pasci, donec saluus redeam. M. Siquidem saluus redibis, nihil causæ est, quo minus dicar mentitus oraculum: atque equidem hoc clarissima voce omnibus inculcatum volo.

SEN-

SENTENTIA.

Falsi vates (quorũ ingens est numerus) dicere solẽt quæ placeãt hominibus, & inprimis assentari principib⁹. Veri vates (qui pauci esse solẽt) assentari nesciunt, & improbis semper dura dicunt. Et quoniã improbi in hac vita dominari solẽt, fit plerũq; vt veritatis sit præmium vincula, sint & neces. Nam obsequium amicos, veritas odium parit. O mundi potentes, vtinam hæc in animos vestros demittatis.

SVNAMITIS. 4. *Regum* 4.

ARGVMENTVM.

Elisæus ab hospita sua Sunamitide oratus, eius filium reuocat in vitam.

Elisæus, Gihezis, Sunamitis.

ECCE Sunamitidem illam, hospitam nostram, Gihezi: curre ei obuiam, rogaturus vtrum valeat ipsa, & vir, & puer eius. G. Faciam. Salue mulier: satisné salua es, & tuus maritus, & puer; valentné? S. Valent: sed sine me peruenire quo volo. G. Quonã properas? S. Ad tuum herum. G. Nescio quid noui videtur accidisse huic mulieri. Sed quid istud rei est? Heus mulier, tuné audes pedes vatis complecti? Apage. E. Sine eã: animo eius malé est, quod me Ioua celauit. S. Petieramné à te filium? an non admonueram, ne mihi imponeres? E. Accingere Gibezi, &

cape

cape meum baculum, atq; abi: si quem offenderis, ne salutato: salutatus, ne resalutato. Vbi eò perueneris, bacillum faciei pueri imponito. G. Eo. S. At ego profectò nunquam te omittam, quin vnà mecum venias. E. Age sanè, tuæ voluntati obsequar, præ i, iam te sequor. G. Here, feci vt iusseras: sed puer neq; vocem edit, neq; audit, neq; potuit omninò expergefieri. E. Ne trepida mulier, introëamus cubiculum. S. Hic quidem planè mortuus iacet in meo lectulo. E. Exite foras, & me hîc relinquite solum cum solo, clausa ianua. G. Nescio quid magnum expecto: non abs re sese conclusit intus. S. Faxit Deus, vt natum recipiam. G. Hospita. S. Quid nouæ rei est? G. Salua es, visus sum audire sternutantē puerum. S. Reuixi, si verum prædicas. E. Heus Gibezi. G. Me vocat: quid est, here? E. Accerse huc mihi iam fœminam. G. Te vocat. S. Adeo. E. Recipe iam tuum filium incolumem. S O diuine vir, quas tibi gratias agam pro tanto munere? E. Deo hoc totum acceptum ferendum est, mulier. non mihi, qui per me possum nihil.

SENTENTIA.

Fides est omnipotens. Suorum preces, quamuis maxima petetium, exaudit Deus.

NAAMAN. 4. Regum 14.

ARGVMENTVM.

NaamanSyrus abElisæo à lepra sanatus, ei gratias agit, & dona offert: sed quæ Elisæus nō accipit. Deinde digressum Naamanem

nem consequutus, Gihezis Elizæi famulus, ab eo pecuniam & vestes aufert per mendatium: eamq; ob causam ab Elisæo reprehensus fit leprosus.

Naaman, Elisæus, Gihezis, Ministri Naamanis.

REuertor ad te Elisæe: & meum tum in Deum, tum in te peccatum confitens, veniam peto. E. Quidnam peccasti? N. Cùm tu me per ministrum tuum iußisses corpus in Iordane septies immergere, si à lepra, (cuius depellendæ causa veneram) sanus esse vellem: primùm indignatus sum, & me tibi despicatui esse ratus, quod tantum administrum ad me misisses. Nam speraueram te exiturum, & inuocato Dei nomine, manum loco admoturũ, & ita morbum sanaturum. Deinde indignum mihi videbatur, tantũ tribui vestris aquis, vt cum Abana, aut Pharphar fluuij Damasci, vestris nihilo deteriores, essent ad me sanandum inutiles, Iordanis tantam habere vim putaretur. Itaq; abibam ira plenus. Quod nisi mei famuli fuissent me sapientiores, equidem medicinam repudiassem. Sed cùm illi dicerent, absurdum esse, me, qui rem quamlibet magnam salutis causa facturus essem, à tam parua refugere, tentaui quid possent aquæ Israëlitarum, & me septies in Iordanem immersi: quo facto, ita sum (vt vides) sanatus, vt non sit pueri corpus nitidius, aut integrius. Quapropter intelligo iam, & confiteor, nullum in toto mundo

esse

esse Deum, nisi eum, quem vos Israëlitæ colitis. Itaq; pro tam singulari beneficio, quæso te, vt à me munusculum hoc accipias. E. Apagesis: ego vt munus accipiam? N. At ne me repudia. Non equidem id facio, quò tibi tantum meritum remetiar, quod neque fieri potest: sed vt hoc mei in Deum, & in te grati animi pignus apud te relinquam. E. Istum gratum animum apud me habeto: dona ne addito. N. Atqui. E. Ne vrge tantoperè. Nam (vt tu semel scias) Deum immortalem iuro, cui ego appareo, atque administro, me nihil à te accepturum. N. Si ita decreuisti, nolo improbius instare. Cæterum oro te, vt hinc mihi terræ duorum mulorum onus asportare liceat, nam statui deinceps nullis dijs, præterquam vni Iouæ, adolere, aut sacrificare. E. Laudo, asportato sanè. N. Præterea est aliud, super quo te velim consulere. Solet meus Dominus, quandocunque in ædem Remonis adorationis gratia commeat, meis humeris inniti, vbi eo inclinante se, non possum quin me quoq; inclinem. Eam mihi rem Ioua ignoscet, opinor. E. Ita. Abi cum bona pace. G. Hem, parsit Dominus meus accipere oblata sibi ab isto Syro munera? At mihi ita sit Ioua propitius, nisi eũ cursu consequor, aliquid accepturus. Immunis vt abeat tam diues homo, tanto affectus beneficio: Non conuenit. N. Religioni habeo, nihil ei dedisse. Sed videonè eius famulum huc cursu contendentem? ipse est, quantũ ex incessu conijcio. G. E curru desilit, & mihi procedit obuiã. N. Saluanè omnia, puer? G. Pax, te tribus verbis

volo

volo. Modo ad herum meum venerunt duo de vatũ genere iuuenes, è monte Ephraimitarum. Ea de cauſa rogabat Herus, vt mihi ad eos argenti talentum des, & duas veſtes de ſplendidioribus. N. Imò verò duo talenta auferas: atque vtinam plura voluiſſet, libenter dediſſem. G. Nō eſt opus. N. Ne dubita accipere, erit aliquis eorum vſus. Vos colligate hoc argentum in duobus fiſcis: addite has duas veſtes. Vos duo præferte ei has ſarcinas. Iubeto tuum herum meo nomine ſaluere plurimùm. G. Faciam. Vale. N. Et tu. G. O me felicem, cui res tam bene ſuccedunt. Ite hâc iuuenes, ſequimini me per hoc obſcurum oſtium: deponite hîc ſarcinas, iam mihi nihil opus eſt veſtra opera. Quod reliquum eſt, ipſe facile per me perficiã. Abite. M. Vale ergo. G. Valete vos quoq;. Nunc res mihi bene geſta eſt, abſcondam hic hunc theſaurum, vbi eum nemo præter me ſciat. Sed iam, ne meus herus aliquid ſuſpicetur, ſi nimis diu abſim, offeram me ei. E. Vnde noſter Gibezis? G. Nuſquam equidem iui. E. At etiam audes velle mihi verba dare? quaſi ego non vnà animo adfuerim, cũ homo de curru revertit tibi obuiam. Hoccine tempus eſt accipiendorum vllorum munerum? Improbè à te factum. Itaq; prò iſto tuo peccato, lepra, qua liberatus eſt Naaman, in te & in tua progenie in poſterum hærebit.

SENTENTIA.

Bona ſpiritualia plerũq; aſpernatur mũdus, quia ſplẽdore carent, & apparatu mũdano. Ne famulorum quidẽ cõſilium contem-

temnendum est. Sæpè etiam est olitor valde opportuna loquutus. Dona spiritualia non emuntur precio carnali. Avaritia mendaces facit, & homines in miseriam præcipitat. Dei spiritum latere frustra coneris.

HAZAEL. 4. Regum 8.

ARGVMENTVM.

Hazaeli percontanti prædicit Elisæus mortem Benadadi Regis Syriæ, & insuper ipsius Hazaelis regnum, & sævitiam in Israëlitas.

Hazael, Elisæus.

Benadadus Syriæ Rex, qui nunc æger est, misit me ad te, Elisæe, ad percontandum de salute sua. E. Renunciato ei, eó morbo lavatum iri: & tamen Iova mihi interiturum significavit. Heu. H. Quid sibi volunt ista suspiria, quæ fixo vultu ita altè trahis? E. O Hazael, Hazael, video quantam tu vastitatem sis Israëlitis illaturus. Tu eorum ædificia incendes, tu iuvenes ferro trucidabis, tu pueros elides, tu gravidas mulieres discerpes. H. Egonè vilißimus homuncio tanta facinora potero? E. Ostendit mihi Iova, te fore regem Syrorum.

SENTENTIA.

Pijs dolet populi Dei calamitas: quamvis meritò & divinitùs illata.

IEHVS. 4. Regum 9.

ARGVMENTVM.

Iehus ab Elisæi puero unctus Rex Israëlitarum, Ioramum Israëlitarum, & Ochoziam Iudæorum Regem, & Iezabelem Iorami matrem occidit.

Puer Elisęi, Iehus, Duces, Speculator, Ioramus Israëlitarum Rex, Nũcius, Alter Nuncius, Iezabella.

HAbeo quoddam ad te mandatum, Dux. IE. *Quem nostrum appellas?* P. *Teipsum Dux: secedamus intrò. Iova te, Iehu, Deus Israëlitarum, hoc oleo per me vngit Regem suorum Israëlitarum: iubetq́, vt Achabi Domini tui stirpem trucides. Statuit enim suorum omnium tum vatum, tum reliquorum sanguinem à Iezabele expetere, universamq́ Achabi domum perdere: & eius memoriam, genusq́ stirpitus ex Israëlitis tollere, eamq́ eo redigere, quò redacta domus est Ioroboami Nabati filij, & Basæ Asiæ filij. Iezabelem autem comedent canes in agro Iezraëlano insepultam. Sed ego hinc fuga me proripio.* DV. *Quomodo se res habet, Iehu? quorsum venit ad te lymphatus iste?* IE. *Hominem nostis, eiusq́ orationem.* DV. *Minimè verò. Doce nos quidnam dixerit.* IE. *Vnxit me Regem Israëlitarum de Iovæ mandato, cui certum est Achabum Achabiq́ domum per me vlcisci.* DV. *Supponamus properè Regi vestes nostras, socij, eumq́ collocemus in editissimo gradu-*

um.

ūm. Tu præco, proclama tuba, Regem esse Iehum. IE. Nunc Duces, si vobis ita videtur, cavete ne quis ex oppido evadat, qui huius rei nuncium Iezraëlam perferat. Nos conscendamus equos, & in eo festinemus ire. Nam illic decumbit Ioramus, sanandorum vulnerum gratia, quæ in prælio contra regem Hazaelē à Syris accepit: eodemq; venit Ochozias Iudææ Rex, ad eum visendum. S. Video quendam hominum globum. IO. Tu conscende equum, & ei cursu profectus obviam, quære ut valeat. N. Fiet. IE. Accurrit huc eques quidam. N. Rogat Rex, ut valeas, Iehu? I. Quid, ut valeam? recede ponè me. S. Pervenit nuncius ad neq; revertitur. IO. Heus tu, conscende equum, & eos, eodem curre. N. Fiet. IE. Accurrit huc alter. N. Rogat Rex, Iehu, an valeas? IE. Quid? an valeam? recede ponè me. S. Pervenit ad eos nuncius, sed non revertitur. Incessus aut[illegible] ferocitas declarat esse Iehum, Namsis filium. IO. Iunge currum equis, auriga: exeamus homini obviam, Ochezia. IE. Tandem veniunt ipsi Reges, oppurtunè. IO. Valesnè Iehu? IE. Quid, valesnè? durantibus tot matris tuæ Iezabelis stupris, & maleficijs? IO. Fugiamus, Ochozia: circumveniemur. IE. Siquidem potestis effugere: experiar tamen, an meus arcus possit de regis corpore sanguinem elicere: hem tibi, hic moriturus eras. Tu Beddacar triumvir, abijce eum in fundum Nabothi Iesraëlensis. Nam memini, cùm aliquando ego & tu Achabum huius patrem in eodem curru sequeremur, ei oraculo dictum esse, Iovam sanguinem Na-

bothi, eiusq; natorum pridie eius diei respexisse: eumq; in agro eiusdem Nabothi, quem ille iudicio per calumniam oppreßisset, in illum vindicaturum esse. Quare sume hoc cadaver, idq; in fundum abijce, sicuti ferunt Iovæ dicta. Sed fugit Ochozias: persequimini eum, occidite, pereat hoc ad flagitia concors hominum genus. Pergamus in oppidum: nondum peracta ultio est. Superest totius mali fons Iezabel, quam iam videre videor de fenestra prospicientem. At etiam fucata est: mirum ni ut morti placeat. IEZ. Nunquid benè accidit Zambri, qui dominum suum interfecit? IE. Ecquis istic à me est? Rectè: vos eius eunuchi præcipitate eam: Peri fœminarum impurißima, & à meis equis conculcare.

SENTENTIA.

Etiam subditos armat & excitat Deus in Principes impios. Æquum est enim, ut qui adversus Deum, Dominum suum consurgit, (id quod faciunt omnes impii) adversus eum consurgant ipsius servi.

IOAS. 4. Regum 13.

ARGUMENTUM.

Ioæ Israëlitarum Regi, se ægrotum visenti prædicit Elisæus victorias, quas sit de Syris reportaturus.

Joas Rex Israëlitarum, Elisæus.

Heu

HEV pater patriæ, heu columen Israëlitarum, tu quidem nunc æger iaces. E. Non est eiulandi tempus, cape arcum & sagittas. I. En cepi, quorsum? E. Impone manum arcui. I. Feci. E. Aperi fenestram adversam Orienti. I. Aperui. E. Iaculare. Hem sic volo, collimasti. Ista, ista est salutaris nobis, mortifera Syris sagitta, quos tu in Apheco, Dei præsidio, occisione occides. Sed perge porrò, cape sagittas. I. Cepi: quid tum? E. Feri terram. O factum malè, si quinquies percußisses, aut sexies, tum poteras Syros delere funditus. Nunc eos ter tantùm superabis, quoties videlicet terram pulsavisti.

SENTENTIA.

In vate plus est præsidij, quàm in exercitu. Vatis mors est regi deploranda. Fata abstrusa sunt.

IONAS. Ionæ 1.

ARGVMENTVM.

Vexati tempestate nautæ, invocatis frustra Diis, factaque iactura, Ionam vatem excitant, qui in navi dormiebat. Deinde sorte iacta, vt eum fontem & tempestatis causam esse deprehenderunt, iaciunt in mare, ipsiusmet admonitu: Ita pacatur tempestas.

Nauclerus, Nautæ, Jonas.

RRoh Iuppiter, quanta sævit tempestas? quanti undarum fluctus nostram navem undique verberant?

Dicas Neptunum & Æolum, omnesq; adeò Deos in nostram coniurasse perniciem. Ne sævi tantoperè, aquarum præpotens, Neptune: ne eos perde, qui se tuæ fidei mandaverunt. Tuq; ô Æole, cui potestatem in ventos dedit Iupiter, cohibe tam effrenatum eorum impetum. NAVT. Dij immortales, quid habetis in animo? huccine venisse nos, vt tam miserè periremus? Parcite, quæsumus, parcite: nos vobis sacra faciemus: tibi Neptune taurum, vobis agnam, Tempestates, mactabimus: tantùm liceat hinc salvis evadere. AL. Ledæ proles, Castor & Pollux, amica nautis sidera, obsecro vestram fidem, reddite nobis mare tranquillum, reddite amicam cœli serenitatem. NAVC. Nihil agimus, video tam surdi sunt dij, quàm est ipsũ mare. NAVT. Quid superest? NAVC. Vt iacturam faciãmus. NAVT. Durum. NAVC. Sed necessarium, extremo autem malo extremum adhibendum est remedium, atq; vtinam vel sic evadere liceat. Festinate, deijciamus has merces. Præstat rem perdere, spem aliquam retinentes, quàm cum re certum exitium expectare. Vos ô cœli marisq; potentes dij, este saltem cõtenti hac nostra miseria: quid mortem insuper minamini? Hei mihi, magis magisq; furiunt venti, ingravescit tempestas: irritantur superi, non placantur nostris votis & precibus. Quô iam quò me vertam? Erat hic nescio quis peregrinus. Vbi nunc est? NAVT. Dormit ad infimum navis latus. NAVC. O supinam securitatem. Heus heus peregrine, quem tandem dormiendi modum facies? potes in tanto peri-

culò indulgere somno? Quin tu surgis, & tuum in hoc temporis articulo Deum invocas? si quis fortè superum existat, qui hoc à nobis malum avertat, & præsens auxilium ferat? NAVT. Frustra laboramus: Causa tanti mali perscrutanda est. Oportet aliquem hîc adesse, qui se nefario aliquo scelere obstrinxerit, propter quem tantopere irascantur dij. Sortiendum est, quis sit in causa. NAVC. Placet: ducantur sortes. Euge, sors hunc peregrinum designat. Vides te, peregrine, accusari. Dic, quæso, vnde tantum in nos malum ortum sit, quod vitæ genus sequaris, vnde & quò eas, cuias sis, & qua gente natus. I. Iamjam nullum superest effugium: teneor manifestò, ô inevitabilem Dei potentiam. Ego sum Hebræus, Iovæ cœlestis Dei cultor, qui & mare & terram fabricatus est. Is me Niniven ire iusserat, vt eum populum, ocio & luxu diffluentem, & perditum, mea admonitione ad meliorem frugem & saniorem vitæ rationem deducerem. Cuius ego muneris tristitiam defugiens, statueram Tarsum in Ciliciam me conferre, & eius conspectum evitare, cuius oculis omnia sunt subiecta. NAV. Perijmus funditus. Inscitè prorsum homo, & malè abs te factum. Sed postquā factum, quod est, infectum fieri non potest, quid tibi nunc censes faciamus, vt placatiore mari vtamur, quod vehementiùs semper agitari vides? I. Vos verò me in mare deturbetis, si id sedatum vultis. Nam certò scio ego, mea vnius causa vos hac tam vehementi tempestate afflictari. NAV. Avertant superi, vt tua morte saluti

nostræ consulamus. Non faciemus. Agite, viri fortes, incumbamus remis, conemur ad terram appellere. Eia, adhibete summas vires: eia rumpamus hos fluctus. O rem miseram: crescit aßiduè malum, nulla ratione terram possumus attingere. I. Frustra sudatis, invito Deo. NAVC. Quid ergo est? tenè nos in mare? I. Nisi mavultis mecum vnà perire. NAV. O desperatißimum perfugium: sed tamen satius est te solum quàm nobiscum interire. Faciendum est socij? nulla alia ad evadendum via est, video. Efferatur mare, rumpitur navis, mors nobis versatur ob oculos. Demergamus eum. Obsecramus te Iova, ne pereamus ob huius viri mortem: nevè à nobis pœnas sanguinis eius expetas. Vides nos neceßitate impulsos facere, & tu omnia tuo arbitratu moderaris: Iaciatur. O rem admirabilem, videtis vt subitò sedata sit tempestas, eo deiecto? Videtis mare sic tranquillum, vt nunquam tranquillius? Agnosco, agnosco ego Iovæ potestatem immensam, is nimirum Deus est, cæteri nequicquam precibus interpellantur. Vni vni debetur gratia, vni itaq. sacra votaq; faciamus.

SENTENTIA.

Frustra implorantur falsa numina, sæviente vero numine. Deum effugere nec terra nec mari posis. Cum sontibus navigare, hoc est, versari, periculosum est. Manente causa pœnæ, manet pœna.

RABSACES. 4. *Regum* 18.

AR-

ARGVMENTVM.

Rabſaces ab Aſſyriæ Rege Sennacheribo miſſus Hieroſolymitanos, qui erat in muris, ipſe extra muros iubet deditionem facere: & in Iovam, eiuſq; populum petulantiſsimè invehitur, nemine quicquam reſpondente.

Rabſaces, Eliacimus.

Vos hæc nomine regis magni, id eſt, Regis Aſſyriorum, Ezechiæ nunciate: Qua tandem fiducia nitatur? verbisnè, an conſilio, an viribus dimicare cogitet? qua tandem ſpe fretus, ab eo defecerit? an videlicet confidit confracto iſti culmeo baculo, id eſt, Ægyptiis, cui ſi quis innitatur, ei manum perforet? talis eſt Ægyptiorum Rex Pharao in omnes, qui ei confidunt. Quod ſi mihi dicetis, vos Iovæ Deo veſtro confidere: an non is eſt, cuius Ezechias ſacella araſq; ſuſtulit, iuſſitq; Iudæis & Hieroſolymitanis, ut Hieroſolymæ ad certam quandam aram Deo ſupplicarent? Age Ezechia, vis cum Domino meo Rege Aſſyrio ſponſionem facere, ſi tibi dedero duo equorum millia, ni tu non poſſis ad eos totidem equites ſuppeditare? Tunè auſis vultum ſubire vel unius Prætoris, minimi ſervorum Domini mei? & fiduciam tibi collocas in Ægyptiorum curribus & equitibus? An porrò ſine Iova ad hunc locum vaſtandum aſcendi? Iova ipſe me iuſſit in hanc regionem proficiſci, eamq; depopulari. E. Quæſumus te, ut nos Syriacè (ſcimus enim) alloquaris, non Iudaicè, in auribus hominum,

qui sunt in mœnibus. R. *Quasi ad Dominum tuum, aut ad te miserit me Dominus meus, ad hæc dicenda, ac non ad eos qui sunt in muris, vt nobiscum & merdam suam comedant, & vrinam bibant: Audite Iudæi, Regis magni Regis Assyriorum dicta. Ne vobis imponat Ezechias: neq; enim poterit vos ab eius manibus defendere: néve ab eo persuaderi vobis sinite, vt Iovæ fidatis, quasi vos defensuro, neque vrbem istam in manum Assyriorum Regis permissuro. Nolite Ezechiæ credere, sed potius Assyrio regi obtemperate, qui vobis mandat, vt secum benevolè agatis, & vos ei dedatis, & suis quisq; vineis & ficubus & puteis tantisper utamini, donec veniat ad vos in vestræ similem terram transferendos, in terram frumenti, & vini, & panis, & vinearum, & olivarum, & olei, & mellis feracem, vt hac ratione vestræ saluti prospiciatur, néve Ezechiæ fidem abeatis: fallit enim vos inani fiducia defensionis Iovæ. An reliquarum gentium dij suam quisq; terram ab Assyriæ Rege defendêrunt? Vbi sunt dij Hemathi & Arphadi? vbi Sepharphaimi? vbi Enæ? vbi Avæ? Nunquid Samariam ab eius manu tutati sunt? Quis tandem est ex omnibus omnium terrarum dijs, qui suam terram ab eius manu defenderit, vt Iova Hierosolymam defensurus esse videatur?* E. *Obmutescamus, néve ei quicquam respondeamus: ita enim fert Regis mandatum. Sed eamus hæc Regi nunciatum*

SENTENTIA.

Res secundæ insolentes sæpe reddunt ho-

mi-

mines, & in ipsum etiam Deum petulantes. Prosperos successus sibi adscribunt superbi, cum debeant Deo: Cum maledicis & verbosis rixandum non est, sed Deo committenda causa.

EZECHIAS. *Esaiæ* 38.

ARGVMENTVM.

Ægrotans Rex Iudæorum Ezechias, cùm esset ei ab Esaia vate denunciata mors, precibus a Iova impetrat vitæ prorogationem.

Esaias, Ezechias.

IMpera domui Ezechia : nam isto tibi morbo moriendum est Hæc est Dei voluntas. EZ. O durum nuntium. O sancte Deus, memineris quàm fideliter & integro animo te semper coluerim, & ad tuam voluntatem vitem omnem direxerim. Hic pietatis honos? sic religionem remuneraris? Mene nunc in medio ætatis cursu in eas angustias esse redactum, vt sub eundum sit sepulchri ostium, & reliquo vitæ tempore carendum? Eheu, iam non ego fruar communi hoc cœlo. cœlo ego non fruar, cuius amœna luce illustrantur, qui in terra degunt vitam. Iam ego avellor à charo conspectu & consuetudine hominum, qui hunc orbem incolunt. Ex hac vita discedo, & emigro tanquam è pastorali tuguriolo, fatali ævi stamine & filo ante diem amputato. Paulatim atteror, & consumor in horas: neq; quicquam propius expecto, quàm vt iam

iamq;

iamq́; absumptus animam agam. Ad mane si ventum est, membra omnia diro cruciatu dilaniari sentiens, mortem in vesperam expecto. Hirundinis aut gruis ritu stridulas voces emitto, & columbarum more querulos edo gemitus, cœlumq́; suspiciens, consumptis lachrymis, ipsa oculorum tabe, intolerabiles animi testor dolores. O Domine rerum omnium, aio mihi fieri iniuriam, cuius te vindicem esse par est. Miserum me, quid iam, quid mihi venire in mentem poßit, quo poßim tuum animum, ad id quod volo, flectere? Meæ né vitæ brevitatem miserabiliter cõmemorem? O rerum author, & moderator: longius est profectò naturale vivendi spacium, quàm quantulum à te mihi conceditur. Haccine mihi ætate tam immatura spiritus reddendus est? An tu me videlicet sempiterno somno consopire paras, ut postea in vitam revoces? aut cuius altißimam tranquillitatem acerbißimo casu contaminari passus sis, eum scilicet iam letho absumtum, è putido busto vindicabis? & cuius vitam ægrotantis tueri neglexeris, eundem morte deletum, amico lucis usu rursum donabis, peccatis (quorum de fonte mors scatet) quasi post tergum reiectis, & æterna oblivione obliteratis? Deinde à quibus gratitudinem, & ex ea manantem laudationem expectas? à mortuis, credo: sepulti te celebrabunt, & tuum paratum miseris præsidium prædicabunt, humati. Vivi, vivi tibi gratias agent, velut ego hodie: & parentes liberis commemorabunt tuam egentibus omnibus expositam tutelam. Intende meæ saluti, Iova: & nos de-

tuis

tuis laudibus carmina, quam diu vivemus, in æde tua modulabimur. ES. Ades animo, Rex. Iubeor tibi læta nunciare. Iova Deus Davidis, authoris generis tui, tuam precationem audivit, tuasq; lachrymas respexit. Itaq; sic habeto, te per eum sanari, & tertio ab hinc die ascensurum in fanum. Quinimo addet tuæ vitæ quindecim annos, teq; eripiet è manibus regis Assyriorum, vnà cum hac vrbe, cuius se defensorem præbebit, propter semetipsum, tum etiam propter Davidem sui cultorem. Sed vos famuli, sumite palatham, quàm vlceri eius imponatis, vt cõvalescat. EZ. Sed quo signo intelligam me in sanitatem restitui, & tertio die venturum in ædem? ES. Vides hoc Achazi solarium? EZ. Video. ES. Optio tibi datur, vtrum velis vmbram decem gradibus procedere, an reverti? EZ. Facile est vmbram progredi: potius retrocedat. O rem miraculosam! nu[n]c video volenti Deo nihil esse arduum.

SENTENTIA.

Pijs precibus vsq; adeò flectitur Deus, vt interdum etiam decretum suum rescindat. Quamvis morbos interdum naturalibus remedijs incurabiles sanet Deus, tamen naturalia remedia non semper repudiat. Non medicinæ, sed Deo tribuenda est sanatio: & tamen vtendum est medicina.

IEREMIAS. *Ieremiæ 26.*

ARGVMENTVM.

Ieremias vrbis & templi ruinam vaticinatur,

tur: eam ob causam comprehenditur à sacerdotibus & vatibus ad necandum. Sed facto ad tumultum concursu, proceres & senatores & Ahicamus id prohibent.

Ieremias, Sacerdotes, Vates, Proceres, Senatores, Ahicamus.

AVDite omnes omnium Iudææ urbium homines, quotquot hoc templum, in cuius ego sto vestibulo, intratis, adorandi numinis gratia: audite, quæ Deus mea voce vobis effatur. Nisi eum audietis, & ex lege, quam vobis præscripsit vivetis? tum autem dicta vatum, eius cultorum, quos ipse ad vos mittit, per quos vos maturè admonere nunquam intermittit: ea inquam nisi audietis, hanc ipsam ædem sacram in eum statum rediget, in quem Silonem redegit, & hanc urbem omnium orbis terrarum gentium ludibrio exponet SA. Quid sibi vult clamosus iste? V. Omnibus minatur exitium. SA. At sibi non minatur, sed conflat maximum malum. Quin invadimus hominem? V. Atq; ita opus est. SA. Comprehendite eum viri, cavete ne effugiat: faxo iam scias, Ieremia, quæ mala nobis obnuncias, ea te in temetipsum excitavisse. Itanè verò, ut huic templo Silonis ruinam, & urbi vastam eversionem & solitudinem denunciaveris, & hæc tam dira impunè protuleris? morte pœnas lues. V. Meruit certè. PR. Vnde tantus iste tumultus, Sacerdotes? aut quid vult tantus hominum concursus? quid novæ rei accidit? SA. Hic homo dignus est, qui

capie

capite det supplicium, qui quidem tam horrendas clades huic vrbi vaticinatus, quemadmodum vos ipsi audivistis. I. Audite me si placet, & vos omnes populares audite me. Iovæ ego optimi maximi instinctu huc veni, ea in fanum & vrbem prædicturus, quæ vos audivistis. Quare corrigite vestram vitam & mores: Deiq; vestri admonitioni obtemperate, vt mutet consilium, malumq;, quod in vos cogitat, avertat. Quod ad me pertinet, equidem video me in vestra manu esse: vos mihi, quod videbitur, faciatis licet. Verũtamen sic habetote: si me interfeceritis, vos vrbemq; & hanc Rempublicam innocentis sanguinem supplicio luituros. Certè enim Iova misit me ad vos, vt vobis audientibus ea omnia dicerem. PR. Nos quidem non videmus iustam causam, cur hic capite plectatur: siquidem nos nomine Iovæ Dei nostri affatus est. Audite nos vicißim, nisi molestum est. Michæas Morastita vates fuit tempore Ezechiæ regis Iudæorum, qui Iovæ optimi maximi nomine, omni Iudæo populo audiente, ausus est dicere: Sionem in agrum redactam, aratum iri, Hierosolymamq; in rudera collapsuram, & montem sacrum in solitudinem redigendum. Nunquid in eum morte animadvertit Ezechias, aut vllus Iudæorum? An non Deum reverẽtia & precatione sibi placauerũt, malumq;, quod ab illo iam iamq; imminebat, depulerunt? & nos tam immani scelere animos nostros obligabimus? Quid Vrias, nihilné nos movebit? Is fuit filius Semeiæ, ex Cariathiarimo, qui eadem in vrbem hanc ab Iova est

vati-

vaticinatus, quæ modo Ieremias. Quòd cùm Ioacimus Rex audivisset, nec non eius milites & proceres, eum quæsivit ad necem. Id vbi rescivit ipse, territus aufugit in Ægyptum. Sed eò misit Rex Elnathanem, & quosdam alios, qui illinc extractum ad eum adduxerunt: eumque ferro crudeliter necavit, & eius corpus in plebeiorum sepulchretum proijciendum curavit. Itaq; qui fuerit exitus videtis. Nunc dispicite, vtrum nefarium huius facinus, an consideratam illius prudentiam malitis imitari. AH. Profectò nunquam sinam vos manus Ieremiæ sangine cõmaculare.

SENTENTIA.

Veritas odium plerunq; parit. Malo vate aut Doctore nihil iniquius. Plerunq; plus sapiunt & plus æquitatis habent ineruditi, quàm Doctores. Pœnam si vis effugere, fuge culpam. Mitiora imitanda sunt exempla, immitiora declinanda.

ANANIAS. Ierem. 28.

ARGVMENTVM.

Ananias Iudæis liberationem ad biennium falsò vaticinantur. Ieremias contra graviorem insuper captivitatem prædicit, & ipsi Ananiæ mortem à Iova denunciat.

Ananias, Ieremias.

AVdi tu Ieremia, vnà cum vniverso hoc populo, quæ iussu Dei vobis denuncio. Ego (inquit Iova

optim.

optim. maxim: Israëlitarum Deus) iam rumpam iugum Regis Babyloniorum, & post duos annos referam in hunc locum omnia vasa templi, quæ Nabuchodonosor hinc ablata Babylonem deportauit: Ieconiamq́ filium Ioacimi Iudææ Regis, omnesq́ captiuos Iudæos, qui sunt adducti Babylonem, huc reducam, fracto Babyloniæ imperio. I. Vtinam ita faciat Ioua, & tua dicta omnia ad rem conferat, atq́ huc vasa sacra reportet, captiuosq́ omnes è Babylone reuocet. Verùm audi, & quæ apud te & omnem populum eloquar trade memoriæ. Claruerunt ante me & iam olim vates, qui multis nationibus, magnisq́ Regnis bellum, aut famem, aut pestem præsignificauerunt. Quod si quis aliquando secunda pronunciabat, eius prædictum aut rei euentus à diuino afflatu profectum comprobabat, aut frustratio refellebat. Hoc quia in hac vaticinatione futurum certò scio, malo te rei exitu confutari, quàm mea oratione irritari. A. Cedo mihi istam torquem: audite verò omnes, qui hîc estis, quid ferant mea dicta. Quemadmodum hoc ego collare perrumpo, ita Iouam scitote perfracturum dominationem Nabuchodonosoris, post biennium. I. Nolo tecum amplius rixari. A. Abeas licet: ego hoc teneo, & tenebo: ne trepidate Iudæi, aduentat iam certißimum vobis præsidium, & salus. Bono animo este. I. Adsum tibi à Deo, Anania, qui tibi me ita renunciare iubet: Vincula lignea, inquit, rupisti Anania, sed pro eis ferrea feceris. Nam ego ferreum iugum collo imponam omnium istarum gentium, quo seruiant Nabuchodonosori

Babyloniorum regi, sub cuius ego ditione etiam agrestes bestias subiũxi. Hæc sunt, de quibus te, Anania, Deus meo ministerio præmonitum voluit. Sed non est, crede mihi, Anania, non est, quod incitationem & permotionem diuinam ostentes; & hunc populum spe inani erigas. Neq; enim à Deo missus ades, cuius ego instatu perniciem tibi proximam denuntio, teq; hoc anno vita defuncturum confirmo: quoniam tuis verbis deficiendi ab eo causa es.

SENTENTIA.

Mali doctores solent improbis fausta dicere, & quæ placeant. Boni contra. Hinc fit, ut boni inuisi sint: mali amētur, & authoritate polleāt. Veris vatib⁹ rarò creditur ante euētũ: præsertim si adsunt falsi vates, qui veris contraria doceant. Mali vates, dum pœnas improborũ verbis leniũt, re ipsa exasperāt. Cũ peruicacibus [illegible]xādum non est. Qui improbis blandiuntur, eos à Deo auocant.

SEDECIA. Ierem. 38.

ARGVMENTVM.

Ieremias cõsulētē se Sedeciam Iudeæ regē monet, ut se dedat Chaldæis, alioqui venturum & ipsum & vrbēm in miseram calamitatem.

Sedecias, Ieremias.

VOlo ego te consulere super rebus meis, Ieremia: sed noli me quicquam cælare. I. Rem omnem tibi aperiam, sed ea conditione, ne me interimas: néue consilium meum repudies. SE. Per Deum immortalem, qui nostros animos creauit, non perimam te: neq;

tradam illis hominibus, qui tuam necem cupiunt. I. Satis habeo: accipe iam quod sit Dei consilium. Si te cõtuleris ad principes Babylonios, & tuæ, tuorumq; vitæ consules, & incendium ab vrbe depelles. Sin mi⁹, & vrbs Chaldæis dedita igni cremabitur, neq; tu eorum manus euitabis. S. At enim valde metuo, ne me Chaldæi Iudæis, qui ad ipsos transfugerunt, tradant omni irrisione ludendum. IE. Non tradent, crede mihi: obtempera Dei monitis, cuius ego voluntatis interpres tibi sum datus: si te ipsum amas, tuæq; saluti prouides. Quod si te dedere renuis, hæc tibi diuinitus denuntio: Omnes mulieres, quæ supersunt in Regia, eductæ ad principes Chaldæos, te in os indignißimè irridebunt, vt circumuentum & proditũ à tuis necessarijs, & in ipso cœno perfidè destitutum. Tuæ autẽ vxores omnes & liberi tradentur Chaldæis: neq; tu eorum manum effugies, quin in manus regis eorum venies, qui hanc quoq; vrbem incendet. S. Vide ne quis hæc rescifcat, ne tu pereas. Quod si proceres audierint nostram congreßionem, teq; conuenerint, rogantes, qua de re inter nos actum sit, & mortem minantes nisi indicaueris, dices, te à me precibus petiuisse, ne committam vt domum Ionathanis reducaris ad miserabilem mortem.

SENTENTIA.

Veritas cum periculo dicitur. Imprudentes dum leuius aliquod malum ineuitabile vitant, incurrunt in grauius, quod fuerat euitabile. Qui tolerabiles pœnas Deo dare recusat, eum incitat ad grauiores.

Finis Libri Secundi.

DIALOGORVM SACRORVM Liber tertius.

TOBIAS. Tobiæ 4.

ARGVMENTVM.

Tobæus Tobiam filium suum pietatem docet. Deinde iubet, ut ducem quærat ad petendam ex Media pecuniam, ibi à se depositam. Tobias Genium, qui se hominem simulabat, nactus, cum eo proficiscitur.

Tobęus pater, Tobias filius, Raphaël Genius & Anna Mater.

CVM ex hac vita discessero, nate, sepelito me honorificè: tum autem matrem tuam honorato: neué eam, donec viuet, deserito, neué ei parum morigerando vitam reddas acerbam. Recordare, fili, quot dolores perpessa sit propter te, cùm esses in eius vtero. Cùm igitur vitam finiuerit, eam mecum honestè sepelito, in eodem sepulchro. Ac per omnem vitam memento Creatoris tui, neué eum offende, eiusué præcepta omitte

mitte. Quantumcunq; tibi Ioua largitus erit, de eo ne parcito liberalitatem exercere. Ad homines inhumanos ne te aggregaueris. A respiciendis egentibus Israëlitis ne abhorrueris, ne Ioua vicißim tuis temporibus aduersis à te respiciendo abhorreat. Quod si tuæ facultates non ferent, vt largè id facias: at pro eo, quantum id erit, quod suppeditabit, ne parce in benignitatem conferre, vt diuitias tibi, & argenti auriq; thesauros in beneficentia repositos habeas. Nam thesauri nihil impios iuuant. At hæc virtus à morte vindicat: ac quisquis beneficentiam exercet, Dei conspectum videbit, quemadmodum habet scriptum illud: Ego per beneficentiam conspectum tuum videbo, quam qui exercent, cœlestes habendi sunt. Tu ergo nate, corpus tuum ab omni libidinis obscœnitate tuere, vxoremq; de tua cognatione ducito, nequaquam alienigenam, aut alterius sanguinis, quàm tuorum maiorum. Nos enim vatum progenies sumus. Memoria repete Abrahamum, Isaacum, Iacobum, qui vxores de sua sibi gente asciuerunt, extraneorum affinitate repudiata, eoq; liberis fortunati fuerunt. Animum intende, fili, ad ea quæ ages. Quod tibi nolis fieri, alijs ne facito. Operarij mercedem ne retineto noctem vnam post eum diem, in quem cum eo pactus eris, ut tuo te premio remuneretur Deus. Corpus tuum ab ebrietate abstineto. In nulla nequitia te oblectaueris. De tuo victu largire esurientibus. De tuo vestitu indue nudos. Quod tibi superat, id omne in beneficentiam confer: neq; id grauatè, hoc est verè

pane & vino sepulchra iustorum perfundere. Audi & attende quemlibet, qui modò verum tibi consilium det. Ab Ioua omnibus temporibus pete, vt tuas rationes consiliaq; dirigat: neq; enim homini in manu positum est consilium: sed vni Deo opt: max: qui quicquid vult efficit, alios deprimens, alios efferens: hæc mea dicta & præcepta omnia conseruato, & nunquā non ante oculos habeto, fortisq; & infracto animo esto: nam Ioua tibi auxilio præsidioq; erit, si ei toto animo totoq; pectore studueris. Nunc fili, illud tibi indicabo de pecunia, quam habeo apud Gabelem, mihi cognatione propinquum (ea est decem argenti talenta) Ragæ in Media, nam incertum est quando sim moriturus. Tu fili, si Iouam metues, teq; ab omni scelere conseruabis, magnas ab eo opes consequeris. TOBI. Omnia vt præcepisti mihi pater, sic faciam, sed velim mihi consilium des, qua ratione quonam istam à Gabele pecuniā recuperare: nam neq; ille me, neq; illum ego agnoscam: neq; quo signo repetam pecuniam scio, neque qua via eatur in Mediam teneo. TOBÆ. Quod ad signum pertinet, hoc dices: me, cùm ille mihi marsupium suum tradidisset, dixisse: Accipe de manu mea, atq; ex quo ei argentum in manum tradidi, annum hunc esse vigesimum. De via autem quære tibi iam hominem aliquem fidelem, qui tecum vadat, cui præmium dabimus. Proficiscere, fili, adhuc viuente me, & argentum pete. Ioua te Deus Israelitarum in itinere conseruet: tibiq; beneuolentiam, studium, misericordiam, & illius & omnium qui te videbunt, concili-

lis

liet: teq́ nobis sospitem & incolumem & ducat & reducat, ante meum interitum. TO. Eo igitur ad conquirendum ducem, Et fortasse præsto adest qui faciat. Nam video iuuenem quendam in via stantem accinctum, & ad iter (vt videtur) paratum. RAP. Adolescens, cuias es? TOBI. Domine, possesné mecum in Mediam proficisci? RAP. Equidem noui vias omnes, sumq́ aliquando vsus hospitio Gabelis gentilis nostri agentis Ragæ, in finibus Mediæ, quæ Rages distat ab Ecbatanis itinere duorum dierum, estq́ montana: Ecbatanæ autem in campestri loco positæ sunt. TOBI. Præstolare paulisper, si placet, dum hanc rem patri renunciatum eo. Nam magnopere cupio te comitem habere, tibiq́ dabo mercedem pro itinere. RAPH. I properè. Ego hic manebo, donec redeas: noli diutius morari. TOBI. Nactus sum virum bonum, pater, nostri generis, qui n[illegible]um proficiscatur. TOBÆ. Euoca eum ad me, vt sciscitere vnde terrarum sit, & an satis fidus sit tibi futurus comes. TOBI. Faciam. Heus accerseris à patre meo. RA. Eo. Salue vir diuine. TOBÆ. Si salueo, cur mihi hæc vsu veniunt, vt oculis captus in tenebris cœcus sedeam? RAPH. Qui tibi oculorum lucem cœcando ademit: idem te, quia vir bonus es, sanabit. TOBÆ. Ita faxit Ioua. Sed ad rem. Meus hic filius Tobias vult ire in Mediam: frater, poterisné ire cum eo? & ego tibi mercedem dabo. RAPH. Potero, quippe qui vias omnes nouerim, omnemq́ illam regionem peragrauerim, & montes teneam. TOBÆ. Cuias es? cu-

ius generis, & qua ex ciuitate? RAHP. Quid amplius quæris, cùm mercenarium habeas, qui tuum filium comitetur ex tui animi sententia? TOBÆ. Frater, nomen tuum scire velim, & cuius nationis sis? RAPH. Ego sum Azarias Hananeelis filius, de familia Solomiti maioris, tuus gentilis. TOBÆ. Quod salutare faustumq́ sit. Sed noli ægré ferre, frater, quòd voluerim tuæ familiæ genus cognoscere: meus gentilis es, egregia & nobili ortus familia. Nimirum nosti Hananeelem & Nathanem, duos Solomiti filios, qui mecum itabant Hierosolymam, cùm Israëliticam terram incoleremus, mecumq́ ibi adorabant: neq; vnquam ad deos peregrinos, qui in ea regione habebantur, discitierunt, quod cæteri gentiles nostri fecerunt. Quare vade frater, feliciter cum filio meo: & redite feliciter, adiuuante Deo. Ego tibi in singulos dies drachmam soluam, & victum, vt filio. Quod si vos Deus opti: maxi: saluos reduxerit, istud tibi præmium augebo. RAP. Omitte timorem. Nam ego cum filio tuo, saluus cum saluo, & ibo, & redibo. TOBÆ. Compara tibi, Tobia fili, quæ ad profectionem sunt necessaria, & proficiscere cum isto fratre. Deus omnipotens vos incolumes ducat, & reducat, & vobis hoc iter ductu Genij sui prosperet. TOBIAS. Valete mei parentes obseruandi. TOBÆ. Vale & ambula prosperè. AN. Oh oh oh oh. TOBÆVS: Quid fles? ANNA. Rogas? Nihilné vereris puerum abs te amittere, qui in oculis nostris obseruando, nostram senectutem redderet leuiorem? quasi verò non nos sine illo

ar-

argento aliturus esset Deus noster. TOBÆ. *Ne time soror. Nam & prosperè ibit, & incolumem ad nos reuersum tu ipsa tuis oculis aspicies. Deus ei noster Genium attribuet, qui ei iter benè fortunet, eumq́, saluum reducat.* AN. *Eheu.*

SENTENTIA.

Parentum est filios docere pietatem. Piorum curam mandauit Deus Geniis suis.

ASMODÆVS. Tobiæ 6.

ARGVMENTVM.

Raphaël Genius agit cum Tobia de ducenda in matrimonium Sara Raguelis filia. Deinde ubi ad Raguelem peruenerunt, fit matrimonium.

Raphaël, Tobias, Raguel, Edna.

IAM *tandem peruenimus Ecbatana, Tobia frater. Hac nocte diuertemur apud Raguelem. Is senex quidam est, qui filiam habet unicam, forma præstantem, nomine Saram. Ego cum eo agam, vt eam tibi det in matrimonium. Est bona indole prædita, & patri dilectissima. Ausculta mihi, & de ea agito. Vbi Rage redierimus, celebrabimus nuptias. Non dubito, quin non sit ille tuis postulatis contradicturus, neque eam contra legem Mosis alienigenæ traditurus. Nos eam ad patrem tuum ducemus.* TOB. *At audio, frater, eam iam septem viris esse traditam, qui antequam*

in eius complexum venerint, mortui sint, ab Asmodæo (vt dicitur) dæmonum rege necati. Quapropter, ne me ille interficiat, non mediocriter pertimesco. Quod si fieret, parentibus tristißimi causam exitus præberem, qui alium nullum neq; filium neq; filiam habent, à quo eis vita defunctis parentetur. RAP. Verere modò Iouam, eiusq; memor esto: tum etiam patris tui præceptum recordare, à quo iussus es vxorem eiusdem tecum familiæ ducere: tum me authore nihil dæmonem timueris. Satis exploratum habeo, te eam in hanc noctem matrimonio esse habiturum. Igitur vbi in cubiculum cum ea introiueris, sumito cor piscis, quem tu in Tigri flumine dilacerasti: & ex eo sub eius pallam suffitum facito. Eo nidore olfacto dæmon puellam fugiet, nunquam eam repetiturus postea. Cùm autem tibi cum ea congredi libebit, surgitote de lecto geniali, Iouamq; oratote, & obsecratote, vt vobis pro sua clementia opem ferre, pullæq; mederi velit Tum demum cum ea rem habebis, ex qua liberos mares procreabis. Sed omnem timorem abijce: nam ea tibi destinata est ante orbem conditum, per teq; eam Ioua á dæmone vindicaturus est. TOB. Quid futurum sit, viderit Deus. Sed certè facit tua oratio, vt à coniugio non abhorream. RAP. Iam appropinquamus domo Raguelis: & ecce eum ante suas ædes: Salue. RAGV. Saluete & vos. Aspice huc Edna, quàm hic adolescens forma referat Tobæum fratrem meum? ED. Vnde estis fratres? RAPH. Ex captiuis qui sunt Niniuæ, ex Nepthalina tribu. E. Nostis-

stiné Tobæum fratrem nostrum? RAP. Nouimus. ED. Valetné? RAPH. Valet. TOBI. Iste Tobæus, frater (vt dicitis) vester, pater meus est. RAGV. O faustum diem. Libet te complecti. Iouam tibi propitium precor, fili: nam ex viro optimo & probißimo natus es. Age vxor, si quid est lautius, apparetur cæna: placet arietem mactari. Volo ego hos hospites accipi liberaliter. Succedite nostro tecto: præstemus nos hilares. TO. Iam tempus admonet, Azaria, vt de matrimonio mentionem iniicias. RAP. Memini. Quoniam filiam habes iam nubilem, Raguel, & hic est adolescens & æqualis illi, & tribulis, petebat vt eam sibi nuptum locares. RA. Non me præterit, satius esse eam tibi, quàm alteri tradi. Sed verum tibi dicam: Eam iam septem viris locaui (vt tu scias) qui omnes ante eius congressum mortui sunt. Verùm ede & bibe, & istam rem omitte. TO. Nihil agis: neq; cibum ego, neq; potionem capiam, quin tu eam mihi in matrimonium concesseris. RA. Postquam ita infixum in animo habes, obtineto sanè. Et quia consanguinei estis, ego iam nunc eam tibi in matrimonium trado, ex instituto Mosaico & Israelitico. Huc ades Sara, accipe hanc, Tobia. Ioua Deus cœlestis vos hac nocte custodiat incolumes, suaq; in vos clementia vtatur.

SENTENTIA.

Piorum opera fiunt autore & duce Deo. Pii voluptatibus etiam licitis imperant, nõ serviunt. Pii fugant dæmonia. In pios potestatem non habet Dæmon.

Ragu-

RAGVEL. Tobiæ. 10.

ARGVMENTVM.

Tobias Ragueli socero suo valedicit, secum abducens illius filiam Saram, uxorem.

Tobias, Raguel.

MI socer Raguel, tu à me postulasti, vt manerem apud te dies quatuordecim, & cum filia tua vxore mea Sara suauiter viuerem: id quod tibi concessi. Nunc finita est dies: itaq; peto abs te, vt me dimittas. Mei enim parentes ambo dies numerant, neq; putant hoc loco rem esse. R. Doleo me tam paruum spacium à te petijsse. Sed nihil obstat quo minus id fiat longius. Mane apud me diutiús: ego mittam ad tuum patrem nuntium, qui ei totum negotium renuntiet, ne sit de te solicitus. T. Quæso, noli me remorari: cupio omninò ad parentes reuerti. R. Quando vrges, non remorabor in...um. En trado tibi meam filiam Saram, necnon dimidium facultatum mearum. Ite feliciter. Deus Ioua, Deus maiorum nostrorum vos fœcundet, mihiq; ex vobis liberos mares ostendat, qui Iouanæ legi dent operam. Agite, deosculari vos volo. Vide mea filia, vt tuum socerum & socrum (qui nunc tui parentes sunt) habeas in magno bonore: maritum diligas: familiam regas: domum gubernes: & te ipsam præstes inculpatam. & cum bona pace profecta, efficias, vt bonam de te famam viuentes adhuc, læti hilaresq; accipiamus. Et tu Tobia fili, vale: Ioua te Deus cœlestis saluum perducat, mi-

hiq;

hiq; ex te & filia mea Sara liberos Iouæ studiosos, eiq; probatos, ostendat, antequam moriar. Ecce Saram filiam meam in potestate tua: noli eam vnquam malè tractare. Ite sanè incolumes. S. Valete parentes charissimi: valete cognati & amici omnes. T. Vale socer: vale socrus: valete omnes. Ago Iouæ gratias, qui me lætum reddiderit, & tot beneficijs tam mirificè affecerit.

SENTENTIA.

Vxoris est sequi virum, & propter eũ parentes patriamq; relinquere. Est enim matrimonij coniunctio arctior quàm naturæ.

TOBÆVS. Tobiæ 11.

ARGVMENTVM.

Tobias ex Media reuersus venit ad Parentes, & felle piscis oculos patris sanat à cœcitate: qua de re pater Deo gratias agit.

Raphaël, Tobias, Anna, Tobeus.

F*Rater, tu scis quàm solicitum reliqueris vtrumq; parentem. Quapropter antecedamus ego & tu, vxore tua cum famulis, reliquoq; nostro comitatu subsequente. T. Bene mones. R. Præpara fel piscis. A. Atat. ô mi vir, aduentat meus Tobias, cum comite. Curre obuiam. R. Tui patris, quem video esse cœcum, oculi felle isto aperientur, atq; sanabuntur. Itaq; cum ad eum accesseris, illinito eius oculos isto felle: tum ille fellis mordacitatem sentiens, sibi oculos*

los isto felle: tum ille fellis mordacitatem sentiens, sibi oculos fricabit: atq; ita deiecta albugine, & cœlum & te lætus videbit. A. O gnate, iam mortem non deprecor, postquam tuum conspectum cernere licuit. TOBI. Salue mea mater. Sed accedit huc pater: Hei mihi, collapsus est. Accurram. O mi pater, salue. TOBÆVS. Salue fili optatissime: vt vales? TOBI. Optimè, est Deo gratia. Sed patere me tibi oculos illinere hoc felle. Nam spero hoc tibi fore salutare. TOBÆ. Libenter patiar. TOBI. Expectemus paulisper. TOBÆ. Sentio fellis mordacitatem. TOBI. Frica tuos oculos. TOBÆ. O supra modum mirandum miraculum. Nunc te liquidò video fili: amplectere me. Gratias ago Iouæ Deo Israëlitarum, qui cæcos illuminat, qui mihi oculos aperuerit: cuius nomen nullis vnquam seculis satis dignè laudari poterit, qui in me hoc tantum munus contulerit. Hic vulnerat & sanat: hic occidit, & vitam dat. Huic, huic gratias ago, qui te nobis feliciter expedito itinere saluum lætumq; restituit.

SENTENTIA.

Deus suos à miseria tandem liberat. Medicina mordax. Deo gratiæ sunt agendæ de omni bono.

RAPHAÆL. Tobiæ 11.

ARGVMENTVM.

Raphaël Tebæo & Tobiæ, sibi mercedem soluere volentibus, se indicat, eisq; officium præcipit.

To-

Tobęus, Tobias, Raphaël.

TObia fili, soluamus isti homini, qui te comitatus est, mercedem: & eam cum corollario. TO. Pater, demus ei dimidiam partem pecuniæ, quam illinc attuli. Nam is me incolumem duxit & reduxit: meamq; vxorem sanauit, & argentum à Gabele abstulit, & tibi oculos sanauit: pro quibus omnibus, quæ nám ei referri par gratia potest? Huc ades Azaria, Accipe frater mercedem tuam, id est, dimidiam pecuniam, quam illinc apportasti: & vale. R. Canite Iouæ carmen nouum, eiq; gratias agite, & eius nomen celebrate, pro tantis eius in vos collatis beneficijs: crebrisque precibus, supplicationibus & beneficentia erga egentes eum affectate, quoad viuetis. Nam plus apud eum valet assiduum beneficentiæ officium, quàm argenti auriq; copiosa congeries: vtpote cùm beneficentia vindicet à morte. Equidem nihil vos de rei veritate cælabo. Quo tempore tu, tuaq; nurus Sara, sancti opem numinis precibis suppliciter magno cum animi angore implorabatis, vestras ego preces (vt vos sciatis) ad maiestatis solium subuehebam, cumq; tu mortuos sepeliebas, aderam tibi, tuisq; difficilimis rebus, ab Ioua, qui te oculorum cæcitate tentauerat, (solet enim hoc pacto periculum facere bonorum) missus sum ad te sanandum, & Saram tuam nurum. Sum autem Raphael Genius, vnus de principibus qui ad gloriæ solium famulantur. Nolite timere. Benè vobis se res habet. Agite Iouæ gratias pro tantis mira-

miraculis, quæ vobis exhibuit. Nam quòd me, quamdiu vobiscum versatus sum, edere & bibere vidistis, species illa fuit, quæ vestris oculis observabatur: cum re ipsa neque ederem neque biberem. Quare mandate hæc omnia literis, quæ vos vestri erga Deum officij per omnem vitam admoneant, atque hanc rem in omnem omnium ætatum æternitatem testentur: & Iovæ gratias agite, eiusq́ sacram memoriam piè retinete, meq́ iam absoluite, ut ad Deum me recipiam, à quo sum missus ad vos.

SENTENTIA.

Deus pijs sæpè, ne cogitantibus quidem, prospicit. Per cruces ducit Deus suos ad felicitatem. Piorum primordia tristia, exitus læti.

ACHIOR. Iudith. 5.

ARGVMENTVM.

Quærenti Oloferni de Iudæorum statu, narrat Achior: & quoniam eos inuictos esse dicit (nisi fortè Deum suum offenderint) iratus Olofernes, eum iubet ad Betulienses Iudæos deduci, ut unà cum illis pereat.

Olofernes, Achior, Proceres.

N*Arrate mihi, vos Chananæi, de istius nationis hominibus, qui in montanis habitant: quas incolant urbes, quantam habeant copiarum multitudinem, qua re plurimum valeant & poßint, quo rege & exercitus duce utantur: & cur soli ex occidenta-*

libus

libus mihi obuiam venire neglexerint? A. Audi Domine orationem servi tui. Enunciabo tibi rem omnem, ut sese habet, de gente ista montana, quæ finitimos tibi fines incolit: neq; ullum ex ore meo mendacium excidet. Homines sunt prognati à Chaldæis, qui principio Mesopotamiam incoluerunt. Cum enim deos patrios Chaldæorum detrectarent, patrijsq; moribus relictis, unum sibi Deum cœlestem ad adorandum delegissent, ab illis exagitati, in Mesopotamiam aufugerunt. Ibi cùm aliquandiu commorati essent, iußi à Deo suo in Chananæam commigrare, paruerunt: atq; in Chananæa commorati, magnum auri argentiq; & pecoris numerum comparaverunt. Postea dominante fame in Ægyptum devenerunt: ubi tam diu incoluerunt, donec in innumerabilem hominum multitudinem excreverunt. Deinde cùm à Rege Ægypti crudelius tractarentur, & lateres conficere indignè & labore servili cogerentur, Deum suum implorârunt, qui totam Ægyptum ineluctabilibus calamitatum ictibus perculit. Quibus malis coacti Ægyptij eos tandem ab sese emiserunt. Sed postea remisso malo, cùm eos fugientes revocare, rursumq; in servitutem redigere conarentur, Deus illis mare rubrum disclusit, ita, ut ab utroq; latere aqua in muri firmitatem concreta staret, qua illi via in sicco per medium maris solum pertransiverunt. Eodem Ægyptius exercitus consequutus, aqua submersus ita est, ut ex innumerabili multitudine, ne nuncius quidem evaserit. Traiecti mare rubrum, in solitudinem montis Sinæ

venerunt, ubi mortalium nemo consistere unquam, aut habitare potuerat: ibi dulces ex amaris fontes ad bibendum habuerunt, & victum de cœlo per quadraginta annos acceperunt. Ac quocunq; unquam venerunt, Deus eorum hostes pro eis, nullo arcu, nulla sagitta, nullo scuto, nullo gladio debellavit: neq; unquam huic genti resisti potuit, nisi si quando à sui Dei cultu deflexit. Nam quoties alium Deum, quàm suum, coluerunt, direpti sunt, & omnes à bello contumelias pertulerunt. Quoties autem Dei sui cultum repetiverunt, Deus eis cœlestis resistendi vires dedit. Ad extremum Chananæos, Iebusæos, Pherezæos, Hettæos, Hevæos, Amorrhæos, & fortissimos quosque Hesebonios deleverunt, eorumq; agros & oppida occupârunt. Ac quandiu sese à Deo suo offendendo continuerunt, multis bonis fruiti, Deoq; suo (qui improbitatem odit) prospero usi sunt. Et antè hæc tempora, cùm ab ea vivendi ratione, quam eis Deus tradiderat, declinavissent, diversis diversarum gentium bellis profligati, & tandem frequentes in extraneas regiones captivi abducti sunt, eorumq; & fanum solo æquatum, & oppida capta, & ab hostibus compilata sunt. Sed nunc ad Deum suum conversi, ex dispersione ac dissipatione congregati sunt, desertosq; montes occupârunt, & Hierosolymam (in qua eorum sacrarium est) obtinuerunt. Quare disquirendum est, Domine, si qua in offensa sunt apud Deum. Nam si sunt, facilè eos, ipso concedente, superabimus. Quod si nihil ab eis est commissum, bello supersedendum censeo: ne,

Deo

Deo pro eis propugnante, infamiam apud omnes mortales subeamus. PR. Quis est iste, qui tantum tribuit Israëlitis, vt eos putet Nabuchodonosori posse resistere? homines imbelles, & rei militaris ignaros, qui me hercle vnum tui, Olofernes, exercitus impetum sustinere non poterunt. Invadamus modò, & Achiori ostendamus, eos posse superari. OL. Quoniam tu nobis istud oraculum, præclare vates, edidisti, Israëlitas à Deo suo defensum iri, vt intelligas vnum esse Deum Nabuchodonosorem, contra cuius invictam potestatem ne illorum quidem Deus stare poßit: nos, qui ab eo mißi sumus, illos ad vnum funditus, ad internecionem ita delebimus, & equitatu proculcabimus, vt eorum montes sanguine redundent, & campi corporibus compleantur: citiusq; illos ad fugam, quàm nos ad perdendum vires deficient. Hæc est totius orbis Domini, Nabuchodonosoris indeclinabilis sententia. At tu Ammonitarum mercenarie, Achior, qui tam divinum nobis oraculum effatus es, esto sanè tantæ particeps potentiæ, & quos nobis anteponis, ad eos defice, vt cum eis potius, vt dignus es, pereas, & inter eos à nostra acie contrucidatus des pœnas. Quod si tantum tuæ superstitioni confidis, vt me, quæ suscipio, præstare non posse credas, quid metu exalbescis? Hic tibi tuta sunt omnia, non peribis, nisi cum illis, quos perire non posse vaticinaris. Vos mei satellites, abripite hunc Betulium, ad suos Israëlitas: vt illorum potius exitij, quàm nostræ sit socius victoriæ.

SENTENTIA.

Veritas invisa mundo. Etiam de veritate rogantes, veritatem audire nolunt. Assentatorum plenæ sunt domus, auresq; potentium. Assentatorem qui amat, ruinam amat. Casum antecedit superbia.

IVDITHA. Iudithæ 8.

ARGVMENTVM.

Iuditha Betuliensium primates obiurgat, quòd de vrbis deditione pacti sint: & eos consolata, sese ad eis succurrendum parat.

Iùditha, Ozias, & cæteri Senatores.

ATtendite primates populi Betuliensis. Promisistis populo, & quidem interposito iureiurando, vos vrbem hostibus post quinq; dies esse dedituros, nisi Deus vobis interea tulerit auxilium. Itané verò tempus divinæ statuitis misericordiæ, & ei diem vestro arbitrio dicitis? Hoc ne tandem est Deum ad clementiam pellicere? an ad iracundiam instigare? Dicite mihi, vos, qui Dei voluntatem in certum quoddam curriculum includitis, potestisné, non dicam Dei, sed hominum animus qui sit, & consilium, pervestigare? Quid Dei horum omnium autoris, mentem né eius tenetis? Nihil minus fratres. Nolite Dei iram provocare, qui si nolit intra quinq; dies auxiliari nobis, at potest intra quot volet, potest nos quolibet die vel tutari, vel hostium crudelitati obijcere. Vos verò nolite Dei quasi vadari consilium. Neq; enim is est, vt aut minis, hominum more, terrendus,

aut

aut arbitrio cuiusquam sit coërcendus. Quare expectemus ab eo salutem, eiusq; auxilium petamus. Spero eum, pro sua facilitate, nostras preces auditurum, præsertim cùm nulla hodie in nostro genere neque tribus extet, neque natio, neque populus, neque civitas, quæ deos colat fabriles: quæ res superioribus temporibus in causa fuit, ut patres nostri bello & direptionibus vastati, & ab hostibus magna clade concisi sint. At nos alium Deum non agnoscimus: unde sperare debemus, eum non esse nos, nostrumq; genus despecturum. Quod si in hostium potestatem venimus, non tantùm nobis nocuerimus, sed etiam reliquæ Iudææ, nostraq; sacraria depeculanda reliquerimus, quorum pollutionem, & consanguineorum nostrorum metum, & nationis captivitatem, & nostrarum possessionum vastitatem Deus temeritati nostræ accepta feret, & à nobis pœnas reposcet, ubicunq; gentium sumus servituri, ut à nostris Dominis indignitates omnes & contumeliæ nobis sint perferendæ. Neq; enim talis servitus nobis Dei gratiam, sed hominum afferet infamiam. Quamobrem fratres (quandoquidem à vobis aliorum animi pendent, vobis sacrarium, vobis fanum, vobis ara nititur) demonstrate consanguineis nostris, non esse desperandum: contráq; quicquid acciderit, fortiter esse & constanter ferendum: Deoq; in his omnibus gratias agendas, qui nos tentat, sicut olim patres nostros tentavit. Recordamini Abrahamum, Isaacum, Iacobum, Mosem, deniq; omnes veros Dei cultores & amicos, quot, quantos,

quàm varios perpeßi sint dolores. Constituite nunc altera ex parte eos, qui Dei tentationis impatientes, contemptius de eo, & gravius senserunt, & loquuti sunt, ut fœdè perditi, & à serpentibus exanimati sint. Quare ne horum desperationem sequamur: cogitemusq; nos, non ut hostes extremo supplicio affici, sed ut servos sontes salutari verberationis medicina corrigi. OZ. Rectè tu quidem omnia, & quæ nemo neget. Neq; nunc primum tua prudentia, intelligentia, consilium innotescit: quin iam ab ineunte ætate vulgò compertum est, ista esse in te singularia. Sed & plebem sitis ad efflagitandum, & nos plebs ad iurandum adegit, quod iusiurandum violare nobis nefas est. Quocirca precare tu pro nobis Deum, quæ pia & religiosa mulier es, ut pluvia nostros lacus impleat, ne siti deficiamus. IV. Quemadmodum igitur id quod dixi, à Deo esse sentitis: ita etiam id, quod facere decrevi, an ab eod[em] proficiscatur, periculum facite: Deumq; orate, ut meum consilium comprobet. Sum enim facinus editura, quod omnis posteritatis memoria concelebret. Vos hac nocte ad portam eritis, ego cum ancilla mea exibo, ac spero fore, ut Deus intra dies, post quos urbis deditionem conceßistis, per me Israëlitis subveniat. Sed nolo vos in meum propositum inquirere (neq; enim vobis, nisi re perfecta, enunciabo) neq; quicquam aliud, nisi Deum, pro me usq; ad meum reditum orare. OZ. Bene vade, Deo tibi ad hostium ultionem viam præeunte.

SENTENTIA.

Deo præſcribendum non eſt. Inſontibus etiam in ſumma deſperatione de Deo bene ſperandum eſt. Magnum eſt in innocentia præſidium.

OLOFERNES. *Iudithæ* 10.

ARGVMENTVM.

Iuditha ad Olofernem perducta, ei per dolum promittit de Iudæis victoriam.

Excubitores, Iuditha, Milites, Olofernes.

C*Vias es, mulier? vnde, & quo? IV. Ex Hebræis ſum: quos quia exploratum habeo venturos in veſtram poteſtatem, ab eis transfugio, meq́ ad Olofernem Imperatorem recipio, vt ei illorum arcana aperiam, viamq́ demonſtrem, qua omnibus montanis ſine ſuorum cuiuſpiam cæde potiatur. EX. Bene tuæ vitæ proſpexiſti, quæ ad Dominum noſtrum venire, & citò venire decreveris. Nos te ante eum ſiſtemus. Quò cùm perveneris, nolito animo formidare, quo minus rem omnem ei exponas. Nam hoc tibi confirmare poſſumus, te eo beneficio eſſe vſuram. Deducamus eam ad Imperatoris tabernaculum. Vos reliqui interea excubias nihilominus habete. Nos centum eam ducemus. M. Heus tu, quò tam mane, tanto ſtudio & frequentia feſtinatur? AL. Dicitur, transfugam quãdam Hebræam ad Imperatorem duci, quæ ſit mirabili pulchritudine. M. Accurramus. O venuſtatem incredi*

dibilem. Quis militiam detrectet adversus Hebraeos, qui tales habeant mulieres? pro quibus pugnando occumbere quis dubitet? I. Salve Imperator maxime. O. Allevate eam, mei satellites. Bono animo es mulier, depone animi metum. Nam ego nemini unquam malefeci, qui terrarum orbis Domino Nabuchodonosori servire voluerit. Quod nisi tui me, montium fiducia, contempsissent, nunquam ego meam in eos hastam vibravissem. Sed ipsi sibi malum hoc conflaverunt. Verùm dic mihi, quam ob causam ab eis ad nos perfuga transieris. Nam ad salutem venisti, sume animum: vives, & in hanc noctem, & in posterum, neq; tibi quisquam officiet: contraq; tecum benè agetur, quomodo solet cum servis Domini mei Regis Nabuchodonosoris. I. Attende igitur quae dicam, Domine, & ea memoriae manda. Dicam autem nihil vanum, (absit) sed ea dicam, quae si sequi voles, rem tibi perfectam tradet Deus, neq; [illegible]us te conatus frustrabitur. Ita vivat omnium terrarum rex Nabuchodonosor, & eiusdem tibi concredita potestas, à quo ad omnes mortales corrigendos missus es, ut per te non solùm homines illi seruient: verumetiam ferae, pecora, volucres sub eius imperium tua virtute subijcientur. Nam non solùm de tua sapientia, tuiq; ingenij acumine fama apud nos percrebuit: sed etiam per omnes iam oras sermones dißipati sunt, te unum esse toto in regno optimum, potentißimum, & in rei militaris prudentia admirabilißimum. Iam verò Achior quae in tuo consilio dixit, & quae tu ei respondisti, audita nobis

sunt

ſunt. Nam comprehenſus à Betulienſibus, rem omnem eis expoſuit. Cuius tu caue ne orationem negligas, ſed memoriæ tradas: eſt enim vera, neq; enim ſuperari, neq; armis debellari natio noſtra poteſt, niſi Deum ſuum ſcelere aliquo ſibi infeſtum reddiderit. Quare ne tuus labor irritus & inanis fiat, expectandum eſt dum ſcelus quoddam, quod iam in animis conceptum habent, commiſerint: quo ſcelere cùm Deum irritaverint, facilem & ſibi perniciem, & tibi victoriam conciliabunt. Cum enim commeatu & aqua deficiantur, ſtatuerunt pecora invadere: & quæ guſtare Deus in lege vetuit, omnia decreverunt inſumere, frumentiq; primitias, & vini oleiq; decimas (quæ ſervabant dicata ſacerdotibus, qui Hieroſolymis apud Deum noſtrum miniſtrant) conſumere habent in animo, quæ nec manibus tangere cuiquam profano fas eſt. Idq; vt ſibi facere liceat, miſerunt Hieroſolymam (nam Hieroſolymitani e[illegible]dem fecerunt) qui ſibi poteſtatem à Senatu afferant: qua poteſtate ad eos relata, facturi ſunt quod dixi, & tum demum in tuam poteſtatem venturi. Horum ego omnium non ignara, ab eis aufugi, eiuſmodi erga te facinus ex Dei mãdato editura, vt ad eius auditum omnes ſint mortales admiraturi. Sum enim religioſa, cœliq; præpotentem Deum noctes dieſq; colo. Interea apud te commorans, domine, noctu ititabo in vallem, Deumq; precabor: qui vbi me certiorem de eorum perfecto ſcelere fecerit, veniam tibi indicatum. Tum tu cum omnibus copijs, nullo ex eis repugnante, proficiſceris. Te

ego per mediam Iudæam ad ipsam perducam Hierosolymam, tuumq́ currum in media vrbe sistam, vt eos tanquam pastore destitutas oves abigas, nullo tibi nec cane oblatrante. Hæc ego, mihi præsignificata, & prænunciata, vt tibi enunciarem, missa sum. OL. Bene fecit Deus, quòd te populo præmisit: quæ res & nobis victoriam, & Domini mei contemptoribus perniciem afferat. Quod si tu quàm es & forma eleganti, & oratione eloquenti, tam præstabis quæ loquuta es, & Deus tuus mihi Deus erit, & tu Nabuchodonosoris domestica per totum orbem celebraberis. Agite mei servi, ducite hanc in meam cellam, eiq́ de meo penu alimenta præbete. I. Dabis veniam: non licet mihi gustare tua, nisi velim mihi malum conflare. Sed vescar eis, quæ mecum attuli. O. Quid vbi quæ tecum habes defecerint, vnde tibi talia subministrabimus? cùm vestratia cibaria non habeamus? I. Sic tu benè vivas, domine, vt ego non antè consumpsero, quæ habeo, quàm Deus per me effecerit, quæ decrevit facere.

SENTENTIA.

Qui verum audire non vult, dign' est qui mendaciis decipiatur. Qui veritati non credit, is mendacio facilè capitur. Mulieris pulchritudo & oratio fallax. Bonum consilium qui repudiat, is in malum consilium cadit.

VIRAGO. Iudithæ 13.

ARGUMENTUM.

Iuditha noctu caput Olofernis ferens, Betulia

tuliam portis apertis intrat,&caput illud ostendens eis, quid facto sit opus, præscribit. Deinde quonam pacto Olofernem interfecerit, Achiori narrat.

Iuditha, Excubitores, Cives, Ozias, Achior.

HEus, heus vigiles, aperite aperite portam. Deus Deus noster nobis adest, qui hodie insignem & & præclarum victoriæ honorem tradidit Israelitis. E. Iudithæ vox auditur, socij, descendamus properè ad portam. Convocentur huc Senatores, vos incendite faces. IV. Vide Abra, vt istud caput habeas in promptu, vt id poscēte me, continuò de pera, vnà cum velo depromas. Iam hic aderit omnis civitas. C. Prælucete funalibus vos: aperite portam ianitores: intromittite eam, vt videam⁹ quid novi ferat. I. Laudate Deum, laudate Deum, qui ab Israëlis stirpe misericordiam suam non avertit, sed hostes nostros hac nocte per meas manus fregerit. En vobis caput hostis vestri Olofernis, summi Aßyriorum Imperatoris. En velamen, in quo ille iacebat ebrius, quem Deus mea facie deceptum, muliebri manu occidit: meq́ euntem, manentem, redeuntem, inviolatam, intemeratamq́ conservavit, neq́ ab illo violari permisit. Et nunc & illum vicisse, & me evasisse, & vos liberatos esse, lætor: vosq́ vt Dei bonitatem, infinitamq́ misericordiam prædicetis, exhortor. C. Agimus Deo nostro gratias, qui tibi tantam virtutem tribue-

rit, vt hodie per te nostros hostes in nihilum redegerit. OZ. O omnium mortalium fœminarum Deo acceptißima fœmina: ô cœli terrarumq; creatoris Dei nunquam satis prædicandæ laudes: qui tuum vulnus in caput principis hostium nostrorum direxerit: quo facto, tantam tibi hodierno die nominis gloriam comparavit, vt tuæ virtutis laus tam diu in hominum mentibus hæsura, & linguis celebranda sit, quandiu huius immortalis Dei facinoris memoria durabit, quæ quidem in tantis nationis nostræ angustijs non dubitaveris vitam tuam ruinæ opponere, & iam despondentibus animos subvenire. I. Attendite nunc fratres. Hoc caput in pinnis murorum nostrorum suspendetis. Deinde orto sole universi armati eruptionem facietis, ita vt ad eorum oppugnanda præsidia descendere videamini. Tunc accidet (id quod erit necesse) vt ad Olofernis tabernaculum concurratur, quo inuento mortuo, tantus illos timor occupabit, vt præsidium sibi in fuga ponant. Tum vos sequamini licebit, eosq; paßim Deo concedente obteratis. Sed ante accersatur mihi Achior Ammonita, vt Israëlitarum contemptorem (à quo ad nos tanquam ad certam necem amandatus est) videat. Adesdum Achior, Deus Israelitarum (cui tu testimonium dedisti, vltorem esse hostium suorum) caput omnium infidelium hac nocte mea manu truncavit. Quod vt ita esse credas, ecce tibi caput Olofernis, qui sua arrogantia Deum Israëlitarum despicabatur, tibiq; mortem in communi Israëlitarum cæde aßignabat. AC. O te non

solùm

solùm in omnibus Iudææ domicilijs, sed etiam in omnibus gentibus felicem, cuius audito nomine, homines ad Deum laudandum excitabuntur. Sed iam narra mihi, si placet, quomodo te hac tota in re gesseris?

I. Principio, cùm hinc (vt scis) profecta incidissem in vigiles, ab eis deducta sum ad Olofernem, apud quem magna omnium expectatione iussa dicere cur advenissem, simulavi me esse profugam, quæ desperatione rerum nostrarum ad eum transijssem: demonstraviq; ea quæ ex te audivisset esse vera. Neq; enim genus hoc hominum posse superari, nisi aliquo facinore admisso. Sed iam famæ pressos Israëlitas cogitare vesci eis quibus vesci lex probiberet: quo scelere si se obstrinxissent, facilè eos victum iri. Quare expectaret, dum id scelus esset perpetratum: mihiq; interea in eius castris versanti faceret, quandocunq; vellem, exeundi potestatem, vt Deum precarer, & illo scelere commisso à Deo certior fierem, eumq; de eo admonerem: tum demum eum esse superaturum. Credidit ille, mihiq; omnia quæ petieram concessit. Ita triduo in castris versata sum: noctu interim in vallem, Deum salutandi gratia ventitans, Deiq; præsens auxilium suppliciter implorans. Quarto deniq; die ab illo ad compotationem accersita, adfui: ostendiq; me quicquid imperasset esse facturam. Potatur: ipse mei cupiditate ardens largiùs sese invitat. Clausa cœna, cùm cæteri vini pleni discessissent, Vagao Eunuchus tabernaculum externè clausit, me ibi sola relicta cum Oloferne: qui ebrietati &

somno oppressus, in lecto recubuerat. Hic ego, cùm pedissequæ meæ mandavissem, vt extra cubiculum manens, exitum mihi tutum curaret, Deum (ad illius lectum stans) cum animo meo oravi, vt mihi, tum meisq; adesset. Deinde ad lecti columellam, quæ erat prope caput Olofernis, accedo: inde acinacem detraho, & ad lectum me applicans, sinistra cæsariem eius prehendo: Deumq; tacitè precata, vt me in ea re confirmaret, collum summa vi bis ferio: amputatoq; capite, corpus à stragula veste provoluo, & ablato velo exeo, ac pedissequæ caput trado: quo in escariam peram indito, ambæ de more, sic quasi ad supplicationem egressæ, huc tutò pervenimus. CI. Salvi sumus, reviximus: ô faustam noctem, quæ nos ab æterna nocte vindicas. AC. Quanquam quod dixi Oloferni, de Dei vestri potestate, non aliter dixi, quàm sentiebam: tamen nunc multò magis hac re confirmatus credo: voloq; deinceps, non iam Israëlitarum laudator, sed eius esse, & in vestrum numerum pignore circumcisionis adsci sci.

SENTENTIA.

Superbissimus quisq; turpissima morte dignus est. Vel fœminæ manu potest Deus hostes suos ulcisci. Cæso duce, facile vincuntur milites.

SVSANNA. Dan. 13.

ARGVMENTVM.

Susanna à duobus Senatoribus (quia ipsorum

rum libidini obsequi recusasset) accusata adulterij, ad supplicium damnata ducitur. Sed diuinitus supervenit Daniel, qui interrogationis prudentia Senatorum calumniam palàm facit: atq; ita in ipsorum caput supplicium convertit.

Duo Senatores, Concio, Susanna, Daniel puer.

AVDite universa Iudeorum concio, quamobrem in vestrum iudicium adducta sit haec Ioacimi uxor Susanna. Heri, cùm nos duo Iudices in hortis eius mariti soli deambularemus, haec cum duabus pedissequis ingressa est: quas ubi foras amandavit, hortorumq; ianuam obseravit, venit ad eam quidam iuvenis, qui tum in occulto latebat, & cum ea concubuit. Nos, qui in hortorum angulo eramus, animadverso tanto flagitio, accurrimus, & eos vidimus quidem coëuntes, sed illum comprehendere nequivimus. Nam cum esset valentior quàm nos, aperta ianua exilijt. Tantùm hanc prehensam rogabamus, quis esset ille iuvenis: sed noluit nobis enunciare. Haec nos, impositis huic reae (sicut mos est) manibus, testamur. C. Satis explorata res. Senatores sunt qui testificantur, & ijdem iudices: dubitari non potest. Plectatur capite, quemadmodum lex iubet.. SV. O Deus immortalis, qui occulta nosti: qui omnia, etiã antequam facta sint, perspicis: tu scis, ut hi falsum contra me testimonium dixerint, ac vides, ut capite dem paenas,

cum nihil eorum commiserim, quæ isti contra me per calumniam malitiamq́; commenti sunt. DVO SE. *Non est mirandum, si turpißimum facinus inficiatur. Sed interim ducatur ad supplicium, ut hoc tam detestabile facinus expietur, ne tam fœda in populo macula hæreat.* DAN. *At ego testor, me in huius sanguinem nullo modo consentire.* CON. *Quidnam istud est, quod clamas tu?* DANI. *Itané stulti estis Israëlitæ, ut neq; quæstione habita, neq; veritate comperta, Israëlitidem condemnaveritis? Revertimini in forum. Dico istos contra eam falsa esse testatos.* SEN. *Ergo tu sede in medio nostrum, & tuam nobis pronuncia sententiam, postquam tibi spiritus divinus datur.* DAN. *Seiungite procul alterum ab altero, ut eos examinem. Adducite huc mihi istum. Vetule annis, veterator malitia, nunc tua te scelera petunt, quæ factitabas antea, cùm insontibus condemnandis, sontibusq́; absoluendis, iniqua iudicia faceres, Iova innocentem & iustum interfici vetante. Nunc igitur, hanc siquidem vidisti, dic sub qua arbore congressos videris.* SE. *Sub lentisco.* DA. *Probè in tuum caput mentitus es. Iam enim Dei Genius, mandato ab illo accepto, discindet te medium. Amovete hunc, adducite huc alterum. Age genus Chananæum, non Iudæum, te venustas decepit, tua tibi cupiditas mentem pervertit. Ita verò agebatis cum Israëlitibus, quæ præ metu in vestrum congressum veniebant? Sed non Iudæ proles vestram nequitiam sustinuit. Agè igitur, sub qua illos arbore congressos*

gressos deprehendisti. SE. Sub ilice. DA. Tu quoq; probè in tuum caput mentitus es: iamq; præsto est Dei Genius cum ense, qui te medium dissecet, amboség perdat. C. O Dei bonitatem immensam, à quo nunquam deseruntur, qui in eo fiduciam suam collocârunt. Abripiamus ad necem hos nequißimos & improbißimos vetulos, ut ex lege eadem pœna plectātur, quam innocenti moliebantur.

SENTENTIA.

Impii peccata peccatis tegere volunt. Deus innocentium preces exaudit. Impii in foveam cadunt, quam piis excavarunt.

CHALDEI. Dan. 2.

ARGVMENTVM.

Nabuchodonosor Babyloniæ Rex Chaldæis iubet, ut somnium quoddam suum (quod ipsi exciderat) dicāt & interpretentur, quod cùm illi non possent, imperat eos necari.

Nabuchodonosor, Chaldæi.

AGite verò coniectores, augures, arioli, Chaldæi homines, explicandi ea quæ sunt obscuritate involuta peritißimi, evellite hunc mihi ex animo scrupulum, meumq; mihi somnium aperite, cuius interpretationem anxius desidero, nam eam ob rem estis convocati. CH. Vitam tibi, Rex, sempiternam precamur. Eloquere sanè nobis somnium: & nos id interpretando evoluemus. N. Oblitus sum: quod nisi

vos, & somnium mihi, & somnij significationem e- disseritis, & vos per summum dedecus vitam amittetis, & vestræ domus complanabuntur. Sin autem editis, multis à me muneribus & præmijs atq; honore afficiemini. Proinde facite, si sapitis. CH. At somnium dicere, tuum est: nos interpretationem recipimus. N. Enimuerò video vos ex eo excusationis occasionem arripere, quòd videtis eam rem mihi memoria excidisse. Sed nihil agitis. Nisi enim me hac suspicione levatis, non potest esse dubium, quin vno omnes animo statueritis, me longis quibusdam ambagibus pessimè deludere, & tempus consumere dicendo. Quamobrem eloquimini mihi somnium, vt intelligam, vos interpretari etiam posse. C. Nemo est in terra, qui istud præstare poßit: neq; quisquam vnquam rex aut princeps, aut dominator tale quid quæsivit ex vllo divino. Est enim, quod tu rogas, omninò difficilius, quàm quod poßit quisquam expedire, præter vnos deos, qui inter mortales non versantur. N. Papæ: ergo vos prorsus inutiles estis, & hominum animis, inani præclaræ rei profeßione, tenebras offunditis? Quis vestri erit vsus? Comprehendite satellites, colligate, abducite ad extremum supplicium istos omnes nebulones. Iubeo ego atq; impero, totum hoc tam indoctum & insipiens doctorum & sapientum genus, ad necem trahi: vt quorum nullus in vita vsus est, eorum mors sit viventibus salutaris.

SENTENTIA.

Deus sapientum sapientiam perdit. Deus sapi-

ſapientes huius mundi implicat inexplicabiliter.

DANIEL. Dan. 2.

ARGVMENTVM.

Daniel Nabuchodonoſori ſomnium ipſius dicit & interpretatur: quod quidem eſt de quatuor mundi imperiis, videlicet Chaldæorum, Perſarum, Macedonum & Romanorum, quibus ſuccedit regnum Chriſti, quod omnia illa abolet.

Daniel, Ariochus, Nabuchodonoſor.

NOli interimere iſtos ſapientes, Arioche, quos iuſſit rex occidi. Sed deduc me ad eum, ego ſuſcipio interpretationem. A. Placet, ſequere me. DA. Sequor. A. Nactus ſum ho[m]inem ex captivis Iudæis, ô rex, qui pollicetur interpretationem. N. Tune is es, Balthaſar, qui poßis mihi, & quid in ſomniis viderim, & quid id ſignificet, effari? D. Quod tu quæris arcanum, ô rex, non ſapientes tibi, non coniectores, non arioli, non prodigiatores poſſunt explicare: verum eſt in cœlo abditorum demonſtrator Deus, qui ea tibi præmonſtrat, quæ olim eventura ſunt. Igitur tuum ſomnium, & viſum, quod tibi ſecundum quietem occurrit, huiuſmodi eſt: Cùm in lecto cubiculari iaceres, in cogitationem veniſti, quid poſthac futurum eſſet: id quod tibi, ignotorum ille

doctor, declarat, idemq́ mihi, non propter excellentem sapientiam, qua vnus cæteris mortalibus præstem: verùm mihi idem aperuit, quo tibi plana faciam ea, quæ tu cum tuo animo cogitasti. Tibi in somnis obiecta est species quædam inusitata magnitudine simulacri, ante tuos oculos stantis, aspectu terribili, cuius caput erat ex auro probatißimo, pectus & brachia argentea, venter & fœmora ærea: pedes partim ferrei, partim cretacei. In eo spectando dum tu hæres, saxum sua sponte auulsum incidit in eos pedes, eosq́ contriuit, quo casu confractum simul est ferrum, creta, æs, argentum atq; aurum: omniaq́ fragmenta ventus, tanquam æstate stipulas ex area, sic sustulit, ne vestigio quidem relicto, ipsum autem saxum, quo icta est statua, mutatum est in ingentem montem, qui totum terrarum orbem compleuit. Et hoc quidem est somnium. Iam interpretationem addemus. Tu rex es regum. Tibi cœlestis ille Deus nobilißimum regnum, & præclarißimam largitus est potestatem: omnesq́ homines, quotquot vbiq; terrarum sunt, terrestresq́ bestias, & aërias volucres, sub tuum imperium ditionemq́ subiunxit. Ita tu caput aureum. Post te aũt existet aliud regnum, tuo deterius, id erit argenteum. Deinde æreum, cuius ditio latè in omnem terram patebit. Post quartum surget, durum, & planè ferreum. Vt enim ferri duritate omnia atteruntur & comminuuntur: ita eius imperij violentia & rigor omnia violabit & contundet. Pedes aũt, pedumq́ digitos, quòd vidisti partim ferreos, partim

fictí-

fictiles, regnum illud dißidens erit, & ex parte ferreum rigorem obtinebit, ficut vidisti ferrum cum argilla coniunctum. Illa verò digitorum, partim ferro, partim argilla constantium, diversitas, regni inæqualitatem loquitur, quod partim valens, partim debile futurum est. Quodq́ ferrum vidisti argillæ coniunctum: illi quidem propinquitate inter se coniungentur, sed invicem non cohærebunt, quomodo ferrum in terram ferruminari non potest. Eius regni tempore suscitabit Deus regnum, nulla unquam temporum serie delendum, neq; alij genti tradendum, quod quidem franget & abolebit omnia illa regna, ipsumq́ permanebit in sempiternum. Quemadmodum vidisti è rupe saxum, nulla manu erutum, quod ferum, terram, æs, argentum, aurumq́ perfregit. Ita Deus ille maximus tibi præsignificat ea, quæ post hoc tempus futura sunt: estq́ somnium certißimum, & cum re ad verbum conveniēs. N[illegible] immensam ineffabilemq́ sapientiam, ô profundum & ingeniosum intellectum: afferte huc citi odores & libamina. Dignus est, cui suffimina fiant, cuiq́ divini honores præstentur. O Balthasar, vester Deus verè Deus est Deorum, Regumq́ dominator, & obscurorum explicator: postquam tu rem tam profunda ignorationis caligine demersam potuisti in lucem eruere.

SENTENTIA.

Deus arcana sua pijs, & per pios etiam aliis patefacit. Omnia in deterius abeunt usque ad adventum Christi. Christi imperium æternum est.

FORNAX. Dan. 3.

ARGVMENTVM.

Nabuchodonoſor Babyloniæ Rex, erectam à ſe ſtatuam auream, imperat à cunctis ſuis populis congregatis adorari. Hoc cùm Sydracus, Meſacus, & Abdenago Iudæi facere recuſaſſent, in ignis ſ fornacem conijciuntur. Sed cùm ab igne indemnes fuiſſent, Nabuchodonoſor ipſorum Deum ſolum eſſe confeſſus, imperat adorari.

Sydracus, Meſacus, Abdenago, Præco, Delatores, Nabuchonoſor, Proceres.

QVorſum pertinet tanta hominum multitudo, à tam diverſis nationibus in hunc locum convocata? M. Neſcio: niſi quod, dum video immanem illam ſtatuam iuſſu regis erectam, metuere incipio, ne quid rex impium cogitet. AB. Ego quoque valdè commoveor: ac ne velit eam adorari, vereor. S. Quid agemus igitur, ſi iuſſerit? A. Nos verò non adorabimus: nam hoc quidem eſſet, Deo cultum renunciare. S. Qua tandem iſtud ratione? A. Rogas? Hominem, vivam Dei immortalis effigiem, ad pedes inanis & ſtupidi rei mortalis ſimulachri, procumbere: Quid indignius aut magis impium fieri aut cogitari poteſt? M. At licebit, periculi deprecandi gratia cultum ſimulare, cùm tamen animus in Deo ſemper

fixus

fixus hæreat. AB. Apagesis. Satisné se viro probaret mulier, si cùm alteri corpus suum prostitueret, se tamen virum suum semper in animo ferre diceret? Hæccine tibi iusta excusatio videretur. M. Nequaquam. AB. Atqui non minus est hoc absurdum. Tuné, qui vnus es, te ipsum divides, & alteram tui partem Deo, alteram ve Iovi addices? Quæ tanta animi mollicies est, aut quæ perversitas, nos, quos honestum esset propter mortales dominos quamlibet mortem oppetere, quiq́; id in aliis laudamus, metu frangi, & ab officio & pietate erga Deum immortalem deduci. S. Quid ergo censes? A. Subeundum quemvis cruciatum potius, & fortiter occumbendum, quàm tantillum modò de via deflectendum. S. O masculum pectus: laudo te. Equidem ita sentiebam, sed volui, quid animi haberes, tentare. Verùm edicitur silentium, & video in loco edito præconem: audiamus quid proclamet. PR. Pax sit rebus. Ecco vobis, qui ex quacunq; natione, populo, lingua præsentes adestis, vt simulatque sonum audietis tubæ, tibiæ, cytharæ, sambucæ, psalterij, symphoniæ, & reliquorum concentuum, procumbatis, & signum aureum adoretis, quod rex Nabuchodonosor erigendum curavit. Quod si quis non paruerit, continuó in ignem candentis fornacis inijcietur. S. Deum immortalem, quod scelus video? Eoné impietatis & insaniæ prolabi homines, vt id tanquam Deum colant, quod hominum manu factum, homine deterius est, & inferius? M. O vesaniam! Illud videsis, vt prociderunt omnes. Ego certé cen-

ties mori malim. DELA. Videtisne illos tres Iudæos, qui non procubuerunt? AL. Video: enunciandum id est regi. DE. Rectè sanè, eamus ad eum. A. Adeoné concidisse constantiam, vt in tanto numero nullus sit, quem non labefactaverit metus? DE. Optamus tibi rex vitam quàm longissimam. Tu edicto cavisti, vt omnes audito cantu musico procumberent, & aureum simulacrum adorarent: rebellibusq; pœnam descripsisti, vt igni cremarentur. Nune homines quidam Iudæi, quos tu procurationi Babylonicæ præfecisti, Sydracus, Mesacus, & Abdenago, tuum edictum contemnunt, neq; eosdem tecum deos colere, neq; statuam adorare curant. N. Itané est? ergo invenientur, qui meum imperium detrectent? ergo ego non maximus? Properate, adducite eos properè. DE. Fiet. N. Iam ego eos docebo, quid sit mihi non obedire: Iam efficiam, vt sciant me esse regem. DEL. Adducimus tibi homines, ô rex. N. Istiné est Sydrace, Mesace & Abdenago, vt vos neq; meos deos veremini, neq; auream statuam à me erectam adoretis? Quid? nunc saltem non estis parati, auditis concentibus musicis, accidere ad eam? nam nisi facitis, protinus in fornacem immitemini. Ecquis verò est Deus, qui vos à meis manibus liberet? S. Nihil sumus soliciti, quomodo tibi ad ista respondeamus. Est Deus, quem nos colimus, qui & potest nos ex flammis servare: & ex tuis manibus, rex, profectò servabit. Quod etsi non ita esset, tamen omninò (ne tu erres) neq; deos tuos coleremus, neq; ante statuam inclinaremur. N. Proh

deûm

deûm atq; hominum fidem : tanta esse quenquam audacia, vt ausit mihi in os repugnare? Ite, comportate ligna, subijcite igni alimenta, efficite eum septuplum huius qui nunc est. Vos verò ô fortißimi viri totius exercitus, comprehendite hos tres viros, colligate. Eia, quid statis? nihil opus est detrahere vestes, vincite vna cum omni amictu. Hem, sic volo, præcipitate eos in flammam. Videamus, quid poßit eorum Deus. Properate ignavi, ego vobis hoc sceptro comminuam capita. Papæ, videte vt flamma eos hauserit, qui ipsi in flammam alios coniecerunt. Sed quid, ô rem miraculi plenam, quid ego video? Eho mei proceres, nonné tres viros in ignem constrictos iniecimus? P. Factum rex. N. Atqui ego video quatuor viros solutos, in media fornace ingredientes, illæsos, & indemnes : quorum quartus forma est augusta, & planè divina. O rem inauditam. Accedam propius ad ostium fornacis. Heus Sydra[illegible] Mesace, & Abdenago, summi Dei cultores, exite huc. S. Adsumus, ô rex, è torrida flamma divina benignitate erepti. PR. Dij boni, quid hoc rei est? quanta miracula hodie cernimus? Videte, sultis, vt ignis in horum corpora nullam vim habuerit: vt ne pilus quidem crematus sit : vt amictus integri, nulla flammæ nota iniusti sint. N. Gratias ago Deo Sydraci, Mesaci, & Abdenagonis, qui genium suum miserit ad liberandum sui cultores, qui ipsius fiducia nixi, spreto regis edicto, maluerunt sua corpora ad cruciatum tradere, quàm vlli Deo, præter quam suo, vllum cultum aut honorem habere. Itaq;

decerni placet, decretumq; in omnibus omnium linguarum nationibus & gentibus promulgari, ut qui malè de hoc Deo dixerit, turpißimo exitio plectatur, eiusq; domus publicetur & evertatur, ut illius facinus memoria & nomine loci notetur. Nam præter hunc unum, præsens ac salutis præpotens Deus nullus est.

SENTENTIA.

Maxima pars mundi homines magis metuit quàm Deum. Mori satiùs est, quàm simulachra colere. In iustissimum quemque gravissimè sæviunt principes hui⁹ mundi. Deus suos novit vel ex mediis flammis eripere. Pii patiendo vincunt.

BALSASAR. Dan 5.

ARGVMENTVM.

Accersitus ex matris consilio à Balsasare Babyloniæ Rege Daniel vates, ei legit & explanat scriptum manus in pariete, quod Chaldæi non potuerant.

Balsasar, Regina, Daniel.

NVllumnè esse vobis, qui hoc legere & explanare poßit? O homines ad nullam rem idoneos! Quid attinet vos in tanto honore esse, si cùm maximè opus est, tum minimè potestis? R. Regem multum diuq; salvere iubeo. Audivi, ut tu te crucies & æstues, quòd nemo poßit tibi hoc scriptum enucleare.

Sed

Sed ne te afflicta, nevé tantoperè pertimesce. Vir est quidam in tuo regno, mente sanctissimorum Deorum præditus, cuius excellens perfectaq; doctrina, peritia, sapientia, tempore patris tui cognita perspectaq; fuit: quo nomine Rex eum magorum, ariolorum, divinorum, Chaldæorumq; magistrum esse voluit, quòd eum Danielem (nam id est ei nomen, quanquam rex Balsasarem nuncupavit) compertum esset, singulari ingenio & prudentia valere, inq; somnijs interpretandis, ambiguisq; aperiendis, & obscuris declarandis, longè alios omnes antecellere. Proinde, si me audies, eum evocabis, vt te ista difficultate liberet. B. Evocetur sanè. R. Mox aderit, ne trepida. D. Adsum tuo accersitu, ô Rex. B. Tunè es ille Daniel, ex captivis Iudæis, quos meus pater huc è Iudæa traduxit? D. Etiam. B. Audio te afflatu augustissimorum deorum agi, scientiaq; & prudentia atq; sapientia facilè principem esse. Eam ob rem te advocavi. Sed quam ad rem audi. Cum hìc læto solutoq; animo opipare convivarer, vnà cum mei regni optimatibus, ecce extitit quædam quasi manus, quæ digitis inscripsit in tectorio parietis è regione candelabri, ea quæ tu vides, ad quæ explicãda evocavi omnes Babylonios sapientes: sed eorum nemo non modò interpretari, sed ne legere quidem potest. Te autem accepi implicata evoluere, & obscura optimè declarare posse. Nunc itaq; si potes hoc legere, & mihi quid sit, eloqui, purpura & aureo torque insignitus, tertium regni principatum obtinebis. DAN. Tua tibi dona habe-

habeto, aut ea alij largitor. Ego tamen hoc scriptum & legam, & tibi planum faciam. Itaq; ades animo, ô rex. Nabuchodonosori patri tuo olim largitus est Deus magnificum regnum, splendoremq; egregium: qua de causa omnes eum gentes & nationes trepidè metuebant, quippe qui quoscunq; visum erat, interimeret, cæderet, efferret, deprimeret. Sed cùm tam secundis rebus elatus intemperanter superbiret, & animos tolleret, de solio deturbatus est, & omni splendore amisso ex hominum consortio eiectus, tum in brutam naturam sensumq; translatus, inter feras habitauit: & herbarum pastu, boum ritu delectatus, ventos imbresq;, & omnes naturales cæli mutationes nudato corpore pertulit, donec tandem recognovit summum illum Deum, terrestris huius imperij principem esse, & ei quem velles præficere. Tu quoq;, Balthasar, qui es eius satu editus, nihilo te modestiorem præbuisti, cum tamen ea omnia præc[illegible]e scires: sed te contra cælorum Dominum insolentius gessisti: & nunc vasa terrestris eius domicilij proferri iussisti, quibus tu, tuiq; proceres, & vxores, tum iustæ, tum concubinæ, in bibendo vino abusi estis. Quin etiam Deos celebravisti aureos, argenteos, æreos, ferreos, ligneos & lapideos, qui neq; cernunt, neq; audiunt, neq; sentiunt: Deo autem, in cuius manu tua vita, & facta omnia sunt, nullum honorem habuisti. Quare ab eo missa est hæc manus, cuius scriptum hoc est: Mensus est, mensus est, ponderavit, & divisit. Sensus autem: Mensus est, mensus est Deus tuum regnum, & id consum-

summavit: ponderavit, ponderatus es in trutina, & inventus levior: divisit, divisum est tuum regnum, & Medis Persisq́ distributum.

SENTENTIA.

Quum maximè opus est, tum minimè iuvant huius mundi sapientes. Quum trepidat, & nihil potest humana sapientia, tũ maxime sese exerit divina. Qui alieno exemplo non sapit, is suo periculo maloq́ dignus est. Hominum imperia in Dei sunt arbitrio.

HAMAN. Ester 7.

ARGVMENTVM.

Estera Regina Regi Assuero patefacit perfidiam Hamanis in Iudæos, eamq́ ob causam Rex illum iubet in crucem tolli, ab eo ipso erectam, ad tollendum in eam Mardochæum Iudæum.

Assuerus, Estera, Haman, Harbona.

L*Autè sanè & prolixè à te accepti sumus regina, uxor charissima. Quamobrem roges iam, quidlibet licet, id rogatum feres. Dic quid petas: vel sit dimidium regni mei, tamen impetrabis. E. Siquidem habeo te propitium, ô rex, & si ita tibi videtur, vitam mihi, meisq́ popularibus concedes. Hoc unum peto. Nam sumus proditi, & indignißimo crudelißimoq́ exitio destinati. Quod si servituti addiceremur, equi-*

equidem tacita ferrem: quanquam indignus esset hostis, qui tantum regi damnum compararet. A. O superi, quis hominum est tam audax, vt id ausus sit etiam cogitare? aut vbi is est? E. Ecce hic adest hostis infestissimus, homo hominum quantum est pessimus, Haman. A. Proh Deûm atque hominum fidem: ô cœlum, ô terra, ardeo, tanta inventum esse quenquam audacia. H. Exijt ira inflammatus. Quantum ego illum video, res mihi ad restim redijt. Sed tamen tentabo animum Reginæ, si fortè misereſcat mei, quod si hac non succedat, actum est, ilicet, perij. Regina, iam non deprecor culpam, merui, fateor: nec potest vllum supplicium maius esse meo crimine. Sed te supplex, genua amplectens, per istam clementiam. A. Quem neque pudor, neque mea maiestas deterruit. Sed quid video? Atat, etiam ad lectum Reginæ? O magne Iupiter, etiamne vt Reginam domi apud me vi comprimat? Corripite, velate vultum, indignus est, qui lucem tueatur. HAR. At etiam si scias, quid machinatus sit in Mardochæum, hominem de te, Rex, optimè meritum, vtpotè, per quem facta in te coniuratio patefacta sit: Crucem ante domum suam in altitudinem cubitorum quinquaginta erigendam curavit, in quam eum tolleret. A. Percommodè cadit, autorem in eam tollite, vt eadem, qua alios captat, via capiatur.

SENTENTIA.

Muliebrium illecebrarum magna vis est, in utranque partem. hoc est, vel ad nocendū, vel ad iuvādum. Malum consilium consultori

tori pessimum. Impii suo ipsorum laqueo iugulantur.

ARTAXERXES. Nehem. 1.

ARGVMENTVM.

Nehemias à Rege Artaxerxe veniam & opes impetrat, eundi instauratum vrbem Hierosolymam.

Artaxerxes, Nehemias.

QVi fit, vt vultu sis adeò tristi, cùm non ægrotes? Mirum ni animi tristitia est. N. Rex, in perpetuum vive. Possumnè non tristi vultu esse, cùm vrbs, in qua sepulchra sunt maiorum meorum, eversa sit, & eius portæ igne deflagraverint? A. Quidnam ergò petis? N. Si tibi videtur, & si quid apud te valeo, vt me dimittas in Iudæam, ad instaurandam vrbem patriam. A. ego verò dimitto. Tu dicito, quid tibi ad istud fieri v[illegible]s. N. Curabis, si placet, vt mihi dentur literæ ad prætores Syriæ, qui me curent deducendum, dum perveniam in Iudæam. Deinde literæ ad Asaphum regiæ sylvæ custodem, qui mihi ligna suggerat ad reficiendas portas arcis, quæ est ædi coniuncta, vrbisq; mœnia, & domum, in quam sum diversurus. A. Dabuntur quæ petis. N. Ago tibi gratias immortales, Rex, tibiq; fortunatißimum longissimumq; regnum precor.

SENTENTIA.

Regis animum Deus habet in manu, eumq;, quocunque vult, inclinat. Cui propiti-

pitius est Deus, huic conciliat benevolentiam potentium.

NEHEMIAS. *Nehemiæ 5.*

ARGUMENTUM.

Expostulant pauperes Iudæi de divitum erga se iniquitate avariciæ. Et Nehemias divites cogit in ordinem.

Plebeij, Nehemias, Primates, Sacerdotes, Populus.

M*Agnus est tum nostrum, tum nostrorum liberum numerus: comparandum est inde frumentum, quo vivamus. AL. Oppignorandi sunt fundi nostri, & vineæ, & domus, ut nos frumento contra famem muniamus. AL. Iam pro nostris agris & vineis ad tributum regi pendendum, pecuniam sumpsimus mutuam: An æquum est, [ut] cùm eiusdem nobiscum consanguinitatis sint alij, eademq; sit liberorum eorum atq; nostrorum conditio, nos tamen liberos nostros in servitutem dedamus, sintq; iam filiarum nostrarum nonnullæ emancipatæ, neque eas vindicare poßimus, cùm fundos & vineas nostras teneant alij? N. O indignum facinus: Itané verò principes fœnus è vestris exigitis? Ergo nos consanguineos nostros Iudæos, in exteras gentes venditos, pro nostris viribus redemerimus: & vos eosdem emetis, ut dominos non amiserint, sed mutaverint? Non rectè facitis. Nonné in metu Dei nostri vivetis, ut barbarorum, hosti-*

um no-

stium nostrorum, vituperationem evitetis? Ego quoq, & mei cognati atq famuli argentum eis frumentumq mutuò dedimus. Agite, remittamus hoc nomen. Reddite eis hodie agros suos, & vineas & oliveta, & domos: tum centesimam condonate argenti & frumenti, & vini, & olei, quæ eis mutuo dedistis. P. Reddemus, neq ab eis quicquam exigemus. Sic faciemus, vt tu hortaris. N. Vos verò sacerdotes, iurate vos ita facturos. S. Faciemus. N. Ergo quemadmodum ego meum gremium excutio, sic quicunq non hæc præstiterit, eum excutiat Deus ex domo & labore suo: sicq esto excussus, vacuusq. PO. Amen.

SENTENTIA.

Avaro homine nihil est iniquius. Avarus animam venalem habet. Multum pollet, etiam apud iniquos, iustus & gravis homo.

VERITAS, 3. Esdra 3.

ARGVMENTVM.

Darius Persarum Rex proponit optimatibus suis trium stipatorum suorum sententias ad iudicandum, quæ nám esset optima. Sunt autem eæ, de viribus vini, regis, mulierum, & veritatis. Hic quum stipatores iussu Regis, suæ quisq sententiæ rationem reddidisset, palmam obtinuit Zorobabel, qui veritati primas tribuisset: & à Rege præter statutum disputationis præmium, impetrat, ut Hierosolymitanum fanum instauret.

Darius, Anagnostes, stipator, Alter Stipator, Zorobabel, Optimates.

HÆc causa est, mei proceres, cur vos iusserim convocari. Cùm mei corporis custodes, dormiente me, inter se (vt fit) confabularentur, eo del ᵖsi sunt, vt certatim dicerent suam quisque sententiam, ecquæ res maximam vim habeat, ea conditione, vt cuius dictum ego & Persidis Triumviri doctissimum iudicassemus, huic victori pronunciato ea darentur, quæ iam audietis. Recita schedulam. AN. Cuius dictum sapientissimum erit, is à Dario rege ingentia dona, & victoriæ ornamenta consequitor, purpuraq́ induitor, ax auro bibito, & in auro dormito: & aureis frenis currum, byssinamq́ cidarim, & torque circundatum collum habeto: & secundum Darium primus, propter suam sapientiam, sedeto, Dariiq́ familiaris dicitor. Primi sententia est hæc: Maximam vim habet vinum. Alt[illegible]us: Maximam vim habet Rex. Tertij: Maximam vim habent mulieres, sed omnia vincit Veritas. D. Nunc evocentur huc iuvenes, vt ipsi sua dicta declarent. Dicite iuvenes, suæ quisq́ sententiæ rationem. ST. PR. Quantam vim habet vinum, ô viri. Omnes, à quibus bibitur, homines fallit: eandemq́ regis ac privati, eandem servi ac liberi, eandem pauperis ac divitis mentem efficit, omni umq́ animos ad læticiam, & hilaritatem convertit: neq́ doloris vllius, neq́ debiti memor, omnium animos divites reddit. oblitumq́ vel Regis, vel satrapa-

rum

rum efficit, vt nihil nisi magnificum loquantur: vtq; cùm potaverunt homines, & fraternæ necessitudinis & amicitiæ memoria deposita continuò gladios stringant: neq; postea, vbi vino resipuerunt, quid fecerint recordentur. O viri, nonne permagnam vim habet vinum, quòd hæc fieri cogat? AL. O viri, nonne permagnam vim habent homines, qui & terras, & maria, quæq; in his insunt, omnia teneant? Atqui Rex omnibus antecellit & dominatur, in eosq; principatum tenet, ita vt quicquid iubet, faciant. Si iubet vt inter se belligerent, pârent: si contra hostes mittit, vadunt, & montes & muros & turres demoliuntur: occidunt, & occiduntur, neq; Regis dictum excedunt. Quod si vicerunt, ad Regem omnia referunt, tum quæ prædati sunt, tum cætera. Item, qui non militant, neq; bella gerunt, sed terram colunt, hi quoq; vbi sata messuerunt, ad Regem referunt, coguntq; alius alium tributa regi ferre. Is vnus si iubet perimere, perimunt: si dimittere, dimittunt: iubet verberare, verberant: iubet vastare, vastant: iubet construere, construunt: iubet excindere, excindunt: iubet serere, serunt: cunctusq; eius tum populus, tum magistratus eidem pârent: eoq; interim accumbente, cibum capiente, dormiente, circum vndique custodiam agunt, neque cuiquam discedere, & sua negotia curare licet, neque eius dictis non parere. Quare sic statuo, viri, regis maximam esse vim, cui sic obtemperetur. Z. Magnus quidem Rex est, viri, & homines multi, & vinum multum potest. Quid, qui his dominatur? Quis

autem horum principatum tenet? nonné mulieres? Mulieres reges genuerunt: & omne mortalium genus, qui mari ac terra dominantur, ab his ortum est: hæ ipsos educaverunt vinearum satores, ex quibus vinum fit: hæ hominum vestes faciunt: hæ hominibus gloriæ sunt, nec possunt sine fœminis homines esse. Quod si aurum argentumué, aut aliquam rem præclaram comparaverunt, nonné pulchræ alicuius, & eleganti forma mulieris amore capti, his omnibus omißis, in eam oculos defigunt? eam hianti ore intuentur? auroq́ & argento, & omni rerum pulchritudini anteponunt? Homo omisso suo ipsius parente, à quo educatus est, suaq́ patria, vxori adhæret, & cum vxore vitam finit, & patris, & matris, & patriæ immemor. Atq; vt perspiciatis, mulieres in vos dominari, nonné quæ labore & industria paratis, omnia mulieribus datis atq; affertis? Sumit homo gladium, & foras ad latrocinandum & furandum proficiscitur, & mare & flumina tranat, & leones videre sustinet, & per tenebras grassatur: atq́ vbi furatus, prædatus, grassatus est, ad amicam omnia refert: plusq́ diligit homo suam coniugem, quàm parentes: vsq; adeò, vt propter fœminas multi mente alienati, multi servi facti sint, multi perierint, multi lapsi sint & peccaverint. Quid? an mihi non creditis? nonné ingens regis potentia est? nonné omnes eum nationes vel tangere formidant? Atqui videbam, cùm hominis præclarißimi Bartaci filia Apame, regis concubina, ad regis dexteram sedens, de eius capite dia-

dema

dema auferret, suoq; imponeret : tum regis malam sinistra manu feriret, rege interea eam ore hianti aspiciente, & arridenti arridente, & succensenti blandiente, quò eam sibi reconciliaret. An non multum valent mulieres, ô viri, quæ hæc faciant? multum sanè & mulieres pollent, & ingens terra est, & excelsum cœlum: & sol cursu velox, qui vno die cœlum circumvectus, eodem recurrat, vnde profectus est, magnus sanè est: sed Veritas maxima est, & omnium potentißima. Veritatem omnis terrarum orbis vocat: veritati cœlum ipsum favet: veritatem omnia reformidant & tremiscunt: neq; quicquam in ea vitiosum inest. Vitiosum vinum est, vitiosus rex, vitiosæ mulieres, vitiosi mortales omnes, & eiusdem vitiositatis sunt eorum opera omnia, in qua vitiosita te veritatis expertes pereunt. At veritas æterna pollet, & perpetuò vivit vigetq;: neq; ea est quæ cuiusquā ratione de recto deflectat, non eadem sit omnibus: sed ab omni iniquitate & pravitate aliena, æquum facit, eiusq; facta probant omnes, nec inest in eius judicio quicquam iniquum. Cæterum & ab hac, & à regia magnificentia, & à potentia, & à maiestate seculorum omnium, laudetur Deus veritatis: O. Maxima est veritas, maximamq; vim habet. D. Vicisti, pete quid vis, etiam præter ea, quæ scripta sunt: nos id tibi dabimus, quoniam doctißimus inventus es, & à me proximus sedebis, meusq; familiaris vocabere.
Z. Memento voti tui, quo te Hierosolymam instauraturum pollicitus es, tum cùm regnum assecutus es:

omniaq; vasa Hierosolyma exportata, eò remissurum, quæ seposuit Cyrus, cùm de Babylone excindenda votum fecit, eaq; se illò missurum promisit. Et tu recepisti te instauraturum fanum, quod igni cremârunt Idumæi, tum, cùm à Chaldæis pervastata Iudæa est, & nunc hoc est, quod à te postulo, rex domine, atq; flagito: hæc est magnificentia, quam à te expecto. Oro igitur, vt votum præstes, quod cœli regi tuo ipsius ore nuncupasti. D. *Laudo te, & benè mones: faciam.*

SENTENTIA.

Honesta est de virtute contentio. Vtinam inter sese sic certarent hodie stipatores principium. Vtinam & principes bona veraq; dicta sic & iudicarent, & remunerarentur. Sed fuit illud seculum argenteum: nostrũ est ferreum. Certè rara sunt hodie in aulis huiusmodi certamina.

Omnia vincit veritas.

Finis Libri Tertij.

* * *

DIA-

DIALOGORVM SACRORVM.

Liber Quartus.

MARIA. Lucæ 1.

ARGVMENTVM.

Gabriel Genius Mariæ nunciat edituram filium Dei, quærentiq; modum, demonstrat id fore à Spiritu Sancto. Illa credens, assentitur.

Maria, Gabriel.

SALVE ornatißima, Domino coniunctißima, mulierum felicißima. Quid m[...]is Maria? bono es animo: nam accepta es Deo. En ego tibi renuncio, te isto vtero conceptum parituram Natum, quem IESVM nomine vocabis. Is erit maximus, & filius summi Parentis censebitur: eumq; donabit rerum omnium præpotens DEVS solio Davidis autoris generis eius. Itaque posteris Iacobi regnabit in æternum, nec vllus erit eius regni finis. M. Quomodo fiet istud, cùm ego viri noticiam non habeam? G. Spiritus sanctus sese in te insinuabit, teq; Dei optimi maximi vis gravidabit. Itaq; santißimus iste

fœtus, ut erit, ita etiam dicetur Dei filius. Elisabetha quoq;(quò magis credas) tua cognata, iam senex concepit filium, & nunc sextum iam mensem fert uterum, & tamen inter steriles habebatur. Vsq; adeò nulla res est, quam Deus non posit. M: Ecce me Domini servam: eveniat mihi, prout tu dixisti.

SENTENTIA.

Deo nihil est arduum. Promittenti Deo credēdum est, etiamsi quid naturæ contrarium promittat. Neq; enim naturæ obnoxius est autor ipse naturæ.

BAPTISTA. Matth. 3. Mar. 1. Lucæ 3.

ARGVMENTVM.

Ioannes Baptista populum docet vitæ correctionem, & de Christo vaticinatur.

Joannes Baptista, Plebs, Publicani, Milites.

PRogenies viperina, quis vos submonuit futuram pœnam fugere? Edite ergò vitæ melioris indices fructus: & ne ideo magnos vobis spiritus & arrogantiam sumite, quòd patrem habetis Abrahamum. Dico enim vobis, Deum posse ex his saxis suscitare liberos Abrahamo. Iam verò securis arborum radici admota est, omnisq; arbor fructum bonum non edens, excindenda est, & in ignem inijcienda. PL. Quid ergo faciemus? IO. Qui habet duas vestes, impertiat non habenti: & qui habet cibaria, idem faciat. PV. No-

Nobis autem, magister, quid faciendum est? IO. Nihil amplius, quàm quantum vobis decretum est, exigite. MI. Quid etiam nobis? IO. Ne quem pulsate, aut per sycophantiam circumvenite, & stipendijs vestris este contenti. Sed audite vniversi: Ego quidem abluo vos aqua, ad vitæ emendationem. Sed me præstantior, me subsequitur: & ita præstantior, vt ego non sim dignus, qui eius calceorum solvam corrigiam. Is vos abluet sacro spiritu & igne: qui quidem vannum manu tenet, aream suam perpurgaturus, frumentumq; in horreum comportaturus, & paleam igni crematurus inextincto.

SENTENTIA.

Bona arbor bonos fructus edit. Abstinendum ab iniustitia est, si pœnas vitare velis.

NATHANAEL. Ioannis 1.

ARGVMENTVM.

Nathanaël à Philippo monitus venit ad Iesum, & in eum credit.

Philippus, Nathanaël, Iesus.

D*E quo scripsit Moses, in nostra disciplina, & vates, eum reperimus: Iesum dico, filium Iosephi, à Nazaretha. N. A Nazaretha potest aliquid bonum existere. P. Provise mecum. I. Video huc venire vere Israëlitam: id est, hominem ab omni fraude alienum. N. Vnde me nosti? I. Prius quàm te Philippus appellaret, cùm esses sub ficu, videbam te. N. Magister, tu es filius Dei, tu es Rex Israëlitarum.*

I. Quoniam dixi tibi, te à me sub ficu esse visum, ita credis: maiora his videbis. Credite mihi, posthac videbitis cœlum apertum, & Genios divinos ascendentes & descendentes ad me.

SENTENTIA.

Vnde minimè speres, inde existit bonum. Adeundus est Christus, ut eum cognoscas. A minoribus, si credas, ad maiora venies.

NICODEMVS. Ioannis 3.

ARGVMENTVM.

IESVS disserit cum Nicodemo de renascendo.

Nicodemus, Jesus.

MAgister, scimus te Doctorem venisse divinitus, nam nemo ista tam portentosa facere posit, quæ tu facis, nisi aßit ei Deus. I. Accipe igitur doctrinam eo dignam, qui venerit à Deo. Qui denuò natus non fuerit, mihi crede, Dei regnum adipisci non potest. N. Quo pacto potest homo nasci, qui sit senex: nunquid potest iterum in ventrem suæ matris ingredi, atq; nasci? I. Cùm de Dei regno quod divinū est, locutus sim, debes existimare, hanc quoq; generationem, de qua loquor, per quam ad illud regnum perveniatur, esse divinam. Proinde omitte istam à muliere nativitatem: Nam si quis à muliere renasceretur, talis esset renatus, qualis fuisset, antequam renatus: id est, esset adhuc terrestris & humanus, propte-

rea, quòd ex re terrestri & mortali quod nascitur (cuiusmodi est mulier) id terrestre & mortale est: quandoquidem quæq; res sui similem gignit. At ex spiritu qui fuerit renatus, is divina quadam & spiritui conveniente natura præditus erit. quoniam quod à spiritu gignitur, id eius simile est, à quo originem habet, videlicet spiritus. Neq; verò mireris, quòd dixerim, vobis esse renascendum: quamvis hanc nativitatem non videas. Nam, quod accidit in vento, cuius quamlibet in partem spirantis sonitum audis, neq; tamen oculis cernis, unde veniat, aut quo feratur: idem fit & in omnibus ex spiritu genitis, ut hæc generatio sentiri & intelligi possit, oculis aspici non possit. N. Quomodo possunt ista fieri? I. Tu Israelitarum Magister es, & hæc nescis? Atqui hoc tibi confirmo, nos non ignota, aut tantum audita dicere, sed perspecta & visa testari: & tamen testimonium nostrum vos non accipit[is]. Quod si terrestria, quæ vobis dixi, non creditis: quomodò, cælestia si dixero, credetis? Si hanc similitudinem, quam ego duxi à vento (quæ res terrestris est, & subiecta sensibus) non capis, ideoq; non credis: quomodò intelliges rem ipsam, cuius declarandæ causa similitudine usus sum, quæ res cælestis divinaq; est, neque sub sensus cadit? Atqui hæc nisi à me didiceritis, à quo discatis nullus est. Neq; enim potestis in cœlum ascendere, & ea à Deo discere. Nam in cœlum nemo ascendit, præter eum hominem, qui de cœlo descendit, qui quidem est in cœlo. Is autem ego sum: à quo nisi hoc didiceritis,

desperanda vobis cognitio est. Quocirca attende, quale sit hoc renasci, de quo loquor. Quemadmodum Moses serpentem illum æneum extulit in desertis, in quem serpentem intuentes, à serpentum morsu sanarentur: ita me oportet extolli, vt omnes in me intuentes, à me pendentes, mihiq; fidentes, non pereant, sed vitam adipiscantur æternam. Hæc est igitur renascendi conditio, superius à me proposita, sine qua negavi quenquam posse regnum cœleste consequi. Nam qui mihi fidem habent, ita immutantur, tantoq; meliores fiunt, vt planè renati dici poßint, & cœlesti regno digni sint. Etenim tanto genus humanum prosecutus est amore Deus, vt vnigenitum filium suum tradiderit: cui quicunq; fidem habeat, non pereat, sed ad vitam perveniat æternam. Non enim misit Deus filium suum in hanc vitam, vt homines condemnet, sed vt per eum serventur homines. Qui ei fidem habet, non damnatur: qui verò non habet, is iam damnatus est, qui vnigeniti Dei filij nomini fidem non adiunxerit. In hoc autem damnantur homines, quòd cùm venerit in orbem lux, tenebras magis quàm lucem amant: quippe quorum prava sint opera. Siquidem quisquis vitiosa facit, lucem odit, neq; in lucem prodit, ne eius facta arguantur. Qui verò recta facit, is in lucem prodit, vt patefiant eius opera, vtpotè facta divinitus.

SENTENTIA.

Renascendum est, & ex carne in spiritum migrandum. Vt enim terrestria, quæ gravia sunt,

ſunt, in cœlum aſcendere, aut in cœlo eſſe non poſſunt: ita iniuſticia, quæ res terreſtris & gravis eſt, in regnum Dei venire, aut ibi eſſe nequit. A ſolo Chriſto ſalus eſt.

SAMARITANA. Ioannis 4.

ARGVMENTVM.

Ieſus apud fontem cum muliere Samaritana de vera potione veroq; Dei cultu colloquitur. Cumq; ſupervenißent emptum cibum apportantes diſcipuli, eos quoq; de vero cibo docet.

Ieſus, Samaritana, Diſcipuli.

DA mihi bibere, mulier. S. Quomodo tu Iudæus à me muliere Samaritana petis potum? Neque enim habent vllum Iudæi cum Samaritanis commercium. I. Si intelligeres munus Dei, & quis ſit qui à te potum petit, tu ipſa pe[t]eres ab eo, tibiq; ipſe daret aquam perennem. S. Domine, neq; ſitulam habes, & puteus eſt profundus: vnde ergo habes iſtam aquam perennem? Num tu maior es patre noſtro Iacobo, qui tradidit nobis hunc puteum: qua aquatione vſus eſt ipſe, & filij eius, atq; pecora? I. Hæc aqua ſitim ad tempus tantùm explet: mea autem ad perpetuitatem, ita, vt qui ex aqua à me accepta biberit, non ſitiat vnquam, nam ea aqua fiet in eo fons ſcatens in omnem perennitatem. S. Domine, imperti me iſta aqua, ne amplius ſitiam, nevè huc ad hauriendum veniam. I. I evocatum virum tuum, & huc cum eo venito.

nito. S. Non habeo virum. I. Rectè ais, te non habere virum: Quinq; enim viros habuisti: & nunc quem habes, non est tuus vir. Istud verum dixisti. S. Video te esse Vatem, itaq; non committam ut tibi frustra incidisse videar. Maiores nostri in monte hoc Deum coluerunt. Atqui vos contenditis, Hierosolymis esse colendum. Quid tu censes? I. Mulier, crede mihi, veniet tempus, cùm neq; in monte hoc, neq; Hierosolymis coletis patrem. Vos, quid colatis, nescitis: nos quid colamus, scimus: quippe quia salus à Iudæis est. Sed veniet tempus, & quidem iam est, cùm veri cultores patrem animo & verè colent. Etenim à talibus se pater coli postulat. Animus est Deus, & qui eum colunt, animo & verè debent colere. S. Scio venturũ esse Messiam. Is cum venerit, rem omnem nobis planam faciet. I. Ego sum ille, qui tecum loquor. DI. Video Magistrum ad putem sedentem, & colloquentem cum quadam muliere. AL. Mirum est, solum cum sola. Sed scit ipse cur id faciat. S. O faustum diem. Sed ego quid cũctor ire in urbem, ut meos tam bono nuncio afficiam? D. Comparavimus cibum, magister, vescere. I. Ego cibum habeo comedendum, quem vos nescitis. D. Num quis absentib⁹ nobis attulit ei quod edat? I. Mihi pastus est, id facere, quod vult is, qui me misit, eiusq; opus absolvere. Vos quidem dicitis, abhinc quatuor mẽses futuram messem. At ego sic: Erigite oculos, & videte agros, ut iam ad messem flaveant. Et messor præmium aufert, & sator fructum condit ad victum perpetuum, ut satoris simul & messoris commodo cautum sit.

sit. In quo sanè dictum illud comprobatur, quod ait: Alium serere, alium metere. Ego vos misi ad metendum, in quo vos colendo non laborastis. Alij laborârunt, vos in eorum laborem invasistis.

SENTENTIA.

Christus venit ad docendum, servandúmq; sontes. Christus æternum vivificumq; cibum potionemq; dat. Deus animo & verè adorandus est, nullo locorum discrimine. Dei voluntatem exequi, cibus esse debet homini Christiano.

CENTVRIO. Matth. 8.

ARGVMENTVM.

IESVS à Centurione exoratus, eius puerum membris captum, verbo sanat.

Centurio, Jesus.

DOmine, puer meus iacet domi membris captus, graviterq; cruciatur. I. Ego ibo eum curatum. C. At ego non sum dignus, cuius tu tectum subeas: sed tantùm iube verbo, & sanabitur. Nam ego quoque, qui sub alterius sum potestate, tamen obtineo autoritatem in eos, quibus præsum, milites: ac si quem iubeo ire, it: si venire, venit: si servum facere quid, facit. I. O rem admiratione dignißimam. Credite mihi, ne in Isräëlitis quidem tantam fiduciam inveni. Et sine dubio, multi ab oriente atq; occidente profecti, accũbent cum Abrahamo, Isaaco & Iacobo in regno cœlesti: cùm interea ij, ad quos regnum pertine-

timebat, in alta noctis caligine demersi, nihil aliud quàm flebunt & frendebunt. Tu abi: & vt confidisti, sic obtineto.

SENTENTIA.

Christus tam facile morbis imperat, quàm dux militibus. Primi erunt vltimi, & vltimi primi.

PISCATORES. Lucæ 5.

ARGVMENTVM.

Petrus iacto reti, iussu Iesu, plurimos pisces capit.

Jesus, Petrus.

SVbduc in altum oriam, Petre, vt retia laxetis ad prædam. P. Præceptor, totam noctem laborantes, nihil cæpimus, sed tamen, postquam ita iubes, demergam rete. O rem miram! Adeste socij, adiuvate nos: Rumpitur rete, ita multis piscibus est plenum. Corripe tu istas plagas altrinsecus, vos vos invergite in naviculam. Desinite, desinite, sustinete rete: iam hæc plena est, infundamus in alteram. O rem inauditam, penè submerguntur cymbæ, præ piscium multitudine! Quæso te Domine, abi à me: nam homo nocens sum. IE. Ne metue: deinceps iam homines piscaberis.

SENTENTIA.

Absque Christo piscari, hoc est, homines docere, operam ludere est. Christo auspice felix est piscatura.

Simon.

SIMON. Lucæ 7.

ARGVMENTVM.

IESVS miranti cum animo suo Simoni apud quem ipse cibum capiebat, cur se pateretur ab impudica muliere attrectari, causam reddit.

Simon, Iesus.

IAMdudum specto mulierem istam, quæ meum hunc hospitem tam molliter curat. Qui si vates esset, intelligeret utiq;, quæ & qualis sit mulier, quæ ipsum attrectat: nam prostituta pudicitia est. I. Simon, paucis te volo. S. Dicas licet, magister. I. Duos debitores habebat quidem creditor quorum alter quingentos, alter quinquaginta debebat denarios. Is cùm non essent solvendo, utriq; condonavit. Dic, uter eorum plus amare debeat. S. Opinor, cui plus condonavit. I. Rectè iudicas: Vides hanc mulierem? cum introivissem domum tuam, [illegible] aquam quidem ad lavandos pedes meos dedisti: ea lachrymis eos perfudit, & sui capitis capillo extersit. Tu mihi osculum non dedisti: ea, postquàm sum ingressus, non desistit mihi pedes deosculari. Tu nec oleo mihi caput unxisti: ea unguento etiam mihi pedes perunxit. Qua de causa sic habeto, ei multa remitti peccata, quoniam multum amavit. Cui autem minus remittitur, minus amat. Remittuntur tibi peccata, mulier: tua te fiducia servavit: abi cum bona pace.

SENTENTIA.

A sinistris suspicionibus abstinendum. Ex coniectura iudicare, temerarium est. Magno beneficio magnus amor conciliatur.

IAIRVS.

Marci 5. Lucæ 8.

ARGVMENTVM.

Iesus â Iairo exoratus, eius filiam it sanatum, & inter eundum, mulierem profluvio sanguinis laborantem, sanat. Deinde, ubi in Iairi domum venit, eius filiam, quæ interea decesserat, revocat in vitam.

Iairus, Jesus, Mulier, Petrus, Nuncius.

EST mihi vnica filiola, optimè Iesu, duodecimum annum agens, quæ nunc domi desperato morbo laborat. Obsecro te, & obtestor etiam atq; etiam, vt domum venias, eiq; manus imponas, vt reviviscat, & revalescat. IE. Faciam verò, eamus. M. Salva sum si possum vel extremam eius oram vestis attingere. Conabor, nec me hæc hominum turba impediet, quominus ad eum accedam. I. Quisnam tetigit mea vestimenta? P. Tu vides quanta te hominum multitudo circumsistat, & comprimat, & rogas quis te tetigerit? IE. Certè tetigit me aliquis: nam sensi vim quandam exire à me. M. Perij misera, non latui eum. Obsecro te, ignosce mihi, ego sum illa. I. Narra mihi rem omnem, vt sese habet. M. Ego misera, iam duo-

decim

decim annos languebam profluvio sanguinis: cùm interea toto illo tempore multis adhibitis medicis, & omnem rem insumpsissem, neque quicquam profecissem, sed in dies deterius haberem: iamq; ab omnibus medicis eram desperata. Cùm autem tuorum factorum admirabilitatem fama atq; auditione accepissem, accessi ipsa, sic mecum cogitans: O me felicem, si vel limbum eius togæ licet tangere. Hoc animo per mediā turbā accessi propius, nec me spes fefellit: nam simulatq; te tetigi, sensi vim omnem morbi fugatam esse, & omnem sanguinis fluxionem constitisse. I. Bono animo es, filia, tua te fiducia servavit: abi cum bona pace, ex tuo malo sana. N. Tua filia mortua est, Iaire. quid iam molestus es magistro? I. Ne metue, Iaire, tantùm confide: evadet. Sed quem ego domi strepitum audio? introeamus. Eho, quid tantoperè fletis? quid eiulatis? Pax sit rebus. Non est mortua puella, sed dormit. Exite foras omnes. Vos, Petre, Iacobe, Ioannes, & vos puellæ parentes, manete intus. Videbitis quanta sit Dei potentia. Cedo mihi istam puellæ manum: puella surge. IA. Bone Deus, quàm mirificus es. O mea filiola, videone ego te renatam? IE. Videte diligenter, ne quis hoc resciscat, & puellæ cibum præbete.

SENTENTIA.

Plus poteſt vel limbus veſtis Chriſti, quàm vniverſa hominum ſcientia. Quæ aliis inſanabilia, Chriſto ſunt facilima.

PHILIPPVS.

Matth. 14. Mar. 6. Lucæ 9. Ioan. 6.

ARGVMENTVM.

Iesus quinq; panibus, & duobus piscibus, quinq; virorum millia satiat.

Discipuli, Iesus, Philippus, Andræas.

V*Ides quæ te circumstet hominum multitudo, in tam vasta solitudine: & iam dies multum inclinavit: itaq; censemus, vt eos dimittas, vt in finitima rura & vicos divertant, & sibi cibaria comparent. Hîc enim quod edant, non habent. I. Nihil opus est vt abeant. Præbete vos eis cibum. D. At non satis nobis suppetit, vnde tantum hominum numerum pascamus: sunt enim (quantum licet conijcere) plus minus quinquies mille viri, vt mulieres & parvulos omittamus, nisi fortè eamus emptum panes. I. Vnde autem ememus ad tam multis, Philippe? P. Equidem non video: nam ducentis denarijs vix tantum emi possit, vt inde ad singulos minimum quantum perveniat. I. Quot habetis? videte. A. Adest hic puer, qui habet quinq; panes hordeaceos, & duos pisces: præterea nihil est. Sed hæc quantula sunt ad tam multos? I. Adferte huc modo. Iubete omnes in viridi gramine discumbere catervatim, centenos & quinquagenos. Cede mihi istos panes. Nunc pater cœlestis, qui pro tua benignitate pascis omnia, neq; in multis pascendis tenuior, neq; in paucis copiosior es, qui nulla le-*

ge rerum teneris, à quo omnium natura pendet, effice rogo his tantulis cibarijs multiplicandis, vt hæc hominum multitudo admirabiliter saturata, tuam inexhaustam liberalitatem recognoscat. Agite discipuli, distribuite hos cibos in omnes: satis superq; erit, vnde ad satietatem comedant.

SENTENTIA.

Christi cibus est inexhaustus. Plus habet Christus, quàm egent homines.

PANIS. Ioannis 6.

ARGVMENTVM.

Iesus de vivifico pane, hoc est, de seipso, disserit apud Iudæos.

Judæi, Jesus.

M*Agister, quando huc venisti? IE. Vos profectò me quæritis, non q[illegible] miracula vidistis, sed quia pane satiati estis. Procurate cibum non interiturum, sed in omnem perennitatem permansurum, quem quidem ego vobis dabo. Nam me pater comprobavit Deus. IV. Quid agemus, vt divina opera faciamus? I. Hoc est divinum opus, vt fidem habeatis ei, quem misit Deus. IV. Quod ergo tui specimen das, vt eo viso tibi credamus? quid tale facis, quale fecit olim Moses? quo duce maiores nostri Manna vixerunt in solitudine: quemadmodum literis proditum est: Panem de cœlo dedit eis comedendum. I. Non Moses (mihi credite) panem vobis de cœlo dedit: sed*

meus pater verum vobis de cœlo panem dat. Nam Dei panis est qui de cœlo descendit, & vitam dat hominum generi. IV. Domine, da nobis perpetuò panem istum. IE. Ego sum panis vitalis. Qui venit ad me, non esuriet: & qui mihi fidem habet, non sitiet unquam. Sed hoc vobis dico: & vidistis me, neq; fidem habetis. Quicquid mihi dat pater, ad me veniet: & venientes ad me, non eijcio foras. Descendi enim de cœlo, non ut meæ, sed ut eius qui me misit, voluntati paream. Hæc est autem eius, qui me misit patris, voluntas, ut ex eo omni, quod mihi commisit, nihil perdam, sed id ultimo die exuscitem. Hæc est autem eius, qui me misit, voluntas, ut quisquis filium aspicit, eiq; credit, is vitam æternam adipiscatur, & à me ultimo die in vitam revocetur. IV. Nonnè hic est Iesus, Iosephi filius, cuius nos patrem matremq; novimus? quo pacto igitur ait, se de cœlo descendisse? I. Ne mussate inter vos. Nemo potest ad me venire, nisi patre, qui me misit, trahente eum, à me ultimo die in vitam revocandum. Scriptum est in vatibus, omnes fore divinitus doctos. Quisquis ergo ex patre audivit, & didicit, is ad me venit: non quia patrem quisquam viderit, nisi qui est à Deo, is patrem vidit. Credite mihi, qui mihi fidit, is vitam habet æternam. Ego sum panis vitalis. Manna usi sunt maiores vestri in desertis, & tamen mortui sunt. Hic est panis qui de cœlo descendit, eiusmodi, ut qui eo vescatur, non sit moriturus. Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendit: quo pane qui vescetur, vivet in per

petu-

petunm. Panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam pro humani generis vita dabo. IV. Quomodo potest hic nobis carnem suam dare comedendam? IE. Hoc vobis confirmo, nisi & carnem meam comederitis, & sanguinem meum biberitis, non habetis vitam in vobis. Qui comedit meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam? & ego eum in vitam revocabo vltimo die. Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui mea carne vescitur, meumq́ sanguinem bibit, is in me manet, & ego in eo. Quemadmodum vivit pater, qui me misit, ita & ego per patrem vivo: & qui me comedet, is quoq́ per me vivet. Hic est panis qui de cœlo descendit, cuius longè alia vis est, quàm Mannæ, qua vsi maiores vestri, tamen mortui sunt. Hoc pane qui vescitur, vivet in sempiternum. IV. Dura vox, quis eam audire poßit? IE. Ergo hoc vobis absurdum videtur? Quid si me videatis eò ascendentem, vbi eram antea: Nonnè multò vobis absurdius videbitur, vt qui in cœlum ascenderit, is in terris comedatur: Non sunt mea dicta ita accipienda, vt dicam ipsam carnem meam comedi. Nam caro quidem nihil iuvat: sed est divina quædam comedendi ratio, qua vita æterna comparatur, de qua ratione varba facio, Nam quemadmodum qui panem comedit, is per panem vivit: ita qui per me vivit, (id quod mihi credendo, & à me pēdēdo efficitur) is me comedere dicitur. Sed sunt quidam ex vobis, qui fidem non habent. Hanc ob causam dixi vobis, neminem posse ad me venire, nisi

hoc ei datum fuerit à patre meo. Iam verò multi à me propterea discedunt. Quid vos? num etiam vultis discedere? P. Domine, quem adeamus? tu verba vitæ æternæ habes: & nos credimus & novimus, te esse Christum, Dei viventis filium. I. Equidem vos duodecim elegi, sed vestrum vnus diabolus est.

SENTENTIA.

Animæ cibus magis est procurandus quàm corporis. Vt pane corpus, sic veritate (qui Christus est) anima pascitur.

PRÆPOSTERI. Matt. 15. Mar. 7.

ARGVMENTVM.

Iesus à Pharisæis & scribis de discipulorum suorum illotis manibus reprehensus, in illos reprehensionem retorquet, demonstratque peccatum non extra, sed intus esse in animo.

Pharisæi & Scribæ, Iesus, Discipuli, Petrus.

CVR faciunt discipuli tui contra institutum antiquorum, vt cibum capiant illotis manibus? I. Cur & vos contra præceptum Dei facitis instituto vestro? Deus enim (vt ait Moses) parentem vtrunque coli præcepit: & si quis patri, matriue maledixerit, eum morte mulctari. At vos ita homines instituitis, vt parentibus demonstrent, donaria à se in fiscum templi collata, in ipsorum parentum vtilitatem esse cessura. Ita estis in causa, vt nihil ad illam honoris speciem ad dant,

dant, dum se satis parentibus facere arbitrantur, si in templum donaria conferant: quamvis parentibus non, vt debent, subveniant, quo vestro instituto Dei præceptum rescidistis. Multa sunt eiusdem generis alia, in quibus, dum hominum instituta teneatis, Dei præcepta omittitis, lotiones vrceorum, & poculorum, & cætera eiusmodi. Ficti homines, rectè vaticinatus est de vobis Esaias, vbi ita dicit: Hic populus ad me ore accedit, & me labiis colit: sed animo procul à me absunt. Verùm frustra me ex institutis, præceptisq; hominum venerantur. Sed attendite omnis multitudo, & intelligite. Non quod intrat per os, coinquinat hominem: sed quod exit per os, hoc verò coinquinat hominem. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. D. Ecquid scis Pharisæos isto tuo dicto esse offensos? I. Omnis stirps à patre meo cœlesti non plantata, extirpabitur. Sinite eos: duces sunt cæci cæcorum. Quod si cæcus cæcum ducat, ambo in foveam cadent. D. Edissere nobis sententiam istam. I. Adeoné etiam vos tardi estis? aut nondum intelligitis, nihil quod extrinsecus in hominem intrat, posse eum coinquinare? non enim in cor penetrat, sed in ventrem fertur, & in latrinam per excrementa ciborum eijcitur. Sed quæ ex homine per os exeunt, ea ex corde proficiscentia, coinquinant hominem. Hinc nascuntur malevolentiæ, hinc adulteria, hinc stupra, cædes, furta, falsa testimonia, sordes, maliciæ, dolus, proteruitas, invidentia, maledicta, superbia, stulticia. Hæc tam multa, intrinsecus manantia,

polluunt hominem. At illotis manibus cibum capere non polluit hominem.

SENTENTIA.

Ficti homines speciem pietatis habent: eiusdem vim repudiant. Quò quisq; plus tribuit rebus exterioribus, eò minus habet interiorum. Tantò minoris quisq; facit speciem, quantò plus habet rei.

CHANANÆA.

Mathæi 15. Marci 7.

ARGVMENTVM.

IESVS à Chananæa exoratus, eius filiam liberat à furia.

Chananæa, Discipuli, Jesus.

Miserere mei, ô tu orte à Davide, filiā habeo, quæ furijs miserè agitur. Heu me infelicem, ne respondere quidem dignatur. Obsecro te etiam atq; etiam, miserere mei, respice me, utere tua in me clementia & mansuetudine. D. Absolve eam; quæ fumus: clamore nos obtundit. I. Non sum missus, nisi ad oves perditas domus Israëlis. C. Domine, subveni mihi. I. Sine primùm saturari liberos. Neq; enim convenit liberorum panem obijcere catellis. C. Etiam sanè: & tamen catelli quoq; comedunt de micis liberorum, quæ decidunt de mensa dominorum suorum. I. O mulier, magna est tua fides. Obtineto sanè quod vis. Et propter istud dictum, abi læta: nam furia emigravit è tua filia.

SEN-

SENTENTIA.

Christus est exorabilis etiam ijs, quos maximè videtur excludere. Fide Christus expugnatur.

FERMENTVM.

Matthæi 16. *Marci* 8.

ARGVMENTVM.

Iesus discipulorum diffidentiam & tarditatem arguit, qui quod ipse de fermento spirituali dixerat, intelligebant de carnali.

Jesus, Discipuli.

CAvete vobis diligenter à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum, tum etiam Herodis. D. Hoc dicit, quia panes non accepimus. I. Quid vobiscum cogitatis, diffidentes, panes à vobis esse omissos? adeoné cæci animo estis? adeoné sensum omnem amisistis, vt nihil intelligatis, neque vobis veniat in mentem illorum quinque panum, quos in quinque hominum millia dispertivi? quot enim corbes frustis refertas abstulistis? D. Duodecim. I. Quid, cùm septem panes in quatuor millia dissecui, quot frustorum canistra abstulistis? D. Septem. I. Qui fit, vt non intelligatis, me non de pane loqui, dum iubeo vitari fermentum Pharisæorum, & Sadducæorum.

SENTENTIA.

Dicta, Christi spiritualia interdum secundum carnem interpretantur etiam Christiani. Hominem à carne ad spiritum traducere, est

est difficile. Diffidentia ex homine, quamvis pio, ægrè pellitur.

CLAVIGER. *Matth. 16. Mar. 8. Lu. 9.*

ARGVMENTVM.

Iesus discipulos sciscitatus, quænam esset hominum de se fama, & audita Petri confessione, ei claves regni cœli promittit: deinde eius carnalem in cruce deprecanda animum obiurgat: & de hominis abnegatione docet.

Iesus, Discipuli, Petrus.

QVem me dicunt homines esse? *D.* Alij Ioannem Baptistam, alij Eliam, alij Ieremiam, alij aliquem ex veteribus vatibus, qui in vitam redierit. *IE.* Vos autem, quem me esse dicitis? *P.* Christum, Dei viventis filium. *I.* Beatus es Simon Bariona, quoniam istud à carne & sanguine edoctus non es: sed à patre meo, qui est in cœlis. Et ego tibi vicissim dico: Tu es Petrus, & super hanc petram, ædificabo Ecclesiam meam, quam ne universæ quidem Orci vires superabũt, tibiq́ dabo claves regni cœlestis: ac quicquid obstrinxeris in terra, erit obstrictum in cœlis: & quicquid solveris in terra, erit solutum in cœlis. Cæterum etiam atq etiam cavete, ne cuiquam indicetis, me esse Christum. Me quidem oportet Hierosolymam proficisci, omnesq́ à Senioribus & Pontificibus, & Scribis, contumelias, & indignitates perpessum, interfici, ter-

tioq́

tioq́ pòst die resurgere. P. Respice te Domine: nunquam istud tibi accidet. IE. Abi è meo conspectu, Satana: impedimento mihi es, quòd divina non sapis, sed humana. Quod si quis me vult sequi, renunciet sibijpsi, & me, crucem ferens quotidianam, subsequatur. Nam qui volet vitam suam servare, eam perdet. Qui verò vitam perdiderit mea causa, & Evangelij, eam servabit. Quid enim prodest, quenquam etiam totum mundum lucrari, si vitæ suæ iacturam faciat? aut quid habet quisquam, quod cum vita sua compensare poßit? Etenim quem mei, meorumq́ dictorum in hoc adultero sceleratoq́ hominum genere pœnituerit, eius me vicißim pœnitebit, cùm & meo & paterno splendore conspicuus veniam, unà cum sanctis & divinis genijs. Nam venturus sum, & pro suis quenq́ factis remuneraturus. Quinetiam hoc vobis confirmo, quosdam esse ex hoc conventu, qui non sint obituri mortem, quin me regni divini præpotentem venisse viderint.

SENTENTIA.

Christi cognitio ab homine non proficiscitur. Sequendus Christus est, isq́ omnibus præferendus.

LVNATICVS. Matth. 17. Mar. 9. Luc. 9.

ARGVMENTVM.

IESVS lunaticum, quem eius discipuli sanare non potuerant, sanat, ab eius patre exoratus.

Pater

Pater lunatici, Iesus, Dæmon, Quidam, Alius.

MAgister, oro te, vt me meumq́; vnicum filium, quem tibi hic adduco, respicias. Agitatur nescio quo furiali spiritu muto: credo eum Dianæ incitatione ita miserè infestari. Nam cùm subitò eum mala illa pestis corripuit, tum verò admotis dolorum facibus, repentè divexatur, & cruciatibus fodicantibus horribiles gemitus & dentium stridores edens, spumas agit in ore, & vix tandem sævis cruciamentis perfractus, à tam immanium furiarum vinculis laxatur. Eum deduxi ad tuos discipulos, & oravi, vt eum à tanto malo liberarent, sed non potuerunt. I. O diffidens hominum genus, & pravum: quousque versabor inter vos? quem ad finem vos perferam? Huc mihi adducatur. P. Ecce eum tibi. Hei mihi, videsis, vt repente, te viso, concidit: vide, vt spumans volutatur. I. Quampridem hoc ei evenire cœpit? P. Iam à pueris: ac sæpè in ignem, sæpè in aquam præceps ruit, vt dicas eum in mortem ferri. Sed tu si quid potes, opitulare nobis, nostri misertus. I. Si potes credere, nihil est quod credenti fieri non poßit. P. Credo ego quidem, Domine, sed tu adiuva fidem meam. I. Spiritus mute & surde, ego tibi impero, vt istinc emigres, remigraturus nunquam. D. Bruuu. QVI. Vt convulsus est, vt mortuo similis! AL. Imò ego puto planè mortuum, ita nihil omninò movetur. I. Cedo mihi istam manum, surge, esto incolumis. Trado tibi filium tuum omni morbo vacuum.

SENTENTIA.

Hominis imbecillitas diffidentiæ argumentum est. Fides est omnipotens. Christus etiam infirmæ fidei opitulatur.

LAPIDANTES. *Ioannis 8.*

ARGVMENTVM.

Iesus de seipso cum Iudæis differit, eorum vanam ob Abrahamicam stirpem arrogantiam retundit, veram liberalitatem docet, & lapidationem ab eis effugit.

Jesus, Pharisæi, Judæi.

EGo sum lux mundi. Qui me sequetur, non ingredietur in tenebris, sed vtetur luce vitæ. P. Tu de te ipso testaris, testimonium tuum non est verum. IE. Etsi ego testor de meipso, verum est tamen testimonium meum, quoniam scio vnde venerim, & quò abeam: id, quod vos nescitis. Vos more hominum iudicatis, ego non iudico quenquam. Et tamen vt maximè iudicem, iudicium meum verum sit: vtpotè qui non sim solus, sed vnà etiam adsit, qui me misit, pater. In vestra quoq; lege scriptum est, duorum hominum testimonium verum esse. Ego de meipso testimonium dico: dicit etiam is, à quo sum missus, pater. P. Vbinam est tuus pater? IE. Vos neq; me novistis, neq; patrem meum. Si me nossetis, meum quoq; patrem nossetis. Ego abiturus sum, & vos me requiretis, atque in peccato vestro moriemini. Quò ego abibo, vos

non

non petestis venire. IV. Num ipse se interficiet, vt dicat, quò ipse abiturus est, nos venire non posse? I. Vos hinc infernè estis, ego supernè. Vos ex hoc mundo estis, ego non item. Ideoq; dixi vobis, vos in peccatis vestris morituros: id quod fiet, nisi credideritis me eum esse. P. Nam quis tu es? I. Iam dudum sum vobis elocutus. Equidem multa de vobis habeo verè dicere: sed vt ille, qui me misit, verax est, ita ego quoq; ea demum, quæ ex eo audivi, hominibus renuncio. Verùm enimuerò, cùm me extuleritis, tum demum intelligetis, me eum esse, qui mea sponte faciam nihil: contraq; sicut me docuit pater, ita loquar: mecumq; habeam eum, qui me misit. Neq; enim me solum deseruit pater, ad cuius ego arbitrium omnia semper facio. Quod si vos, qui mihi creditis (video enim esse non parum multos) in meis dictis manebitis, verè discipuli mei eritis, veritatemq; intelligetis, quæ vos in libertatem vindicabit. IV. Nos Abrahami progenies sumus, neq; cuiquam vnquam servivimus: & tu audes dicere, nos factum iri liberos? IE. Credite mihi, quicunque facit peccatum, servus est peccati. Atqui servo non est domi perpetua mansio, filio est. Ergo si vos filius libertate donabit, re ipsa liberi eritis. Neq; verò me præterit, vos esse progeniem Abrahami, sed enim cupitis me necare, postquam mea in vobis oratio locum non habet. Ego quod cognovi à patre meo loquor: itidem vos, quod didicistis à patre vestro, facitis. IVD. Noster quidem pater Abrahamus est. IE. Si Abrahami filij essetis, Abrahamo digna

facere-

faceretis. Nunc cupitis me perimere, hominem, qui verum vobis sum effatus, id quod audivi ex Deo. At nihil tale faciebat Abrahamus. Vos patre vestro digna facitis. IV. Atqui è stupro nati non sumus. Vnum Patrem habemus Deum. IE. Si à Deo patre essetis, amaretis me, quippe cùm à Deo profectus venerim. Neq; enim mea sponte veni, sed ab eo missus. Cur meam orationem non agnoscitis? Cur mea dicta audire non potestis? Vos ex patre Veiove estis, & patris vestri libidinibus ministros vos libenter præbetis. Ille iam ab initio fuit homicida, nec in veritate perstitit: nempe veritate vacuus. Quod si falsum loquitur, de suo loquitur: vtpotè mendax, mendaciíq; pater. At mihi vos, quia verum dico, non creditis. Quis me vestrum coarguerit peccati? Quod si verum dico, cur mihi non creditis? Qui à Deo est, Dei dicta audit. Vos ideo non auditis, quia à Deo non estis. IV. An non rectè dicimus, te esse Samaritanum, & furiosum? I. Ego furiosus non sum, sed patrem meum decoro: vos verò me probro afficitis: sed non ego meæ laudi studeo, est qui studeat, & cum ratione. Credite mihi: quia mea dicta observaverit, mortem non videbit vnquam. IV. Nunc planè videmus te furere. Abrahamus ipse mortuus est, & ipsi vates: & tu eum à morte in perpetuum vindicas, qui tibi dicto audiens fuerit? Num tu maior es patre nostro Abrahamo, qui tamen mortuus est, vt etiam ipsi vates? Quem tu te facis? I. Si ego meipsum laudarem, laudatio mea nulla esset. Pater meus est qui me laudat: quem

vos, cùm dicatis vestrum esse Deum, tamen non novistis. At ego novi: id quod si negarem, vestri essem similis, id est, mendax: sed novi eum, eiusq; dictis pareo. Abrahamus ille parens vester, gestiuit videre diem meam, & vidit, & vidisse gavisus est. IVD. Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidisti. I. Imò antequam Abrahamus esset, ego eram. IVD. Proh scelus, hæccine nos tam indigna ferre? quin eum cooperimus lapidibus? Agite, fiat lapidatio. Sed quid hoc est? nusquam comparet: evanuit.

SENTENTIA.

Patrem sequitur sua proles. Cui quisque obedit, eius filius aut servus est. Ex opere iudicatur de homine. Impii sunt ex Diabolo nati. Servire iustitiæ, ea demum libertas est. Simulatores dum se negant homicidas, in eo ipso vestigio homicidia moliuntur. Simulatorem si homicidii argueris, occidet te, si poterit, vt se non homicidam esse ostendat. Vtinam tantum saperet mundus, vt suis eos fructibus cognosceret.

CÆCVS NATVS. Ioan. 9.

ARGVMENTVM.

Iesus cæcum natum sanat. Pharisæi postquam hoc, etiam interrogatis eius parentibus, resciverunt, de Iesu malè dicunt: & sanatum, quia de Iesu bene dicebat, eijciunt. Et Iesus ei sese aperit, & Pharisæos cæcitatis arguens, de se ipso, bono pastore, disputat.

Disci-

Discipuli, Jesus, Cęcus natus, Vicini, Pharisęi, Parentes cęci.

MAgister, utrum propter suum hic, an propter parentum peccatum cæcus natus est? I. Propter neutrum: tantùm ut divina in eo opera demonstrarentur. Me oportet rem agere eius, qui me misit, dum dies est. Veniet nox, cùm agi non poterit. Donec in hac vita ago, lux sum hominum. Sed age iam, huic homini lucem conferam. Confectum est. Abi lotum in piscina Siloa. C. Faciam, & quidem libenter. O me felicem, si possum adipisci id, quod homines vocant lucem, quo ita delectantur, ut negent quicquam esse iucundius. At ego nunquam, ne suspicari quidem potui, quale esset: neq; omninò animo & cogitatione comprehendere, quid album, quidvé atrum dicant. Ita mihi natura iniqua fuit, ut mihi rem omnium prædicatione suavissimam inviderit. Sed iam videor mihi ad piscinā pervenisse, lavabo me, ut sum iussus. O Deus immortalis, quid hoc rei est? hoccine est videre? Ho, ho, vix sum mei compos præ gaudio. Video ego cælum, terram, homines. Bone Deus, quis est hodie tam fortunatus, quàm ego sum? O populares, aspicite, aspicite eum, qui ex utero matris cæcus est exceptus, nunc liquido videntem. V. Estné hic ille, qui solebat sedens mendicare? ALIUS. Planè. ALIUS. Fieri non potest. Alius est, eius simillimus. C. Imò ego verò ille ipse sum. V. Quo pacto tibi aperti sunt oculi? C. Quidam homo, quem Iesum nun-

cupant, pulverem sputo suo temperatum meis oculis illevit: deinde iussit ut irem lotum in Siloa: quo facto, sensum videndi sum assecutus. V. Vbi est ille? C. Me latet. V. Deducamus eum ad Pharisæos. C. Quò libet. V. Adducimus vobis hominem, Pharisæi, qui ait se, cùm à nativitate cæcus esset, videndi munus à Iesu esse assecutum. PH. Quomodo istud amabo? C. Cæno mihi oculos illevit: quibus deinde ablutis, video. PH. Is homo non est à Deo profectus, ut qui Sabbatum non agat. ALIVS. Qui possit improbus homo tam stupenda? PH. Tu quid de eo censes, qui tibi oculos aperuerit? CÆ. Egoné? Vatem esse. IVDÆ. Credibile non est, eum qui nunc videt, cæcum fuisse, Evocentur huc eius parentes. ALIVS. Sanè placet. Heus vos, accersite eos. NVN. Fiet. IV. Placet hanc rem altiùs sciscitari. NVNC. Adsunt. IVD. Hiccine est filius vester, quem vos prædicatis cæcum esse natum? Quî fit, ut nunc cernat? PA. Hunc filium esse nostrum, & cæcum fuisse natum, scimus: quomodo nunc cernat, nescimus: quisvé ei oculos aperuerit, nos fugit: ipse iam grandis est, ipsum interrogate, de se ut eloquatur. PH. Appelletur iterum. Ades tu, fatere verum. Nobis satis cognitum est, hominem illum esse sceleratum. C. Sceleratus sit, nec ne, nescio: unum illud scio, me, cùm cæcus fuerim, nunc oculis uti. PH. Quid fecit tibi? quomodo illustravit tua lumina? CÆ. Iam vobis dixi, neque audivistis. Quid denuò vultis audire? Num vos quoq; vultis eius discipuli fieri? P. Abi in malam rem. Tu es eius discipulus:

lus : nos Mosis sumus discipuli. Satis scimus, cum Mose locutum esse Deum : at hic unde sit, nescimus. C. Ergó in eo est admirabilitas, quòd vos nescitis unde sit, cùm mihi oculos patefecerit? Iam scimus, improbos à Deo non audiri: sed si quis pius est, & Dei voluntati parens, cum audit Deus. Nunquam post hominum memoriam fando auditum est, quenquam illustravisse oculos cæci nati. Quod nisi esset is profectus à Deo, nihil posset. PH. Tu scelerum plenum es, & nos doces? Abi foras in malam crucem. IE. Audio eum, quem nativa cæcitate liberavi, exactum esse à Iudæis. Et ecce eum. Heus tu, habesné fidem Dei filio? C. Quis autem is est, ut ei fidem habeam? IE. Vides eum, is ipse est, qui tecum loquitur. C. Ego verò fidem habeo. IE. Ego in hunc terrarum orbem ad hoc discrimen, & ad hunc delectum veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant. PH. An tibi nos videmur cæci? IE. Si cæci essetis, non essetis in vitio. Nunc quia dicitis vos cernere, peccatum in vobis hæret. Sic accipite: Qui non intrat per ianuam in caulam, sed aliâ transcendit, is fur est, & latro. Qui autem intrat per ianuam, pastor est ovium. Huic ianitor aperit. Huius vocem exaudiunt oves. Hic suas appellat nominatim, easq; educit, eductisq; præit viam: hunc oves consequuntur, ut cuius vocem agnoscant. Alienum autem non sequuntur, sed defugiunt: quoniam non agnoscunt alienam vocem. Verùm ut intelligatis, quid mihi velim, sic habetote. Ego sum ianua ovium. Omnes quicunq; ante me venerunt,

funt, fures sunt; & latrones, nec eos audiverunt oves. Ego sum ianua. Per me qui intrabit, servabitur, & ingressum, & egressum liberum habebit, & pascuam nanciscetur. Fur non aliam ob causam venit, quàm ut furetur, mactet, perdat. Ego veni, ut vita fruantur, & melius habeant. Ego sum pastor bonus. Pastor bonus animam ponit pro ovibus: At mercenarius ille, non pastor, cuius suæ non sunt oves, si quando videt lupum venientem, relictis ovibus, in pedes se conijcit: lupus oves agit, rapit. Ille mercenarius fugit: nempe mercenarius, nec curam habens ovium. Ego sum pastor bonus, & meas novi, vicißimq; eis sum notus Quemadmodum novit me pater, ita ego novi patrem: & animam pono pro ovibus. Habeo autem alias oves, quæ non sunt huius ovilis: Quæ etiam mihi adducendæ sunt, meamq; vocem audient: atq; ita fiet unum ovile, unusq; pastor. Ideò me pater amat, quia animam pono, eam resumpturus. Eam quidem nullus mihi eripere potest, sed ipse mea sponte eam pono: habeo enim potestatem eam ponendi, rursumq; sumendi. Hoc mihi in mandatis dedit meus pater. IV. Furiosus est, & insanit: quid eum auditis? AL. Hæc non sunt furentis. Potestné furia cæcorum oculos lucis usu donare?

SENTENTIA.

Quos sanaturus est Christus, prius fœdat, hoc est, fœdos esse ostendit. Simulatorib⁹ nihil est vel pertinaci⁹, vel crudeli⁹. Equidem sic mihi persuasi, etiã si reliqui omnes veritati

tati crederent, simulatores non esse creditu ros. Quos mundus eijcit Christus accipit, eisq; sese aperit. Qui divina sapiunt, mundo furere videntur. Aperi hîc tandem oculos, ô cæce munde, & noli continuò furoris arguere, si quis aliquid vel agit vel dicit, quod tu, ô belua centiceps, vel non approbas, vel non intelligis. Cognosce, & iterum tertioq; cognosce, antequam iudices. Nam De fol iuge brieve sentence: Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat.

RENOVALIA. Ioannis 10.

ARGVMENTVM.

Iesus Iudæis Christum Deiq; filium se esse fatetur: ob eamq; causam illi eum lapidare conantur.

Judæi. Jesus.

QVandiu nostros animos suspensos tenebis? Si tu es Christus: dic nobis apertè? IE. Id dixi vobis, nec creditis, ea quæ patris mei nomine facio, satis de me testantur. Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis: Quemadmodum dixi vobis. Oves meæ vocem meam audiunt, ego eas cognosco, ipsæ me sequuntur, ego eis vitam largior sempiternam. Non possunt vnquam perire, neq; mihi eas quisquam de manu eripuerit. Pater meus, qui mihi eas mandavit, maximus est omnium: nec eas possit quisquam de

eius manu extorquere. Ego autem & pater vnum sumus. IV. O audaciam: videtis quàm nefaria vox? Agite, obruamus hominem lapidibus. I. Multa ego vobis præclara opera, patre meo authore, edidi: quod tandem est eorum, propter quod me lapidetis? IV. Nullam bonam ob rem te lapidamus, sed ob impia tua in Deum dicta: simul quòd homo cum sis, Deum te facis. IE. Eho, an non ita scriptum extat in vestris literis: Ego vos deos appellavi? Si dij appellati sunt illi, ad quos Dei sermo habitus est, quod scriptum rescindi non potest: me, quem pater consecravit, & in hunc terrarum orbem misit, vos impium dicitis, si dixi me Dei esse filium? Si patre digna non præsto, mihi ne credite: sin etiam, si non mihi, at factis credite: & tandem cognoscite, & patrem in me, & me in patre esse. IV. Enimverò ista iam non sunt ferenda: iniiciamus ei manus, quid stamus? Papæ, vbi est? nusquã est: vbi est? evanuit in auram, præstigiator: at non semper evadet: tenebitur aliquando.

SENTENTIA.

Quæ non intelligunt, damnant imperiti. Homicidia sua, religionis nomine, prætexunt simulatores. Vera dicta habet mundus pro impiis.

THOMAS. Ioannis 11.

ARGVMENTVM.

Iesus discipulos suos se comitari iubet, euntem ad Lazarum in vitam revocandum.

Iesus,

Jesus, Discipuli, Thomas.

ABeamus iterum in Iudæam. D. Magister, modò te volebant lapidare Iudæi, & eodem redis. IE. Diei horæ sunt duodecim. Qui interdiu iter facit, non offendit: utitur enim communi hac luce. Qui autem noctu, offendit: caret enim lumine. Iam verò Lazarus ille noster amicus obdormivit: eum ego eo expergefactum. D. At si obdormivit, salvus est. IE. Planius dicendum est. Lazarus mortuus est, id quod equidem vestra causa gaudeo, ut rei fidem adiungatis, cùm sciatis me non affuisse ibi. Sed eamus ad eum. T. Eamus & nos, morituri cum eo.

SENTENTIA.

Christo mortuum excitare tam facile est, quam homini dormientem. Christo mors somnus est.

LAZARVS. Ioan. 12.

ARGVMENTVM.

IESVS Lazarum in vitam suscitat.

Martha, Jesus, Maria, Judæi.

CVM essem domi, allatus est mihi nuncius, advenire Iesum. Itaq; ei extra vicum obviam procedo. Sed eum advenientem video, adibo, & salutabo. O Domine, si adfuisses hic, meus frater non fuisset mortuus. Sed nunc etiam scio, te, quicquid à Deo petiveris, impetraturum esse. I. Reviviscet frater tuus. MART. Scio ego revicturum, cùm reviviscent ho-

mines in illo novißimo die. IE. Ego sum resurrectio & vita, ita, vt mihi confidentes omnes, & mortui sint revicturi, & vivi nunquam sint morituri. Credis hoc? MART. Etiam Domine. Ego credo te esse Christum illum Dei filium, orbi expectatum. Sed eo evocatum Mariam sororem meam, quæ domi misera luctu tabescit. I. Quàm multa acerba & perpessu aspera evenire in hominum vita necesse est. Me miserescit harum miserandarum muliercularum, quæ charißimi fratris morte concussæ, mœrore conficiuntur: & iam ad me, sicut ad certum asylum, confugient, opemq́ meam & præsens auxilium implorabunt. Atq́ ecce eas huc accurrentes, cum magna hominum multitudine. Ipsa autem Maria, vt plorat, vt lamentatur, vt suo luctu omnibus lacrymas excutit. Iam credo mihi ad pedes iacebit supplicans. MARI. O Domine, si tu hic adfuisses, meus frater non fuisset mortuus. IE. Vbi eum posuistis? IV. Veni visum. Vt commotus est, & lacrymarum vim profudit, mirum eum valde amabat. ALI. Non poterat is, qui cæci oculos reclusit, efficere, vt ne hic moreretur? Sed videte, vt rursum conturbatur. IE. Hic est monumentum, amovete saxum. MART. At iam fœtet, Domine, nam quadriduum est. IE. Dixine ego tibi, si potes credere, visuram gloriosum & plane divinum factum? Tollite modò saxum. Pater, gratias tibi ago, quòd me audivisti. Equidem sciebam, vt me semper audias: sed dicebam propter circumstantem hominum multitudinem, vt credant me à te esse missum. Lazare, veni foras. IV. O rem

O rem seculis omnibus inauditam. Videte, videte hominem è sepulchro emergentem, vinctis pedibus & manibus fasciis, vultuq; sudario obvelato. O immensam Dei potentiam. IE. Solvite eum, & dimittite liberum.

SENTENTIA.

Christi vox etiam à mortuis auditur, & nos vivi eam non audimus.

REPVDIVM. Matth. 19. Marci 10.

ARGVMENTVM.

Iesus cum Pharisæis & discipulis de divortio colloquitur.

Pharisæi, Jesus, Discipuli.

LIcetné viro repudiare uxorem, qualibet de causa? IE. Quid vobis præcepit Moses? P. Moses permisit uxori nuncium remittere, scripto divortii instrumento. IE. An non legistis, ut qui eos principio fecit, marem simul & fœminam fecerit? atq; ita pronunciatum sit, Propterea vir, relicto utroq; parente, adhærebit suæ coniugi, fietq; ex duobus unum corpus. Itaq; iam non sunt duo, sed unum corpus. Proinde, quod Deus coniugavit, homo ne disiungat. P. Cur ergo præcepit Moses ei dari divortii tabulam, eamq; repudiari? IE. Habuit videlicet rationem vestræ pervicatiæ. Verùm olim non erat ita factitatum. Quin hoc vobis confirmo, quicunque repudiaverit uxorem suam, nisi ob stuprum, & duxerit aliam, adul-

zerat;

terat. & qui repudiatam duxerit, adulterat. Eadem in causa sunt & fœminæ. DI. Si ea est viri cum uxore conditio, non expedit connubia coniungere. I. At non omnes id præstare possunt, sed ij duntaxat, quibus datum est. Nam eviratorum, alij ita ex utero matrum orti sunt, alij manu castrati sunt, alij seipsos castraverunt, propter regnum cœleste. Qui hoc potest præstare, præstato.

SENTENTIA.

Deus ipse propter hominum pervicaciam, aliquid interdum permittit, quod alioquin permittendum non esset. Olim fuit mundus minus malus, & omnia abeunt indies in deterius. Libidini resistere, nisi dono Dei, nemo potest.

DIVES.

Mathæi 19. Marci 10. Lucæ 18.

ARGVMENTVM.

Iesus ab adolescente interrogatus, vitæ viam docet: & quàm sit ea divitibus difficilis, ostendit: deq; præmijs suorum differit.

Adolescens, Jesus, Discipuli.

MAgister bone, quid boni faciendum mihi est, ut vitam æternam adipiscar? I. Quid me dicis bonum? Nemo bonus est, nisi unus Deus. Quod si vis ad vitam pervenire, serva præcepta. A. Quænã? IE. Ne adulterato. Ne occidito. Ne furator. Falsum testimonium ne dicito. Ne quem intervertito. Paren-

rentem vtrumq; colito. Alterum vt te ipsum diligito. A. Hæc omnia servavi iam à teneris. Quid mihi restat? IE. Probo. Vnum tibi deest. Si vis perfectus esse, i venditum rem tuam omnem, & precium in pauperes erogato, thesaurum habiturus in cœlo: deinde ad me sequendum, crucem ferens, venito. Eho, abit mœstus: est enim perdives. O mei discipuli, quàm difficulter, qui rem habent, ad regnum cœleste perveniunt. Obstupetis? O filij, quàm difficile factu est, vt qui divitijs freti sunt, in regnum divinum ingrediantur. Dicam iterum: Facilius est rudentem traijci per foramen acus, quàm divitem in regnum divinum introire. D. Ecquis igitur poterit servari? IE. Hoc humanis quidem viribus fieri non potest, sed potest divinis. Nam omnia, quantumvis hominibus ardua videantur: à Deo tamen fieri possunt. D. Nos quidem (vt vides) reliquimus omnia, vt te sequeremur: quid ergo hinc assequemur? IE. Vos quidem certè, qui me secuti estis, cùm in renovata vita in tribunali magnificus consedero, sedebitis etiam in duodecim tribunalibus, duodecim tribus Israëlitarum iudicantes. Et omninò, quisquis domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut coniugem, aut liberos, aut agros reliquerit, mei nominis & Evangelij, regniq; divini gratia: is & in hoc ævo, etiam inter tot acerba, centuplum accipiet, & in futura ætate vita fruetur sempiterna. Sed multi primi erunt vltimi, & vltimi primi. Nam in regno cœlesti idem vsuvenit, quod in quodam patrefamilias, qui pri-

primo mane exijt ad conducendos, in vineam suam operarios: & cum singulis denarijs in diem cum eis decidisset, eos in vineam demisit: iterumq; circiter horam tertiam egressus, vidit alios ociosos in foro manentes, quos etiam in vineam suam dimisit: seq; eis, quod æquum esset, daturum promisit: item circa sextam & nonam horam egressus, fecit idem. Hora autem ferè vndecima egressus, cùm alios desides invenisset: Quid hic (inquit) statis, totum diem ociosi? Nemo nos conduxit, inquiunt illi. Tum ille: Ite & vos in vineam meam, & quod erit æquum, accipietis. Vespere mandat vineæ Dominus procuratori suo, vt operarios convocet, eisq; præmium persolvat, initio facto ab vltimis ad primos. Hi qui venerant hora ferè vndecima, singulos acceperũt denarios. At primi, qui sese plus accepturos rati essent, cùm tantundem accepissent, murmurabant in patrem familias, quòd vltimos, qui vnam horam opus fecissent, ipsis æquavisset, qui totius diei onus pertulissent, & ardores. Tum ille vni ex eis: Amice, inquit, non facio tibi iniuriam. Nonnè denario mecum depactus es? aufer tuum & abi. Libet mihi tantum dare huic vltimo, quantum tibi. An mihi non licebit meis vti meo arbitrio? Eonè tu oculum malignum habes, quia ego sum benignus? Ita in regno cœlesti vltimi primorum, & primi vltimorum conditione erunt. Multi enim sunt evocati, sed pauci electi.

SENTENTIA.

Divitiæ magno sunt ad salutem impedimen-

mento. Dives divitiis, deniq; homines iis, quæ habent charissima, renunciare humanis viribus nequeunt, divinis queunt.

DIVES IMMISERICORS. Lu: 16.

ARGVMENTVM.

Dives immisericors apud inferos cruciatus, ne tantulam quidam misericordiam ab Abrahamo impetrare potest.

Dives, Abrahamus.

Pater Abrahame, miserere mei: & mitte Lazarum, qui summo digito in aqua intincto, linguam mihi refrigeret: discrutior enim in hac flamma. A. Fili, memineris, te bonis in vita, Lazarum malis esse defunctum. Nunc vicissim, hic in voluptate, tu in dolore es. Præterea, constat omninò inter nos, & vos vasta vorago, ut hinc ad vos, aut isthinc ad nos aditus transire volentibus non pateat. D. Saltem illud oro te pater, ut eum mittas, in domum mei patris, ut meos fratres (habeo enim quinq;) commonefaciat, ne ipsi quoq; commitant, ut in hunc tetri cruciatus locum veniendum sit. A. Habent Mosen & cæteros vates: eos audiunto. D. Est istud quidem aliquid, pater Abrahame: Sed si quis à mortuis ad eos fuerit profectus, facilius vitam corrigent. A. Si Mosem & Vates non audient, ne ei quidem qui revixerit, obtemperaturi sunt.

SENTENTIA.

Incle-

Inclementes inclementer punientur. Qualem se quisque alteri præbuerit, talem in se experietur Deum. Impiorum sera pœnitentia. Beati qui plorant: nam consolatione afficientur. Væ gaudentibus, dolebunt enim: Nam rerum vicissitudo est. Qui sancta doctrina ad sanitatem non revocatur, desperandus est.

FILII ZEBEDÆI.

Matthæi 20. Marci 10.

ARGVMENTVM.

IESVS Iacobo & Ioanni, regnum petentibus, crucem proponit.

Mater Iacobi & Ioannis, Iesus, Iacobus & Ioannes.

MAgister, volebant quiddam à te petere hi mei duo filij. IE. Quidnam id est? IA. Vt tibi, cùm splendorem & imperium fueris adeptus, alter dexter, alter sinister aßideamus. IE. Nescitis quid petatis. Poteſtisnè idem mecum poculum ebibere, eademq; ablutione ablui? IA. Possumus. IE. Meum quidem poculum bibetis, meaq; lauatione lavabimini. Sed vt mihi dextra lævaq; aßideatur, non est meum dare, nisi eis, quibus id paratum est à patre meo.

SENTENTIA.

Ad regnum Dei non nisi per crucem venitur: & tamen non hominis meritum, sed Dei donum est.

VINITORES. *Matt. 21. Marci 11. Lu. 20.*

ARGVMENTVM.

Iesus à Pontificibus & Scribis & Senioribus de autore suæ potestatis interrogatus, ipsos vicissim de autore lotionis Ioannis interrogat. Deinde per similitudines eis futurum prædicit, vt propter se repudiatum regno priventur.

Pontifices, & Scribæ, & Seniores, Jesus.

DIC nobis, ex cuius authoritate ista facias, & quis tibi dederit vt tantum posses? I. Ego vicißim vos quiddam rogabo, de quo si mihi responderitis, dicam vobis ex cuius authoritate hæc faciam. Lotio Ioannis vnde erat? à cœlone: an ab hominibus? P. Si à cœlo dicimus, dicet: Cur ergo ei non credidistis: sin ab hominibus, periculum est, ne vniversus nos populus lapidet. Omnes enim Ioannem habent pro vate. Negemus scire nos. Age, nescimus. I. Ego quoq; non dicam vobis, qua hæc authoritate faciam. Sed quid censetis? Habebat quidam duos natos, quorum priorem aggressus est his verbis: Nate, abi ad faciendum opus hodie in vinea mea. Cui ille? Non libet, inquit, pòst tamen, mutata sententia, abijt. Alteri deinde eodem modo dixit: qui pollicitus iturum se, non ivit. Vter paruit voluntati patris? P. Prior. I. Credite mihi, publicani & meretrices antecedunt vos in regnum divinum. Venit enim ad vos Ioannes, vir in-

tegra vita, cui vos non credistis: publicani & meretrices crediderunt. Quod cùm videretis, ne sic quidem mutastis animum, ut ei crederitis. Accipite aliam similitudinem. Fuit quidem paterfamilias, qui consevit vineam: quam cùm sepibus circumdedisset, torcularé in ea defixisset, & castellum extruxisset, elocavit agricolis, domoq; postea multo tempore abfuit. Pòst suo tempore misit ad agricolas servum, ad percipiendum fructum vineæ, quem illi malè acceptum plagis, inanem remiserunt. Iterum mittit alium: eum quoq; lapidibus contusum, & ictibus indignißimè mulctatum, vacuum remiserũt. Nec satis, addit tertium: quem etiam vulneribus confectum, eiecerunt. Pergit mittere alios atq; alios: qui omnes vel pulsati, vel occisi ab eis sunt. Et iam cùm vnum haberet filium, eumq; charißimum, ita secum cogitabat: Quid agam? mittamné ad eos filium, meas delicias? at mittam, fortasse eius conspectum reverebuntur. Itaq; facit. At vinitores eo viso, sic qui inter se insistunt: Hic quidem est hæres, interimamus eum, vt invadamus in hæreditatem. Itaque eiectum è vinea perimunt. Cùm ergo redierit vineæ Dominus, quid faciet agricolis illis? P. Malos malè perdet, & vineam alijs tradet agricolis, à quibus fructum percipiet suo tempore. Sed absit, vt quid tale eveniat. I. Nunquamné legistis dictum illud in monumentis literarum? Quem lapidem improbaverunt structores, adhibitus est ad caput anguli. A Domino profectum est, & mirum nobis videtur. Quamobrem sic ex me accipite: Auferetur à

tur à vobis regnum divinum, & dabitur genti suum fructum editurae. Ac quisquis inciderit in lapidem eum, confringetur: & in quem lapis inciderit, eum conteret. Nam in regno cœlesti similiter accidit, atq; in rege quodam, qui nuptias filij sui facturus, servos suos misit, qui invitatos ad nuptias vocarent, cumq; illi noluissent venire, alios item servos misit, quibus negotium dedit, ut ostenderent invitatis, ipsum paravisse prandium: iuvencos & altilia esse mactata, omnia deniq; esse parata: venirent ad nuptias. At illi cum aspernati, discesserũt, alius in suum agrum, alius ad mercaturam. Cæteri comprehensos eius servos, è vita per summam ignominiam sustulerunt. Qua re audita iratus rex, eò suas copias misit, & homicidas illos perdidit, eorumq; urbem incendit. Deinde suis servis mandavit, ut (quoniam paratæ erant nuptiæ, & qui ad eas erant vocati, non fuerant digni, qui in eis adessent) per vias passim abirent: & ut quenq; invenissent, ad nuptias vocarent. Illi in trivia profecti, quoscunq; invenerunt, eò coëgerunt, tum malos, tum bonos, ita ut compleretur cœnatio convivis. Ad eos contemplandos ingressus rex, animadvertit ibi quendam non nuptiali vestitu indutum: &, amice, inquit, quid huic intrasti sine vestimento nuptiali? Cumq; ille obmutuisset, iussit rex famulis, ut eum pedibus manibusq; constrictum, in teterrimas tenebras abriperent, ubi futurus esset ploratus stridorq; dentium. Multi enim sunt vocati, sed pauci electi.

SENTENTIA.

Publicani & meretrices ad Dei regnum sunt aptiores, quàm populorum magistri atque gubernatores. Qui divinis donis ornatus ingratum se præbet, is donis privatur. Optima quæque, maximè improbantur à potentissimis quibusque.

DENARIVS.

Matthæi 22. Marci 12. Lucæ 20.

ARGVMENTVM.

Iesus à Pharisæorum Herodisque discipulis de tributo Cæsari pendendo malitiosè interrogatus, prudenter respondet.

Discipuli Pharisæorum, Herodiani, Jesus.

M*Agister, scimus vt verax sis, divinamque vivendi rationem verè & sincerè tradas, neque vllius omninò hominis gratia de veritate deducaris. Proinde dic nobis, quid tibi videatur: liceatne nobis censum pendere Cæsari, nec nè? I, Quid me tentatis simulatores? exhibete mihi nummum tributarium. D. En tibi denarium. I. Cuius est imago hæc, & inscriptio? D. Cæsaris. I. Itaque reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei, Deo.*

SENTENTIA.

Astutis astutè respondendum. Captiosa ad nocendum interrogatio, vitiosa est. Sed ad eandem astuta ad seipsum tuendum responsio, vitiosa non est.

Sed-

SADDVCÆI.

Matthæi 22. *Marci* 12. *Lucæ* 20.

ARGVMENTVM.

Iesus à Sadducæis de septem maritorum vxore interrogatus, cuiusnam futura esset in altera vita, docet ibi nulla fore matrimonia, & obiter resurrectionem fore ostendit. Deinde legisperito, de maximo legis præcepto, respondet. Postremò illos quadam interrogatione de genere Christi compescit.

Sadducæi, Jesus, Scribæ, Pharisæi, Legisperitus.

MAgister, Moses scripto sanxit, si quis mortuus fuerit sine liberis, superstite vxore & fratre, vt is frater eius vxorem duceret, fratriq́ prolem suscitaret. Fuerunt autem apud nos fratres septem, quorum primus ducta vxore, sine liberis mortuus est, fratriq́ vxorem habendam reliquit. Eodem modo alter, & tertius: donec tandem singulis ad vnum mortuis, vltima omnium moritur fœmina. Cùm ergò revixerint homines, cuius ex septem erit vxor, cùm omnes eam habuerint? I. Erratis ignoratione literarum, & divinæ potestatis. In hac vita homines connubunt: sed quibus contingit donari vita illa novata, ij nullis inter se matrimonijs copulantur, siquidem ne mori quidem iam possunt, suntq́ quasi cœlestes & divini genij, Deiq́ filij. Mortuos autem ad vitam revocari vel Moses indicat in rubo (si forte vnquam legistis)

stis) vbi Deus ait: Deum se esse Abrahami, Deum Isaaci, Deum Iacobi, viventium nimirum Deus est, non mortuorum, cùm ei omnes vivant. Qua in re vehementer erratis. L. Quando hic tam expositè respondit, volo ego quoq; eius acumen explorare. Magister, quodnam est primum & maximum in lege præceptum? I. Audi Israëlita: Dominus Deus tuus, Dominus vnus est: Dominum Deum tuum toto animo, omni cura, studio, cogitatione opera amato. Hoc est primum & maximum præceptum. Alterum ei simile est: Alterum vt teipsum amato. Maius his præceptum nullum est. Ab his duobus tota legis & vatum doctrina pendet. L. Præclarè sanè Magister dixisti. Nam vnus est Deus, præterea nullus: quem summa animi ope, cura, studio, opera, cogitatione amare, nec non alios vt seipsum diligere, omnibus præstat piamẽtis & sacrificijs. IE. Non longè abes à regno divino. Sed vt vos ego vicißim interrogem Pharisæi: Quid cẽsetis de Christo? cuius prognatum fore? P. Davidis. IE. Quî fit ergo, vt eum David numine afflatus, Dominum vocet, ad hunc modum: Dixit Dominus Domino meo: Sede ad dexteram meam, donec tuos tibi hostes scamni instar calcandos tradidero. Si eum David Dominum vocat, quî fieri potest vt sit Davidis prognatus?

SENTENTIA.

Sublata morte, sublata erunt & matrimonia: vtpotè ad generis humani propagationem instituta: qua propagatione iam nihil

opus

opus erit, nemine moriente. Amor, legis est perfectio.

PETRVS. Lucæ 22. Ioannis 13.

ARGVMENTVM.

Iesus moriturus, discipulos suos modestiam amoremq; docet: sui desertionem, & Petri abnegationem prædicit: deq; suo ad Patrem discessu, & Spiritus Sancti missione disserit.

Jesus, Petrus, Discipuli, Philippus, Judas, Thaddæus.

INter gentes ut quisque plurimum opibus valet, ita maximè rex est, & potentissimus quisque facilimè principis nomen obtinet. At vestra longè alia est ratio: quantoq; quisq; maior est, tantò summissius se gerat: & quantò plus imperio pollet, tantò magis ministrum se præbeat. Vter enim maior est, qui accumbit, an qui ministrat? nonne qui accumbit? Atqui ego inter vos sum, sicut ministrans, vobisq; (qui permanseritis mecum in meis rebus adversis) legatum mihi à patre regnum similiter lego, ut edatis & bibatis in eadem mecum mensa in regno meo: & in tribunalibus sedentes, ius duodecim tribubus Israëlitarum dicatis. Filioli, adhuc parumper vobiscum futurus sum: quæritis me, &, quemadmodum dixi Iudæis, quò ego iturus sum, eos venire non posse: ita vobis quoq; nunc dico. Itaq; hoc novum vobis præceptum do, ut ametis vos inter vos, & ametis quem-

admodum ego vos amavi. In eo cognoscent omnes, vos meos esse discipulos, si mutuo vos amore complectimini. P. Domine, quò abiturus es? I. Quò ego abiturus sum, non potes me nunc sequi, sed postea sequêris. P. Quî minus nunc possum? animam pro te ponam. I. Animam pro me pones? Crede mihi, nondum cecinerit gallus, cùm tu me ter abiuraveris. Simon, Simon, Sathanas ille (ne tu sis nescius) expetiuit vos ad cribrandum, quasi frumentum. Verùm ego oravi pro te, ne tu de constantiæ gradu deijcereris. Tu vicißim aliquando recreatus, confirmato fratres tuos. P. Atqui paratus sum & carcerem tecum & mortem subire. I. Hoc tibi confirmo, Petre, gallum hodie non cantaturum, quin tu me tibi notum esse ter negaveris. Porro, cùm dimisi vos sine crumena, & pera, & calceis, num qua re caruistis? D. Nulla. I. At nunc, qui habet crumenam, adhibeto, nec minus peram. Quiq; non habet gladium, vẽdito pallium suum, & comparato. Nam in m[...]ne vos nesciatis) superest comprobandum scriptum illud: Et inter improbos habitus est: habentq; meæ res finem. D. Domine, ecce hic duo gladij. I. Satis est. Cæterùm nolite animo perturbari: fidem habetis Deo, & mihi fidem habete. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Quod si secus esset, dicerem vobis. Eo paratum vobis locum: id quod si fecero, reveniam ad vos mecum assumendos: ut ubi ero ego, ibi vos quoq; sitis. Et quidem quò, & qua via proficiscar, scitis. T. Nos verò nescimus quò eas, tantum abest ut viam tenere poßimus. I. Ego sum

via, veritas & vita. Nemo venit ad patrem nisi per me. Si cognosceretis me, meum quoq; patrem cognosceretis: & iam nunc cognoscitis, & vidistis eum. P. Domine, ostende nobis patrem: id satis erit nobis. I. Tantum iam tempus vobiscum versor, & tu me non nosti? Philippe, qui vidit me vidit Patrem. Qui fit, ut tu iubeas vobis patrem ostendi? Non credis & me in patre, & patrem in me esse? Quæ vobis dico, mea sponte non dico: sed ipse pater, qui in me manet, hæc agit. Credite mihi, & me in patre, & patrem in me esse. aut certè de ipsis factis mihi credite. Hoc vobis confirmo, eum, qui mihi fidem habebit, eadem mecum, vel etiam maiora facturum. Nam ad patrem meum me confero, facturus quicquid per meum nomen petieritis; ut patris gloria in filio celebretur. Si quid (inquam) petieritis per nomen meum, id ego faciam. Si me amatis, præcepta mea conservate. Ego verò exorabo patrem, ut alium vobis confirmatorem det, qui vobiscum perpetuò maneat: Spiritum illum, certum veritatis authorem dico, quem hominum vulgus non potest comprehendere, quia eum neque videt, neque cognoscit, at vos cognoscitis, quoniam apud vos mansurus, & in vobis futurus est. Non relinquam vos pupillos: invisam vos. Post paulò iam me non videbunt homines, at vos videbitis: quia ut ego vivo, & vos vivetis. Tum cognoscetis & me esse in patre meo, & vos in me, & me in vobis. Qui tenet præcepta mea, eaq; conservat, ille est, qui me amat. Qui verò me amat, amabitur à patre meo, eundemq;

Lectiones ex dialogis

ego quoq; amabo, meq; ei aperiam. D. *Quid causæ est, vt nobis teipsum sit aperturus, promiscuæ hominum multitudinem non item?* IE. *Qui me amat, dicta mea vita exprimet: eumq; meus pater amabit, & ad eum veniemus, & apud eum degemus. Qui me non amat, dicta mea non exequitur. Sermo autem quem auditis, meus non est: sed patris, qui misit me. Hæc quidem sum vobis elocutus, apud vos manens. Sed ille confirmator (Spiritum Sanctum dico) quem mittet pater nomine meo, vos docebit, & recolet omnia, quæcunq; dixi vobis. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: nec eam, qualem homines solent. Nolite animo perturbari, neq; formidare. Audivistis, vt dixerim vobis, abire me revisurum vos. Si me amaretis, gauderetis, qui dixissem ire me ad patrem, qui maior me sit. Et nunc dixi vobis, priusquam eveniit: vt cùm evenerit, credatis. Iam non multa loquar vobiscum. Venit enim huius mundi princeps, nec habet quod in me carpat, tantùm eò res tendit, vt intelligant homines, me amare patrem, & ita facere, vt mihi mandavit. Surgite, abeamus hinc.*

SENTENTIA.

Inter Christianos quò quisque maior, eò summissior. Ex charitate cognoscitur Christianus. Vt quisq; sibi maximè confidit, ita facilimè labitur. Spiritus sanctus Christianum perficit.

PILATVS.

Matth. 27. Mar. 15. Luc. 23. Ioan. 18.

ARGV-

ARGVMENTVM.

Iesum accusant Iudæi. Pilatus interrogat. Iesus de suo regno &officio respondet. Pilatus eum ad Herodem mittit.

Pilatus, Judæi, Jesus, Pontifices.

QVodnam crimen adfertis in hunc hominem, quem mihi vinctum tradidistis? IV. Nisi esset maleficus, nunquam eum tibi tradidissemus. PI. Abducite eum vos, & ex lege vestra iudicatote. IV. Nobis non licet interficere quenquam. Sed si quæris crimina, eum deprehendimus pervertentem gentem, & prohibentem Cæsari tributa dare, seq; Christum regem esse dicentem. PI. Libet ex ipso sciscitari. Heus, tuné es Rex Iudæorum? I. Tuané istud sponte dicis, an ex aliis auditum? PI. Quasi ego Iudæus sim. Tui te populares & Pontifices mihi tradiderūt. Quid commisisti? I. Regnum meum terrestre non est: quod si esset, mei satellites pugnavissent, ne Iudæis addicerer. Verùm regnum meum hic positum non est. PI. Tu ergo Rex es? IE. Rectè ais. Ego eò natus sum, & in hunc terrarum orbem ingressus, vt testimonium perhibeam veritati. Quisquis à veritate est, vocem meam audit. PI. Quid est veritas? Heus Pontifices & plebs Iudæa, ego nullum deprehendo crimen in hoc homine. PO. Atqui nemo est hodie nocentior, neq; supplicio graviore dignus. PI, Non audis, quæ in te profe-

proferant crimina? nihilne respondes? Vide, vt te graviter accusent, quid taces? nequeo mirari satis. PO. *Populum sua doctrina, à Galilæa ad hunc vsq; locum excitat.* PI. *Estne is Galilæus?* PO. *Est.* PI. *Percommodè cadit, quod est ditionis Herodis, qui nunc in vrbe est. Itaq; eum ad illum duci iubebo.*

SENTENTIA.

Autoritati suæ credi volunt calamniatores piorum. Christi regnum mundanum non est.

BARRABAS.

Mathæi 27. Marci 15. Lucæ 23. Ioannis 19.

ARGVMENTVM.

Pilatus Iudæorum importunitate fatigatus Iesum damnat ad crucem, Barrabamq; latronem liberat.

Pilatus, Pontifices, Judæi, Jesus.

N*Vnc Iudæi adduco vobis eum, vt intelligatis me nullum in eo crimen invenire. Ecce homo.* PO. *Crucifige, crucifige.* PI. *Comprehendite eum vos, & crucifigite. Nam ego nullum in eo crimen invenio.* IV. *Nos legem habemus, quæ iubet eum morte plecti, quia filium Dei se fecit.* PI. *Metuo quorsum evadant hæc. Vndenam es? mihi non eloqueris? An nescis me potestatem habere tui vel crucifigedi, vel relaxandi?* I. *Non haberes vllam in me potestatem, nisi id tibi datum esset supernè. Itaq; qui me tibi tradidit, in maiore culpa est.* PI. *Hic quidem mihi amittendus est; video.*

video. IV. Si eum amittis, non es amicus Cæsari. Quisquis enim Regem se facit, adversatur Cæsari. PI. Age, iam educam eum ad vos. Ecce rex vester. IV. Tolle in crucem, tolle in crucem. PI. Regem ego vestrum in crucem? IV. Nullum habemus Regem, præter Cæsarem. PI. Nihil ago, video: cedendum est multitudinis libidini. Cedo huc mihi aquam. Hac manuum lotione testatum volo, Iudæi, me in sanguine huius innocentissimi rei, ab omni noxa abesse. Vestra culpa esto. IV. Eius sanguinem nos, nostrique posteri luunto. PI. Ergo Barrabam hunc latronem liberum habete, Iesum autem vestro arbitrio in crucem tollendum abducite.

SENTENTIA.

Poteſtas à Deo eſt. Cæſari mâlunt ſervire inimici Chriſti, quàm Chriſto: & latronem liberari, quàm inſontem. Vtinam non eadem fierent hodie.

SIMON. *Ioannis 21.*

ARGVMENTVM.

Ieſus in vitam ſuſcitatus, piſcantibus ſuis diſcipulis apparet. Deinde cùm eos prandere iuſsiſſet, Petro violentam mortem prædicit.

Jeſus, Diſcipuli, Joannes, Petrus.

HEus iuvenes, nunquid edulij habetis? D. Nihil? IE. Iacite rete ad dextram navis partem, & invenietis. D. Faciemus. O miraculum: tanta est in

nostro

nostro reti piscium multitudo, vt trahere non possimus. IO. Dominus est. PE. Ego igitur indusium succingam, & ad eum ad ripam natabo. DI. At nos navigabimus: neq; procul à terra absumus, iam appulimus: Hic est prunæ impositus piscis, & panis. IE. Afferte de piscibus, quos modò cepistis. PE. Attraham rete ad terram. O magnum numerum piscium. DI. Quot sunt? PE. Enumerabo. Sunt centum quinquaginta tres. DI. Mirum est, rete non esse ruptum. IE. Venite pransum. Vescimini hoc pane & pisce. Simon Ioannides, diligis me plus quàm hi? PE. Etiam Domine, tute scis quàm te amem. IE. Pasce agnos meos. Simon Ioannides, diligis me? PE. Etiam Domine, tute scis vt te amem. IE. Pasce oves meas. Simon Ioannides diligis me? PE. Domine, tu omnia scis, tu nosti quàm te amem. IE. Pasce oves meas: simul & hoc accipe. Cùm esses iuvenis, ipse te cingebas, & ibas quò volebas: sed cùm senueris, alius te, cùm manus extenderis, cinget, & ducet quò noles. Sequere me. PE. Hic autem quid? IE. Si eum volo manere, donec reveniam, quid ad te? tu modò sequere me.

SENTENTIA.

Iubente Christo qui piscatur, feliciter piscatur: id quod de hominibus, secundum spiritum accipiendum est. Qui Christum amat, huic Christus oves commendat. Discipuli eadem conditio est, quæ magistri.

LINGVÆ. Actorum 2.

ARGY-

ARGVMENTVM.

Quum Christi Discipulos novis linguis loquentes Iudæi putarent ebrios esse: Petrus ad eos orationem habens, demonstrat illud esse donum spiritus sancti, á Christo in vitam excitato, effusi. Hoc audito, illi pœnitentiam agũt, & Christi nomine lavantur.

Judæi, Petrus.

NOnné omnes hi qui loquuntur, Galilæi sunt? ALIVS. Sunt. IV. Ecquid est, quod nostrum quisque vernaculam sibi linguam audiat? Parthi, Medi, Elamitæ, Mesopotamiæ incolæ & Iudææ, & Cappadociæ, Pontiq; & Asiæ, & Phrygiæ, & Pamphyliæ, & Ægypti, & eius Libyæ partis, quæ est secundum Cyrenem, & peregrinantes Romani, tum Iudæi, tum adventitij, Cretensesq; & Arabes, audimus eos rerum divinarum amplitudinem, nostris cuiusq; linguis eloquentes. Hoc quidem [illegible]m non humanum est. Equidem sic obstupesco, ut nesciam, vigilemné, an somniem. Quid hoc rei est? AL. Bacchi agitatio est. O Bacche, pater es eloquentiæ. I. Quid ais? AL. Vini pleni sunt, mera temulentia est. Vnde enim tam multas linguas, tam diversas, tam repente didicissent? P. Viri Iudæi, & Hierosolymæ incolæ omnes, attendite, & mecum, quæ dicam, recognoscite. Non sunt hi temulenti, quemadmodum vos arbitramini (est enim hora diei tãtùm tertia) sed viget illa vatis Ioëlis prædictio: Vltimis aũt temporibus (inquit Deus) omne

homi-

hominum genus meo spiritu perfundam, ita ut vestrę filÿ filiæq; vaticinentur, & iuvenes visis, & senes insomnijs edoceantur. Quinetiam servi & ancillæ tunc meo spiritu delibuti vaticinabũtur. Sed id signis quibusdam præsignificabo, tum supra in cœlo, tum infra in terra: videlicet sanguine & igne, & fumido vapore. Ipse sol tenebris obducetur, & luna sanguine, antequam Domini magnus ille & insignis dies veniat. Quisquis autem Domini nomen invocaverit, evadet. Audite verba hæc, viri Israëlitæ. Iesum Nazarenum, at quem virum? qui vobis à Deo repræsentatus est portentis, miraculis, signis, quæ per eum Deus in medio vestrum edebat, ut scitis: hunc vos, definito Dei consilio & providentia traditum, hominum impiorum opera comprehensum, ad palam alligatum, sustulistis: quem Deus, ereptum ex mortis doloribus, in vitam revocavit, quatenus fieri nõ poterat, ut à morte teneretur. David enim dicit de eo: Propositum mihi Dominum ob oculos semper habeo: eoq; mibi dextero, nulla re commoveor: nec verò solùm mentis atq; animi læticia gestio, verumetiam ipso corpore fidenter persto: quod tu animam meam apud inferos non deseres, nec permittes, ut is qui tibi sua pietate placet, interdiu deleatur: sed me viam vitæ docebis, mihiq; cumulatißimam apud te voluptatem præstabis. Si licet apud vos, viri fratres, liberè de summo patre Davide loqui: is & vitam finivit, & sepultus est: & eius monumentum apud vos ad hoc tempus extat. Sed cùm vates esset, & sciret Deum sibi iura-

vissę,

visse, sese ex fœtu lumborum eius, quod ad humanam conditionem pertinet, suscitaturum Christum, & in eius solio collocaturum, præscius Christi resurrectionis dixit, eius neq; animam apud inferos relinquendam, neque corpus interitu esse delendum. Hunc IESUM suscitavit Deus, cuius nos omnes testes sumus. Is Dei dextra elevatus, & promissum sancti spiritus à patre consecutus, effudit hoc, quod vos nunc videtis & auditis. Neq; enim David ascendit in cœlum, sed is ipse loquitur ad hunc modum: Dixit Dominus Domino meo, sede ad dextram meam, donec tuos tibi hostes instar subselij calcandos tradidero. Hoc igitur pro certo habeat omnis Israëlis posteritas, Dominum & Christum factum à Deo esse hunc ipsum Iesum, quem vos crucifixistis. IV. O nos impios: Quid agemus, viri fratres? P. Mutate pristinam mentem, & abluimini cuncti in nomine Iesu Christi, ad remissionem peccatorum, & accipietis munus sancti Spiritus: ad vos enim pertinet pro[...]ssio, & ad vestros liberos, & ad omnes remotiores, quoscunq; vocaverit Dominus Deus noster. Quamobrem habete curam salutis vestræ, eripite vos ex hoc perverso hominum genere. IV. Benè & liberaliter dicis, & nobis omninò sic placet. Eluamur.

SENTENTIA.

De spiritualibus carnaliter iudicant carnales.

CLAUDUS. Actorum 3.

ARGUMENTUM.

Claudum sanat Petrus & Ioannes. Deinde concursu facto populi, Petrus ad populum de Iesu (in cuius nomine fuerit sanatus ille) verba facit. Hic superveniunt sectæ doctorum, & Apostolos in vincula dant.

Claudus, Petrus & Ioannes, Populares, Sacerdotes & Antistites fani, & Sadducæi.

Respicite hunc miserum claudum, viri optimi, quem mater claudum peperit, ita vt nunquam sese pedibus potuerit sustinere. Date mihi aliquid, honoris & amoris Dei gratia, vt vobis Deus sese vicissim benignum præbeat. PE. *Aspice nos. Neq; argentum mihi, neq; aurum est: sed quod habeo, hæc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge, & ambula.* C. *O mirum miraculum, vt mihi roborati sunt pedes! vt nunc firmiter [i]ncedo! O quàm dulce est, consecutum esse bona, quibus carueris! Ago tibi gratias, Deus optime maxime, cuius tanto sum beneficio sanatus. Vah, quàm iuvat ingredi & salire?* PO. *Nonne hic est mendicus ille claudus, qui solebat pro foribus templi sedens mendicare?* ALIVS. *Planè is est: nec possum satis mirari, hunc tam expedite nunc ingredi, qui antea loco se movere non posset.* PO. *Videor mihi somniare. Subsequamur eum, ingreditur in porticum Solomonis.* PE. *Quanta huc concurrit multitudo. Quid hoc admiramini, viri Israëlitæ, aut*

quid nos intuemini, quasi privatis viribus aut pietate effecerimus, vt hic incederet? Deus Abrahami, & Isaaci, & Iacobi, patrum nostrorum, illustravit puerum suum Iesum, quem vos in conspectu Pilati adductum repudiastis, cùm ille absolvendum iudicasset. At vos sancto & innocente repudiato, petijstis hominem homicidam vobis condonari, & vitæ authorem occidistis, quem Deus à mortuis excitavit: Cuius nos testes sumus: eiusq; nominis fiducia hic quem videtis & nostis, corroboratus est, & illius confidentia integerrimam valetudinem in vestro omnium conspectu, consequutus. Et nunc, fratres, scio vos per imprudentiam fecisse, vt etiam vestros principes: sed Deus, quæ tot suorum vatum voce prædixerat, passurum esse Christum, ea hoc modo perfecit. Quamobrem revertimini ad sanitatem, vt deleantur vestra peccata, donec recreationis tempora veniant à Domino, cùm prænunciatum vobis Iesum Christum mittet: quem oportet cœlo contineri, vsque ad tempora instaurationis omnium, quæ Deus tot suorum sanctorum voce vatum iam olim prædixit. Moses enim maioribus nostris ita dixit: Vatem vobis suscitabit Dominus Deus vester ex vestra consanguinitate, mei similem: ei parebitis ad omnia, quæ vobis dicet. Quòd si quis vati illi dicto audiens non fuerit, is ex medio hominum tolletur. Eodem modo tam multi vates, qui à Samuele deinceps fuerunt, qui hæc tempora prædixerunt, & tantò antè denunciaverunt. Vos estis ex vatibus orti, & in eo fœdere compre-

hensi, quod percußit Deus cum maioribus nostris, cùm diceret Abrahamo, per eius semen felicitatem consequuturas omnes orbis terrarum nationes. Ad vos primùm Deus suscitatum puerum suum Iesum misit, qui vobis felicitatem afferret, simodò vestrum vnusquisq; à suis vitijs descisceret. SAC. Enimverò iam ferendum non videtur, tantam eis licentiam dari, vt populum publicè doceant. Nam quid futurum est? SAD. Quid? nisi vt nobis relictis, omnes ad eos transeant? Nam quòd resurrectionem mortuorum, per nescio quem Iesum, futuram prædicant, facilè animos imperitæ multitudinis in suam sententiam pertrahunt. AN. Itaq; maturè occurrendum huic malo est: Comprehendite eos, satellites, conijcite hos nugatores in vincula. Hac illi nocte garriant, cras nobiscum seriò disputaturi. Non iam cum indoctis rationem habebunt, quos poßint facilè seducere: ad Pontifices eis, & Principes, & Senatores, & Scribas veniendum erit, qui eorum argutias vehementius refutabunt. Nam plebem quidem habent ad omnia sequacem.

SENTENTIA.

Christi nomen est omnipotens. Veritati solent invidere & adversari docti huius mundi.

PRIMATES. Actorum 4.

ARGVMENTVM.

Petrus & Ioannes de sanato claudo apud primores causam dicunt: & illis interdicentibus, ne deinceps Iesum doceant, se obtemperaturos negant.

Senatores, Petrus & Ioannes, Primates, Annas, Caiphas.

QVánam potestate, & cuius nomine hoc fecistis? PE. Si nos hodie de collato in hominem infirmum beneficio interrogamur; principes populi, & Israëlitarum senatores, quánam re sanatus sit: hoc vobis omnibus, cunctóq; Israëlitarum populo notum esse volumus, sanatum esse in nomine Iesu Christi Nazareni, quem à vobis crucifixum Deus à mortuis excitavit. Per eum hic adstat in vestro conspectu sanus. Hic est lapis à vobis ædificãtibus reiectus, qui adhibitus est ad caput anguli, nec est in vllo alio salus, nec vllum aliud nomen est sub cœlo hominibus datum, per quod nobis liceat servari. PRI. Hoc supra omnia mira mirabile est, homines illiteratos & idiotas, tam confidenter & scitè loqui. SE. Atqui erant hi Iesu comites, & hic homo verè sanatus est. Iubeantur exire paulisper è concilio, vt hac de re inter nos consultemus. Exite paulisper. Quid faciemus hominibus his? Nam conspicuum ab eis miraculum editum esse, omnibus Hierosolymæ incolis manifestum est, nec possumus negare. CA. Ita est. Sed ne hæc res in vulgus dimanet latius, minemur eis acerrimè, ne amplius hoc de nomine cuiquam mortalium verbum faciant. Nam qua ratione in eos animadvertamus, non video. Omnis populus hac de re Deum laudat: homo cui tam difficili in re, tam præsens auxilium oblatum est, annum agit supra quadragesimum,

mum, estq; omnibus notißimus. AN. *Benè mones. Intromittantur.* CA. *Attendite Galilæi. Interdicitur vobis, ne omninò vocem mittatis, nevè doceatis nomine Iesu.* PE. & IO. *Vtrum æquum sit, & Deo probari poßit, vobis obtemperare potiùs quàm Deo, vos videritis: Nos quidem non possumus, quæ vidimus & audivimus, non dicere.* CA. *Vos nisi malo coacti, rectè facere nescitis. Sed nisi parebitis, vestræ contumaciæ pœnas acerbißimas luetis.*

SENTENTIA.

Beneficia divina pro maleficiis habent primores orbis, veritatemq; prædicari non patiuntur. Veritatem suam cælavit Deus sapientes & literatos, eamq; patefacit parvulis. Deo magis obediendum est, quàm hominibus.

GAMALIEL. Actorum 5.

ARGVMENTVM.

Cùm fuissent Petrus & Ioannes ex vinculis divinitus liberati, [illegible]imores eo cognito, illos evocant, & illi doctrinæ suæ causam dicunt. Tum Gamalielis suasu dimittũtur.

Apparitores, Antistes fani, Quidam, Pontifices, Sacerdos, Petrus, Gamaliel.

C*Arcerem quidem invenimus clausum diligentißimè, & custodes foris ante ianuam astantes: sed vbi aperuimus, neminem intus invenimus.* AN. *Vide-*

Videor videre rerum naturam inverti. Nunquam hu-iusmodi monstra, ne fando quidem audita sunt. Quid? egressosné esse clauso carcere? QV. Homines illi, quos vos in custodiam dedistis, sunt in fano, & ibi populũ docent. AN. Hæc sunt eiusmodi, vt quēvis de mente deijciant. Sequimini me, apparitores: adducam eos in cõcilium. PO. Sed sine vi: etenim concitares in nos vulgi seditionem, & statim ad saxa veniretur, nam magnum est plebis in eos studium. SA. Nisi providemus, actum de nobis est, iam nullo in precio sumus: omnium oculi in eos sunt coniecti: prospiciendum aliqua ratione est. AN. Ecce homines. PO. Nõné vos vetuimus isto nomine docere? Atqui replevistis Hierosolymam doctrina vestra, & vultis in nos illius hominis sanguinem derivare. PET. Parendum Deo magis est, quàm hominibus. Deus maiorum nostrorum Iesum suscitavit, quem vos in patibulo suspensum interfecistis. Hunc Deus ductorem & servatorem sua dextera extulit, vt per eum Israëlitis ad saniorem vivendi rationem reversis, veniam daret paccatorum. Et nos sumus ei testes harum rerum: Nec non sacer ille spiritus, quo Deus ei obedientes afflavit. PO. O audicißimos impostores. Quid agimus, viri? quin de his pœnas sumimus? CA. Iubete, si placet, eos paulisper foras discedere. Cõsiderate viri Israëlitæ, de hominib' his, quid eis sitis facturi: Superioribus dieb' extitit Theudas quidam, qui sese iactabat esse aliquem, cum quo homines ad numerum quadragintorum sese coniunxerunt. Is occisus est, & quotquot ei parebant, dißipati, & ad nihilũ re-

dacti. Post eum extitit Iudas Galilæus, tempore professionis, multumq; ad sese hominum traduxit: sed & is periit; & omnes qui ei obtemperabant, profligati sunt. Nunc quoq; vos summoneo vt vobis ab his hominibus temperetis, eosq; missos faciatis. Nam si hoc consilium & opus ab hominibus est, dissolvetur: Sin à Deo est, id dissolvere non potestis, nisi fortè vultis videri Deo repugnare. AN. Non malè consulit Gamaliel. PONT. Vt mihi quidem videtur. Sed evocemus homines, eosq; virgis cædamus, & vetemus vllam Iesu nominis mentionem facere.

SENTENTIA.

Nihil est ad veritati credendum durius primoribus huius mundi. Boni consiliarii maxima est vtilitas. Qui Dei operi repugnat, Deo repugnat.

STEPHANVS. Actorum 6.

ARGVMENTVM.

Accusatus impietatis Stephanus, causam dicit tanto spiritu, vt ei resistere non valentes, Iudæorum primi, eum lapident.

Testes, Pontifex, Stephanus, Senatores, Scribæ.

HIC homo non desinit impiè contra hunc religiosissimum locum; & contra legem loqui. Etenim audivimus eum dicere, Iesum Nazarenum eversurum esse hunc locum; & traditos nobis à Mose ritus mu-

mutaturum. P. Suntné ista vera? ST. Attendite, fratres & patres. Deus gloriosus apparuit patri nostro Abrahamo, cùm esset in Mesopotamia, antequàm Charræ degeret: eiq; mandavit, ut ex solo natali digrederetur, veniretq; in terram, quam ipse ei ostenderet. Tum ille ex terra Chaldæa profectus, Charræ habitavit, unde eum (mortuo eius patre) Deus in hanc terram transtulit, quam vos nunc incolitis: in qua nullam ei possessionem tradidit, ne vestigium quidem pedis: & tamen promisit, sese ei eius possessionem daturum, & eius post eum soboli, cùm liberos non haberet. Locutus est autem cum eo ad hunc modum: eius posteros peregrinos fore in terra extraneorum, eorumq; servitutem & iniurias per quadringentos annos perpessuros. Sed illam ego gentem, cui servient, (inquit) ulciscar: exibuntq; postea, & me hoc ipso in loco adorabunt, eamq; rem initio cum eo circumcisionis fœdere firmavit. Is genuit Isaacum, eumq; octavo die circum[c]idit. Isaacus Iacobum, Iacobus duodecim summos patres. Summi patres invidia adducti, Iosephum in Ægyptum ducendum vendiderunt. Sed adfuit ei Deus, eumq; ex omnibus angustijs eripuit, & effecit, ut Pharao Ægypti rex ei sua sibi sapientia commendato, totius Ægypti, totiusq; suæ familiæ principatum traderet. Cùm autem, orta famæ in Ægypto & Chananæa, patres nostri in magna essent difficultate cibaria, Iacobus, qui audivisset frumentum esse in Ægypto, eos illo semel atque iterum dimisit: estq; Iosephus altero itinere à fra-

tribus suis agnitus, eiusq; genus Pharaoni declaratum. Tum Iosephus patrem suum Iacobum, & familiam omnem, ad homines septuaginta quinq; accersivit. Descendit igitur Iacobus in Ægyptum: vbi cùm vitam finivisset, ipse & patres nostri translati sunt Sichemā, & in sepulchreto siti, quod ibi Abrahamus argenti precio à filijs Emoris emerat. Interea propinquante promissi tempore, de quo Deus Abrahamo iuraverat, crescebat populus in Ægypto multiplici numero: donec extitit Rex alius, qui Iosephum non noverat. Is nostrum genus frustrari conatus, patres nostros eò vsq; afflixit, vt etiam fœtus eorum exponi curaret, ne conservarentur. Quo quidem tempore natus est Moses, vir Deo acceptus, qui domi paternæ tres menses enutritus, cùm tandem expositus esset, sublatus est à filia Pharaonis, & ab ea pro filio educatus: fuitq; Moses in omnibus Ægyptiorum disciplinis eruditus, & dictis factisq; potens. Cumq; iam quadragesimum ætatis annum compleret, venit ei in mentem, consanguineos suos Israëlitas visere: cumq; vidisset quendam iniuria affici, eum defendit, eiusq; iniuriam, cæso Ægyptio, vltus est. Arbitrabatur autem consanguineos suos intelligere, Deum ipsis per ipsum salutem dare: quod illi non intelligebant. Postero die conspicatus eos contendens, pacem inter eos conciliare studebat, consanguineos esse commemorans: cur alius alij nocerent? Sed qui alteri faciebat iniuriam, eum repulit, quærens, quis eum principem & iudicem in eos constituisset? num se vellet interfice-

re,

re; quomodo pridie interfecisset Ægyptium? Ex eo dicto Moses aufugit, & in terra Madianitarum peregrinus fuit, vbi filios duos genuit. Peractis autem quadraginta annis, apparuit ei in solitudine montis Sinæ Genius Domini, in flamma & ardore rubi. Quo spectaculo admiratus, cùm ad visendum accederet, audita Domini ad eum vox huiusmodi est: Ego sum Deus patruum tuorum, Deus Abrahami, Deus Isaaci, & Deus Iacobi. Hìc cùm tremefactus Moses non auderet intueri: Detrahe tibi (inquit ille) calceos de pedibus: nam locus, in quo tu stas, sacer est. Vidi, vidi afflictionem populi mei, qui est in Ægypto: eorumq́ gemitu audito, ad eos liberandos descendi. Itaque volo mittere in Ægyptum. Hunc Mosen, quem illi repudiaverunt, quærentes, quis eum principem & iudicem constituisset: Hunc ipsum Deus principem & liberatorem misit, ductu Genij, qui ei in rubo apparuerat. Hic eos eduxit, miraculaq́ fecit, & prodigia, tum in Ægypto & mari rubro, tum in desertis, annis quadraginta. Hic est Moses ille, qui dixit Israëlitis: Dominum Deum ipsorum vatem eis ex eorum consanguinitate suscitaturum, ipsi Mosi similem, cui parêrent. Hic ille est, qui in multitudine fuit in desertis, cum genio, qui cum eo locutus est in mõte Sina, & cum maioribus nostris: qui vitalem accepit doctrinam, quam nobis traderet: cui noluerunt dicto audientes esse maiores nostri, sed eo reiecto, animis sese in Ægyptum converterunt, & ab Aarone petiverunt, vt sibi faceret deos, qui se antecederent: nam

Mosi

Mosi illi, à quo essent ex Ægypto educti, sese nescire quid accidisset. Itaq; vitulum tum fecerunt, & sacrificium statuæ peregerunt, delectati operibus manuum suarum. Et Deus aversus, eos sivit prolabi ad cultum astrorum, quemadmodum in vatum monumentis scriptum est: Nunquid mihi victimas & sacrificia obtulistis quadraginta annis in desertis, posteri Israëlis? an non adhibuistis tabernaculum Molochi, & sidus Dei vestri Romphanis? quæ vos simulachra fecistis ad adorandum, ob quæ ego träsferam vos ultra Babylonem. Tabernaculum oraculare habuerunt maiores nostri in desertis, sicut præscripserat is, qui Mosi rationem eius faciendi ostendit. Quod ab illis acceptum, eorum successores, unà cum Iosua introduxerunt tum, cùm invaserunt in fines earum gentium, quas Deus eorum adventu exterminavit: donec ventum est ad tempora Davidis, qui usus Deo favente, voluit domicilium invenire Deo Iacobi. Solomo autem ædem ei ædificavit. Sed n[on] in templis manu factis habitat supremus ille, quemadmodum dicit vates: Cœlum mihi sedes est, & terra pedibus meis subsellium: Quam mihi vos domum extruetis (inquit Dominus) aut quis mihi locus requiei erit? Nonnè mea manus fecit ista omnia? Pertinaces, & animo & auribus incircumcisi, vos semper Spiritui sancto restitistis, & vos, & maiores vestri. Nam quem illi vatum non sunt insectati? An non eos necaverunt, quia adventum iusti prænunciaverunt? cuius vos modo proditores fuistis, & interfectores, qui geniorum administratione,

tione, acceptam legem non servastis. PO. Disrumpor præ iracundia. Huncciné tam arroganter? ST. Ecce autem video cœlos apertos, & filium hominis Deo ad dexteram astantem. SE. & SC. O impudentiam! Quid eum audimus amplius? invadamus in eum universi, eijciamus ex vrbe. Agite iam, lapidetur. Vos testes, vestrum est initium facere lapidationis, sustinete partes vestras. TE. Nos verò perlibenter. Atque vt simus expeditiores, hic apud te, adolescens, vestimenta nostra deponemus. SC. Quid cunctamini? ferite, ferite etiam atq; etiam, geminate. Vos omnes cooperite hunc lapidibus, conijcite vniuersi, iacite grandine densius. ST. Domine Iesu, accipe spiritum meum. SE. Properemus, obruamus eum lapidibus. ST. Domine, noli in hos vindicare hoc facinus.

SENTENTIA.

Veritatem impietatis loco habent rectores huius seculi. A quibus veritate vincuntur, eis vim inferunt. Sic pugnant rectores tenebrarum huius mundi.

CORNELIVS. Actorum 10.

ARGVMENTVM.

Accersitus à Cornelio centurione Petrus eum de Iesu docet, & in eius nomine lavat.

Cornelius, Petrus.

AVdivi modo intus advenire eum, quem curavi accersendum. Itaq; ei exeo obviam. O salve mul-

multum mi. PE. Ah, quid agis? surge, quid me ita accidis? Ego quoq; homo sum, ne tu me divinis honoribus afficias. Ingrediamur. Quinam sunt isti, quos hic convenisse video? CO. Mei sunt cognati, & necessarij atq; amici, quos huc iussi convocari. P. Vos scitis, ut nefas sit homini Iudæo hærere, aut congredi alicui extero. Sed me Deus docuit, neminem profanum, aut immundum, censere hominem. Quam obrem accersitus, nihil dubitavi venire. Nunc scire velim, quam ob causam me accersiveris. CO. Quarto ab hinc die ad hanc horam eram ieiunus, & domi meæ hora nona precationes faciebam. Ecce autem vir quidam extitit in meo conspectu, veste splendida: & tua (inquit) precatio, Corneli, exaudita est, tuaq; misericordia & benignitas Deo in memoria insedit. Mitte ergo Ioppen, accersitum Simonem, cognomine Petrum (is diversatur apud Simonem coriarium, ad mare) qui ubi advenerit, colloquetur tecum. Ego continuò misi ad te: & tu rectè fecisti, quòd venisti. Nunc nos omnes in Dei conspectu adsumus, ad audienda omnia, tibi à Deo mandata. PE. Re ipsa comperio, nullum Deo personarum esse discrimen: contraq; apud omnes nationes, qui eum metuunt, vitamq; innocenter instituerunt, ei esse acceptos. Omnium summa est in disciplina, qua curavit erudiendos Israëlitas, quos læto pacis nuncio affecit per Iesum Christum. Vos scitis quæ res acciderit per totam Iudæam, usq; à Galilæa, post lotionem, quam publicavit Ioannes: de Iesu loquor Nazareno, sacro Dei numi-

ne &

ne & potentia prædito: qui ultro citroq; commeans, multa multis beneficia conferebat, omnesq; sanabat, quotquot à Veiove illo divexabantur: quippe cùm Deus ei adesset. Et nos testes sumus omnium, quæ fecit cùm in reliqua Iudæa, tum Hierosolymis. Quem ipsi Iudæi, palo affixum, sustulerunt: Eum Deus tertio die in vitam revocavit, & manifesto ostendit, non vulgo, sed nobis designatis divinitus testibus, qui quidem cibum potionemq; sumpsimus cum eo, postquam à morte revocatus est. Ac munus ab eo aßignatum habemus, ut vulgo prædicemus, & testificemur, eum viventium esse mortuorumq; iudicem à Deo destinatum. Hunc omnes vates testantur, eum esse, per cuius nomen veniam peccatorum consequantur, quotquot ei confidunt. Sed quid hoc novæ rei est? numine corripiuntur omnes, qui me audiunt, & iam diversis linguis loqui incipiunt. Num quid causæ est, cur minùs abluantur, qui eodem nobiscum numine afflati sunt? Abluantur, inè nomine Domini.

SENTENTIA.

Nullius conditionis hominem non admittit Christus. Apud omnes nationes, quicunq; Deum metuunt, innocenter vivunt, Deo accepti sunt.

CIRCVMCISI. Actorum 11.

ARGVMENTVM.

Reprehensus à Christianis Iudæis Petrus, quòd cum Cornelio, extraneæ gentis homine, congressus fuisset, causam dicit, & obtinet.

Chri-

Christiani, Petrus.

Nos quidem factum tuum probare nullo pacto possumus: ut liberè loquamur. P. Quodnam id est tandem? C. Quòd homines præputio præditos convenisti, cum eis cibum cepisti. P. Si vobis videtur rem omnem, prout sese habet, enarrabo: vos ea audita iudicabitis. CH. Placet, enarra. PE. Cùm in oppido Ioppa orarem, visus sum mihi videre (cùm essem extra me raptus) vas quoddam descendens, quasi linteum magnum, quod quatuor capitibus de cœlo demissum, ad me usq; pervenit. Id cùm attentus contemplarer, vidi quadrupeda terrestria, & feras, & reptilia, & aëreas volucres: simulq; vocem audivi, dicentem mihi: Age Petre, macta, & vescere. Tum ego: Minimè, Domine: nihil enim unquam immundum aut impurum per os meum intravit. At illa vox iterum de cœlo inquit: Quæ Deus purgavit, tu ne pollue. Idq; ter factum est, & tum demum omnia in cœlum subducta sunt. Tum continuò præsto fuerunt tres homines in ea domo, in qua eram, ad me Cæsarea missi. Cum his, ut abiecta omni cunctatione congrederer, divino afflatu admonitus sum. Iverunt unà mecum sex fratres hi, ac nobis hominis domum ingressis, renunciavit ille, ut Genium domi suæ vidisset astantem, & sibi præcipientem, ut mitteret Ioppen homines, qui accerserent Simonem, cognomine Petrum: ex quo ea audiret, quæ & ipsi essent, & ipsius toti familiæ salutaria. Hic cùm ego loqui cœpissem,

illi divino afflatu correpti sunt, quemadmodum & nos fuimus principiò. Tum recordatus sum illud Domini dictum, quo dixerat, Ioannem quidem abluisse aqua, sed nos Spiritu sacro ablutum iri. Quòd si eodem illos munere affecerat Deus, quo nos, cùm in Iesu Christi Domini fidem venissemus: ego quis eram, ut possem obsistere Deo? CH. Iam nihil addimus: sed gratias Deo agimus, qui etiam exteris, per vitæ castigationem, aditum ad vitam patefecerit.

SENTENTIA.

Imitanda est Petri modestia, qui, quod divino iussu fecerat, eius tamen causam hominibus reddere non dedignatur. Quos Deus admittit, eos repudiare nemo debet.

RHODE. Actorum 12.

ARGUMENTUM.

Eductus divinitus ex carcere Petrus, Christianis narrat quemadmodum fuerit eductus.

Petrus, Rhode, Christiani.

APerite mihi has fores aliquis. RH. Nescio quis pulsat ostium: proviso quis sit. PE. Ecquis mihi aperit tandem? R. Petrus est, Petrus est. O me felicem: O populares, salvi sumus. Petrus pro foribus vestibuli stat. C. Insanis. R. Minimè verò. Agnovi eius vocem. C. Genius eius est. PE. Heus, heus, an expectatis, dum ego hasce effringam fores? R. Non auditis eum pulsantem? CH. Aperiamus. O mirum

miraculum. Tunc ergo verus ades Petrus? P. Pax sit rebus. Audite, vt me Dominus eduxerit è carcere. A quatuor quaternis militibus per vices custodiebar. Cumq; hac nocte dormirem inter duos milites, vinctus duabus catenis, carcemq; custodirent ante ianuam custodes, ecce adest Genius Domini, cuius in aduentu domus splendore illustrata est. Is me pulsato latere expergefactum, iußit surgere confestim, continuoq; mihi è manibus exciderunt catenæ. Tum ille: Præcinge te, inquit, & indue sandalia. Atq; ita feci: iussusq; amicire pallium, & eum sequi, parebam: cùm iam egressus, nondum intelligerem rem veram agi, sed mihi visum cernere viderer. Et iam prætergreßi primos & secundos custodes, venimus ad portam ferream, qua itur in vrbem: quàm vltrò nobis patefactam egreßi, proceßimus vicum vnum, atq; ibi me relinquit ille. Tum ego, vbi ad me redij, apertè intellexi, eum à Domino missum esse ad me, ex Herodis manu, & tanta Iudæi populi expectatione eripiendum. Hæc vos Iacobo & fratribus nunciabitis. Mihi alio concedendum est.

SENTENTIA.

Deum nulli carceres, nullæ catenæ prohibent, quo minus liberet suos. Quos liberare vult Deus, tenere nemo potest.

PHILOSOPHI. Actorum 17.

ARGVMENTVM.

Paulus Athenis de Deo & Christo, & resurrectione loquutus, à Philosophis deridetur, à Dionysio Areopagita admittitur.

Stoici, Epicurei, Paulus, Dionysius.

Possumusné ex te scire, quæ ista tam nova doctrina, quam affers? Nam inaudita quædam nostris auribus affers, Iesum, nescio quem novum Deum, & alteram vitam prædicans. Hæc qualia sint, velimus ex te discere. PA. *Video vos omninò, Athenienses, paulò superstitiores. Nam cùm præteriens vestra spectarem sacra, aram quoq; offendi, in qua inscriptum inerat, Ignoto Deo. Eum vobis ego Deum, quem ignorantes colitis, annuncio. Deus, qui fecit mundum, & omnia quæ in eo constant, cùm sit cœli terræque Dominus, non habitat in templis manufactis: nec hominum manibus colitur, quasi ulla re egeat, qui ipse omnibus vitam, spiritum, omnia deniq; conferat: quiq; ductum ex unius sanguine omne hominum genus, in omni terræ solo collocaverit: quibus stata vivendi tempora, certosq; habitandi terminos præfinivit, ut suum Dominum quærerent, si fortè pervestigare & invenire eum possent, cùm tamen non procul absit ab uno quoq; nostrum: cùm per eum vivamus, moveamur, & simus, & quidam etiam vestrorum Poëtarum dixerunt: Eius enim signum sumus. Quòd si genus sumus Dei, non debemus existimare auro & argento, aut lapide arte & industria humana cælato, numen esse simile. Ac nunc, omissis ignorantiæ temporibus, Deus omnibus ubique hominibus denunciat, ut vitam corrigant. Statuit enim diem*

in quo universos homines, cum summa æquitate iudicaturus est, per virum quendam, per quem id facere decreverat: quem dum à morte revocavit, certam eiusdem conditionis adipiscendæ spem fecit omnibus. E. *Festiuum nugatorem, qui hic nobis homines morti eripit.* STO. *De hoc satis in præsentia: aliâs te de eadem re audiemus.* DION. *At ego ita affectus sum tua oratione, peregrine, vt iam nihil dubitem, quin ita sit: statuiq; à te non discedere (si tibi molestum non est) nisi ista doctrina, quantum satis est, instructus.* PAVL. *Mihi verò nihil iucundius fieri potest, quàm & tecum, & cum omnibus ita animatis ea communicare, quæ divinitus edoctus, paßim divulgare sum iussus.*

SENTENTIA.

Mundana sapientia divinam pro stulticia habet. Deus ex suis operibus, sicut opifex, cognoscitur.

LYSIAS. Actorum 21.

ARGVMENTVM.

Comprehensus in templo Paulus à Iudæis, illis eripitur à Lysia tribuno, eiusq; permissu apud Iudæos causam dicit. Sed tumultuantibus, Lysias eum virgis cœdi iubet. Verùm vbi civem Romanum esse cognovit, soluit.

Judæi, Lysias, Paulus, Centurio.

SVccurrite, viri Israëlitæ. Hic est homo ille, qui contra populum, & legem, & locum hunc omnes

vbiq;

vbiq; docet. Quinetiam Græcos introduxit in sacrum, & sanctum hunc locum profanavit. ALI. Extrahamus eum è fano: interimamus eum. Quid expectamus? iampridem debuit interfici. Quod si factum esset, has turbas evitassemus. ALI. Vapula, homo seditiose. Hic nos te ictibus trucidabimus. Hem tibi. ALI. Desinamus hunc verberare, populares: nam video huc venire tribunum cum militibus. LY. Vnde tam subitò tanta orta est seditio? Eho, hiccine in causa est? comprehendite hunc milites, & ei inijcite catenas. Quisnam est? aut quid fecit? Tacete clamosi homines. Possumné ex vobis scire, quidnam commiserit? Alius aliud, nescio quid, clamat. Nihil intelligo, abducatur in castra. Quæ (malùm) hæc tanta violentia est? Hic iam, credo, opprimetur in turba. IV. Interime eum. PA. Licetné mihi te alloqui? LY. Scisné Græcè? Nonné tu es Ægyptius ille, qui superioribus diebus concitata seditione, eduxisti in sylvas illa quatuor millia hominum sicariorum? PAV. Ego sum Iudæus, Tarsensis, civis non obscuræ Ciliciæ civitatis. Sed oro te, permitte mihi ad populum loqui. LY. Permitto. PAV. Audite meam hanc ad vos defensionem, fratres & patres. Ego homo Iudæus sum, Tarsi in Cilicia natus, & in hac vrbe educatus ad pedes Gamalielis, patrijs legibus accuratè institutus, & Dei cupidus, quemadmodum vos omnes estis hodie: qui hanc vivendi viam sum capitaliter insectatus, viros simul & mulieres constringendo, & in carcerem condendo. Testis est mihi Pontifex, totusq; senatus,

à quibus etiam epistolas ad fratres acceperam, & Damascum proficiscebar, eos quoq; qui ibi essent, vinctos Hierosolymam ad supplicium adducturus. Sed in eo itinere, cùm appropinquarem Damasco, circiter meridiem, repente de cœlo multa me lux circumfulsit: & collapsus ad terram, vocem audivi dicentem mihi: Saule, Saule, quid me insectaris? Tum ego: Quis es, Domine? Atque ille: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu insectaris. Qui autem mecum aderant, lucem viderunt illi quidem, & territi sunt, sed vocem non audiverant alloquentis me. Tum ego: Quid agam Domine? Et Dominus: Surge, inquit, & proficiscere Damascum. Ibi tibi dicentur omnia, quæ te facere statutum est. Cumq; præ lucis illius splen[dore] non viderem, manuductus à meis comitibus, [per]veni Damascum. Ananias autem quidam vir pius, & legi convenienter vivens, testimonio omnium illic habitantium Iudæorum, venit ad me, & astans mihi, Saule frater, inquit, aspice. Cumq; ego eodem temporis vestigio in eum intuitus essem, Deus patrum nostrorum (inquit ille) destinavit te ad cognoscendam eius voluptatem, & ad iustum videndum, vocemq; ex eius ore audiendam: quoniam testis ei futurus es apud omnes homines, earum rerum, quas & videris, & audiveris. Et nunc quid cunctaris? Agedum, abluere, & invocato Domini nomine, peccata tua elue. Reverso autem mihi Hierosolymam, & in templo oranti, accidit vt extra meipsum raptus, viderem eum dicentem mihi: Propera, & Hierosolyma celeriter

exi:

exi: non accipient enim tuum de me testimonium. Cui ego: Domine, inquam, sciunt ipsi ut ego solitus sim in custodiã dare, & per collegia virgis cædere eos, qui tibi confiderent: utq; cùm tui testis Stephani sanguis effunderetur, ego adessem, & eius neci consentiẽs, vestimenta custodirem eorum, qui eum interficiebant. Tum ille: Vade, inquit nam ego te ad procul remotas gentes amandabo. IV. Tolle istum ex orbe terrarum: neq; enim convenit eum vivere. LY. Nihil unquam tale vidi. necesse est graviorem aliquam esse causam, quæ universum populum in hunc commoveat. Neque enim ita clamerent, & vestes discinderent, pulueremq; in aërem iacerent. Hæc non solent sine maxima causa fieri. Milites, intromittite eum in castra, & virgis cogite causam fateri, propter quam causam ita in eum clametur. CEN. Fiet. Dispolietur iam, & funibus deligetur. PA. Licetné vobis hominem Romanum indemnatum verberare? CE. Vide quid agas, Lysia: nam hic homo Romanus est. LYS. Itané? Adibo eum. Dic mihi, esné Romanus? PA. Etiam. L. Ego ipse magno precio in istam civitatem susceptus sum. PA. At ego natus sum. LY. Desistite milites, iam satis superq; factum est.

SENTENTIA.

Iniqui homines veritatẽ vi opprimere conantur. Pellitur è medio sapientia, ubi vi res geritur. Romana civitas plus habet autoritatis apud homines, quam Christiana. Sic fit & hodie: si cuius præpotentis civitatis aut

principis authoritate commenderis, locum vbiq; invenies. Sin nihil nisi iustitiam habeas, vilissimus eris.

ANANIAS. *Actorum 22.*

ARGVMENTVM.

Paulus vinctus Ananiam Pontificem acerrime reprehendit, vt exlegem. Deinde dicens se speratæ resurrectionis reum, Pharisæos & Sadducæos inter se committit, & ab illis adversus hos defenditur.

Paulus, Ananias, Assistentes, Lysias, Sadducæi, Pharisæi.

Fratres, ego ad hoc tempus, Deo conscio, optimè mihi conscius fui. AN. Percutiatur ei os. PAV. Percussurus est te Deus, paries incrustate. Ergo tu sedes, vt de me ex lege iudices, & contra legem iubes me pulsari? AS. Pontifici Dei conviciaris. PAV. Nesciebam, fratres, eum esse Pontificem. Scriptum est enim: Principi populi tui ne maledicito. Verùm audite, fratres, qui in hoc concilio adestis. Ego Pharisæus sum, Pharisæi filius: speratæ resurrectionis mortuorum reus sum. SA. Lepidum nugatorem: hoc se modo evadere posse sperat. PH. Non malè loquitur: nihil in eo mali video. Quod si spiritus cum eo locutus est, aut aliquis Genius, ne Deo repugnemus. SA. Ideò eum defenditis vos, quia se vobiscum sentire clamat. PH. Nos eum ideò defendimus, quia defensione dignus est.

Quid

Quid enim commisit? vultis opprimere insontes? SA. Imò vos vultis tueri sontes? LY. Videndum nobis est, ne hic ab istis discerpatur. Tu iube huc descendere exercitum, vt eis eripiatur, & in castra abducatur.

SENTENTIA.

Iniustus iudex, incrustatus paries. Piis prosunt interdum adversariorum inter se controversiæ: quemadmodum rixantibus inter se canibus, evadunt homines. Si quando tuetur simulator pium, id magis sui, quàm æqui amore facit.

NEPOS PAVLI. Actorum 23.

ARGVMENTVM.

Lysias à Pauli nepote de Iudæorum in Paulum coniuratione certior factus, copias parandas curat, quæ paulum ad Felicem Prætorem tutò perducant.

Centurio, Lysias, Nepos Pauli.

PAulus, is qui est in vinculis, me evocatum rogavit, vt hunc ad te adolescentulum adducerem: habere enim eum aliquid ad te. LY. Cedo mihi manum, adolescentule. Dic mihi hic in occulto, quid habeas, quod velis mihi enunciare. NE. Iudæi constituerunt petere à te, vt cras in concilium educas Paulum, quasi aliquid diligentius in eum quæsituri. Sed tu noli eis obtemperare: nam insidiantur ei homines ex eis supra quadraginta, qui sese devoverunt, si vel comederent, vel biberent, quin eum interfecissent. Et

nunc parati, tuum mandatum expectant. LYS. *Laudo te quòd me scitè admonuisti. Duscedes hinc, & nemini hæc indicabis, quæ mihi demonstravisti. Vos du[o] [c]enturiones, paratos habete milites ducentos, qui Cæsaream proficiscantur, & equites septuaginta, hastatosq; ducentos ad horam tertiam noctis: & iumenta abhibete, ut eò impositum Paulum, ad Felicem prætorem perducant. Ego ad eum Epistolam scribam.*

SENTENTIA.

Ficti homines piis pertinacissimè insidiantur. Sæpe minus est ingentilibus iniquitatis, quàm in iis, qui se Dei populum gloriantur.

TERTVLLVS. Actorum 24.

ARGVMENTVM.

Paulum accusat Tertullus orator, apud Felicem prætorem. Paulus crimina diluit. Felix causæ cognitionem differt in adventum Lysiæ tribuni, Paulumq; iubet remissius costodiri.

Felix præses, Tertullus orator, Paulus, Concio Iudærum.

ADest hîc reus ille Paulus, Anania Pontifex, & vos seniores. Superest, ut vester orator accuset. TERT. *Quod maxima pace per te fruimur, quodq; tua prudentia hæc provincia rectè administratur, nobis omninò gratissimum est, optime Felix: & agimus gratias quàm possumus maximas. Sed ne tibi diu-*

diutius sim molestus, quæso vt nos pro tua æquitate paucis audias. Invenimus hominem hunc pestilentem, & seditiones omnibus vbiq; terrarum Iudæis concitantem, ac sectæ Nazarenorum principem, eò vsque, vt etiam fanum profanare conatus sit. Eum nos comprehensum voluimus ex nostra lege iudicare. Sed intercessit Lysias tribunus, eumq; magna vi è manibus nostris eripuit, ac iussit, vt eius accusatores apud te adessent. Ex quo quidem Lysia, poteris, si quærere voles, certior fieri de omnibus criminibus, quibus nos hunc insimulamus. Atq; hæc ita se habere, testis est vniversa Iudæorum, quos adesse vides, concio. CON. Ita est. PAV. Licetnè mihi causam dicere? FEL. Licet. PAV. Equidem eò confidentiùs pro me dico, quòd scio te multos iam annos huic genti ius dicere: vt possis intelligere, me non plures duodecim complevisse dies, ex quo Hierosolymam, ad divinum cultum, concessi. Neq; verò me in templo invenenerunt cum aliquo colloquentem, aut vulgi seditionem facientem, neq; in collegijs, neq; oppidatim: nec me eorum possunt convincere, de quibus accusant. Illud autem libenter apud te confitebor, me ex institutione, quam sectam dicunt, Deum colere patrium, fidemq; adiungere omnibus, quæ in disciplina nostra & vatibus scripta extant: tantumq; mihi de Deo spondere, vt exploratum habeam, mortuos tum bonos tum improbos, aliquando revicturos: id quod ne ipsi quidem non sperant. Atq; equidem in id incumbo, vt rectam conscientiam Deo semper hominibusq; probare possim. Venerem-

ram autem post annos complures, vt muneribus egestatem nonnullorum meorum popularium allevarem, ac farra libarem, cùm me expiatum offenderũt in fano, nulla cum turba aut tumultu. Ii sunt quidam ex Asia Iudæi, quos oportebat apud te præsto esse & accusare, si quid in me haberent. Aut etiam hi, si quod deprehenderunt in me crimen, dicant sanè, dum adsto in concilio. Nisi fortè criminosa est vnà hæc vox, quam inter eos sic clamavi: Ego hodie à vobis reus agor defensæ mortuorum resurrectionis. FEL. Iam finem facite. Cùm Lysias tribunus venerit, cognoscam de vestra causa: Interea Centurio Paulum custodi, ita, vt remißius habeatur: nevé aliquis necessariorum eius aditu aut famulatu prohibeatur.

SENTENTIA.

Veritatis professionem, seditionem interpretatur calumnia. Calumniatores modò ementiendo, modò torquendo, nihil candidè dicunt. Calumniatoribus calumnia impunè est: insontibus innocentia non item. O iudices, vbinam dormit lex talionis?

FESTUS. Actorum 25.

ARGUMENTUM.

Paulus ad Agrippam Regem causam dicit, in qua de sua legatione mortuorumq; resurrectione differit. Festus Præses eum insanum appellat: Agrippa insontem iudicat.

Festus

Festus præses, Agrippa rex, Paulus.

Videtis hunc hominem, Agrippa Rex, & omnes viri, qui hîc adestis, de quo omnis me Iudæorum multitudo tum Hierosolymis, tum hîc interpellavit, clamans, indignum esse, eum vivere amplius. Ego verò cùm comperirem, nihil eum capitale admisisse, & ipse ad Augustum provocavisset, statui mittere: & tamen quid certum de eo scribam ad dominum, non habeo. Ea de causa produxi eum ad vos, & maximè ad te, Rex Agrippa, vt re disquisita, habeam quod scribam. Absurdum enim mihi videtur, mittere vinctum: neq; crimina, quæ ei imponantur, significare. AGR. Liberum est tibi, pro te ipso dicere. PA. Quòd omnia, de quibus à Iudæis postulor, hodie sum apud te, Rex Agrippa, defensurus, hominem Iudaicarum consuetudinum atque controversiarum vel inprimis peritum, equidem beatum me existimo. Quamobrem oro te, vt me æquo animo audias. At meam quidem actam ab ineunte ætate vitam (principio enim versatus sum Hierosolymis inter meos populares) nôrunt omnes Iudæi, iam diu scientes (modò velint fateri) me vixisse Pharisæum, quæ exactissima nostræ religionis secta est. Et nunc hic sto, reus speratæ præstationis eorum, quæ maioribus nostris à Deo promissa sunt: quo quidem se perventuras duodecim tribus nostræ, Deum noctes diesq; assiduè colendo sperant. De hac spe, Rex Agrippa, à Iudæis accusor. Itané verò incredibile apud vos iudicatur, à

Deo mortuos excitari ? Equidem statueram, multa mihi contra Iesu Nazareni nomen esse facienda, itaq; feci Hierosolymis : multosq; sanctos per potestatem, quæ mihi à Pontificibus permissa erat, in carceres conclusi, & capite mea sententia damnavi. Quin eos per omnia collegia tormentis sæpe cogebam nefaria dicere : iamq; immodicè in eos furens, persequebar etiam ad exteras urbes. Cumq; aliquando proficiscerer Damascum, cum potestate mihi à Pontificibus permissa, die medio, Rex, in itinere vidi de cœlo Solis splendore maius lumen, quod me meosq; comites circumfulsit. Cumq; omnes ad terram corruissemus, vocem audivi affantis me, & Hebræo sermone dicentis: Saule, Saule, quid me insectaris ? Durum tibi fuerit contra stimulos calcitrare. Tum ego : Quis es, inquam, Domine? Ego sum, inquit ille, IESVS, quem tu infestas. Verùm surge, & consiste in pedes. Nam ego tibi apparui, ut te & ministrum, & testem constituam eorum, quæ vidisti, quæq; tibi demonstrabo, vindicando te à populo & gentibus, ad quas nunc te mitto, ad eorum oculos aperiendos, ut è tenebris in lucem, & ex Sathanæ potestate ad Deum se convertant, & ita peccatorum veniam consequantur, & ad eandem cum eis sortem perveniant: qui, quia in fidem meam venerunt, sancti facti sunt. Nec ego, Rex Agrippa, cœlesti visioni non fui dicto audiens : quin primum eis, qui Damasci erant, & Hierosolymis, perq; omnem Iudææ regionem, nec nō ipsis gentilibus correctionem vitæ denunciarem, & exhortarer, ut ad Deum sese converterent, & vitæ correcti-

rectionem factis ostenderent. Hac me causa Iudaei in fano comprehensum conabantur interficere. Sed divino praesidio ad hunc usq; diem steti, parvos iuxta ac magnos commonefaciens, neq; quicquam dicens extra ea, quae tum caeteri vates, tum Moses futura antè denunciaverunt: Christum videlicet esse mortem passurum, primumq; ex mortuis in vitam revocatum lucem populo & gentibus nunciaturum. FES. Insanis Paule. Nimiae te literae ad insaniam redigunt. PAV. Non insanio, optime Feste: sed veracis & sobrij hominis verba profero. Scit Rex, ad quem confidenter loquor, ut quem nihil horum latere putem: neq; enim in tenebris gestum est. Credisné, Rex Agrippa, vatibus? Credis, scio. AG. Propemodum mihi persuades, ut Christianus fiam. PA. Deus faciat, ut non propemodum, sed planè, non solùm tu, sed etiam omnes, qui me audiunt, hodie fiant tales, qualis ego sum: exceptis his vinculis. FES. Surgamus, discedamus hinc. Hic homo, mihi videtur, nihil morte dignum, aut carcere, commisisse. AG. Poterat absolvi, nisi provocavisset ad Caesarem.

SENTENTIA.

Vera sapientia, stultorum iudicio, insania est. Licet interdum ex calumniatorum mente magis quàm verbis crimina diluere. Neq; enim nominatim accusabatur Paulus de resurrectione mortuorum: sed cum esset in ipsius doctrina (quae ei crimini dabatur) etiam resurrectio, servivit non iniustè causae suae.

IV-

IVDEX. *Matthæi 25.*

ARGVMENTVM.

Christus in vltimo adventu suo de bonis malisq; pronunciat.

Jesus Judex, Dextri, Sinistri.

VEnite beati patris mei: Possidete paratum vobis regnum ab orbe condito. Nam cùm esurirem, dedistis mihi comedere; cùm sitirem, bibere: hospitem me accepistis: nudum vestivistis: ægrum visitavistis: in custodiam datum invisistis. D. *Domine, quando te vidimus esurientem, vt aluerimus? aut sitientem, vt potum dederimus? quando aūt hospitem, vt acceperimus? aut nudum, vt vestiverimus? quando ægrum, aut in vinculis, vt inviserimus?* IE. *Credite mihi, quatenus minimo horum fratrum meorum fecistis, mihi fecistis. Vos autem abite à me, execrabiles in ignem æternum, Vejovi, eiusq; genijs paratum: qui me neq; esurientem cibo, neq; sitientem potione refecistis: hospitem non suscepistis: nudum, non vestivistis: infirmum, & in carcerem coniectum, non invisistis.* SI. *Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, neq; subvenimus?* IE. *Credite mihi, quatenus horum minimo non fecistis, mihi non fecistis.*

SENTENTIA.

Pro suis quenque factis remunerabitur Christus. Quod cuivis Christianorum fit, id ipsi Christo fit.

FINIS.

THOMAS MITIS
Pædagogis S.

ACcipite, commilitones iuvandi, & socij expetendi, contra impiam barbariem, barbaramq; impietatem procul è patria communi (aspirante Dei opt: max: gratia) amoliendam: accipite, inquam, hos Sebastiani Castellionis sacri argumenti Dialogos, pueris vestræ fidei concreditis proponendos ad ediscendum, ac velut in succum & alimentum sanguinis convertendos: ut simul & semel tam pietatem in hoc castello optimis sententijs de Deo, rebusq; alijs in vita necessarijs comprehensam imbibant, tum morum & latini sermonis elegantia decoriq; in gestu & totius corporis, atq; ætatis habitu exempla condocefiant, facturi ad fontes Biblicos maiores indies progressus. Boni consulite nostram de alieno liberalitatem, quam tamen in rei literariæ emolumenta non alienam esse statuerim præstitam. 15X. feliciter, & nostro qualicunq; in hoc verè aurei libelli labore, orthographico in primis, fruamini æquanimiter: habituri propediem alia complura id genus ex Officina Georgij Iacobidis Daczkeni, typographi Pragensis. Huic unà mecum longævitatem divinamq; benedictionem gratis animis exoptate vicißim.

DECEM DEI PRÆCEPTA, ET ALI deinceps ſequentia, quæ ad Reipub. inſtitutionem pertinent, ex Exodi cap. XX. & reliquis.

DEus hæc omnia Iſraëlitis ad hunc modum eff. tus eſt: Ego ſum Iova Deus tuus, qui te edu. ex domicilio ſervitutis Ægyptiæ.

1. *Deos alios nullos, præter me, habeto.*

2. *Simulachrum ullius rei, quæ extet aut ſupra i. cœlo, aut infra in terra, aut in aquis ſub terra, n. facito, nevé ea venerator, nevé colito. Nam ego ſum Iova Deus tuus, Deus impatiens ſocij: qui parentum culpam etiam in liberos perſequor, vel ad tertiam uſque quartamque ſtirpem oſorum mei: clementiaque utor ad milleſimam uſque ſtirpem erga mei amantes, meaque præcepta conſervantes.*

3. *Iovæ Dei tui nomen inaniter ne adhibeto: neque enim ſinet impunitum Iova, qui eius nomen inaniter adhibuerit.*

4. *Diem ſabbati ſanctè agere memento. Sex diebus agito: tuaque opera omnia parato. Septimo autem die, quòd Iovæ Dei tui Sabbatum eſt, nullum opus facito,*

neu

neu tu, neu tuus filius, aut filia, neu tuus servus, aut ancilla, neu tuum iumentum, aut apud te degens peregrinus. Nam cùm sex diebus fecisset Iova cœlum, terram, mare, quæq; in eis sunt omnia, feriatus est die septimo: qua de causa Iova diem Sabbati faustum sacrumq; fecit.

5 Parentem utrunq; honorato, ut diu ætatem producas in terra, quam tibi Iova Deus tuus donat.

6 Ne hominem occidito.

7 Ne adulterato.

8 Ne furator.

9 Falsum testimonium contra alium ne dicito.

10 Alterius domum ne concupiscito: alterius uxorem ne concupiscito: nevé servum, aut ancillam, nevé bovem aut asinum: nihil deniq; quod sit alterius.

Hic universus populus visis fragoribus, fulgretis, tubæ sonitu, & montis fumo, perterriti abscédere: & procul stantes à Mose petiere, ut ipse eis audientibus loqueretur, non Deus, ne emorerentur. Quibus Moses: Ne metuite, inquit, nam ad vos tentandos venit Deus, utq; vos eius timor ob oculos propositus à peccando deterreat. Igitur procul stante populo, accessit ad illam caliginem, ubi Deus erat. Et Iova Mosi sic fatus est: Commemorato Israëlitis, ut me secum de cœlo viderint loquentem, ne præter me deos sibi argenteos aut aureos fabricentur. Sed mihi cespititium altare fiat, in quo solida sacrificia & pro salute balantibus bobusvé faciatis: quocunq; in loco mei nominis monumentum posuero, ibi vos auditurus, vobis

prosperaturus. Quod si mihi altare lapideum fiet, næ ex quadrato lapide excitatote: nam id ferramenta admovendo profanaretis. Nevé per gradus ad meum altare ascenditote, ne in eo obscœna vestra appareant.

Hæc autem eis iura propones: Si emeris servum Hebræum, sex annos servito, septimo autem anno manumittitor gratuito. Si cœlebs venit, cœlebs manumittitor, sin maritus, uxor cum eo manumittitor. Si Dominus ei uxorem dederit, ex qua filios aut filias procreaverit, fœmina & nati Domini sunto: ipse solus manumittitor. Quod si servus captus amore sui Domini, & uxoris, & filiorum, noluerit manumitti, eum Dominus ad recuperatores adducito, eiq́; ad valvam aut ad postem applicato, aurem subula perforato, & ille ei perpetuum servito.

Si quis filiam suam vendiderit in famulatum, ea ne servorum in morem manumittitor. Si ea domino displicebit, nec is eam desponderit, redhibeto. In extraneam gentem emancipandi potestas ne esto, quia eam affecit ignominia. At si eam filio suo destinaverit, eodem iure cum ea, quò cum liberis agito. Si aliam duxerit, hanc victu, vestitu, congressu ne fraudato. Si tria hæc ei non confecerit, manumittitor gratis, sine precio.

Qui hominem pulsaverit, si is mortuus fuerit, capitale esto. At qui non captaverit, sed in eum forte fortuna incurrerit, statuam vobis locum, quò confugiat. At si quis alterius necem per dolum de industria machinatus fuerit, is vel ab ara mea ad necem abstrahitor.

Qui

Si in spinas immissus ignis, metam aut segetem, aut messem corripuerit, autor ignis detrimētum præstato.

Si quis apud alterum argentum supellectilemvé reposuerit, idq́ de illius domo surreptum fuerit, si fur deprehensus fuerit, duplum reddito. Sin autem fur non deprehensus fuerit, tum dominus domus ad recuperatores vocator, ni rem alterius interverterit. Quæcunq in re crimen statuetur, in bove, in asino, in ove, in capra, in veste, quæcunq res erit amissa, quæ sua dicatur, causa amborum ad recuperatores defertor: utrum condemnaverint recuperatores, alteri duplum reddito.

Si quis alterius fidei asinum, bovem, ovem, capram, aut quodvis pecus commiserit, si id nullo vidente fuerit mortuum, aut fractum, aut abactum, iusiurandum Iovæ interponitor, illum rem alterius ad se non avertisse: eamq́ satisfactionem dominus rei accipito, neq fiduciarius rem reddito. Quòd si & furto ablatum fuerit, damnum præstato domino rei. Sin raptum à feris fuerit, testem exhibeto, neq raptum præstato.

Si quis quid ab altero utendum acceperit, & id fractum, aut mortuum fuerit, domino rei absente, damnum præstato. At præsente, ne præstato, si conductitium & precio addictum erat.

Si quis virginem non sponsam pellexerit, & cum ea concubuerit, eam sibi in matrimonium dotato.

Si puellæ pater eam locare illi nolet, argentum pendito, ut fert dos virginum.

Sagas vivere ne sinitote.

Quicunq; rem habuerit cum bestia, capitale esto.

Qui dijs sacrificaverit, sacratus intereat, nisi uni Iovæ.

Peregrinum ne premito, nevé angito: nam peregrini fuistis in Ægypto.

Viduam nullam aut pupillum premito: si presseris, cùm ad me conquerentur, eorum ego querelas exaudiam, iratusq; ferro vos trucidabo: eruntq; vestræ coniuges viduæ, & liberi pupilli.

Si cui meorum pauperi tecum versanti pecuniam mutuaveris, ne te ei fœneratorem præbeto, ne ei usuram imponito.

Si alterius vestem in pignus acceperis, ante solis occasum reddito, nam id unum habet operimentum, eum cuticulæ amictum, in quo recubet: qui si apud me questus fuerit, exaudiam, ut sum misericors.

Magistratui ne maledicito.

Ne eum execrator, qui est in tua natione princeps.

Fruges & liquorem tuum ne avertito.

Primogenitum filiorum tuorum mihi dato. Idem in bubus & balantibus facito. Septem dies cum matre sua esto, octavo die id mihi dato.

Præstatote vos mihi puros homines: & carnem ruri raptam ne gustatote, sed ad canes proijcitote.

Auditionem falsam ne accipito.

Societatem cum impio ne coito, ut sis testis iniurius.

Multitudinem in vitio ne sequitor, neve in lite de recto in sentiam multitudinis deflectito. Inopi in lite ne indulgeto.

Si ado

Si adversarij tui bovem, asinumvé offenderis errantem, ei reducito. Si inimici tui asinum videris oneri succubuisse, ne ei auxilium denegato, sed opitulator.

Inimici tui ius in lite ne depravato.

A re falsa abesto. Insontem & iustum ne interficito: nam ego iniquum non absolvam.

Nevé donum accipito: nam donum cæcat etiam perspicaces, bonorumq́ virorum orationem pervertit.

Peregrinum ne vexato: scitis enim vos, quæ sit mens peregrinorum, ut qui peregrini fueritis in Ægypto.

Sex annos arvum tuum conserito, eiusq́ proventum percipito, at septimo intermittito, remittitoq́ ad cibatum egenorum popularium tuorum, & (si quid illis superfuerit) bestiarum terrestrium. Idem in vinea & oliveto facito.

Sex diebus opus tuum parato: at septimo feriator, ut requiescat bos tuus asinusq́: utq́ respiret natus ancillæ tuæ, peregrinus.

Omnia quæcunq́ dixi vobis, servatote.

Nominis alienorum deorum memoriam ne usurpato, nevé in ore habeto.

Tribus temporibus in anno mihi festa agito. Azymalia servato, per quæ septem dies azymis vesceris, (ut præcepi tibi) statuto tempore mensis verni: quia in eo emigrasti ex Ægypto: ergo coram me vacui ne apparento. Item messalia primitivarum frugum o-

peris tui, quas in agro severis. Item conditalia in exitu anni, vbi tuas fruges ex agris condideris.

Ter quotannis omnes tui mares in conspectum Domini Iovæ sistuntor.

Cùm meæ victimæ sanguinem, eam mactando, effundes, fermentum ne habeto.

Mei festi adeps in posterum diem ne pernoctato.

Principium primitivarum frugum tui fundi in ædem Iovæ tui inferto.

Hœdum in sanguine matris suæ ne coquito.

F I N I S.

F I N I S.

Andreas Grusansky.
Anno Domini,
1618

PRAGÆ,
Excudebat Georgius Jacobides Daczicenus,
Anno Domini:

M. DC. IV.

Andreas Grysiursky
Anno Dni

924

Andreas Grischinsky Andreas

Aabcd A Andreas Grischinski

Omnis homo mendax Solus

Aabcdefghikl

Christoph

Christophor

Andreas

Omnis homem Omnis homo mendax. an at omini omnis

Christoph

Omnis homo mendax Solus Deus